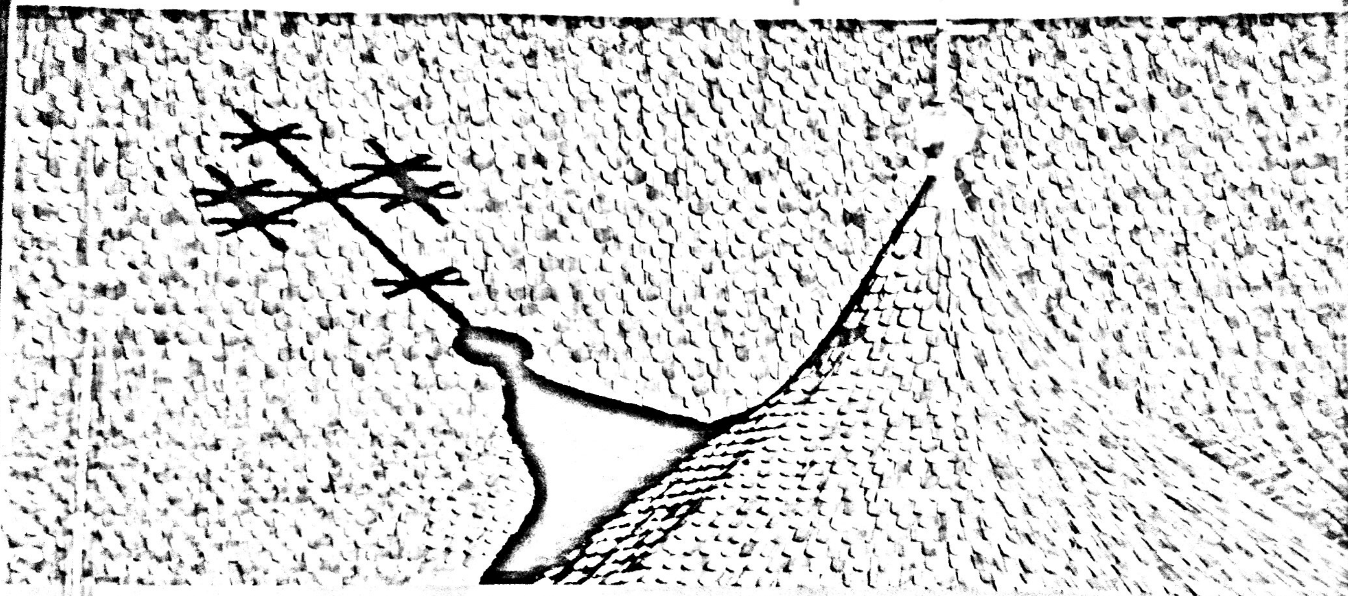
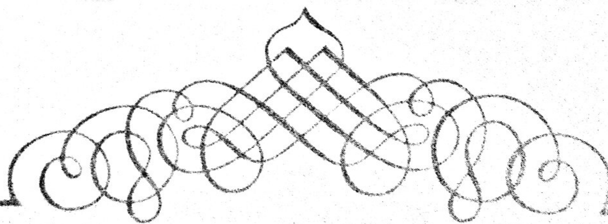
FILOTHEOS FAROS

CLERUL AZI

o privire din interior

TENTAȚII, IMPASURI, MALADII ȘI REMEDII

Tradus după originalul:

ΚΛΗΡΟΣ
Η ΑΝΕΚΠΛΗΡΩΤΗ ΥΠΟΣΧΕΣΗ ΠΑΤΡΟΤΗΤΟΣ

Original Greek language edition first published in 1992 under the title *ΚΛΗΡΟΣ* by „P. Kyriakides-Akritas Publications S.A.", 29 T. Plessa Str., 176 74 Kallithea, Athens, Greece, Tel: +30 210 9314968, +30 v 210 9334554, Fax +30 210 9404950, www.akritas.net.gr

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
FAROS, FILOTHEOS
Clerul azi - o privire din interior: tentaţii, impasuri, maladii şi remedii / părintele Filotheos Faros ; trad. din neogreacă: Lăzărescu Ovidiu. - Galaţi : Egumeniţa, 2013
ISBN 978-606-550-114-0
I. Lăzărescu, Ovidiu (trad.)
262.14

Părintele Filotheos Faros

Clerul azi - o privire din interior

tentaţii, impasuri, maladii şi remedii

Traducere: Lăzărescu Ovidiu

EDITURA EGUMENIŢA
2013

Cine este Părintele Filotheos Faros?

Părintele Filotheos s-a născut la Pireu în anul 1930 şi a urmat Facultatea de Ştiinţe Politice *Pantio*, Facultatea de Drept din Tesalonic, Facultatea de Teologie din Atena, făcând studii de Psihologie şi Consiliere Pastorală la Universitatea din Boston (USA). A fost hirotonit preot în Grecia în 1962. A predat între anii 1969-1976 psihologie pastorală la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Cruce" din Boston. A slujit ca preot-consilier la spitalul J.B. Thomas Day Care, oferind sprijin pastoral tinerilor căsătoriţi ai căror copii se confruntau cu boli serioase. A fost de asemenea din 1970 până în 1976 conducătorul secţiei de Sprijinire a Familiei din cadrul clinicii psihiatrice model Human Resource Institute din Boston. S-a implicat serios în problema, pe atunci inedită, a consumului de droguri şi în procesul de recuperare a celor dependenţi.

După întoarcerea în Grecia în 1976, părintele Filotheos s-a ocupat sistematic de scris precum şi de organizarea unui program pentru clerici de pregătire pastorală clinică şi a unui Centru de Consiliere a tinerilor din Arhiepiscopia Atenei unde se cultivă şi se promovează viaţa comunitară. În prezent este pensionar şi slujeşte în fiecare duminică la biserica Sfântul Nicolae Rangavas din Plaka. După liturghie, poartă totdeauna discuţii cu tinerele cupluri şi ceilalţi tineri despre problemele cu care se confruntă în viaţa de zi cu zi. A scris multe articole şi studii, fiind şi autor sau coautor a numeroase cărţi în care tratează problemele curente ale omului, precum jalea adusă de moartea cuiva apropiat, căsătoria, educaţia copiilor şi multe altele.

Cărţile scrise de părintele Filotheos sunt: *Firea dragostei, Mitul bolii psihice, Înstrăinarea ethosului creştin, Jalea morţii – O perspectivă ortodoxă, folclorică şi psihologică, Părinţi şi copii, Vindecarea ca sănătate integrală, Coincidenţe şi alegeri – carte autobiografică, Biserica - scandal şi mântuire, Chipul şi desfigurarea preoţiei, Clerul – O promisiune neîmplinită a paternităţii, Mergi sănătos – Sensul sănătăţii şi al bolii, Căsătoria, Ethos fără ethos, Dialogul, Înainte şi după Paşti, Călătoria descoperirii de sine, Familia în criză, Ordine şi dezordine – Tinerii strigă, La mijloc de drum – Provocări şi perspective la vârsta de mijloc, Iconomisirea dragostei.*

În loc de cuvânt înainte

Odată cu această carte, căreia îi va urma încă o alta pe aceeaşi temă, întregesc o serie de texte a căror publicare o plănuisem cu vreo douăzeci şi cinci de ani înainte. Pe atunci eram un cleric tânăr care, dincolo de justeţea motivaţiilor sale subconştiente, se hotărâse să devină preot plecând de la o dispoziţie îndeajuns de nobilă. Curând însă după hirotonia mea am constatat că mă aflam înregimentat într-un *status quo* de neclintit, care mă silea să renunţ cu totul la bunele mele intenţii. Mă confruntam cu o dilemă: fie să afişez chipul unei desăvârşiri de o ipocrizie cât se poate de grosolană, fie să mă adaptez unei rutine bisericeşti neînchipuit de banale, primitive şi chiar putrede.

În aceste condiţii, cariera mea profesională era bine trasată. Trebuia, aşadar, să fac dovada unui spirit întreprinzător în cele bisericeşti, adică să mă îngrijesc de construcţii, de restaurarea şi pictarea bisericilor, de organizarea şi buna desfăşurare a colectelor, asigurându-mi astfel ascensiunea pe poziţii mai înalte. Această ascensiune trebuia să devină principalul scop al vieţii mele. În paralel trebuia să mă dedic oficierii Sfintelor Taine pentru a-mi asigura un venit substanţial, necesar atingerii acestor scopuri.

Educaţia teologică şi îndrumarea duhovnicească pe care le primisem nu-mi puseseră la îndemână

mijloacele necesare spre a urma un alt traseu al slujirii mele. În esență, nimeni nu mă învățase cum ar trebui să-mi săvârșesc misiunea, nici profesorii mei universitari, nici duhovnicii. Cei dintâi m-au încărcat cu tot felul de scolasticisme fără nicio legătură cu lucrarea ce urma să o săvârșesc, pe când ceilalți se arătau interesați exclusiv de „curăția" mea lăuntrică. Și unii și alții, fiecare în felul lor, au cultivat în mine un profund spirit anticomunitar, care a intrat într-un conflict dramatic cu caracterul profund comunitar, altfel spus, bisericesc, al lucrării la care fusesem chemat. Și unii și alții, în chip diferit, mi-au închis drumul spre aproapele.

Niciunul dintre ei nu m-a ajutat să-i înțeleg și nu m-a învățat cum să mă apropii de cei pe care eram chemat să-i slujesc.

Nu m-au învățat aproape nimic despre experiențele omenești cruciale, cum sunt păcatul, rugăciunea, pocăința, boala, dragostea, căsătoria, familia, moartea.

Începusem să am dintr-o dată sentimentul că educația mea era în așa fel gândită, încât să blocheze putința de a săvârși o lucrare adevărată. Simțeam că mă pregătiseră pentru ceva oarecum bizar, destinat să joace un rol îndoielnic. Nu spre „a nu mai fi din lumea aceasta" eram format, ci pentru a aparține acestei lumi, dar fără a fi capabil să intru în contact cu oamenii, să am vreo influență asupra lor. M-au învățat, de pildă, să țin discursuri impersonale, fără a avea putința de a dialoga personal. Atât educația teologică, cât și îndrumarea duhovnicească pe care am

primit-o, mi-au blocat, de asemenea, și posibilitatea unei anumite legături cu lumea intelectuală și artistică.

Cercul în care eram destinat să mă mișc era cel al doamnelor „credincioase" și habotnice. Chiar și înfățișarea pe care trebuia s-o ia trupul meu era gândită. Trebuia să fiu bine hrănit și să dispun de un pântece suficient de umflat pentru ca la timpul potrivit, atunci când aveam să devin episcop, să pot sprijini engolpionul caracteristic acestei trepte ierarhice.

Conformarea la acest model, deja statornicit în privința clerului, era o așteptare ce nu suferea concesie, nu doar din partea cercurilor „bisericești", ci a întregii societăți, chiar și a acelor persoane care nu aveau aproape nicio tangență cu vreo formă de viață bisericească. Am constatat foarte repede că orice abatere de la acest stereotip, în cazul în care nu era dezaprobată cu revoltă și de către unii, și de către alții, provoca cel puțin uimire.

Din fericire, în viața mea anterioară hirotoniei am avut ocazia să cultiv o sociabilitate autentică, dispoziția căutării celuilalt (a aproapelui) având-o ca pe o trăsătură adânc înrădăcinată a personalității mele. Am dobândit, de asemenea, suficiente abilități sociale și anumite cunoștințe oferite de experiență și de contactul direct cu realitatea umană, care nu au putut

fi anulate de formarea mea ulterioară, din perspectiva sistemului „bisericesc" şi a teologiei predate în şcoală.

De altfel, din studiul textelor bisericeşti tradiţionale la care m-a condus, chiar fără intenţie, educaţia mea teologică, am putut constata tot mai mult că stereotipul asupra clerului, care funcţiona cu atâta statornicie în cadrul „bisericesc", nu avea nicio legătură cu perspectiva privitoare la lucrarea preoţiei, oferită cu limpezime de scrierile respective. Acest stereotip nu se regăsea deloc în ceea ce Hristos le ceruse ucenicilor Săi atunci când i-a trimis în lume, la propovăduire, spunându-le să vindece neputinţele oamenilor, să le fie alături în necazurile lor: *„Pe bolnavi vindecaţi, pe leproşi curăţiţi, pe morţi înviaţi, dracii scoateţi"* (Mat. 10, 8)[1]. Nu le-a pretins aşadar nimic din ceea ce stereotipul clerical statornicit astăzi le cere slujitorilor Bisericii.

Nici modelele înfăţişate în aceste texte nu par să aibă vreo legătură cu acest stereotip. Apostolul Pavel, de pildă, a păstrat un contact personal foarte strâns cu toţi membrii bisericilor înfiinţate sau cunoscute de el. Aceasta arată că avea o cunoaştere cuprinzătoare a situaţiei şi nevoilor lor, chiar şi a celor mai neînsemnaţi dintre ei, constituind o prezenţă reală în viaţa lor. Asemănătoare este şi experienţa în

[1] Citatele scripturistice din această carte vor fi luate din ediţia sinodală de la 1914 întrucât urmează Septuagintei, răspunzând în anumite situaţii mai bine citatelor din Sfinţii Părinţi date de autor. Acolo unde textul acestei ediţii va fi însă prea arhaizat, îngreunându-se înţelegerea lui, voi confrunta cu ediţiile mai noi ale Scripturii, operând modificările necesare conform acestora. [n. tr.]

acest sens a sfântului Ioan Gură de Aur, care îl arată profund implicat în viaţa oamenilor şi fin cunoscător al sufletului omenesc, fapt care a şi dat de-a lungul timpului, o mare autoritate cuvântului său. Acelaşi lucru este valabil şi pentru mulţi alţi Părinţi şi Păstori ai Bisericii, precum Grigorie Teologul, Vasile cel Mare, Ioan Sinaitul, Cosma Etolianul, părintele Nicolae Planas, etc.

Pe mine însă, ca şi pe generaţiile de clerici ai epocii mele, educaţia teologică şi viaţa „bisericească" nu au avut darul de a mă înzestra cu acea cunoaştere a vieţii lăuntrice a celor păstoriţi pe care au avut-o înaintaşii pomeniţi, care îşi asumau şi trăiau problemele acestora cu maximă responsabilitate pentru mântuirea lor.

Durerea profundă pe care am resimţit-o datorită acestei lipse a constituit pentru mine un imbold de a evada din strâmtul tipar educativ de care am avut parte, încercând să-i ajut şi pe fraţii mei clerici să urmeze aceeaşi cale ca şi mine.

Acestea sunt motivele pentru care m-am hotărât să scriu spre folosul fraţilor mei întru slujire, oferindu-le anumite principii elementare, dar şi practice, sensibilizându-i în privinţa stării şi nevoilor omului contemporan, pe care au fost chemaţi să-l slujească.

Desigur, îmi este cât se poate de limpede că viaţa nu se deprinde la modul teoretic, citind cărţi şi urmărind conferinţe; sunt conştient, de asemenea, de indiferenţa în general a preoţilor – cu foarte mici excepţii, când este vorba de lectură, atunci când totuşi citesc –, care se ţin departe de tot ce contestă sau

amenință stereotipurile „bisericești" statornicite. Îmi este cunoscut și faptul că puriștilor și cugetătorilor în ale teologiei, le provoacă silă partea „practică". Acestea fiind premisele, încercarea mea pare de la bun început sortită eșecului. O trăsătură importantă a pastorației și a unei maniere psihoterapeutice – în sensul propriu al cuvântului – de abordare a problemelor este aceea de a nu urmări rezultate imediate și nici pe cele așteptate. Adevăratul păstor nu urmărește în primul rând propria-i satisfacție, adică obținerea unor rezultate care i-ar aduce lui însuși mulțumire, ci face totul spre folosul celui păstorit, lucru ce se poate constata abia după trecerea mai multor ani de zile.

Știu că cele expuse în această carte nu vor avea, poate, pe moment niciun ecou, dar la vremea potrivită vor putea constitui un precedent folositor.

Dacă cele cuprinse aici nu par a fi scrise *dintr-o* perspectivă academică, având mai curând un *caracter* practic, este pentru că nu-mi permit *luxul de a mă* ocupa de lucruri „înalte" sau de a *face* acrobații intelectuale în chestiuni de mare însemnătate, atâta timp cât edificiul cuprins de flăcări este însăși casa mea. Criza și problemele preoției constituie criza și problema mea personală.

I
DESPRE O TEOLOGIE A PREOȚIEI

Cea mai mare parte a răului care chinuie astăzi viața noastră bisericească se datorează denaturării tradiției noastre bisericești, fapt ce a dus la o denaturare a ethosului[2] neamului nostru. Urmarea a fost că modul nostru de viață contemporan a devenit expresia unui ethos străin, deseori potrivnic propriei noastre tradiții bisericești.

Unul din punctele în care această denaturare a jucat un rol hotărâtor pentru starea rea a vieții noastre bisericești prezente este învățătura despre preoție.

Misionarii care au activat înainte și după Revoluție[3] prin părțile noastre, asemenea unor protes-

[2] Mod de viață, moralitate, comportament. [n. tr.]

[3] Războiul de independență al Greciei, cunoscut și ca Revoluția greacă (în limbile greacă: Ελληνική Επανάσταση *Elliniki Epanastasi*) a fost declanșat de revoluționarii greci și s-a desfășurat între anii 1821 - 1829. Revoluționarii au beneficiat într-o etapă mai târzie a războiului de sprijinul unor puteri europene, iar Imperiul Otoman a fost sprijinit de vasalii săi, Egiptul și într-o oarecare măsură Vilaietul Tunisia. În 1814, a fost înființată o organizație secretă numită Philiki Etairea (*Eteria* sau *Societatea prietenilor*), care avea ca obiectiv declarat eliberarea Greciei. Eteria a plănuit lansarea unor revolte în Peloponez, Principatele Dunărene și Constantinopol. Prima dintre aceste rebeliuni a început la 6 martie 1821 în Țara Românească, dar a fost rapid înăbușită de otomani. Evenimentele de la nordul Dunării i-a făcut pe grecii din Peloponez să declanșeze acțiunea lor revoluționară pe 17 martie 1821, când locuitorii din Peninsula Mani au declarat război Imperiului Otoman (*Wikipedia*).

tanți veritabili, au fost convinși că competența clerului depinde exclusiv de capacitățile lui personale. Cu alte cuvinte, este vorba de o convingere de pe poziții antropocentrice, care la o analiză mai atentă nu reprezintă decât expresia unei idolatrii dezgustătoare, căci Îl desființează practic pe Dumnezeu, înlocuindu-L cu omul.

Plecând de la această concepție, misionarii protestanți au evaluat, așadar, înzestrarea clericilor după reușita lor omenească, în funcție de criterii precum gândirea dialectică, evlavia exterioară și, adesea, sobrietatea anglo-saxonă, care în sistemul lor de valori ocupa un loc de căpătâi. Astfel de concepții, venite pe filieră protestantă, au avut o profundă înrâurire asupra ethosului neamului nostru, deoarece au fost îmbrățișate cu fervoare de către intelectualii greci. Acestora a început să le fie rușine cu preoții noștri care nu vorbeau cu „dumneavoastră", care mâncau usturoi, care, adresându-se doamnelor, nu foloseau apelativul „madam" și, mai ales, care nu știau să poarte masca anglo-saxonă a demnității pentru a-și ascunde stările sufletești mai puțin onorabile.

Astfel de concepții, care ajung să impună vieții omenești o idolatrie la dimensiuni nebănuite, au denaturat într-o așa măsură ethosul nostru, încât cei mai mulți dintre noi ne-am pierdut orice nădejde, idolii nereușind să mai fie convingători. În această situație unii dintre credincioși încep să umble în căutarea vreunui „preot bun", care să le mai facă o Liturghie, sau un Maslu „cumsecade", sau „cu har", pentru a avea siguranța unei credințe cu putere, ce

nu s-a pierdut cu totul, bucurându-se astfel de câte o mică mângâiere.

Desigur că pentru cultivarea acestui climat s-a creat o întreagă mișcare, care a dispus și mai dispune de profeți înfocați și virtuoși, mulțumiți că aparțin cetei celor „buni", afirmându-se pe ei înșiși cu „smerită"... mulțumire de sine, spre a fi lăudați de mulțimile celor credincioși. Tot aceștia sunt și cei care își vor exprima dezgustul, greu de înfrânat, la adresa tuturor acelor clerici nevrednici, a căror existență le umbrește strălucirea propriei superiorități.

Mântuirea noastră nu se datorează, desigur, nici celor omenești și nici oamenilor. Împărăția cerurilor este a lui Dumnezeu, El fiind Cel care o oferă oamenilor. Ea nu este creată și nici oferită lor de către cler. Însă clerul poate ușura sau îngreuia intrarea în ea, după cum făceau cărturarii și fariseii cărora Hristos le-a zis: *„Vai vouă cărturarilor și fariseilor fățarnici, că închideți Împărăția cerurilor înaintea oamenilor; că voi nu intrați, nici pe cei ce vor să intre nu-i lăsați"* (Mat. 23, 14).

Dacă defectele clerului pot constitui uneori pentru noi o piedică în calea vederii lui Dumnezeu, există și posibilitatea ca „virtuțile" lui să ne dezorienteze într-o așa măsură, încât să ajungem să-L înlocuim pe Dumnezeu cu acesta (sau cu oricare altă persoană „virtuoasă"), punându-ne astfel pe noi înșine într-un foarte mare pericol duhovnicesc.

Clericul cu adevărat virtuos este cel care nu îl eclipsează pe Hristos prin propria sa „virtute". Virtutea autentică Îl slăvește pe Dumnezeu, Căruia I se și datorează în realitate, și nu pe omul care este doar un purtător al ei.

Totuşi, ceea ce are în cele din urmă o importanţă hotărâtoare este să ne încredinţăm că Mântuitorul şi Izbăvitorul nostru este Iisus Hristos, Care ne poate mântui chiar şi atunci când din perspectivă omenească orice nădejde s-a pierdut. Pentru că *„poate Dumnezeu şi din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam"* (Mat. 3, 9) şi *„Mângâietor avem către Tatăl pe Iisus Hristos cel drept"* (I In. 2, 1), Care *„şi a mântui desăvârşit poate pe cei ce vin prin El la Dumnezeu, pururea trăind ca să se roage pentru dânşii"* (Evr. 7, 25).

Dacă nu dobândim această încredinţare vom fi expuşi unui mare pericol, motiv pentru care tradiţia creştină a fost nevoită să dezvolte o teologie a preoţiei tocmai pentru a ne păzi de aşa ceva.

Conform acestei teologii a preoţiei, ţinând cont că Izbăvitorul nostru nu este un om oarecare, ci Hristos Însuşi, şi că preotul este purtătorul harului ce izvorăşte din lucrarea mântuitoare a lui Hristos, va trebui să cinstim clerul cu convingerea că-L cinstim în realitate pe Iisus Hristos şi nu persoana omenească a clericului, mântuirea venind de la Hristos prin mijlocirea clerului. «Cinsteşte-i pe preoţi cu evlavie ca pe nişte buni iconomi. Acordă cinstea cuvenită lucrării lor şi nu cerceta faptele lor. După lucrarea lui, preotul este înger, iar după faptă este om. Cu mila lui Dumnezeu a ajuns mijlocitor între Dumnezeu şi om»[4].

[4] Sf. Efrem Sirul, *Despre mustrare şi pocăinţă*, 10, The Nicene and post-Nicene Fathers, Second series, vol. XIII, Eerdemans, Grand Rapids, Michigan 1956, pag. 333.

Viaţa personală a clericului şi harul dumnezeiesc

«Să asculte aceasta cei care îi defaimă pe preoţi... Să ia aminte să nu-i judece, nici să le ceară socoteală, ci să se supună precum se cuvine... Viaţa preotului, chiar de este păcătos şi fără purtare de grijă, tu nu o ştii, în vreme ce David, deşi cunoştea cu de-amănuntul faptele lui Saul, totuşi îl cinstea, socotind că stăpânirea pe care o are acela asupră-i vine de la Dumnezeu. Şi de-ai cunoaşte faptele lor întocmai, nu eşti îndreptăţit şi nici nu-ţi este îngăduit să-i nesocoteşti pe întâistătători, neascultându-le cuvântul. Ascultă, dar, cum şi acest pretext (al judecării aproapelui din pricina celor rele), Hristos îl ia de la noi prin cele spuse în Evanghelie: *„Pe scaunul lui Moise au şezut cărturarii şi fariseii. Deci toate câte vor zice vouă să păziţi, păziţi şi faceţi, iar după lucrurile lor nu faceţi; că zic, şi ei nu fac"* (Mat. 23, 2-3). Ai văzut că, deşi viaţa acelora era atât de stricată, a trebuit să-i îndemne cu tărie pe ucenici să nu-i dispreţuiască şi nici învăţătura lor să nu o lepede? Spun acestea nu pentru că vreau să-i judec pe preoţi – să nu fie! –, căci şi voi sunteţi martori întregii lor învăţături credincioase, ci pentru a-i cinsti şi respecta fără de oprelişti. Prin aceasta nu-i folosim atât pe ei, cât ne folosim noi înşine. *„Cela ce primeşte Proroc în nume de Proroc, plata Prorocului va lua"* (Mat. 10, 41). Dacă nu

ne este îngăduit să osândim[5] purtarea celuilalt, cu atât mai mult pe cea a preoților (părinților)»[6].

„Ascultați pe învățătorii voștri și vă supuneți lor; căci ei priveghează pentru sufletele voastre, ca cei ce vor să dea seamă" (Evr. 13, 17). Spune-mi, dar, acesta poartă o răspundere atât de mare, iar tu nu vrei să-l asculți, și mai ales pentru folosul tău? Chiar de-ai avea o bună așezare, dar mai ales când nu este așa, învățătorul se luptă din răsputeri, purtând îndoită răspundere. Gândește-te ce înseamnă a fi răspunzător de alții și a te lupta pentru fiecare din cei aflați în răspunderea ta. Câtă cinste s-ar cuveni să-i acorzi unuia ca acesta? Ce-ai putea să dai în schimb pentru primejdiile luate asupră-și pentru tine? Pentru că nu tu ți-ai dăruit viața aceluia, ci el și-o dăruiește pentru tine; și dacă nu și-o dăruiește aici, atunci când trebuința o cere, apoi o pierde dincolo, iar tu nu voiești, cu toate acestea, să te supui nici măcar prin cuvânt. Aceasta este pricina

[5] Verbul folosit de autor este κρίνω (*krino*) și are aici sensul de judecată spre osândă sau condamnare. Așadar, nu judecarea (cântărirea) unor fapte, adică distincția dintre *bine și rău*, nu este îngăduită, ci osândirea făptașului, întrucât nu cunoaștem circumstanțele făptuirii, nici neputințele și starea lăuntrică reală a aceluia, stare de care oricând se poate izbăvi. El se poate izbăvi, iar noi rămânem cu faptul osândirii lui, adică cu acea stare sufletească rea, de lipsă de nădejde în purtarea de grijă a lui Dumnezeu și în putința trezirii lui la viață, judecata noastră fiind marcată inevitabil de trufie. Nu mai vorbim de faptul că un gând rău asupra cuiva poate adânci răul din celălalt, dar mai ales din noi. Un exemplu în acest sens îl vedem în pilda evanghelică a Vameșului și Fariseului. [n. tr.]

[6] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la sfânta Ana*, II, Migne 54, 618-19.

tuturor relelor, că cinstea datorată povățuitorilor s-a pierdut, nemaifiind nici rușine, nici teamă...

Căci zice: „Ascultați pe învățătorii voștri și vă supuneți lor". Acum toate s-au stricat și s-au amestecat. Nu le spun pe acestea pentru cei ce sunt povățuitori, ci spre folosul nostru, căci pentru ce i-am mai cinsti, dacă nu ne supunem lor? Pentru că în viața ce va să fie nu vor avea vreun folos de la cinstea care le-a fost dată, ci le va fi mai mare osânda; nici se vor păgubi la sfârșit de vor pătimi rele și ocări, ci mai vârtos se vor îndreptăți. Ci toate acestea voiesc să fie spre binele vostru. Când povățuitorii sunt cinstiți de popor, aceasta se poate întoarce împotriva lor, ca atunci când i s-a grăit [de către Dumnezeu] lui Eli: *„Am ales casa tatălui tău dintre toate casele lui Israil"* – care este o mustrare a lui Dumnezeu pentru fărădelegile fiilor lui Eli, sau ca în cazul lui Samuel, căruia i s-a spus: *„nu pe tine te-a lepădat [poporul], ci pe Mine m-a lepădat, ca să nu împărățesc peste ei"* (I Împ. 8, 7). Astfel, atacul la adresa clericilor, pe de-o parte, este pentru aceștia un câștig, iar cinstea, pe de altă parte – o povară. Nu pentru ei spun acestea, ci pentru voi. Cel care îl cinstește pe preot îl va cinsti și pe Dumnezeu; cel care s-a deprins să-l disprețuiască pe preot, cu trecerea vremii, va face tot astfel și cu Dumnezeu. Căci zice: *„Cine vă primește pe voi, pe Mine Mă primește"* (Mat. 10, 40) și „pe preoții Lui în cinste să-i ai".

Iudeii s-au deprins a-L nesocoti pe Dumnezeu, nesocotindu-l mai întâi pe Moise, pe care au vrut să-l omoare cu pietre. Căci atunci când cineva are o dispoziție cucernică față de preot, va avea cu atât mai mult o astfel de dispoziție față de Dumnezeu.

Chiar dacă preotul este păcătos, Dumnezeu, văzând că din respect pentru El este cinstit şi cel nevrednic de cinstire, îţi va răsplăti. Dacă *„cela ce primeşte Proroc în nume de Proroc, plata Prorocului va lua"* (Mat. 10, 41), atunci cel care-l cinsteşte şi-l ascultă pe preot va fi răsplătit. Dacă în cazul ospeţiei[7], când nu-l cunoşti pe oaspete, primeşti o aşa de mare plată, cu atât mai mult vei fi răsplătit de-l vei asculta pe cel de care ţi se cere să asculţi. Căci zice: *„Pre scaunul lui Moise au şezut cărturarii şi fariseii. Deci toate câte vor zice vouă să păziţi, păziţi şi faceţi, iar după lucrurile lor nu faceţi; că zic, şi ei nu fac"* (Mat. 23, 2-3).

Nu ştii ce este preotul? Este îngerul Domnului. Poate că cele spuse vin de la el? De-l dispreţuieşti, nu pe el îl dispreţuieşti, ci pe Cel ce l-a hirotonit. Însă, vei zice, de unde reiese că Dumnezeu l-a hirotonit? Dacă ai astfel de cugete, nădejdea ta este cu totul deşartă. Căci dacă Dumnezeu nu lucrează nimic *prin el*, nici botez nu ai, nici de Taine nu te *împărtăşeşti*, *nici* de binecuvântări nu ai parte; şi *nici măcar creştin* nu eşti. Atunci, vei spune iarăşi, toţi sunt *hirotoniţi* de Dumnezeu, până şi cei nevrednici? Dumnezeu nu-i hirotoneşte pe toţi, dar lucrează prin toţi chiar dacă sunt nevrednici, pentru ca poporul să se mântuiască. Dacă pentru folosul poporului a vorbit *printr-un* măgar şi prin Valaam, un om necurat – căci trăia în păgânătate –, cu cât mai mult printr-un preot. Ce nu face Dumnezeu pentru mântuirea noastră? Ce nu spune pentru a fi auzit? Prin cine nu lucrează? Dacă a lucrat prin Iuda şi prin aceia care au prorocit sau „draci

[7] Filoxenia înseamnă literal „iubirea de străini", iar în sens mai larg, primirea de oaspeţi. [n. tr.]

au scos", şi cărora le va adresa cuvântul: *„Niciodată nu v-am ştiut pe voi, depărtaţi-vă de la mine cei ce lucraţi fărădelegea"* (Mat. 7, 23), cu mult mai mult va lucra prin preoţi. De vom începe, aşadar, să cercetăm viaţa povăţuitorilor noştri, va fi ca şi cum noi îi hirotonim pe învăţătorii noştri şi toate se vor răsturna cu susul în jos, capul ajungând în locul picioarelor. Ascultă-l pe apostolul Pavel care spune: *„Iar mie prea puţin îmi este ca să mă judec de către voi, sau de vreo judecată[8] omenească"* (I Cor. 4, 3) şi iarăşi: *„Dar tu ce judeci pe fratele tău?"* (Rom. 14, 10). Dacă nu trebuie să-l judeci pe fratele tău, cu atât mai puţin pe învăţătorul tău. Pentru că, dacă aceasta a poruncit Dumnezeu, bine faci ţinând seama de poruncă şi păcat nu ai. Altminteri, să nu mai cutezi una ca aceasta şi să nu-ţi întreci măsura. Core, Datan şi Aviron s-au ridicat împotriva lui Aaron, atunci când au făcut viţelul de aur. Ce s-a întâmplat cu ei în cele din urmă – oare nu au fost daţi morţii? Fiecare să se îngrijească de sine însuşi. Iar dacă învăţătura (dogma) preotului este strâmbă, înger de-ar fi, să nu credeţi în el. Şi iarăşi, dacă învăţătura lui este dreaptă, nu privi la viaţa lui, ci la cuvintele lui.

Îl ai pe apostolul Pavel care-ţi arată ce este bine, şi prin cuvinte, şi prin fapte. Însă, vei zice, nu dă la săraci şi nu chiverniseşte cum se cuvine. De unde ştii tu aceasta? Învaţă-te, întâi de toate, să nu judeci şi să te temi de răspunderi[9]. Multe judecăţi se săvârşesc pornind de la bănuieli. Imită-L pe Stăpânul, ascultă-L

[8] În textul biblic românesc apare *ziuă omenească*, iar în originalul grecesc *hypo anthropines hemeras*, făcând referire la judecata care se întruneşte la o dată fixă. [n. tr.]

[9] Asumarea unor responsabilităţi mai mari decât poţi duce şi pentru care oricum vei da răspuns la judecată. [n. tr.]

când zice: *„Deci pogorându-Mă voi vedea de fac după strigarea lor, care vine la mine; iar de nu, să știu”* (Fac. 18, 21).

Însă chiar de ai cunoscut bine și ai cercetat și ai văzut, așteaptă pe Judecătorul, nu răpi judecata lui Hristos. Aceluia i se cuvine să cerceteze, nu ție; tu ești robul cel mai de pe urmă, iar nu stăpân; tu ești oaie, nu-l iscodi cu de-amănuntul pe păstor, ca să nu te faci vinovat de cele pentru care-l judeci. Cum de mă-nvață pe mine ceea ce el nu păzește, zici tu? Nu sunt ale lui cele ce le grăiește; dacă asculți de el (ca om), nu vei avea răsplată, căci cuvântul ne este despre povețele lui Hristos. Și ce zic? Nici de Pavel să nu asculți dacă spune ceva de la sine însuși, un lucru omenesc, ci să-l asculți pe Apostolul prin care vorbește Hristos. Să nu judece unul cele ale altuia, ci fiecare să le cerceteze pe ale sale, adică propria lui viață. Însă acela este dator să fie mai bun decât mine, spui. De ce? *Pentru că este preot.* Și nu are mai multe decât tine? *Nu are de partea lui sudorile, primejdiile, neliniștea, chinul? Dacă le are deci pe toate acestea, cum de nu este mai bun decât tine?* Iar dacă nu este mai bun decât tine, *trebuie să te pierzi pe tine însuți?* Acestea sunt vorbe nebunești. De unde urmează că nu este mai bun decât tine? *Dacă* fură, zici, și este vinovat de ierosilie[10]? *De unde știi,*

[10] Furtul și batjocorirea celor sfinte (Apost. 72, 73; I-II, 10; Sf. Grigorie de Nyssa 6, 8), furtul dreptului sfânt al slujirii câștigat de o persoană sfințită (IV ec., 29), exploatarea celor sfinte, precum taine, ierurgii, rugăciuni, vase sfinte, icoane ș.a. în scopuri lumești și cu gânduri viclene (Matei 7, 6; VI ec., 74, 76, 88), necinstirea celor sfinte prin falsa împărtășire sau slujirea cu potirul gol, fără Sfintele Taine (Ioan 13, 27), mințirea Duhului Sfânt (Fap. 5, 1-10; Efes. 4, 30), neîmplinirea datoriilor sfinte față de locașul bisericii și întrebuințarea obiectelor ce-i aparțin în scopuri personale (VI ec., 73).

omule? De ce te împingi în prăpastie? Dacă cineva îți spune că cutare are porfiră[11], chiar de-ai ști că este întocmai și ai putea să-l judeci, închide-ți urechile, ferește-te de una ca aceasta și prefă-te că nu știi, dacă nu voiești să te expui unei primejdii de prisos. Acum nu doar că nu te ferești, ci chiar îngădui primejdia zadarnică. Aceste vorbe sunt necugetate; ascultă-L pe Hristos când zice: *„Deci grăiesc vouă: Că pentru tot cuvântul deșert care vor grăi oamenii, vor să dea seamă de dânsul în ziua judecății”* (Mat. 12, 36).

Te crezi pe tine mai bun decât alții și nu suspini, nu-ți lovești pieptul, nu-ți pleci capul, nu-l imiți pe vameș? De nu o faci, te pierzi pe tine însuți, chiar de-ai fi mai bun. Ești mai bun? Nu judeca și așa vei fi mai bun; dacă spui ceva, ai pierdut totul. Dacă ții doar în minte judecata – nu, însă nici chiar atât să nu faci, și vei avea multe de câștigat. Căci dacă cel ce era mai păcătos (vameșul), mărturisind acest lucru, a mers îndreptat la casa sa, cât nu va avea de câștigat cel mai puțin păcătos, recunoscându-și păcătoșenia? Cercetează-ți propria viață! Nu furi? Dar răpești, asuprești, și mii de alte lucruri faci. Nu spun aceasta ca să-l îndreptățesc pe hoț – Doamne păzește! –, căci mă tânguiesc mult dacă cineva se face vinovat în adevăr de una ca aceasta, dar nu cred. Este cu neputință să spună cineva tot răul pricinuit de ierosilie; ci voi sunteți cei pe care vreau să vă feresc. Căci nu vreau să se piardă virtutea voastră prin judecarea altora. Cine

[11] Un supus al împărăției, dacă purta porfiră, care era îmbrăcămintea specifică împăraților, se făcea vinovat de cea mai gravă trădare. [n. tr.]

era mai rău decât vameşul, spune-mi? Este adevărat că se făcea vinovat de mii de rele, căci era vameş. Iar fariseul, doar fiindcă a spus „căci nu sunt ca acest vameş", le-a pierdut pe toate. Tu, care zici de preot «nu sunt vinovat, ca acesta, de ierosilie», nu le pierzi pe toate? Sunt nevoit să spun acestea şi să port grijă de acest lucru, nu atât fiindcă mă gândesc la aceia, ci fiindcă mă tem pentru voi, ca nu cumva să pierdeţi virtutea prin lauda de sine şi prin judecată. Ascultă povaţa apostolului Pavel: *„Iar fapta sa fieştecine să-şi ispitească, şi atunci întru sine numai va avea laudă, iar nu întru altul"* (Gal. 2, 4).

Spune-mi, dacă rănit fiind, te duci la doctor, nu-l vei lăsa pe doctor să-ţi administreze leacul necesar, tămăduindu-ţi rana, ci vei iscodi mai întâi să afli dacă nu are şi el vreo rană? Iar de-ar avea, vei fi nepăsător sau vrei prefera să nu ţi-o tămăduieşti pe a ta, spunând că, întâi de toate, trebuia el însuşi, doctor fiind, să fie sănătos. Pentru că nu este sănătos, chiar dacă este doctor, îmi voi lăsa şi eu rana netratată? Va exista îndreptăţire pentru cel păstorit în faptul că preotul este rău? Nicidecum, ci va suferi pedeapsa ce-i este rânduită, precum şi tu vei suferi pedeapsa cuvenită ţie, căci acela acum doar ocupă un loc. *„Căci vor fi toţi"* zice *„învăţaţi de Dumnezeu"*[12] (In. 6, 45; Is. 54, 13) şi nu vor spune[13] *„Cunoaşte pe Domnul, că toţi Mă vor cunoaşte de la cel mic până la cel mare al lor, pentru că milostiv voi fi nedreptăţilor lor, şi păcatele lor nu le voi mai pomeni"* (Ier. 31, 34).

[12] În versetul indicat se spune înainte „da-voi legile Mele în gândurile lor şi în inimile lor le voi scrie, şi le voi fi lor Dumnezeu şi ei vor fi mie popor".

[13] Acest *nu vor spune* înseamnă, după cum apare în verset „nu va mai învăţa nimenea pe vecinul său şi pe fratele său, zicând: cunoaşte pe Domnul".

De ce este atunci [plecând de la cele spuse înainte] deasupra noastră? Rogu-vă, să nu-i vorbim de rău pe învăţători, să nu le căutăm nod în papură, ca să nu ne vătămăm pe noi înşine. Să le vedem pe ale noastre, şi nu vom vorbi de rău pe nimeni. Să cinstim ziua în care am fost luminaţi (botezaţi). De are cineva tată, mii de rele de-ar avea acela, pe toate i le va acoperi de dragul lui. Căci s-a zis: *„Nu te slăvi întru necinstea tatălui tău, că necinstea tatălui tău nu-ţi este ţie slavă"* (Is. Sirah 3, 10). *„Şi de-şi va pierde mintea, îngăduieşte-l şi nu-l necinsti pe dânsul, cu toată tăria ta"* (Is. Sirah 3, 13). Dacă acestea sunt valabile pentru părinţii trupeşti, cu atât mai mult pentru cei duhovniceşti. Cinsteşte-l pe cel ce te slujeşte, pentru că zi de zi se îngrijeşte să citească Scripturile, pentru că pune în rânduială biserica, pentru că priveghează, pentru că face rugăciune şi stă şi Îl roagă pe Dumnezeu pentru tine, pentru că face litanie, pentru toată slujba cea cuvântătoare pe care o aduce pentru tine. Cinsteşte-le pe toate acestea, cugetă la ele şi apropie-te de el cu toată cucernicia.

Spune-mi, este păcătos? Şi ce-i cu asta? Numai cel lipsit de patimă îţi poate da aceste mari bunătăţi? Nicidecum, ci toate se petrec după credinţa ta. Nici de cel drept nu te foloseşti, dacă tu nu eşti credincios. Dumnezeu s-a folosit de boi atunci când cu chivotul[14], când a voit să izbăvească poporul. Să fie viaţa preotului

[14] Carul ce purta chivotul a fost îndreptat de boi, prin voia lui Dumnezeu, acolo unde trebuia să ajungă (cf. I Împ. cap. 6).

sau virtutea lui cea care atârnă atât de mult? Cele dăruite de Dumnezeu nu sunt roada virtuţii preotului, ci toate ţin de harul Lui. Partea preotului este doar să-şi deschidă gura, iar Dumnezeu le săvârşeşte pe toate, cel dintâi nefiind decât un simbol. Gândeşte-te ce osebire era între Iisus şi Ioan, ascultă-l pe Ioan ce spune: *„Eu am trebuinţă a mă boteza de Tine"* (Mat. 3, 14) şi *„nu sunt vrednic să dezleg cureaua încălţămintei Lui"* (In. 1, 27). Deşi era aşa de mare osebirea între ei, Duhul a venit, cu toate că Ioan nu-L avea pe Acesta. De ce spune *„şi din plinirea Lui noi toţi am luat"* (In. 1, 16)? Însă Duhul nu a venit înainte de a fi botezat, şi nu Ioan este cel care L-a făcut să se pogoare. De ce, aşadar, s-a întâmplat aşa? Ca să afli că preotul reprezintă un simbol[15]. Nu poate fi osebire mai mare între doi oameni decât între Ioan şi Iisus, însă Duhul a venit prin cel dintâi, înţelegând prin aceasta că în toate lucrează Dumnezeu şi că El le săvârşeşte pe toate.

Vă voi spune un lucru minunat, dar să nu vă nedumeriţi sau să vă smintiţi. Jertfa este aceeaşi, fie că o aduce un om oarecare, fie că este vorba de apostolul Pavel sau de Petru; ceea ce dau preoţii este deopotrivă cu ce a dat Hristos ucenicilor Săi. Această Jertfă nu este cu nimic mai prejos decât aceea, căci şi pe aceasta nu oamenii o sfinţesc, ci Acela care a sfinţit-o şi pe aceea. Căci precum cuvintele grăite de Dumnezeu sunt aceleaşi cu cele rostite acum de preot, aşa şi Jertfa este aceeaşi, şi Botezul pe care ni l-a dat. Astfel, toate ţin

15 Σύμβολον *(symbolon)* are o semnificaţie mai profundă decât se înţelege din limbajul cotidian, fiind vorba de o legătură, o punte între două realităţi, între cea văzută şi cea nevăzută, fereastră deschisă către o altă realitate, tainică. [n. tr.]

de credinţă. Duhul a venit dintr-o dată peste Corneliu pentru că mai înainte şi-a însuşit credinţa, lucrând faptele ei. Şi acesta (preotul obişnuit) este aşadar din trup (mădular al Bisericii), şi acela (Pavel sau Petru); cel care crede că acesta este mai prejos decât acela, nu ştie că Hristos este şi acum de faţă, lucrând"»[16].

Cinstirea acordată clericului

Sfântul Ioan Gură de Aur, referindu-se la afirmaţia multora că preoţimea se bucură de anumite cinstiri din partea celorlalţi, descrie situaţia care domina în vremea sa, surprinzător de asemănătoare cu cea de astăzi, lăsând în cele din urmă impresia că indiferent dacă vrem sau nu, fie că ne place sau nu, noi clericii trăim o adevărată contradicţie.

Deşi cădem uneori în ispita de a căuta recunoaşterea şi cinstea din partea celorlalţi – cu toate că *„pre noi Apostolii cei mai de pe urmă ne-a arătat, ca pe nişte rânduiţi spre moarte"* (I Cor. 4, 9) –, şi ni se întâmplă să ne bucurăm câteodată, din partea unora, de anumite cinstiri, totuşi umilinţele ne pândesc la tot pasul.

„Însă are parte de cinste, zici. De ce fel de cinste, însă? Săracii, pentru jumătate de drahmă[17], îl fac de

16 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a II-a la Epistola către Timotei*, Migne 62, 609 – 612.
17 Τριωβολιμαίοι *(triovolimaioi)* vine din la triovolon (monedă în valoare de jumătate de drahmă) care constituia plata pe o zi a juraţilor la judecătoria statului athenian. [n. tr.]

două parale în piață. De ce nu le închide gura? Simplu, pentru că un lucru ca acesta nu este al episcopului. Apoi, dacă nu dă ajutor tuturor, atât celor leneşi cât şi celor lucrători, mii de judecăți de pretutindeni se aud. Nimeni nu se teme să-l judece şi să-l defaime. Pe conducători există teama de a-i judeca, dar pe preoți nu, cei ce-i judecă neavând câtuşi de puțin frică de Dumnezeu. Ce să mai spunem despre grija pentru propovăduire şi învățătură? Despre povara hirotoniei? Poate că este astfel fie pentru că sunt eu prea slab, zbuciumat şi de nicio ispravă, fie pentru că aşa stau lucrurile în general. Cu nimic nu diferă sufletul preotului vorbit de rău din toate părțile – de prieteni şi de duşmani – de clătinarea unei corăbii.

Nu stăpâneşte oare un împărat peste întreaga lume, iar episcopul doar peste un oraş? *Însă* grijile celui din urmă sunt neasemuit *mai mari,* aşa cum se osebeşte apa bătută de vânt a unui râu de o mare înfuriată de furtună. Cum este cu putință una ca aceasta? Pentru că în împărăția lumească sunt mulți rânduiți să slujească fără de preget, potrivit legii şi poruncilor însă aici – nimic asemenea. El, preotul, nu poate porunci ca şi cum ar avea stăpânirea de partea lui; dacă, pe de-o parte, se mişcă energic, este numit aspru, dacă, dimpotrivă, nu este energic, este socotit rece şi nepăsător. Trebuie, aşadar, să păstreze un echilibru între cele două extreme, spre a nu fi dispretuit, nici urât. Altfel realitățile, problemele îl vor depăşi. Câți nu ajung să se smintească cu voie sau fără voie? Câți nu ajung să se vatăme sufleteşte, fie că vor sau nu?

Nu spun, de altfel, decât ceea ce trăiesc şi simt. Nu cred că printre clerici sunt mulți care se mântuiesc, ci cei mai mulți dintre ei se vor pierde, căci lucrarea lor se cere a fi plină de curaj. Pentru că multe nevoi se ridică asupra preotului, silindu-l să iasă din modul lui obişnuit de viață, în toate părțile trebuindu-i mii de ochi. Nu vezi câte virtuți trebuie să aibă episcopul? Să fie bun îndrumător, lipsit de răutate, să aibă totdeauna un cuvânt vrednic de crezare, după învățătura pe care a primit-o. Cât de anevoios este acest lucru! Căci va fi socotit vinovat pentru greşelile altora. Nu voi spune nimic de mai mulți, căci şi unul singur de va pleca în cealaltă viață fără a fi fost inițiat în taine, nu îşi va pierde [episcopul] mântuirea? Pierzania unui suflet este o aşa de mare nenorocire, încât niciun cuvânt de apărare nu va putea să stea în picioare.

Dacă mântuirea oricărui suflet are o aşa valoare, căci pentru el a trebuit ca Fiul lui Dumnezeu să se facă om şi să pătimească atâtea, gândeşte-te ce pedeapsă va aduce pierderea lui. Dacă din pricina cuiva s-a întâmplat ca cineva să moară în această viață, iar cel vinovat trebuie să plătească cu viața un lucru ca acesta, cu mult mai mult se cade ca acolo să fie pedepsit. Nu-mi spune că cel care a păcătuit nu este preotul şi nici diaconul, căci pentru toți aceştia vina va cădea asupra capului celui care i-a hirotonit. Voi spune însă şi altceva. Se întâmplă ca un anumit episcop să urmeze în scaun altora răi, ajungând să se întrebe ce poziție s-ar cuveni să ia față de păcatele săvârşite (hirotonii pripite sau pentru câştig) mai înainte. Două sunt primejdiile. Nu trebuie nicidecum să smintească, nici pe cel cu pricina, nici pe alții. Trebuie, aşadar, ca

mai întâi să-l înlăture pe clericul cel rău? Dar nu există în prezent niciun motiv. Atunci să-l lase aşa? Da, pentru că pricina răului este cel care l-a hirotonit. Ce să pricepem de aici? Că nu trebuie să-i hirotonească şi nici să-i ridice pe aceia la vreo treaptă superioară? Însă făcând aşa, toţi vor avea impresia lămurită că este răuvoitor. Vor ajunge şi în felul acesta să se smintească, însă pentru altceva. Atunci să-l ridice la o treaptă superioară? Acest lucru este cu mult mai rău"[18].

Prin natura slujirii sale, slujitorul bisericesc poate provoca cu uşurinţă nemulţumiri şi judecăţi

Apostolul Pavel ne spune în *prima Epistolă* către Tesaloniceni: *„Şi vă rugăm pe voi, fraţilor, să cinstiţi pe cei ce se ostenesc întru voi, şi pe mai marii voştri întru Domnul, şi pe cei ce vă învaţă pe voi. Şi să-i aveţi pe dânşii de prisosit întru dragoste, pentru lucrul lor: Pace să aveţi întru voi"* (I Tes. 5, 12-13).

Pe întâistătător multe pricini îl silesc să fie lipsit de curaj. Întocmai cum se întâmplă cu medicii, care sunt nevoiţi să-i amărască foarte mult pe bolnavi, prin mâncarea şi medicamentele prescrise, care nu sunt atât plăcute, cât de neapărată trebuinţă. Acelaşi lucru este valabil şi în cazul părinţilor sau, într-o măsură

[18] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a la Faptele Apostolilor*, 4, 5, EPE (colecţia *Ἕλληνες Πατέρες της Εκκλησίας/Părinţii greci ai Bisericii*), vol. 15, pp. 106-111.

încă şi mai mare, al dascălilor, care par o povară pentru copiii sau elevii aflaţi în grija lor. Medicul, deşi este urât de bolnav, are de partea sa rudele şi prietenii sau deseori chiar pe bolnavul însuşi. Tatăl, în chip firesc, dar şi potrivit legilor statului, poate face uz cu mare uşurinţă de autoritatea sa asupra copilului; şi chiar dacă ajunge să-l pedepsească şi să-l mustre fără ca acesta să merite, nimeni nu-l va împiedica să o facă, însă nici el însuşi nu-şi va mai putea privi după aceea copilul în ochi. În cazul preotului, dificultatea este şi mai mare. În primul rând, trebuie să-şi exercite autoritatea asupra unor oameni care s-o dorească şi să-i fie recunoscători pentru acest lucru, iar aceasta nu se poate realiza degrabă. Cel ţinut sub pază şi mustrat, oricine ar fi, dacă nu nutreşte un sentiment de recunoştinţă, cu greu va tolera acest lucru. La fel va fi şi cu cel povăţuit sau îndrumat.

Dacă preotul îi va îndemna pe unii, aşadar, să împrumute bani celor care au nevoie, le va deveni neplăcut şi stânjenitor. Dacă le spune: tăiaţi mânia, stingeţi furia, puneţi capăt dorinţelor nebuneşti, îngrădiţi plăcerile, toate acestea vor părea grele, nu doar puţin stânjenitoare. Iar dacă îl va pedepsi pe cel nepăsător sau îl va alunga din biserică sau nu-i va mai îngădui să ia parte la rugăciunea comună, se va supăra, nu pentru că s-a lipsit de toate acestea, ci pentru ruşinea din faţa lumii. Iar aici avem de a face cu o amplificare a bolii, de vreme ce atunci când ni se interzice participarea la cele duhovniceşti ne amărăşte nu interdicţia în sine, ci ruşinea resimţită în faţa celor care ne văd. Nu ne temem şi nu ne înfricoşăm de

faptul în sine. De aceea şi apostolul Pavel vorbeşte mereu de unii ca aceştia iar Hristos, la rândul Său, a trebuit să spună: *„Pre scaunul lui Moise au şezut cărturarii şi fariseii. Deci toate câte vor zice vouă să păziţi, păziţi şi faceţi, iar după lucrurile lor nu faceţi"* (Mat. 23, 2-3). Şi iarăşi, când l-a vindecat pe lepros, a spus: *„Vezi, nimănui să nu spui; ci mergi de te arată pe sineţi preotului; şi du darul care a poruncit Moise întru mărturie lor"* (Mat. 8, 4). Ca să nu spui *„îl faceţi pe el fiu Gheenei îndoit decât voi"* (Mat. 23, 15), a zis: „După lucrurile lor nu faceţi". A exclus aşadar orice pretext de judecată venit din partea celui aflat sub călăuzire.

Apostolul Pavel, în epistola către Timotei, scrie: *„Preoţii cei ce îşi ţin bine dregătoria, de îndoită cinste să se învrednicească"* (I Tim. 5, 17), iar în Epistola către Evrei: *„Ascultaţi pe învăţătorii voştri şi vă supuneţi lor"* (Evr. 13, 17). Şi tot aici zice: „Şi vă rugăm pe voi, fraţilor, să cinstiţi[19] pe cei ce se ostenesc întru voi, şi pe mai marii voştri întru Domnul, şi pe cei ce vă sfătuiesc pe voi". Şi pentru că a zis *„Zidiţi-vă unul pe altul"* (I Tes. 5, 11-12), pentru a nu crede că i-a ridicat pe ei la rangul de învăţători, adaugă: fiţi atenţi, însă, că şi pe voi v-am lăsat să vă zidiţi unul pe altul, pentru că învăţătorul nu poate să-ţi spună totul. „Pre cei ce se ostenesc întru voi", spune, „şi pe mai marii voştri întru Domnul, şi pe cei ce vă sfătuiesc pe voi". Şi cum să nu fie ceva lipsit de minte, spune? Când ai de-a face cu un conducător lumesc, din cei rânduiţi de oameni, toate le faci, fiindu-i pentru toate recunoscător. Când

[19] *Πείθεσθε* are sensul de *fiţi* (sau *lăsaţi-vă*) *convinşi* sau *recunoaşteţi autoritatea lor*. [n. tr.]

întâistătătorul este pus în fruntea oamenilor de Dumnezeu, cum de nu îi eşti recunoscător? Şi cum de este în fruntea oamenilor, întrebi? Pentru că se roagă pentru tine, îţi oferă darul duhovnicesc prin botez, te cercetează, te sfătuieşte şi te îndeamnă, iar la miezul nopţii dacă îl chemi – vine, însă suferind ca nimeni altul vorbele tale urâte şi blasfemiile. Ce i-a trebuit aşa ceva? – prinzi să întrebi. Însă întrebarea este: Bine a făcut sau rău? Tu ai şi femeie, trăind în plăceri şi iubind viaţa de negustor, preotul însă este prins de această lucrare, pentru el nu există altă viaţă, îngrijindu-se de cele ale Bisericii.

„Să-i cinstiţi[20]", spune, *„cu prisos de dragoste pentru lucrul lor, pace să aveţi întru voi"* (I Tes. 5, 13). Vezi cum ştie că exista la ei o reţinere în acest sens? Nu spune în chip simplu, să-i iubiţi, ci cu prisos, precum copiii pe părinţii lor. Căci prin ei v-aţi născut la viaţa cea veşnică, prin ei aţi dobândit împărăţia, prin mâinile lor se săvârşesc toate, prin ei vi se deschid porţile cerului.

Nimeni să nu se răzvrătească, nimeni să nu fie iubitor de vorbe împotrivitoare. Cel care-L iubeşte pe Hristos, îl iubeşte pe preot, oricine ar fi, fiindcă prin el a primit Taine înfricoşătoare. Spune-mi, dacă voieşti să vezi palate strălucitoare de mult aur şi de nestemate care le împodobesc din belşug şi l-ai aflat pe acela care deţine cheile porţilor lor, urmând să răspundă neîntârziat rugăminţii tale, deschizându-ţi

[20] *Ηγέομαι* are şi sensul de *a avea în vedere*. Cele două verbe sunt traduse aşadar prin cinstire, reflectând în esenţă atitudinea ce trebuie avută faţă de preoţi. [n. tr.]

și aducându-te înăuntru, nu-l vei prefera pe acesta înaintea tuturor? Nu l-ai iubi precum ochii din cap? Nu l-ai prețui? Acesta (preotul) ți-a deschis cerul, și nu-l iubești, și nu ai grijă de el? Dacă ai femeie, nu-l iubești mai mult decât pe toți pe cel care ți-a pețit-o? Tot așa, dacă iubești pe Hristos și Împărăția cerurilor, cunoaște prin cine ai dobândit-o. Pentru aceasta s-a spus: „Pace să aveți între voi".

De aceea, „feriți-vă, frații mei din lume, de judecarea preoților: nu-i defăimați, nu-i treceți cu vederea, căci astfel aprindeți foc și ardeți, pentru că preoții sunt mai presus și decât împărații, și decât îngerii. Mie, frații mei, așa îmi spune conștiința mea să fac: de este să întâlnesc un preot și un împărat, cuvenit mi se pare să-l așez pe preot mai presus decât pe împărat. Iar dacă întâlnesc un preot și un înger, voi saluta mai întâi pe preot decât *pe înger*, căci acesta, frații mei, este mai presus decât *Sfânta Masă* și decât Sfântul Potir, pentru că Sfântul Potir este neînsuflețit, iar preotul în fiecare zi preface Preacuratele Taine în cinstitul Trup și Sânge al Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos. Eu, frații mei, n-am a aduce nicio vină preoților, de vreme ce sunt preoți și Îl au pe Hristos Care îi va pedepsi; de greșesc, Hristos are toiag de fier pentru ei. Însă pentru cei ce voiesc să devină preoți trebuie să spun acestea"[21].

„De aceea și voi, creștinii mei, toți împreună se cade să-i cinstiți și să-i respectați pe preoți, și să nu-i amărâți, nici să-i împovărați cu obligații și cu dări, ca

[21] Ioan V. Menounos, *Sfântul Cosma Etolianul, Învățături*, Ed. Tinos, Atena, 1979, pp. 215-216.

să se roage lui Dumnezeu pentru sufletele voastre, pentru viața voastră, pentru lucrurile voastre și pentru lucrul mâinilor voastre. Căci trebuie să aflați că un preot este mai mare decât un împărat, și mai presus chiar decât un înger, ca cel ce este mijlocitor între Dumnezeu și oameni și s-a învrednicit să săvârșească Sfintele Taine, și mai cu seamă marea și înfricoșata Taină a Sfintei Liturghii, la care îngerii privesc și se înfricoșează. Pentru aceasta, pe cât vă stă în putință, cinstiți-i și să-i aveți la evlavie. Și, cu atât mai mult, să aveți evlavie față de arhiereul vostru, căci el este rânduit de Dumnezeu aici pe pământ ca chip al lui Hristos, și câte va lega vor rămâne legate, și câte va dezlega vor rămâne dezlegate. Dați-le acestora din toată inima cele cuvenite pe care le cer de la voi, pentru că și ei au cheltuieli și sunt atât de împovărați de cei din afară. Când vin la voi, primiți-i cu bucurie, făcându-le parte de cinstea și primirea cuvenită"[22].

Clerul – purtător văzut al harului dumnezeiesc nevăzut

Teologia ortodoxă referitoare la preoție scoate în evidență nesfârșita înțelepciune și iubire de oameni a lui Dumnezeu, Care, cunoscând că slăbiciunea omenească are nevoie spre a primi dumnezeiescul har de un mijlocitor din lumea văzută, se folosește de om, făcându-l pe acesta purtător al harului dumnezeiesc, în calitate de preot.

[22] *Ibidem*, pag. 172.

«Harisma omului de a fi fost făcut „după chip" era suficientă prin ea însăşi ca să-L cunoască pe Dumnezeu Cuvântul, şi prin Acesta, pe Tatăl. De vreme ce Dumnezeu cunoştea slăbiciunea omenească, a prevăzut că oamenii ar putea, din pricina negrijii lor, să nu mai ajungă să-L cunoască plecând de la cele sădite în ei înşişi de El. Pentru aceea, a avut grijă să nu fie trecut cu vederea Ziditorul din pricina celor zidite.

Fiindcă nepăsarea omului mergea încet-încet spre mai rău, mai înainte văzând, iarăşi, aceasta, i-a trimis Legea şi pe Proroci, care erau dintre ai săi, încât şi de n-ar fi voit să-şi ridice privirea către cer, spre a-L recunoaşte pe Ziditor, să aibă măcar învăţătura venită de la aproapele. Pentru că oamenii pot să înveţe mai bine cele înalte şi mai presus de lume de la semenii lor».[23]

Dacă omul, pentru a *dobândi harul, atârnă* de starea personală a purtătorului *acestuia, „nădejdea lui* este deşartă", după cuvântul *sfântului Ioan Gură* de Aur.

De aceea, este de folos pentru acei membri ai Trupului Bisericii care nu sunt clerici să vadă în persoana clericului doar un purtător văzut al harului nevăzut, şi să nu depindă de el ca om, altfel spus de lipsa lucrării lui personale, a *sfinţeniei lui*.

Plecând de la opinia *Părinţilor Bisericii*, la care am făcut referire, reiese că potrivit tradiţiei Bisericii clericul deţine în comunitatea bisericească poziţia unui părinte. Constituie o evidenţă faptul că în această tradiţie lucrarea clericului este una de părinte (tată) al comunităţii, spre deosebire de preoţii idoleşti, care patronau o formă de credinţă impersonală. Sfântul Ioan Gură de Aur consideră o realitate faptul că preotul, slujind ca părinte în comunitatea bisericească, se frământă pentru neajunsurile membrilor ei, chiar dacă propriile lui treburi merg bine. Deoarece ajunge să preia mai multe responsabilităţi, are parte de mai multe primejdii, chinuri şi osteneli decât alţii, pentru că „în fiecare zi îţi slujeşte ţie", „te cercetează... şi în toiul nopţii dacă îl chemi". Aceasta este în linii generale lucrarea părintească, caracterizată de un caracter unilateral al relaţiei cu ceilalţi membri ai familiei, care au alte îndatoriri faţă de el decât cele avute de el faţă de ei, fiind în acord cu cuvântul sfântului Ioan Gură de Aur: „îndoită le este răspunderea". Sfântul Ioan Gură de Aur consideră, de asemenea, un dat lucrarea părintească a clericului, atunci când spune: „De are cineva părinte, şi de ar avea mii de defecte, pe toate le acoperă. Când îi lipseşte priceperea, ai îngăduinţă. Dacă aşa se cade să ne purtăm cu părinţii trupeşti, este vădit că încă şi mai mult cu părinţii duhovniceşti" (*Tâlcuire la II Timotei*, PG 62, 612). Pentru sfântul Ioan Gură de Aur, lucrarea clericului nu este părintească doar într-o ordine naturală a lucrurilor, ci într-o măsură mult mai mare, având un caracter duhovnicesc.

Ce se întâmplă atunci când clericul nu acceptă caracterul părintesc al lucrării sale, neavând nicio aplecare înspre asumarea vreuneia din îndatoririle părinteşti în raport cu ceilalţi membri ai comunităţii bisericeşti – îndatoriri pe care sfântul Ioan Gură

[23] Sfântul Athanasie cel Mare, *Despre Întrupare*, 12, EPE, vol. 1. pp. 256-257.

de Aur, şi în general tradiţia Bisericii, le consideră fundamentale pentru lucrarea clericului – şi socotind că rolul său se rezumă doar la unul ceremonial, de oficiere a slujbelor?

În acest caz avem de-a face, desigur, cu o problemă foarte serioasă. Este vorba însă de un simptom al unei boli mai generale a mădularelor Bisericii. În rândurile clerului sunt promovate persoane care nu-şi înţeleg rolul aşa cum reiese acesta din tradiţia bisericească, deoarece, într-o anume măsură, ceilalţi membri ai comunităţii, în ansamblul ei, nu-şi exercită lucrarea care le este specifică. Dacă şi-ar asuma în mod real responsabilităţile care le revin în cadrul vieţii Bisericii, *ar fi foarte neliniştiţi*, văzând locul preotului ocupat *de unul care se preocupă doar de afaceri*. Mai mult, *faptul că este promovată o asemenea persoană într-o* astfel de *poziţie este un semn că în comunitatea* bisericească *nu există un altul care să-şi asume* îndatoririle de părinte. *De regulă, în acest caz, faptul* că mulţi clerici nu vădesc *nicio aplecare pentru o* slujire de părinte în cadrul *comunităţii bisericeşti dă* naştere unor gânduri de judecată. *Interesul pentru* familia noastră bisericească se limitează *doar la a-i* judeca şi osândi pe ceilalţi. Dacă am simţi comunitatea bisericească ca pe o familie duhovnicească mai largă, ne-am nelinişti zi şi noapte sesizând o atât de serioasă disfuncţionalitate a ei. Nu este de mirare că cel pus în fruntea comunităţii bisericeşti nu se simte părinte, atâta timp cât nici comunitatea nu trăieşte ca o familie, nici membrii ei nu se simt fraţi întreolaltă.

Pe de altă parte, cei care intră în cler cu o viziune mercantilă reflectă atmosfera care predomină în

general în Biserică. Starea unui mădular al trupului este în strânsă legătură cu starea generală a trupului. Iar starea trupului bisericesc care produce astfel de slujitori ai Bisericii, tributari unei viziuni mercantile, poate fi redată prin acea prejudecată populară: „Preot vrei să te faci, Kosta? Te-a ajuns blestemul, că tot leneşul şi mâncăul, ori preot, ori paznic vor să se facă". Acest ethos bisericesc care predomină în rândul clerului se caracterizează prin două concepţii diametral opuse. Una are faţă de cleric pretenţia şi aşteptarea pietistă de a fi un supra-om ajuns la desăvârşire, iar cealaltă se exprimă cu dispreţ la adresa lui, prin acele vorbe amintite mai sus, sau se concretizează în panica resimţită chiar şi de cele mai credincioase familii atunci când vreunul din copiii lor îşi exprimă dorinţa de a deveni preot, familia însuşindu-şi toate acele stereotipii şi prejudecăţi conform cărora persoanele atrase de preoţie sunt nevrotice, înapoiate şi inculte.

Mai trebuie specificat că membrii unei comunităţii bisericeşti care trăiesc cu adevărat într-un duh creştin se raportează la omul păcătos ca la un bolnav care are nevoie de compătimire, şi nu ca la un răufăcător care trebuie respins şi pedepsit. Când trăim în duh creştin ştim că numai dragostea vindecă, iar dacă se întâmplă ca părintele nostru duhovnicesc să se îmbolnăvească sufleteşte, se va putea tămădui numai simţind că este acceptat şi iubit de ceilalţi membri ai comunităţii bisericeşti, şi nu prin respingerea şi dispreţul lor.

Acest lucru este foarte limpede redat de istoria acelui monah care ceruse de la Dumnezeu să-i arate un

Bătrân[24] pentru a-l îndruma în viața duhovnicească. În timp ce străbătea pustia a dat de o colibă și a avut încredințarea lăuntrică că l-a găsit pe cel dăruit de Dumnezeu pentru a-i deveni părinte duhovnicesc. Intrând în colibă, a constatat că acesta trăia cu o femeie. În pofida acestui fapt, a rămas alături de el cu multă smerenie, în deplină dăruire și ascultare, și nu numai că a ajuns la o mare înălțime duhovnicească, ci s-a făcut pricină și pentru schimbarea bătrânului, care s-a reîntors pe calea curăției și a virtuții.

Trebuie să știm, în final, că teologia preoției comportă două aspecte. Unul, de care ne-am ocupat până acum, se referă la acei membri ai Bisericii care nu sunt clerici, dar îi învață pe ceilalți cum să privească lucrarea clericului și ce atitudine să aibă față de el. Celălalt aspect, propriu-zis, al preoției arată până unde se extind îndatoririle acesteia și care este caracterul practic al slujirii ei. Nici mirenii nu pot pretinde preoților să-și neglijeze îndatoririle presupuse și impuse de slujirea lor bisericească, dar nici clericii nu se pot rezuma doar la cele specifice mirenilor, ca și lucrare duhovnicească personală. Aceste lucruri sunt valabile pentru orice familie, care nu poate funcționa cum se cuvine atunci când fiecare din membrii ei, în loc să se îngrijească de a-și împlini propriile îndatoriri, arată celorlalți membri ce ar trebui să facă.

[24] Cuvântul *gheron* în limba greacă înseamnă bătrân îmbunătățit și corespunde termenului de *stareț* din slavonă, care nu are sensul de egumen sau conducător administrativ al unei mânăstiri, sens cu care s-a impus în general în limba română. Atât termenul *gheron* cât și *stareț* presupun un sens duhovnicesc, de călăuzitor de suflete. [n. tr.]

II
CLERICUL – CĂLĂUZĂ DUHOVNICEASCĂ

Clerul are anumite responsabilități, la fel ca în orice profesie sau îndeletnicire omenească. Există, însă, câteva note specifice, care deosebesc decisiv îndatorirea clerului de cea a altor profesii, conferindu-i o anumită unicitate. Clericul este întâi de toate o călăuză duhovnicească. Aspectele definitorii pentru slujirea clericală sunt de factură personală. Credința reprezintă o trăire lăuntrică, personală.

O provocare unică

Rolul călăuzitor al clericului nu se rezumă doar la capacitatea lui administrativă, la elocvență sau la farmecul personal. Clericii buni administratori, retori sau comercianți ar putea avea șanse de reușită și în alte domenii de activitate. Aptitudinile de un fel sau altul îl pot ajuta pe cleric să devină un păstor capabil, însă nu fac din el un adevărat păstor. Trăsăturile care evidențiază un conducător în Biserică sunt valabile și în alte domenii. Totuși, în Biserică, cel ce are un

rol conducător are răspunderea unică de a fi călăuză duhovnicească, calitate care, dincolo de aspectele de ordin exterior, vizează o realitate lăuntrică.

Rolul călăuzitor al clerului în cele duhovniceşti are, desigur, şi manifestări exterioare. Totuşi nu ar trebui să se confunde cu realizările exterioare precum zidirea de biserici, sporirea numărului enoriaşilor şi alte aspecte de aceeaşi factură. Ceea ce contează în cele din urmă în viaţa duhovnicească nu este ce faci, ci ce eşti, clericul ajungând, inevitabil, să se confrunte la un moment dat cu propriul său sine gol-goluţ. Mulţi dintre noi ne simţim mult mai în largul nostru dacă avem parte de anumite reuşite în viaţă, pe care să ne sprijinim recunoaşterea din partea celor din jur, însă atunci când ajungem să stăm dezbrăcaţi de orice lucru omenesc în faţa lui Dumnezeu, nu mai rămâne nimic care să ne îndreptăţească, *afară de harul Său.* Un cleric mai vârstnic povestea una din experienţele sale din primii ani de slujire care l-a impresionat mai mult. Un necunoscut l-a întrebat într-o bună zi dacă este creştin. „Sunt preot ortodox", a fost răspunsul acestuia. Străinul nu s-a arătat mulţumit. „Nu asta v-am întrebat", a replicat el.

Acest cleric a fost impresionat de întâmplarea respectivă, pentru că l-a silit să se detaşeze de omul din afară, în care se simţea în siguranţă, şi să-l caute pe cel lăuntric, unde era mai puţin sigur de sine însuşi. Atunci când un cleric priveşte în lăuntrul său, este posibil să nu vadă credinţă, ci îndoieli, a căror voce se străduieşte să o înăbuşe şi la toţi ceilalţi. Mai poate afla motivaţii egoiste, pe care le osândeşte de regulă de

la amvon, şi acea întrebare plină de nelinişte care va reveni permanent: „A cui slavă o caut cu adevărat?" Când credinţa cuiva se identifică cu propria-i ocupaţie este greu să realizeze câtă credinţă mai are în realitate, dincolo de profesia sa, şi câtă se datorează acesteia din urmă.

Apărătorul credinţei are nevoie să fie întărit el însuşi de rezultate palpabile. Credinţa nu reprezintă însă o acceptare a celor spuse de cineva, ci ţine de o încredinţare personală. Un cleric îşi poate submina propria-i credinţă încercând, fie de la amvon, fie la mărturisire, fie în contactul pe care îl are cu un bolnav, să insufle o nădejde sigură, străduindu-se să se arate pe sine drept stâlp al credinţei. Întrebările ameninţătoare la adresa credinţei constituie în aceeaşi măsură o ameninţare la adresa rolului său conducător, fapt pentru care este posibil să le evite, mulţumindu-se cu manifestările exterioare ale autorităţii preoţeşti. El se poate bucura de o iluzorie întărire a credinţei venită din partea acestor manifestări exterioare ale autorităţii şi din polemica purtată cu anumite poziţii contrare.

Cu toate acestea, circumstanţele de astăzi nu favorizează această confruntare, care este de o importanţă crucială, cu lipsa de credinţă lăuntrică. Întrebările evitate cu bună ştiinţă de cleric, deoarece intră în contradicţie cu propriile lui concepţii religioase, revin ulterior, de regulă, cu şi mai mare tărie, ruinându-i în final propriul sistem de apărare, ceea ce va duce la o clătinare a credinţei exterioare, putând ajunge până la a intra în conflict cu acele manifestări ale autorităţii pe care se sprijinea până atunci.

Această situaţie ne readuce cu gândul la imaginea pe care o au alţii despre cleric şi pe care o are el însuşi despre sine şi la presiunea de a trăi după prescripţiile acestei imagini. Unii aşteaptă de la el să le întărească credinţa. Doresc ca el să aibă o siguranţă a credinţei pentru ca şi ei să o capete. Acel comportament care este rezultatul unei aşteptări exterioare atârnă însă de o armonizare cu elemente exterioare, pe temeiul supoziţiei că realitatea din afară o exprimă pe cea lăuntrică. Exteriorul, însă, se poate afla chiar în conflict cu interiorul. Deseori, această confirmare exterioară poate constitui strădania de a amuţi nişte îndoieli lăuntrice. Condiţionarea de o astfel de siguranţă ce emană de la cel ce ne călăuzeşte desfiinţează trăirea credinţei ca percepţie lăuntrică. La credinţă suntem conduşi de o siguranţă care a fost dobândită lăuntric, nu evitând îndoiala, ci *confruntându-ne* cu ea. Credinţa nu se păstrează prin activarea unui sistem de auto-apărare, ci printr-o confruntare sinceră cu îndoielile care se abat peste noi.

Maturitatea duhovnicească a clericului

Tradiţia Bisericii cere clericului să fi atins o treaptă îndeajuns de avansată de maturitate şi de sănătate duhovnicească. Dacă el însuşi are o boală sufletească serioasă, prea puţin îi va putea tămădui pe ceilalţi, adeverind astfel cuvântul *„Doctore, vindecă-te pe tine însuţi!"* (Lc. 4, 23). Numeroase texte ale tradiţiei bisericeşti subliniază necesitatea ca cel intrat în cler să

dispună de maturitate duhovnicească şi de sănătate sufletească (psihică). Găsim astfel de texte la unii dintre cei mai distinşi scriitori bisericeşti, în frunte cu autorii Sfintei Scripturi, după cum se va vedea în continuare.

„Însă se cade Episcopului să fie fără de prihană, bărbat al unei [singure] femei, treaz, întreg la minte, cucernic, iubitor de străini, învăţător, nebeţiv, negrabnic a bate, neagonisitor de dobândă urâtă, ci blând, nesfadnic, neiubitor de argint. Casa sa bine chivernisindu-şi; feciori având ascultători, cu toată cucernicia. Iar de nu ştie cineva a-şi chivernisi casa sa, cum de Biserica lui Dumnezeu va purta grijă? Nu de curând fiind sădit (botezat); ca nu umflându-se, în osânda diavolului să cadă. Şi se cade lui şi mărturie bună să aibă de la cei din afară, ca nu în ocară să cadă, şi în cursa diavolului. Diaconii aşijderea cucernici să fie, nu îndoiţi la cuvânt, nebăutori de vin mult, neagonisitori de dobândă urâtă. Ci având taina credinţei întru ştiinţă curată. Şi aceştia să se ispitească întâi, după aceea să se diaconească fără de prihană fiind" (I Tim. 3, 2-10).

Într-un mod aproape identic îi cere apostolul Pavel lui Tit să-i aleagă pe presbiteri: *„De este cineva fără de prihană, bărbat al unei [singure] femei, având fii credincioşi, nu întru ocară de curvie, sau neascultători. Că se cuvine Episcopului să fie fără de prihană, ca un iconom al lui Dumnezeu, nefăcând spre plăcerea sa (nesemeţ), nemânios, neocărâtor, negrabnic a bate, neagonisitor de dobândă urâtă, ci iubitor de străini, iubitor de bine, întreg la minte (întru curăţie), drept, cuvios, înfrânat. Ţinându-se de cuvântul cel credincios al învăţăturii, ca puternic să fie*

și a îndemna cu învățătura cea sănătoasă, și pe cei ce grăiesc împotrivă a-i certa" (Tit, 1, 6-9).

«Prin *fără de prihană* se subînțeleg toate virtuțile, astfel că dacă cineva se știe cu anumite păcate, nu face bine dorindu-și o demnitate de la care îl opresc faptele sale. Căci unul ca acesta are nevoie de povățuire, și nu să-i povățuiască el pe alții. Pentru că cel ce este povățuitor duhovnicesc ar trebui să strălucească mai mult decât orice luminător; petrecerea lui se cuvine să fie fără de pată, încât toți, privindu-l, să-și facă din viața lui o pildă pentru propria lor viață»[25].

«Să trăim, așadar, în așa fel încât să nu se defaime numele lui Dumnezeu. Să nu căutăm slava omenească, nici pe a celui viclean, ci măsura și cumpătarea să o urmărim, precum s-a zis: *„Străluciți ca niște luminători în lume"* (Filip. 2, 15). Căci de aceea ne-a lăsat aici, spre a fi luminători și învățători altora, *spre a fi plămadă* și a viețui precum îngerii *printre oameni*, *precum* cei vârstnici între prunci și cei duhovnicești între cei lumești, încât să se folosească de noi, spre a fi sământă aducătoare de mult rod»[26].

Tradiția Bisericii cere de la cleric nu doar propria sporire și maturitate duhovnicească, ci insistă în mod deosebit și asupra familiei acestuia, care va trebui să constituie o pildă de familie sănătoasă: *„Dacă propria sa casă nu știe să o chivernisească, cum se va îngriji de Biserica lui Dumnezeu"* (I Tim. 3, 7).

Aceia dintre noi care am suferit însă, mai mult sau mai puțin, influența unei teologii pietiste și legaliste,

[25] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentarii la I Timotei* 1, Migne 62, 547 - 548.

[26] *Ibidem*, 3, Migne 62, 551.

folosim fără discernământ literatura bisericească, care cere de la clerici un înalt nivel duhovnicesc, întărindu-ne astfel propria patologie sufletească.

Toate aceste predici despre sfințenia și starea îngerească pe care ar trebui să ni le însușim, despărțite însă de realitatea concretă printr-o prăpastie de netrecut, ne determină adeseori pe mulți dintre noi, clericii, să tragem concluzia că în privința noastră este cu totul imposibil să accedem la o așa măsură și în consecință abandonăm orice luptă, spre a păstra un nivel elementar al normalității și al omenescului, cedând în continuare unor compromisuri de cel mai îndoielnic gust. Pe de altă parte, păstrăm aparența unui angelism fără nicio legătură cu sinele nostru real și care ne lipsește de orice autenticitate. Este știut că în zilele noastre nimic nu-l slăbănogește lăuntric pe om atât de mult ca lipsa autenticității.

O tradiție ortodoxă autentică nu va duce niciodată la o astfel de dilemă tragică, deoarece aceasta nu-i clasează pe oameni în două categorii, ci se raportează la fiecare în manieră personală și privește creșterea duhovnicească ca pe o cale care nu cunoaște sfârșit.

«De nu te liniștești cu inima, liniștește-ți măcar limba. Și dacă nu poți pune rânduială în gânduri, pune rânduială măcar în simțuri. Și de nu ești singur în cugetul tău, fii singur măcar cu trupul tău. Și de nu poți lucra cu trupul tău, întristează-te măcar în cugetul tău [pentru acest fapt]. Și de nu poți sta la priveghere, priveghează măcar șezând pe patul tău, sau chiar întins pe el. Și de nu poți posti două zile, postește măcar până seara. Și de nu poți până seara, păzește-te

măcar să nu te saturi. De nu ești curat în inima ta, fii curat măcar în trupul tău. De nu plângi în inima ta, îmbracă-ți în jale măcar fața ta. De nu poți milui, vorbește măcar [osândindu-te] ca un păcătos. De nu ești făcător de pace, fii măcar neiubitor de tulburare. De nu poți fi sârguincios cu fapta, fii măcar în cugetul tău netrândav. De nu ești biruitor (asupra păcatelor), măcar să nu te mândrești față de cei vinovați. De nu izbutești să închizi gura celui ce bârfește pe soțul tău, păzește-te măcar să nu te faci părtaș în aceasta cu el[27]». Sfântul Ioan Gură de Aur, comentând acele pasaje din epistolele sfântului apostol Pavel, cea dintâi către Timotei și Epistola către Tit, la care ne-am referit mai sus și în care se cere ca episcopul și preotul să nu bea vin mult, să nu fie iubitori de câștig urât sau bătăuși și să aibă o singură femeie, face următoarele observații:

«Această libertate a fost dată potrivit firii de atunci a lucrurilor. Și este cu putință, dacă dorește cineva, să o folosească bine. Căci precum celor bogați le este îngreunată intrarea în Împărăția cerurilor, dar cu toate acestea sunt și unii dintre ei care au intrat în ea, așa și cu căsătoria. Spune-mi, ce crezi? De ce, vorbind de episcop, a spus să nu fie bețiv și iubitor de câștig străin, deși s-ar fi cuvenit să se refere la lucruri mai înalte? De ce nu a spus că trebuie să fie precum un înger, nesupus patimilor omenești? Unde sunt acele virtuți de seamă de care vorbește Hristos, pe care ar trebui să le afli chiar și la cei din afara clerului, adică a se răstigni pentru lume, a fi totdeauna gata să-și jertfească viața? Precum spune Hristos: *„Eu sunt Păstorul cel bun; păstorul cel bun, sufletul său își pune pentru oi"* (In. 10, 11), și iarăși: *„Și cela ce nu va lua crucea sa și să vie după mine, nu este mie vrednic"* (Mat. 10, 38). Ci spune „să nu fie bețiv". Cu adevărat, bune sunt aceste îndemnuri dacă episcopul trebuia povățuit în acest fel. De ce nu spune că s-ar fi cuvenit să depășească deja cele pământești? Dar acelea pe care le cere celor din lume nu le cere episcopului. Ce le spune acelora? *„Drept aceea omorâți mădularele voastre, cele de pe pământ"* (Col. 3, 5) și *„Pentru că cel ce a murit, s-a îndreptat de păcat"* (Rom. 6, 7). *„Care sunt ai lui Hristos, trupul și-au răstignit împreună cu patimile și cu poftele"* (Gal. 5, 24) și în altă parte: *„Care nu se leapădă de toate avuțiile sale, nu poate fi ucenic al Meu"* (Lc. 14, 33). De ce nu cere Pavel toate acestea? Simplu, fiindcă un așa caracter la puțini se putea găsi, iar în vremurile acelea era nevoie de mulți episcopi, spre a se așeza în fiecare cetate câte unul.

Însă pentru că bisericile trebuiau să se întindă în multe locuri (și era nevoie de mulți păstori), nu pretinde aceste virtuți deosebit de înalte. Căci cumpătarea și buna purtare erau virtuți obișnuite multora»[28].

[27] Sfântul Isaac Sirul, *Opere Ascetice*, Editura Regopoulou. Pentru frumusețea și importanța acestui text îl redăm și în original: «Εάν ούχ ησύχαζες τή καρδία, ησύχασον κάν τήν γλώσσην. Καί άν ου δύνη εύτακτους τούς λογισμούς σου διαθείναι, καν τάς αισθήσεις σου εύτακτους ποίησον. Καί εάν ούκ ή μόνος εν τή διάνοια σου, μόνος γενού τώ σώματι σου. Καί άν ου δύνη εργάσασθαι τώ σώματι σου, λυπήθητι κάν κατά διάνοιαν. Και εάν ού δύνη διπλας νηστεύσαι, κάν νήστευσον έως εσπέρας, καν φύλαξον τού μη χορτασθήναι. Εάν ού δύνη ελεήσαι, λάλει ως αμαρτωλός. Ούκ εί ειρηνοποιός, μή γίνου φιλοτάραχος. Ού δύνη σπουδαίος γενέσθαι, γίνου κάν εν τώ φρονήματί σου άοκνος».

[28] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a X-a la I Timotei*, Migne 62, 549.

Clericul este om, însă...

Este dificil să fim precum cel considerat de noi a fi o autoritate. Dumnezeu s-a făcut om spre a fi asemenea neamului omenesc. Însă acestuia din urmă i-a fost greu să accepte o astfel de asemănare. Poate că nu ne este atât de greu să acceptăm dumnezeirea lui Hristos, pe cât ne este să acceptăm omenitatea Sa. Ne este mai dificil să acceptăm o omenitate fără de păcat a lui Hristos. El a avut parte de toate ispitele [ca rezultat al afectelor[29] neprihănite asumate], cum ar fi bunăoară cele simțuale, dar și de natură sufletească. Nepăcătoșenia Lui nu înseamnă așadar că Hristos ar fi fost liber de orice ispită. Nu este ușor, de asemenea, pentru credincioși să accepte *păcătoșenia păstorului* lor. Pe sfinți, în bună măsură, *îi considerăm* niște supraoameni. Credinciosul poate admite rațional faptul că păstorul său este păcătos. „Este și el om ca și noi", se zice, însă a accepta cu inima reprezintă o altă chestiune.

Cei mai mulți dintre noi oamenii vrem să existe cineva care să fie mai bun decât noi. Candidatul cel mai probabil la un astfel de rol este clericul. Un credincios spunea: „Știu că preotului nostru îi place să bea din când în când câte un păhărel de vin, ceea ce, desigur, nu mă deranjează, ci dimpotrivă; știu că este căsătorit și prin urmare face anumite lucruri; toate acestea sunt normale, însă ca să mijlocească pentru mine aș vrea să fie undeva mai sus". Și în timp ce spunea asta și-a ridicat ușor mâna deasupra capului: „Vreau ca părintele să fie cu câteva trepte deasupra mea".

Aceeași raportare există și în ceea ce privește mânia clericului. Mulți oameni doresc ca slujitorul Bisericii să-și țină în frâu mânia, în cazul în care inevitabil se ajunge la așa ceva. Unii totuși mărturisesc că le-a plăcut când l-au văzut uneori pe preot mânios. „Preotul nostru predică cel mai bine atunci când este mânios", spunea cineva. Unii dintre noi avem nevoie de mustrare, pentru ca neliniștea datorată sentimentului de vinovăție să fie domolită în acest fel. Pe de altă parte, mulți clerici pot deveni mai energici sub impulsul mâniei. Desigur, mânia nu este o expresie a dreptății dumnezeiești și rolul energizant pe care l-ar putea avea pentru slujitorul Bisericii este doar unul de scurtă durată.

Așa cum este firesc, credincioșii așteaptă o confirmare din partea clerului. Adevăratul slujitor

29 Afectele apar în firea omenească în urma căderii lui Adam. Ele nu au un caracter negativ, ci mai degrabă unul neutru, fiind puteri sufletești de interacțiune cu lumea. Vorbim așadar de afecte ce țin de partea simțuală: plăcere, durere dar și de cele de natură sufletească, ca întristarea, frica ș.a. Exagerarea, iraționalitatea împlinirii sau satisfacerii afectelor le dă acestora un caracter negativ, păcătos, având ca rezultat întunecarea minții și alipirea de cele trecătoare. În cazul omului obișnuit, păcatul strămoșesc marchează o înclinație păcătoasă în satisfacerea afectelor. Hristos, neavând păcat strămoșesc, a ținut sub control afectele asumate prin întrupare, în acele limite necesare existenței umane. Prin practicarea virtuților și harul conferit de Sfintele Taine ale Bisericii, nu facem decât să ne împărtășim de puterea lui Hristos, în a gestiona cum se cuvine afectele și în a ne face conform chipului Său, îndumnezeindu-ne. [n. tr.]

al Bisericii valorifică acest lucru. Știe că oamenii au nevoie de cineva care să-i susțină și să le întărească convingerea că pășesc pe calea cea adevărată a credinței. În predicile și în întâlnirile sale de un fel sau altul, preotul îi asigură pe credincioși de acest lucru. Însă lui insuși cine îi dă o asigurare în această privință? Studenții sau elevii care intră în facultățile sau școlile teologice (seminarii) se așteaptă la început să găsească acolo niște comunități ideale. Doresc ca mediul școlar să le întărească credința. Însă ajunși acolo, constată că studenții teologi și seminariștii sunt la fel ca ceilalți, fapt care reprezintă pentru ei o adevărată dezamăgire. În loc să găsească oameni mai buni, află pe unii la fel ca ei sau chiar mai rău. Când ajung să-i cunoască mai bine, de regulă credincioșii sunt dezamăgiți de clerici, deoarece i-ar fi voit altfel. Lor le plac măsurile duble. Au nevoie de cineva cu o morală mai înaltă, *pentru* ca ei inșiși să poată rămâne *în continuare la un nivel mai* de jos. Avem așteptări *mai mici de la un coleg* decât de la un șef.

Vrem să credem că există *sfinți care* au ajuns la desăvârșire și *sunt niște supraoameni. Însă nici* sfinții nu sunt desăvârșiți. *Sfințenie nu înseamnă* nepăcătoșenie și desăvârșire. *Sfinții au și ei gânduri* (imbolduri) *egoiste, trupești și agresive,* precum și *indoieli – la fel ca toți ceilalți oameni. Trupul clericului și nevoile acestuia nu diferă de cele ale altor oameni. Aceleași dorințe și porniri egoiste se opun unei vieți în duh, constituind, la fel ca la toți ceilalți, o piedică în calea binelui pe care ar voi să-l facă.*

Faptul că preotul nu se află pe o treaptă mai înaltă îl incurcă și pe el, și pe credincioși. Constatând

că-i trec și lui prin minte gânduri egoiste, rușinoase și agresive, la fel cum trec și prin mintea păstoriților săi, ajunge la rândul său să fie dezamăgit: „Vai și amar, dacă unul ca mine a ajuns să fie părinte duhovnicesc”, îi trece prin minte, „și cu toate acestea iată că sunt. Ce s-ar întâmpla dacă ar ști fiii mei duhovnicești? Este suficient de tragic că știu eu însumi”. Mai sunt și acele momente, cum ar fi intrarea în Sfântul Altar, în care sentimentul propriei nevrednicii îl chinuie cumplit: „Ce caut aici? Cine sunt eu, de îndrăznesc să mă apropii de sfintele sfinților? Cine sunt eu ca să-i învăț pe ceilalți Cuvântul lui Dumnezeu?”

Însă păcătoșenia clericului aduce un folos, pe care în dezamăgirea lor rareori îl conștientizează atât clericii, cât și laicii. Celui aflat cu mult mai sus decât mine îi poate fi greu să mă înțeleagă. Faptul că slujitorul Bisericii este nu doar un om al duhului, ci și al trupului, înseamnă că nu va avea piedici în împreună-pătimirea sa cu orice păcătos. Putința de a se identifica cu celălalt poate constitui un avantaj în lucrarea pastorală. Îi este mai ușor preotului să țină oglinda pentru ca ceilalți să se vadă pe ei înșiși, când mai întâi s-a văzut pe sine. Când s-a privit pe sine cu sinceritate, cuvântul său către ceilalți are ecou. Aceștia simt că înțelege și că pot avea încredere în el.

Laicii tind să ceară foarte mult de la cleric și poate că procedează așa, trecând peste faptul că este om ca și ei, simțind că el este primul care a ridicat ștacheta, prin predicile sale mustrătoare cu caracter moralizator. Conștient sau subconștient, avem o pornire de a surpa autoritatea, mai ales pe cea de ordin moral, pentru a

ne justifica astfel cele rele ale noastre. Aşa se explică patima cu care mulţi caută şi vorbesc fără încetare de scandaluri provocate de clerici.

Cei care se prezintă pe ei înşişi drept simboluri ale unei moralităţi desăvârşite, atunci când viaţa lor ajunge să dezmintă acest lucru, se fac pasibili de osândă îndoită. Căderile lor constituie o justificare îndelung aşteptată pentru a ataca la ei ceea ce părea că-i plasează deasupra noastră. Intensitatea atacului este pe măsura nevoii pe care o satisface.

Nu pomenim însă, de regulă, despre criteriile diferite după care se judecă lucrurile. În romanul lui Olov Hartmann, *Mascarada sfântă*, soţia unui cleric, care în pofida statutului ei nu se considera pe sine creştină, îşi foloseşte toată energia spre a-şi ataca soţul pentru inconsecvenţele lui în calitate de povăţuitor creştin. Era uşor pentru ea, care nu-şi asumase nicio răspundere, să-l atace pe cel care îşi luase pe umeri o asemenea sarcină.

Aceia care nu renunţă niciodată la siguranţa oferită de viaţa lumească se grăbesc să reteze creanga pe care alţii îndrăznesc să se caţere. Cu cât un preot se arată mai mult a fi judecătorul moralităţii credincioşilor şi nu părintele lor duhovnicesc, se va expune dorinţei ascunse a celor mulţi de a-i răsturna din scaun pe cei aflaţi în poziţii de conducere.

Tendinţa de a desfiinţa şi de a îmbuna autoritatea duhovnicească

La oameni poate fi observată tendinţa de desfiinţare a celui care reprezintă o autoritate duhovnicească, însă în aceeaşi măsură şi tendinţa de a-l îmbuna într-un fel. Această atitudine oscilantă poate fi observată atunci când un slujitor al Bisericii îşi face apariţia într-un loc oarecare. Caracterul amuzant al situaţiei care se creează uneori prin apariţia clerului în public nu a trecut neobservat de autorii de caricaturi. În serialul comic *Snuffy Smith*, Snuffy şi soţia lui Loweezy sunt prezentaţi în primele imagini într-o ceartă grozavă. Micuţul Iughaid dă buzna în casă anunţând că pastorul urmează să-i viziteze. Snuffy şi soţia lui, Loweezy, uită dintr-o dată de cearta lor şi se îmbrăţişează cu tandreţe. Prezenţa slujitorului Bisericii simbolizează, ca rezultat al unei educaţii religioase deformate, tribunalul în faţa căruia vrem să apărem buni. Judecătorul (preotul) devine însă obiect al resentimentelor, de obicei ţinute ascunse.

Trăim astfel un conflict interior între dorinţa de a ne asigura o recunoaştere pozitivă din partea judecătorului şi dorinţa de a-i nărui autoritatea. Este limpede că in extenso, dar şi ca rezultat al unei educaţii religioase deformate, Dumnezeu Însuşi este văzut ca judecător. Îl vedem adesea precum un copoi de vânătoare care ne provoacă un sentiment de teamă şi de respingere, existând chiar situaţii când ne-am scăpa cu plăcere de El dacă am putea.

Luther tocmai în acest chip L-a perceput pe Dumnezeu, fapt pentru care a şi zis: „O inimă cu totul vlăguită nu-şi poate deschide gura, ci rămâne mută sau ajunge doar să arunce hule asupra lui Dumnezeu, neputând să creadă ori să vorbească despre El altfel decât despre un tiran cumplit sau diavol, dorindu-şi doar să scape şi să se elibereze de El. Desigur că şi-ar dori mai degrabă ca Dumnezeu să nu fie Dumnezeu, pentru a nu suferi din partea Lui toate acestea"[30].

Deoarece Dumnezeu, de Care nu ne putem elibera, ne prigoneşte, suntem siliţi să cădem, într-un fel sau altul, la pace cu El. Plecând de la astfel de proiecţii sau moduri de percepere interpuse între cleric şi laici, se pune întrebarea cât reuşeşte clericul să-i slujească pe laici ca părinte duhovnicesc, şi cât ca simbol al unei presiuni morale?

Pericolul amăgirii de sine

Aceste *aşteptări exagerate la adresa clericului, prin care i se pretinde acestuia o desăvârşire supraomenească, pot constitui pentru el o povară peste puterile şi convingerile lui personale.*

Majoritatea laicilor aşteaptă de la slujitorul bisericesc să fie serios – dar neprotocolar, realist – dar nu lumesc, inteligent – dar nu şmecher, subţire la trup – dar nu foarte firav, sărac – fără a fi cu totul lipsit de mijloace materiale, cu sfântă cuviinţă – dar nu pompos,

[30] Gordon Rupp, *The Righteousness of God*, New York, Thomas Nelson and Sons, 1966, pag. 166.

îngrijit – dar nu pedant, harnic – dar nu ambiţios, strunindu-şi cu asprime propriul comportament – dar nu şi pe al celor păstoriţi, direct – dar cu discreţie, amabil – dar rezervat.

Astfel, teribilul spectru al insuficienţei lui lăuntrice poate deveni atât de nesuferit încât să-l determine să caute un refugiu într-o amăgire de sine şi, în loc să ia aminte la propria-i realitate lăuntrică pe care cu anevoie o poate stăpâni sau chiar deloc, îşi va îndrepta atenţia spre un exterior pe care îl poate ţine sub control. Acest lucru devine temei al construirii unei vitrine profesioniste, care transformă slujirea clericală într-un spectacol. Rolul de căpetenie al credinţei, cu garanţiile aferente pe care le conferă omului lăuntric, va fi luat de cele exterioare, de litera scrisă, ducând la tot felul de norme cu caracter legalist. Păzirea canoanelor, a obiceiurilor, a legilor, a tradiţiilor, devine fundamentul pe care se zideşte cu intransigenţă rolul călăuzitor al clericului.

El va putea ajunge astfel un legalist al moralei şi al credinţei, adunându-şi toate forţele spre a se transforma într-un fel de câine ciobănesc, păzitor al comportamentului semenilor. Sau îşi va centra rolul conducător asupra păzirii dreptei învăţături de credinţă, prin acţiuni moralizatoare care nu suferă nici un rabat, apelând la acele formule conceptuale şi simboluri lingvistice considerate a fi corecte şi potrivite pentru fixarea diferenţei dintre oi şi capre. De asemenea, îşi va putea focaliza atenţia asupra tipicului liturgic, devenind un legalist al vieţii liturgice, ca şi cum păzirea ei scolastică ar constitui o chestiune

de viață și de moarte, dar rămânând cu desăvârșire indiferent față de cele grele ale legii, *„judecata, mila și credința"* (Mat. 23, 23).

El mai poate născoci o anumită teologie bisericească de natură practică, plecând de la o sumă de modele de viață, care aplicate în viața de fiecare zi, se vor a fi mântuitoare, ridicându-le pe acestea la statutul unor mijloace obiective de sfințire, ce acționează precum niște formule magice. În acest caz formele slujirii vor deveni criterii supreme de judecată, chestiunile de maximă importanță fiind cele care privesc odăjdiile, gesturile simbolice și tipicul slujbelor.

Se mai poate de asemenea implica în lupte acerbe pentru apărarea purității credinței, războindu-se cu patimă împotriva mișcării ecumenice[31] sau a oricărei alte încercări de deschidere bisericească.

Toate cele înfățișate mai sus constituie suficiente aspecte tangibile cu care clericul se poate identifica în slujirea sa, pentru a se sustrage de la ceea ce nu-i este la îndemână, lucrarea asupra propriului sine, și cu care

[31] Chiar și lupta împotriva unei mișcări ecumenice, care în realitate are scopul mai mult sau mai puțin ascuns al creării unei unități interconfesionale și religioase globale, nu trebuie să constituie un scop în sine și nici un paravan pentru anumite lipsuri personale. Cea dintâi luptă adevărată și de folos omului este cu sine însuși, adică cu patimile sale, după care urmează și cea din afară: cu lumea și cu diavolul. Nu există nicio prioritate a celor exterioare asupra celor lăuntrice în această luptă pentru desăvârșire. Pentru a înțelege, totuși, mai bine ce înseamnă mișcarea ecumenică în esența ei, recomandăm cartea *Ecumenismul fără mască*, a părintelui Haralambie Vasilopoulos. [n. tr.]

îi este anevoie să se identifice. Comun tuturor acestor surogate de credință este sentimentul îndreptățirii de sine, care, odată însușit, te plasează în opoziție cu credința că doar harul dumnezeiesc mântuiește, credință care ar avea putința să se dezvolte atunci când te confrunți cu propria-ți goliciune lăuntrică. În astfel de cazuri, mai sus menționate, clericul nu va face decât să-și folosească „reverenda" spre acoperirea propriei goliciuni sufletești, identitatea sa ca om și slujitor al Bisericii fiind mult legată de criteriile exterioare, tangibile, pe care le îmbrățișează cu un dogmatism neînduplecat, descurajând orice întrebare incomodă pe care și-ar putea-o pune sieși sau care ar veni din partea celorlalți. *The show must go on*[32] în astfel de condiții. Așteptările laicilor, care cer foarte mult de la slujitorul Bisericii, îl obligă pe clericul nesigur de sine să ceară la rândul său foarte puțin de la aceștia. Lui îi este suficient ca ei să creadă și să asculte de cuvântul său, conducându-i la aceeași siguranță amăgitoare la care a fost condus el însuși de presiunile făcute asupra sa pentru a-și dovedi cu orice preț autoritatea.

Evadarea în legalism

Atunci când clericul își identifică slujirea cu cele exterioare, recurge la credință mai curând pentru a scăpa de conflicte decât pentru a le rezolva. În loc să se folosească de învățătura lui Hristos pentru a-și

[32] Altfel spus, lucrurile au tendința să meargă înainte, așa cum sunt. [n. tr.]

evalua starea lăuntrică, o face cu scopul de a-şi susţine imaginea din afară, adică propriul sistem „profesional" de apărare. Întrucât convingerile sale religioase ajung să constituie o apărare în faţa conflictelor lui interioare, îşi canalizează energia în această direcţie. Faptul că cea mai bună apărare este atacul îl va face să guste cu intensitate ispita de a-i ataca pe cei care nu şi-au însuşit legalismul său. Cu cât ajunge să-i considere pe ceilalţi mai „înşelaţi", cu atât mai mult se consideră pe sine drept, căci cu cât ceilalţi îi par mai „înşelaţi", cu atât el se arată a fi mai corect. Astfel, dezamăgirea lui lăuntrică este proiectată asupra acestui conflict exterior, în care ceea ce este corect sau greşit, bun sau rău, adevăr sau înşelăciune, se împletesc într-o confruntare care nu face decât să substituie adevărata problemă.

Când clericul este absorbit de *efortul de a-şi păzi* neatinse mecanismele (psihologice) *de apărare* legate de profesia sa, nu are *timpul* şi *ocazia* să-şi schimbe dispoziţiile interioare precum un *laic*. Dincolo de presiunea de a juca permanent un anumit rol, se teme să se confrunte cu lipsurile sale interioare. Rezultatele anumitor teste făcute clericilor şi studenţilor teologi, marcat printr-un „d" aplicat la profilul lor, relevă o conştientizare slabă a propriei lor depresii, precum şi a sentimentelor de vinovăţie, fiind un indiciu pentru îndoielile profunde ce le au faţă de propria lor persoană, chiar fără a conştientiza acest lucru. Este posibil ca ei să aibă încredere în capacităţile lor retorice, didactice sau administrative, pe care vine să se fundamenteze slujirea lor, de îndrumători ai

credinţei, însă toate acestea nu constituie o împlinire pentru lumea lor interioară. Părerea de sine poate constitui în acest caz o mare ameninţare, întrucât o confruntare directă cu ea poate duce la zdruncinarea echilibrului interior, menţinut prin tot felul de artificii exterioare. Putem avea de a face aici cu un sentiment de vinovăţie greu de dus sau chiar de disperare.

Tirania imperativului *trebuie* despre care vorbeşte Karen Horney[33], este posibil să fie pentru cleric şi mai de nebiruit decât pentru laic, cel dintâi putând avea sentimentul că ceilalţi nu-i îngăduie şi lui oscilaţiile ce caracterizează de regulă viaţa duhovnicească.

Spre deosebire de creşterea din ordinea naturală, în esenţă o mişcare constantă, caracterizată de un vector urcător, creşterea duhovnicească urmează un traseu presărat cu căderi şi ridicări, căderile constituind pricini dureroase pentru ridicările şi mai mari din viitor. Dacă clericul simte că reculul său duhovnicesc este foarte ameninţător pentru rolul său de îndrumător în credinţă, cum mai este posibilă ridicarea sa? Dacă nu poate răbda căderea, cum va putea înainta duhovniceşte? Iar dacă va ajunge să-şi

[33] Karen Horeny a fost o psihanalistă germană, ale cărei teorii au pus sub semnul întrebării unele concepţii freudiene tradiţionale; avem în vedere aici mai ales teoria ei despre sexualitate, precum şi instinctul de orientare în psihanaliză şi psihologia lui genetică. Ea a sugerat că la baza personalităţii şi a tulburărilor ei ar sta mediul şi condiţiile sociale. Ca urmare a acestor concepţii, ea este adesea clasificată ca neo - freudiană. În româneşte avem următoarele cărţi scrise de ea: *Psihologia femeii*, *Personalitatea nevrotică a epocii noastre*, *Conflictele noastre interioare*, *Direcţii noi în psihanaliză*. [n. tr.]

spună sieşi „pace, pace" când în realitate se află în război, acelaşi lucru îl va face inevitabil şi cu ceilalţi. Cât timp această problemă, legată de preţuirea de sine, nu diferă la cleric faţă de laic, cel din urmă poate ajunge în situaţia de a-l încuraja pe preot să continue pe aceeaşi linie de optimism neautentic. Acesta este un mod de a ne susţine unii pe alţii în conservarea apărărilor noastre interioare, păzindu-ne reciproc acel echilibru nevrotic interior atât de fragil.

Unii clerici, desigur foarte puţini, încearcă să iasă din această situaţie ce a condus la un cumplit impas şi blocaj în viaţa noastră bisericească, demontând imagine clasică de preot ce trebuie să pară orice ar fi „evlavios" - imagine necinstită, nesănătoasă şi neziditoare - hotărâţi să nu mai pozeze în ceea ce nu sunt, ci să fie cât mai autentici, având certitudinea că orice adevăr urât este mai *bun decât o minciună* frumoasă.

„Puterea mea întru slăbiciune se desăvârşeşte" **(II Cor. 12, 9)**

Tradiţia Bisericii cere de la slujitorii bisericeşti o anumită *maturitate duhovnicească, însă nu pretinde ca ei să fie oameni fără lipsuri, în primul rând pentru că acest lucru este imposibil iar în al doilea rând pentru că puterea Domnului „în slăbiciune se desăvârşeşte" (II Cor. 12, 9). Faptul de a nu confunda* maturitatea duhovnicească cu desăvârşirea reprezintă

unul din criteriile cele mai sigure al ortodoxiei. *Sfântul Ioan Gură de Aur ni-l aduce din nou în faţă pe apostolul Pavel, ca exemplu de lucrător adevărat al Evangheliei, păstor cu imperfecţiuni şi slăbiciuni, pe care nu se ruşina să le mărturisească fără ezitare, având cu ajutorul harului lui Dumnezeu maturitatea duhovnicească de a le valorifica într-un mod ziditor atât pentru sine, cât şi pentru ceilalţi.«Vreţi astăzi, iubiţilor, după ce am lăsat lucrările mari şi minunate ale lui Pavel, să venim în faţa voastră cu acelea care le oferă unora motiv de judecată? Întrucât vom vedea cu adevărat că şi acestea îl arată strălucit şi măreţ, nu mai puţin decât celelalte. Ce oferă aşadar motiv de judecată? A arătat cândva că îi este frică de lovituri. Aşa şi este, când l-au predat pentru a fi biciuit. Şi nu doar atunci, ci şi cu alt prilej legat de vânzătoarea de porfiră,* când i-a provocat cu întrebări pe cei care voiau să-l scoată din închisoare. Căci nimic altceva nu a urmărit să obţină procedând aşa, decât siguranţa că nu va fi supus degrabă aceluiaşi lucru. Ce am putea aşadar să spunem? Că nimic nu-l arată pe acesta atât de mare şi de admirat ca cele ce au fost spuse. Căci dacă a avut un aşa suflet, fără de curaj, însă nu fără de nădejde, şi un trup care bătea în retragere în faţa loviturilor şi tremura în faţa biciuirii, aceasta nu l-a făcut să dispreţuiască mai puţin, atunci când era cazul, acele puteri netrupeşti, cele pe care le considera înfricoşătoare.

Când vezi că este reţinut şi se teme, adu-ţi aminte de cuvintele lui, cele mai presus de ceruri, rivalizând cu cele proprii îngerilor: *„Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Dumnezeu? Necazul, sau strâmtorarea, sau*

goana, sau foametea, sau golătatea, sau nevoia, sau sabia?" (Rom. 6, 35) Adu-ți aminte de acele cuvinte prin care spune că toate de aici nu înseamnă nimic: *„Căci necazul nostru de acum, ușor și trecător, ne aduce nouă, mai presus de orice măsură, slavă veșnică covârșitoare. Neprivind noi la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd; că cele ce se văd sunt trecătoare, iar cele ce nu se văd, sunt veșnice"* (II Cor. 4, 17-18).

Adaugă la acestea necazurile zilnice, pericolul cu moartea de fiecare zi, iar după ce ai înțeles acestea, minunează-te de Pavel și nici tu nu deznădăjdui mai mult. Căci ceea ce se arată a fi slăbiciune a firii lui, aceasta este cea mai mare dovadă a virtuții sale, că fără a fi slobod de multele nevoi, a putut fi totuși așa. Pericolele peste măsură prin care a trecut s-ar putea pe mulți să-i facă să suspecteze existența reală a unui astfel de om, ca unul aflat deasupra nevoilor omenești firești. Pentru aceasta a fost îngăduită pătimirea lui ca să se vadă că, deși după fire era precum cei mulți, ca râvnă nu era doar superior acestora, ci asemenea cu un înger.

Căci cu un astfel de suflet și trup – cu neputințe - a răbdat multe primejdii de moarte, disprețuind pe cele prezente și viitoare. De aceea a dat glas acelor cuvinte strălucite, pentru mulți de necrezut: *„aș fi poftit eu însumi a fi anatema de la Hristos pentru frații mei și rudele mele după trup"* (Rom. 9, 3). Întrucât este cu putință, numai să vrem să purtăm, prin puterea râvnei[34], orice

[34] Termenul grecesc folosit de autor este προθυμία/prothymia și are înțelesul de râvnă, elan, însuflețire. Verbul este *προθυμέυομαι/prothymeumai* cu sensul de a fi gata, dornic de a face un lucru, a arata zel. [n. tr.]

luptă ce o avem de dus, neexistând nicio poruncă a lui Hristos imposibil de împlinit pentru oameni. Indiferent de râvna de care dispunem, dacă o punem la dispoziția lui Dumnezeu, ne-o va întări, împlinind lipsurile noastre, devenind astfel de necucerit în fața tuturor durerilor ce pot veni peste noi.

Căci nici teama cuiva de lovituri nu este vrednică de judecată, ci doar dacă credința lui suferă ce nu se cuvine din pricina acestei frici. Teama de lovituri a celui care în lupte se arată de neînvins, îl arată și mai vrednic de admirat decât cel ce nu se teme. Alegerea[35] lui va ieși astfel și mai mult în evidență. Dacă a te teme de lovituri este un indiciu al firii, a nu face însă nimic necuviincios de teama loviturilor este dovada unei alegeri, care vine să împlinească lipsurile firii, întărind slăbiciunea ei. Căci nici a te întrista nu este păcat, ci a spune sau a face ceva neplăcut lui Dumnezeu din pricina tristeții.

Dacă aș spune așadar că apostolul Pavel nu a fost om, te vei grăbi desigur să-mi arăți slăbiciunile firii lui, pentru a-mi îndrepta cuvântul. Dacă aș spune și te-aș încredința că a fost om, cu nimic mai bun decât noi ca fire, cu posibilitate de alegere, degeaba voi spune aceasta, sau mai degrabă pentru Pavel. Întrucât prin aceasta vei arăta cu adevărat cât de mare a fost el, ca unul ce a izbutit lucruri mai presus de fire. Nu-l vei înălța doar pe el, ci vei închide și gura celor indiferenți pentru mântuirea lor, nelăsându-i să caute

[35] Termenul grecesc folosit de autor este προαίρεσις/proairesis și are înțelesul de alegere deliberată, preferință, înclinație, aderare. [n. tr.]

la superioritatea firii, ci împingându-i la râvna de a alege.

Dar de moarte, spune, s-a temut vreodată? Şi aceasta este cu adevărat un indiciu al firii. Chiar el, care s-a temut de moarte, a spus: *„Cei ce suntem în cortul acesta suspinăm îngreunându-ne pentru că nu voim să ne dezbrăcăm, ci să ne îmbrăcăm; ca ce este muritor să se înghită de viață"* (II Cor. 5, 4). Şi iarăşi *„şi noi singuri întru noi suspinăm"* (Rom. 8, 23). Ai văzut cum a venit cu puterea bunăvoinței ca să contrabalanseze slăbiciunea firii? Căci şi în cazul multor martiri s-a întâmplat adesea să devină palizi, cuprinşi fiind de teamă şi nelinişte când urmau să fie conduşi la moarte. Dar pentru aceasta sunt şi mai vrednici de admirat, că deşi s-au temut de moarte, nu au încercat să fugă de ea, primind-o din dragoste pentru Iisus. La fel şi apostolul Pavel, din dragoste pentru Hristos, nici de gheenă nu fugea, căci, deşi era înfricoşat de perspectiva morții, cerea totuşi să moară.

Să nu vorbim numai de acesta, ci şi de corifeul apostolilor, Petru, care deşi a spus în repetate rânduri că este gata să-şi dea sufletul pentru Domnul, se temea peste măsură de moarte. Ascultă ce-i spune Hristos, când vorbeau împreună: *„După ce vei îmbătrâni, vei întinde mâinile tale, şi altul te va încinge, şi te va duce, unde tu nu voieşti"* (In. 21, 18), referindu-se la slăbiciunea firii şi nu la cea a alegerii, întrucât firea îşi arată cele ale sale şi fără să vrem noi, iar a birui aceste slăbiciuni nu este uşor nici pentru acela care îşi doreşte foarte mult şi încearcă. Însă din pricina acestora nu suntem păgubiți deloc, ci ne minunăm şi mai mult.

Şi unde este judecata celui ce se teme de moarte? Cât de mare este lauda de nu te laşi înrobit din teamă, chiar dacă este vorba de moarte? Căci răul nu este să ai o fire slabă, ci să fii robul slăbiciunilor. Cel ce biruieşte prin bărbăția alegerii lucrarea cea rea a firii se arată mare şi vrednic de admirație. Prin aceasta arată cât de mare este puterea alegerii, închizând gurile celor care spun: de ce nu am fost făcuți buni din fire? Care estre diferența între a fi bun din fire şi din propria alegere? Cu cât este mai bună una decât alta? Căci şi de cununi are parte, şi de acea strălucită proclamare a celor biruitori. Dar sunt lucrurile firii constante? Dacă doreşti însă ca voința să-ți fie de nebiruit, această realitate ajunge să fie mai constantă decât cea din fire.

Oare nu ai văzut când trupurile martirilor au fost tăiate de sabie, cum firea a cedat în fața fierului, fiind biruită, fără ca alegerea lor să se fi supus lui? Nu ai văzut în cazul lui Avraam, cum alegerea acestuia a biruit firea arătându-se mai puternică decât ea, fapt pentru care a fost gata să-şi jertfească băiatul? Nu ai văzut că s-a petrecut acelaşi lucru cu cei trei tineri aruncați în cuptor? Nu asculți proverbul antic ce zice că alegerea devine a doua natură prin obişnuință? Eu aş spune că devine prima, precum au dovedit-o cele dinainte.

Vezi că este posibil să ai constanță din fire, dacă alegerea este neînfricată şi hotărâtă, dobândind mai multă laudă cel ce a ales şi a vrut să fie bun decât acela care a fost constrâns la aceasta? Acesta este aşadar cel mai mare bine, când spune: *„Îmi chinuiesc trupul meu şi îl supun robiei"* (I Cor. 9, 27). Atunci mai

ales îl laud, când îl văd că izbândeşte cu osteneală şi virtute, pentru ca uşurinţa lui să nu se facă pricină de trândăvie urmaşilor. Iar când spune: *„Prin care mie lumea s-a răstignit, şi eu lumii"* (Gal. 6, 14), alegerea lui vin să o încununez.

Cu adevărat, se poate imita puterea firii prin stricteţea alegerii. Iar dacă ar fi să dăm ca exemplu statuia însăşi a virtuţii – Pavel -, vom vedea că bunurile adăugate acesteia de alegere au reuşit să aibă constanţa firii. Căci îl durea desigur fiind lovit, însă nu dispreţuia durerea mai puţin decât puterile netrupeşti care nu au parte de dureri. Să ascultăm în acest sens propriile lui cuvinte, acelea care ne fac să credem că firea lui era alta decât a noastră. Când a ajuns să zică: *„Prin care mie lumea s-a răstignit, şi eu lumii"* şi iarăşi *„Viez, de acum nu eu, ci viază întru mine Hristos"* (Gal. 6, 14 şi 2, 20) ce se mai poate adăuga decât că a ieşit afară din trupul său? Ce este atunci când spune: *„Datu-mi-s-a mie imbolditor trupului (o ţepuşă în trup), îngerul satanei"* (II Cor. 12, 7). Acesta nu arată altceva decât că durerea s-a limitat la trup. Nu că n-ar trece şi prin el*, ci prin puterea dată de alegerea sa, a respins-o, ţinând-o la distanţă. Ce se poate spune mai mult şi mai minunat decât că se bucură când primeşte lovituri şi se laudă cu legăturile lui? Ce se mai poate adăuga la acestea: *„Îmi chinuiesc trupul meu şi îl supun robiei; ca nu cumva altora propovăduind, însumi să mă fac netrebnic"* (I Cor. 9, 27), dovedind slăbiciunea firii şi nobleţea alegerii?

* E vorba de suflet, căci în mod firesc datorită legăturii strânse dintre trup şi suflet, pătimirea trupului duce şi la cea sufletului, reciproca fiind şi ea valabilă. [n. tr.]

De aceea se vorbeşte aşadar de cele două, pentru ca să nu crezi că apostolul Pavel, plecând de la măreţia lui, era altfel de om, cu altă fire şi alte deznădejdi. Dar nici ca să judeci sfântul lui suflet pentru cele mărunte, ci alungând deznădejdea, să te îndrepţi spre nădejdea cea bună. De aceea vorbeşte din nou peste măsură de harul lui Dumnezeu, sau mai bine spus nu peste măsură, ci cu recunoştinţă, pentru a nu crede că este ceva de la el. Vorbeşte însă de alegerea sa pentru a nu dormi şi a sforăi mereu, lăsând totul doar pe seama lui Dumnezeu. Şi vei găsi la el măsuri şi canoane rânduite cu precizie pentru toate»[37].

Tradiţia ortodoxă autentică ne indică calea ce trebuie urmată pentru a atinge treptat un tot mai mare nivel duhovnicesc, ţinând însă cont de anumite premise logice şi necesare. Urmând acestei căi statornicite, vom pune capăt acelor predici sforăitoare care vorbesc de lucruri măreţe, camuflând realitatea, devenind pe de-o parte mai responsabili în privinţa respectării condiţiilor fundamentale ce se cer candidaţilor la preoţie, iar pe de alta, în loc să aruncăm cu fulgere asupra celor aflaţi pe trepte duhovniceşti inferioare, vom fi atenţi în a-i trata cu o atenţie plină de dragoste, conform îndemnului apostolului Pavel: *„Datori suntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioşi, şi nu nouă să plăcem"* (Rom. 15, 1).

[37] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VI-a la Sfântul Pavel*, EPE vol. 36, pp. 498-509.

Pericolele „perfecționismului"

Pretențiile obișnuite la adresa clericului sunt suficient de mari fără ca ele să fie determinate de nevrozele lui personale. Înclinația spre mania perfecțiunii cauzează dezastru în slujirea pastorală. Lucrarea bisericească este atât de complexă și de vastă încât totdeauna poate fi considerată incompletă și nedesăvârșită, lucru ce poate naște în sufletul unui cleric conștient o neliniște cumplită. Slujitorul bisericesc nu trebuie însă să alerge după perfecțiune.

Dar nu suntem îndemnați chiar de Hristos însuși: *„Fiți dar voi desăvârșiți, precum și Tatăl vostru cel din Ceruri, desăvârșit este"* (Mat. 5, 48)? Este adevărat, însă acestor cuvinte li se dă o interpretare eronată. Acest *Fiți*[38] nu este un prezent *la modul imperativ*, ci un viitor la modul indicativ și, *prin urmare*, nu este vorba de un îndemn ci de o *promisiune. Să admitem* însă că apostolul Pavel *ne îndeamnă pe noi* preoții să-L „propovăduim" pe Hristos *„sfătuind pe tot omul, și învățând pe tot omul întru toată înțelepciunea, ca să punem de față pe tot omul desăvârșit întru Hristos Iisus"* (Mat. 5, 48). *Există însă o mare diferență între a urmări desăvârșirea și „perfecționism" sau mania perfecțiunii. Căutarea desăvârșirii izvorăște din credința în puterea harului ce vine să împlinească lipsurile. Mania perfecțiunii vine din încercarea omului de a se îndreptăți. Însă cel care urmărește*

[38] În greacă apare ἔσεσθε, fiind mai clar modul la care e folosit verbul.

desăvârșirea nu este „perfecționist", ci acceptă cu smerenie situația nedesăvârșirii și caută cu tărie harul lui Dumnezeu. Maniacului perfecțiunii îi lipsește însă această smerenie, putând cădea în deznădejde, întrucât nu a reușit să devină perfect.

Când clericul nu este un maniac al perfecțiunii, se străduiește să dobândească desăvârșirea, nădăjduind cu harul lui Dumnezeu să se apropie tot mai mult de ea, fără a simți însă nevoia de a se pedepsi pe sine întrucât nu i-a reușit acest lucru. Dreptatea creștinului se fundamentează pe harul lui Dumnezeu și nu pe reușitele sale personale. Maniacul perfecțiunii urmărește și el desăvârșirea, însă din cu totul alte motive. El are nevoie să fie desăvârșit pentru a se putea accepta pe sine, iar întrucât acest lucru nu îi va reuși niciodată, se va autopedepsi permanent.

Maniacul perfecțiunii încearcă să substituie prin mania sa pentru desăvârșire sentimentul inferiorității ce îl are față de sine. Îndoielile față de valoarea sa personală sprijinită pe propriile reușite mai mult sau mai puțin mulțumitoare sunt atât de intense, încât doar căutarea desăvârșirii îl mai poate încuraja în această direcție. Întrucât este foarte sensibil în fața lipsurilor personale, se apără cu mare tărie când ceilalți fac aluzii la ele. Perfecționiștii obișnuiesc de regulă să se subaprecieze, însă nu doresc ca ceilalți să fie de acord cu ei. Desigur că un astfel de lucru i-ar încurca foarte mult. Unul din motivele pentru care nu se apreciază pe ei înșiși este acela că speră ca, atunci când o vor face ceilalți, va ieși și mai mult în evidență valoarea lor personală. Perfecționistul caută confirmare, însă

confirmarea verbală îi aduce doar o alinare trecătoare. Rațiunea adevăratei desăvârșiri îi scapă permanent și este îndoielnică acceptarea ei în caz că ar atinge-o vreodată. Maniacul perfecțiunii este un om care este biciuit de sentimentul vinovăției, conducându-l la autopedepsire. Desigur că nu toți perfecționiștii se găsesc în rândul clerului, mulți putând fi aflați în rândul credincioșilor din Biserică, fapt pentru care atât unii, cât și ceilalți, ar trebui să fie mai înțelegători.

Mania perfecțiunii este accentuată de diverse activități ale vieții bisericești și de literatura bisericească specifică, răstălmăcită în mod dezastruos. Mai este cultivată într-o anumită măsură de către cei care dețin locuri înalte în administrația bisericească. Orice activitate bisericească își are o țintă specifică și orice țintă presupune o anumită grijă. Precum Marta din Evanghelie, preotul cuprins de *mania perfecțiunii* este încărcat de o mie și una de *lucruri, țintind multe* obiective „duhovnicești", *grija pentru fiecare din ele* indicând ignorarea *singurului lucru trebuincios*, cel pretins de Hristos Martei (*să stea și să asculte* cuvântul Lui).

Dacă eșecul atingerii unui scop sau altul este considerat unul personal, atunci identitatea personală se confundă cu activitățile și aspirațiile lui, toate acestea devenind în final pricina neliniștii sale. Maniacul perfecțiunii are nevoie de activitățile lui mai mult, poate, decât au nevoie ele de el. Acesta nu poate face deosebire între cele două, întrucât nu și-a admis niciodată propria „goliciune", neavând o identitate deosebită de relația cu mediul din jurul său.

El își pierde nădejdea în momentele dificile, întrucât pare că nimic nu merge. Însă o astfel de constatare are mai mult un caracter personal decât o judecată corectă a lucrului respectiv. Maniacul perfecțiunii este marcat de o mare slavă deșartă, având scopul tainic, desigur, nu atât de tainic la un moment dat, de a salva întreaga lume. Nu doar că-l vestește pe Mesia, dar are de partea lui chiar o grupare contaminată de acest „sindrom mesianic". Îi este foarte dificil să accepte faptul că în cele din urmă este și el unul între cei mulți.

Când religia devine meserie

Problema începe în teologie sau în școlile bisericești. Studenții vin la școlile teologice sau bisericești cu așteptarea de a întâlni acolo un mediu care să le întărească propria credință. Constată însă cu dezamăgire că în școala teologică, credința s-a transformat într-o chestiune academică, într-un proces educativ centrat pe acumularea de informație. Le este greu, de pildă, să trateze la clasă pe de o parte sfânta liturghie ca subiect academic, iar pe de alta să și-o împroprieze în cadrul slujbei bisericești ca o pe o pregustare a împărăției lui Dumnezeu. Ce se întâmplă cu întâlnirea personală dintre Dumnezeu și om atunci când Dumnezeu este conceptualizat și raționalizat la maximum? Studenții școlilor teologice și bisericești ajung inevitabil să vadă liturghia ca cercetători și nu ca slujitori.

O abordare intelectuală a acestui *mysterium tremendum* al slujirii, oricâtă profunzime ar avea, reprezintă cel mai eficient mod de subminare a lui. Această căutare raţională a minţii ce se regăseşte în versurile „Pentru a mânca trupul şi sângele Tău / Zdrobeşte-mi mai întâi cugetul, omoară-mi scorpionul sfredelitor al minţii/Neputând căuta la faţa Ta/La frumuseţea Ta preacurată/Ca un mizerabil iscoditor ce sunt", constituie o ruşine pentru profesorii şcolilor teologice şi bisericeşti. Când pricep ce se întâmplă în jurul lor, elevii acestor şcoli cad în deznădejde. Dumnezeu este doar o idee la care ai acces prin studiu sau o persoană pe care eşti chemat să o cunoşti?, ajung ei să se întrebe. Ce se întâmplă cu credinţa, aflată prin definiţie în afara oricărei profesii, când devine o meserie?

Slujirea clericului nu-l scapă pe acesta de ispitele prin care trec toţi ceilalţi oameni prinşi într-o profesie sau alta. Aceste ispite ajung în realitate să fie pentru el şi mai amăgitoare tocmai datorită specificului slujirii lui. Trăieşte şi el, precum ceilalţi oameni, în climatul deformant care domină societatea, slujirea lui făcându-l mai uşor de contaminat de viruşii sociali, graţie unicităţii lucrării preoţeşti, chiar dacă la un moment dat îmbolnăvirea sa nu va fi însoţită de simptomele exterioare obişnuite.

Grija duhovnicească de sine a clericului va trebui să fie nedespărţită de grija pentru ceilalţi, ea nereducându-se la o procedură de tip mecanicist, bazată pe metode şi tehnici. Relaţia duhovnicească, care este atât de importantă în grija duhovnicească,

se fundamentează, în ceea ce priveşte dimensiunea ei omenească, aproape la modul absolut pe personalitatea preotului. Pentru ca preotul să poată oferi fiilor duhovniceşti o iubire autentică, trebuie ca propriile sale nevoi duhovniceşti şi emoţionale să fi fost împlinite.

Întrucât criza preoţiei aparţine nu doar clericilor, ci şi laicilor, toţi la un loc constituind pliroma (plinătatea) Bisericii, ar trebui tratată aruncând împreună - clerici şi laici - o privire în oglindă. Lucrarea preotului nu se fundamentează pe sfinţenia lui. Acest lucru trebuie conştientizat de toţi, în caz că nu am făcut-o deja până acum. Pentru mulţi mireni acest lucru va constitui o mare dezamăgire, putându-i clătina serios, aşa cum se întâmplă adesea cu adolescenţii care văd ceva rău la părinţii lor. Lucrul acesta este valabil şi pentru cei mai mulţi dintre laici, atunci când constată că păstorii lor sunt şi ei nişte oameni comuni. Comunitatea/parohia creştină reprezintă un chip al Bisericii la un nivel mai mic, local. Atât preoţimea, cât şi mirenii, sunt copiii lui Dumnezeu. Preoţii se deosebesc de mireni doar prin faptul că au fost chemaţi să-i slujească, fiindu-le păstori şi întâistătători. Prin urmare, problemele preotului sunt legate de familia, comunitatea bisericească şi numai aşa pot fi tratate.

Nu este un lucru uşor pentru cineva să se privească în oglindă. Oglinda reprezintă o potenţială ameninţare prin adevărul care îl dezvăluie. Ceea ce se vede în ea ne poate provoca o mare neplăcere, fiind exact aceleaşi lucruri văzute de toţi ceilalţi. Privitul în oglindă îl poate pune uneori într-o poziţie

dificilă pe cleric iar alteori pe laic, însă fundamental este să aparții unei comunități de credință care are sentimentul de a fi părtașă aceleiași firi umane. Poate că fiecare are tendința de a se apăra când ies la iveală propriile imperfecțiuni, însă acest lucru este comun tuturor. De ce trebuie însă să ne apărăm? Ce vrem să apărăm? Moștenirea și tăria noastră este încrederea ce o avem mai degrabă în harul lui Dumnezeu decât în desăvârșirea noastră. Acceptarea de comun acord a păcătoșeniei noastre ne va face pe toți mai recunoscători harului lui Dumnezeu, aceasta constituind un semn indubitabil al sănătății noastre duhovnicești.

Este foarte dificil să legăm ideea harului lui Dumnezeu de experiența noastră personală. De obicei, se pare că noi credem într-un har ce ne este dat ca răsplată pentru progresul obținut în urma propriilor noastre eforturi. Nu *ni s-a dat să trăim din milosteniile celorlalți, dar și dacă am avut parte de acest lucru, nu ni se pare suficientă taina harului dumnezeiesc. Pentru a o pricepe ni se cere ceva mai mult decât să ajungem într-o stare de faliment economic, fiind necesară convingerea că nu valorăm nimic, că nu suntem decât niște oameni vrednici de judecată, ceea ce este pe bună dreptate.* Atunci starea *noastră sufletească, în fața ajutorului și mângâierii* ce *ne vine în acel moment – doar în acel moment* – este *în realitate rezultatul harului.*

Dostoievski, într-una din scenele extraordinare din „Crimă și Pedeapsă", creionează un astfel de moment. Avem de a face aici cu acea izbucnire cutremurătoare

a lui Marmeladov, a unui om mizerabil, decăzut și depravat, slujitor pe față al răului. Marmeladov are o fată, Sonia, din prima căsătorie, și doi sau trei copii mici din căsătoria sa cu o femeie bolnavă pe nume Katerina Ivanovna. Marmeladov este un bețiv care își cheltuie toți banii pe băutură, soția și copii trăind într-o mare sărăcie și mizerie. Fata mai mare, Sonia, pentru a-și salva mama bolnavă și frații, de foamete și boală, a ajuns să se prostitueze. Tatăl ei, aflând de acest lucru, îi ia banii câștigați prin vânzarea trupului, pentru a-i cheltui pe băutură. Următoarea scenă, unică prin tragismul ei, se desfășoară într-o cârciumă din Petrograd, unde Marmeladov era cu regularitate un client vechi și unde primește vizita lui Rascolnikov.

«Litra astă am cumpărat-o pe banii ei, zise Marmeladov, adresându-se numai lui Raskolnikov. Mi-a dat cu mâna ei treizeci de copeici, tot ce mai avea în casă, am văzut-o cu ochii mei... Nu mi-a spus nimic, m-a privit în tăcere, nimic mai mult... Nu pe pământ, colo sus... sunt asemenea ochi care îi plâng și-i jelesc pe oamenii păcătoși, îi plâng fără să-i dojenească, fără să-i dojenească! Și când nu ești dojenit te doare, te doare mai rău... Treizeci de copeici! Da. Și doar avea nevoie de ele, nu-i așa? Ce crezi dumneata, dragă domnule? Acum ea trebuie să fie curățică. Și curățenia asta deosebită costă bani, pricepi dumneata? Pricepi? Trebuie să-și cumpere și ea dresuri, altfel nu se poate; are nevoie de fuste scrobite, de pantofiori mai acătării, să-și poată arăta piciorușul când trece peste o bältoacă. Pricepi, pricepi oare dumneata, domnule, ce înseamnă această curățenie? Ei, și eu, tatăl ei, i-am stors treizeci

de copeici ca să-mi treacă mahmureala! Şi îi beau! Ba i-am şi băut!... Spune acum, spune, cui să-i fie milă de unul ca mine? Hai? Dumitale ţi-e milă de mine? Da sau ba? Spune, îţi este milă? He-he-he!

Făcu o mişcare să-şi umple paharul, dar nu mai avea cu ce.

Sticla era goală.

— De ce i-ar fi milă de tine? striga cârciumarul, răsărind alături. Răsunară râsete şi chiar înjurături. Râdeau şi înjurau şi cei care ascultaseră şi cei care nu ascultaseră, văzând numai cum arăta fostul funcţionar.

— Să-i fie milă! Pentru ce să-i fie milă? strigă deodată Marmeladov, sculându-se în picioare, cu braţul întins înainte, cuprins de exaltare, ca şi cum abia ar fi aşteptat aceste cuvinte. De ce să-i fie milă de mine, zici tu? Ai dreptate, nu merit milă! Ar trebui să fiu răstignit, răstignit pe cruce şi nu dăruit cu milă! *Dară tu, judecătorule, răstigneşte-l pe păcătos, dar răstignindu-l, dă-i mila ta! Atunci eu singur am să vin la tine ca să fiu răstignit, căci nu mi-e sete de veselie, ci de lacrimi şi durere mi-e sete! Tu, negustorule, crezi poate că m-am înveselit cu litra ta de votcă? Durere, durere am căutat în fundul cănii, durere şi lacrimi, şi le-am găsit şi le-am sorbit cu nesaţ! Iar milă are să aibă de noi acela carele pe toţi îi dăruieşte cu mila lui şi carele pe toţi şi pe toate le înţelege, el, singurul judecător.*

Va veni ziua de apoi şi el mă va întreba: „Unde este copila care s-a jertfit pentru mama ei vitregă, ofticoasă şi rea, şi pentru nişte copilaşi străini? Unde este copila care nu s-a îngrozit de netrebnicia tatălui ei pământesc, un beţiv fără căpătâi, şi a fost milostivă cu el?!" Şi va mai spune: „Vino în împărăţia mea. Te-am iertat o dată... Te-am iertat o dată... Şi-ţi iert şi acum păcatele tale multe, pentru că mult ai iubit..." Şi o va ierta pe Sonia mea, o va ierta, ştiu bine... Am simţit-o în inima mea când am fost deunăzi la ea!... Şi are să-i judece pe toţi şi are să-i ierte pe cei buni şi pe cei răi, şi pe cei înţelepţi şi pe cei smeriţi... Iar când va fi isprăvit cu toţi ceilalţi, va grăi către noi: „Veniţi şi voi, va spune, veniţi, voi beţivanilor, veniţi, voi cei slabi de înger, veniţi, voi păcătoşilor!" Şi noi vom ieşi şi ne vom opri în faţa lui fără frică. Şi va spune el: „Sunteţi nişte porci! Aveţi chip de animale şi apucături aidoma lor, dar veniţi şi voi în împărăţia mea! " Atunci vor grăi cei preaînţelepţi, vor grăi cei deştepţi: „Doamne, pentru ce-i primeşti şi pe aceştia?" Şi va răspunde el: „Îi primesc, v-o spun vouă, preaînţelepţilor, îi primesc, v-o spun vouă celor cu minte multă, fiindcă nici unul dintre ei nu s-a crezut vrednic să fie primit... ". Şi va întinde către noi braţele şi ne vom arunca în braţele lui şi vom plânge... şi vom înţelege totul! Atunci abia vom înţelege totul!... Şi toţi vor înţelege... şi Katerina Ivanovna... va înţelege şi dânsa... Doamne, vie împărăţia ta»!

Când psalmistul zicea despre sine că este cel mai mare păcătos, nu venea dintr-o smerenie prefăcută, ci era mai curând rezultatul unei evaluări sau cercetări de sine sincere a propriei persoane. Când cineva refuză lauda cuiva nu înseamnă neapărat că vrea să pară smerit. Poate constata în realitate că lauda nu corespunde situaţiei lui reale. Ştie, altfel spus, că cel

ce îl laudă nu cunoaşte întreaga sa situaţie. Când ne privim în oglindă, vedem ceea ce alţii nu pot vedea la noi: sentimente, motivaţii, stări şi ocazii prin care am trecut. Dacă ceilalţi ar putea vedea ceea ce noi vedem, poate că ar fi de acord cu noi să renunţe la a ne mai lăuda. Dragostea lui Dumnezeu este totuna cu harul Său. El vede în oglindă sufletul nostru, iubindu-ne orice ar vedea, pentru valoarea şi chemarea lui veşnică.

Poate că unii mireni au dificultăţi în a-şi iubi păstorul aşa cum este în realitate, preferând să creadă că este desăvârşit şi că merită admiraţia lor, întrucât altfel le-ar fi greu să iubească un om păcătos.

Autocunoaştere, nevroze profesionale şi maturitate duhovnicească

În urma unei mai profunde cunoaşteri de sine şi a unei maturizări duhovniceşti, slujitorul bisericesc va putea să-şi identifice mecanismele de apărare[39], sesizând dorinţa nepotolită ce zace în el pentru a fi recunoscut şi a ieşi în evidenţă, fapt ce duce inevitabil la o pervertire a relaţiilor sale cu ceilalţi. Istoria sa personală este marcată de diverse experienţe dureroase, provocate de pretenţiile tot mai mari ale unei lumi nesăţioase, plină de refuzuri şi respingeri

[39] Apărarea, dintr-o perspectivă psihologică, este un mecanism de protejare a sinelui, atunci când consideră că îi este pusă în pericol identitatea sau valorile. De regulă, vocaţia sau identitatea respectivă sunt iluzorii, hrănind o personalitate cu accente bolnăvicioase, din punct de vedere sufletesc. [n. tr.]

inumane. Preotul ştie aşadar ce înseamnă lipsa iubirii, întrucât în vremea copilăriei a trăit sub presiunea unor părinţi şi dascăli opresivi şi a fost marginalizat de fraţii egoişti. S-a confruntat apoi cu „sfânta indignare” a unora din Biserică, semn al refuzului lor total şi brutal la adresa lui. Nevoile sale sufleteşti neîmplinite continuă să-i adâncească starea în care se zbate, contribuind la aceasta şi propriile sale pretenţii, ce par justificate, precum şi tendinţa inconştientă de a profita de ceilalţi, spre o iluzorie satisfacţie de sine, chiar dacă conştientizează acest lucru.

Ca un preot să poată înţelege şi accepta imperfecţiunea umană, ar trebui să se întrebe pe sine ce aşteptări are el însuşi de la un păstor bisericesc. Duhovnicul de regulă poate fi ales intuitiv, preferându-l pe unul în locul altuia. Urmărim în general trăsăturile lui de personalitate, care deşi nu le putem defini cu exactitate, ştim cam în ce fel am vrea să fie preotul ales de noi. Dacă ar fi să ne referim doar la câteva din aceste trăsături, am dori ca el să fie un om autentic, cu inimă bună, îngăduitor faţă de imperfecţiunea omenească, care să nu se revolte şi să condamne starea noastră oricare ar fi ea. Să ştie să asculte fără să monopolizeze discuţia fie într-un mod interogatoriu, fie prin formule dogmatice, arătându-se sensibil faţă de neliniştile mai profunde ale celuilalt, fiind deschis către noi şi interesele noastre, şi respectând adevărurile încredinţate.

Nădăjduim să întâlnim la un astfel de preot capacitatea reală de a înţelege dificultăţile personale ale celuilalt, punându-le pe acestea în legătură cu

diverşi alţi factori, de o complexitate sau alta, ce au făcut posibilă încâlceala existenţială de nedescris în care ne zbatem. De asemenea, el trebuie să aibă putinţa de a întrevedea pe viitor consecinţele faptelor şi acţiunilor noastre. Am vrea ca el să deţină acea rară harismă de a pricepe înţelesul mai profund al comportamentului exterior şi înţelepciunea de a-l îndruma pe cel aflat în dificultate, punându-i în ordine conflictele interioare, într-un mod care să-i confere mai multă liniştire interioară. Am mai dori, dincolo de cele spuse până acum, ca el să nutrească un interes autentic şi dezinteresat faţă de semeni, să nu se folosească de relaţia creată prin poziţia sa de păstor pentru a-l mustra pe celălalt, pentru a-şi aduce satisfacţie sieşi, căutând cu adevărat şi străduindu-se cu durere pentru creşterea sa interioară. Ne dorim, desigur, ca slujitorul bisericesc să fie un om ce trăieşte prezenţa lui Dumnezeu în viaţa sa, fiind dedicat în întregime Bisericii şi unei comunităţi bisericeşti concrete, precum şi fiecărui mădular al ei luat separat. El trebuie să vadă în fiecare om o valoare incomensurabilă şi o vocaţie de o importanţă cosmică, fiind legată de un scop veşnic, ce va corespunde parcursului său duhovnicesc din această viaţă, făcând totul pentru a-l motiva în acest sens.

Pe de altă parte, ne-am dori ca acest preot drag inimii noastre să nu fie un egoist, un profesionist rece, care luptă din răsputeri să-şi păstreze autoritatea şi renumele, cultivând relaţii reci şi distante, străduindu-se mai degrabă să-şi păstreze poziţia bisericească decât să fie deschis nevoilor celorlalţi şi

să stabilească legături strânse şi profunde cu oamenii. Graba şi încordarea îl fac de obicei pe cleric să fie inabordabil. Este vorba aici de tensiunea dată de urmărirea anumitor scopuri, care îl împing cu putere nestăvilită spre tot mai multe activităţi, fără a-i mai da răgaz pentru liniştire, relaxare şi deschidere faţă de oameni şi nevoile lor. Oamenii i-ar descoperi durerile şi chinurile ascunse dacă l-ar simţi dispus să asculte cu răbdare şi ar vedea că discuţiile avansează spre lucruri mai profunde.

Clericul care vorbeşte continuu pentru a monopoliza discuţia şi a controla situaţia, exclude din capul locul comunicarea şi comuniunea. O poziţie dogmatică şi lipsită de elasticitate din partea lui, refuzând acceptarea realităţii omeneşti, pe care încearcă să o trateze doar ca pe ceva întunecat, ce trebuie respins, zădărniceşte exprimarea sentimentelor personale, dar şi orice manifestare vie şi spontană din partea celuilalt. La fel de nepotrivită este atitudinea mieroasă, a unui preot veşnic cu zâmbetul pe buze, ce insistă pe faptul că toate sunt „minunate" în lume, hotărât să nu vadă, să nu audă nimic rău şi să nu spună nimic neplăcut, indiferent ce s-ar întâmpla în jurul său. Cine ar îndrăzni să-şi descopere neputinţele unuia care în mod evident deţine toate răspunsurile, simplificând exagerat toate problemele prin formule dinainte pregătite şi generalităţi lipsite de concreteţe.

Acestea, precum şi alte mecanisme psihologice de apărare, trădează, deşi nu într-un mod desluşit, problemele personale pe care i le-ar putea crea clericului anxietatea şi sentimentele de inferioritate,

nevoia de atenţie şi recunoaştere, de afecţiune şi siguranţă. Toate acestea, dacă există, vin să-l chinuie, dându-i un sentiment de vinovăţie şi dorinţa de a se autopedepsi, într-o reprimare de sine, determinându-l să caute retragerea într-o sfinţenie introvertită. Astfel de stări apar chiar dacă persoana în cauză nu este răspunzătoare de problemele psihologice enumerate mai sus, întrucât de obicei anumite stări inconştiente lucrează la un nivel mai profund, dincolo de suprafaţa conştientului. Putem avea de a face aici cu un produs al condiţiilor sociale şi de civilizaţie pe care nu le-a creat omul respectiv, însă cu care a încercat toată viaţa să se armonizeze cât a putut mai bine, ţinând cont că existenţa este marcată de conflicte, la toate nivele ei. Chiar dacă aceste traiectorii sufleteşti au fost fixate încă de la naşterea sa, ele devin mai pregnante în relaţiile lui prezente. Plecând acum de la situaţia prezentă, putem descoperi şi activa mai bine toate acele puteri latente pozitive şi nevoi dinamice ale personalităţii noastre.

În Apus s-au întocmit multe studii[40] legate de cercetarea nevrozelor profesionale ale clericului sau a anxietăţilor lui specifice, ca o consecinţă a poziţiei deţinute de el în societatea contemporană. Aceste studii analizează influenţa ce o au asupra personalităţii egocentrice a clericului, grijile membrilor comunităţii bisericeşti, nesiguranţa dată de numărul mare şi

[40] Karl R. Stolz, *The Church and Psychotherapy*, New York and Nashville, Abingdon - Cokesbury Press, 1943, pp. 230 - 256 şi *Pastoral Psychology*, New York and Nashville, Abingdon - Cokesbury Press, 1932.

caracterul întâistătătorilor lui, antagonismul cu confraţii săi, strâmtorarea sa economică şi tendinţa de a-şi face profitabilă slujirea - financiar - pentru a face faţă nesiguranţei materiale a familiei. De asemenea lipsa unui control în privinţa folosirii timpului personal şi nefixarea clară a unor ţine vor aduce ispita trândăviei. Un alt izvor de anxietate este expunerea vieţii personale şi familiale a clericilor controlului public, fapt de neocolit când este vorba de o slujire sfântă, deşi, pe de altă parte, se confruntă cu o anumită izolare, consecinţă a faptului că sunt consideraţi categorie aparte de restul oamenilor. Dincolo de toate acestea, clericul este inevitabil să nu se găsească într-o poziţie dificilă, marcat de tot felul de anxietăţi, fapt care duce la o subminare a respectului de sine şi la o clătinare a relaţiilor cu ceilalţi oameni.

Transferul psihologic al rănilor sufleteşti

Clericul poate de asemenea înregistra probleme în relaţiile sale întrucât transferă (psihologic) rănile relaţiilor lui trecute asupra unor persoane asemănătoare din cadrul bisericesc. Diversitatea tipurilor umane este suficientă în cele mai multe comunităţi bisericeşti pentru ca acest transfer să poată avea loc în mod inevitabil. De pildă, putem avea de a face cu acel tip uman ce are tendinţa de a comanda comunitatea bisericească, încercând să-l ducă de nas pe cleric. O astfel de situaţie poate fi pentru cleric izvorul unei profunde nelinişti. Dacă a fost asuprit în copilărie

de unul din părinți sau de vreun frate, la un moment dat va da și peste o personalitate opresivă în propria sa comunitate bisericească. Dușmănia inconștientă a clericului față de un astfel de om se descoperă adesea în urma încercării inconștiente a celui dintâi de a-l mulțumi cumva pe acesta. Totuși, pe măsură ce încearcă tot mai mult acest lucru, îi vor scăpa anumite manifestări de mânie ascunsă, trădându-i adevărata dispoziție interioară. Toate acestea vor conduce la tensionarea unei astfel de relații. Există întotdeauna nădejdea că aceste răni nu vor continua să se repete și că adevărul va străluci în final.

Viața nu este la modul simplu o dramă desfășurată între niște fiare dure și victime nevinovate, întrucât victima însăși ajută la apariția fiarei, având într-un anumit fel nevoie de ea. Sentimentul că anumiți oameni ne prigonesc poate fi mai mult rezultatul imaginii despre noi înșine. Cineva prigonit suficient de-a lungul vieții făcea următoarea observație: „Mi-a luat multă vreme să înțeleg că Dumnezeu nu este dușmanul dușmanilor mei și că nu este nici măcar dușmanul dușmanilor Săi". Când cineva se eliberează de frica unei fiare cumplite, constată în final că fiara nu a fost nici așa mare și nici atât de cumplită după cum părea.

Aceasta nu înseamnă că nu există oameni în comunitatea bisericească care să fie grosolani și opresivi, și că ei s-ar găsi doar în închipuirea clericului. Există credincioși care vor să se folosească de Biserică, fără a se afirma pe sine ca izvor de putere asupra celorlalți. Clericul poate constitui o piedică în

calea năzuințelor unor astfel de inși. Întrebarea ce li s-ar putea pune acestora este dacă, acceptând rolul conducător al preotului, ar fi de acord cu el sau s-ar opune lui, războindu-l. Astfel de oameni se liniștesc când își găsesc nașul. De ce omul are însă nevoie să-și exercite puterea și autoritatea? Ce lipsă interioară își găsește împlinirea în nevoia de a conduce? Unde se regăsește în toate acestea îndemnul lui Hristos, care spune că cel care dorește să fie mare, să fie precum un prunc la suflet, desigur nu și la minte ori în comportament?

Nu trebuie ca, plecând de la această stare, clericul să ajungă de fapt să-și plângă de milă. Există multe compensații în lucrarea sa, care îi dau posibilitatea să-și fixeze totuși scopuri realiste, lucrând cu consecvență la înfăptuirea lor, având de partea sa bucuria pe care o dă munca ostenitoare și dedicarea lipsită de egoism către ceilalți oameni, pentru a le insufla acele valori importante creșterii duhovnicești și intrării în Împărăție. Procedând în acest fel va putea, împreună cu membrii comunității sale bisericești, să depășească neliniștile mai profunde ale vieții, bucurându-se de experiențele deosebite câștigate în relațiile adevărate cu oamenii din jurul său. Va avea totodată și bucuria recunoștinței și încrederii lor. Clericul se poate elibera de nevrozele profesionale printr-o sinceră autoevaluare, prin rugăciune, prin citirea cu râvnă și consecvență a textelor duhovnicești, slujind și relaționând cu tot felul de oameni, încercând să-și îmbunătățească experiența preoțească și să se relaxeze cum se cuvine.

În alte profesii orientate spre vindecarea sufletului, unde este nevoie să lucrezi dinlăuntrul relațiilor terapeutice, se consideră necesar ca terapeutul însuși să treacă mai întâi prin terapie. Psihanalistul este supus și el unei supravegheri pedagogice (cu rol formator), care poate dura doi sau trei ani, având întâlniri zilnice cu examinatorul. Lucrarea clinică a psihanalistului sau psihologului este analizată de profesorul supraveghetor, pentru a vedea ce se întâmplă la fiecare interviu al său, descoperind nu doar acele probleme ce zădărnicesc armonizarea cu bolnavul, ci și înclinațiile personalității terapeutului care pot denatura relația, împiedicând o bună colaborare. De la psihologul clinic, pregătit pentru a face consiliere terapeutică, se cere de asemenea o examinare pedagogică (în perioada formării sale profesionale) a personalității sale, prin situații special gândite înainte, care să-i dea posibilitatea să se confrunte cu propriile dificultăți din relațiile sale cu oamenii.

Cum va reuși preotul să-și limiteze înclinația de a pune în lucrare propriile mecanismele de apărare (psihologică) și pretențiile inconștiente de la ceilalți, spre satisfacerea propriului ego? Relația sa autentică cu un duhovnic îi va putea oferi o astfel de șansă. Însă, pe de-o parte, foarte puțini clerici au o astfel de relație duhovnicească, iar pe de alta majoritatea zdrobitoare a celor care îi formează pe duhovnici, în afara faptului că improvizează neîncetat și, deseori, iresponsabil, sunt toți niște doctori care nu s-au vindecat pe ei înșiși, fiind nu doar fără de folos, ci chiar periculoși. Constituie

o responsabilitate a școlilor teologice și bisericești să organizeze un cadru prin care să ofere studenților o anumită formă de terapie. Pentru ca acest lucru să se înfăptuiască este însă necesar ca școlile teologice să se schimbe din temelii, renunțând astfel spus la caracterul academic și căpătând o direcție existențială și pastorală. Până se va ajunge la așa ceva, candidatul la preoție se va pregăti didactic fără a avea ocazia să opereze schimbări în personalitatea sa, ajungând adesea să fie hirotonit preot, deși va prezenta în mod evident tulburări sau probleme psihice[41].

În alte țări, este imperioasă examinarea atentă a sănătății psihice și a personalității candidaților la preoție. În unele din acestea, candidații sunt supuși la teste psihologice, iar când se consideră că este necesar, sunt trimiși la terapeuții potriviți. Având în vedere importanța și folosul sănătății psihice pentru relațiile interumane, este firesc ca un preot ce nu poate, să-i ajute pe oameni datorită propriei sale patologii personale, să fie examinat psihologic cu grijă, fiind supus unei terapii pentru a-i corecta deviațiile de personalitate, ajutându-l să se poziționeze cum se cuvine față de sine și față de ceilalți care îi cer ajutorul.

Preotul poate face cu adevărat pastorație plecând de la sine și este fundamental ca personalitatea sa să constituie un instrument cât se poate de eficient. Conform studiilor din Apus, cei mai mulți clerici sunt duri și tensionați în lucrarea lor, fiind deosebit de

[41] Nu este vorba aici de nebunie ori altceva asemănător ci de probleme psihologice nerezolvate care sunt o marcă a personalității respective. [n. tr.]

iubitori de slavă deşartă, nutrind puternice sentimente de inferioritate şi având tendinţa de a-i judeca pe ceilalţi oameni după un cod moral rigid şi dogmatic. Clericul ar fi un păstor bun dacă l-ar putea evalua pe celălalt fără a-l judeca, acceptându-i imperfecţiunile şi neputinţele, ştiind să se bucure de complexitatea vieţii şi fiind preocupat de oameni de dragul lor şi nu datorită eventualelor lor reuşite.

Ce ar trebui să facă preotul pentru a-şi adânci cunoaşterea de sine? Este necesar să parcurgă desigur lucrări patristice, în special pe cele ale Părinţilor neptici (trezvitori), precum şi alte cărţi de valoare, articole de psihologie pastorală, psihologia personalităţii şi de grup. Studiul nu este însă suficient, fiind poate necesară participarea la anumite seminarii, învăţând împreună cu alţii să creeze şi să dezvolte relaţii interpersonale autentice. Importantă este şi participarea clericului la programe de practică pastorală clinică, inexistente astăzi din nefericire în ţara noastră, care se desfăşoară de regulă în spitale sau închisori corecţionale, unde relaţiile interpersonale pot fi studiate teoretic, dar şi practic. Discuţiile sincere şi deschise cu colegii de breaslă vor contribui şi ele într-un mod deosebit la dezvoltarea sa personală.

Când preotul va înţelege care sunt nevoile sale sufleteşti mai profunde, în urma diverselor experienţe psihoterapeutice şi a înaintării sale duhovniceşti, va constitui un sprijin deosebit pentru comunitatea sa bisericească. Pe măsură ce acesta se va îndrepta spre oameni având un duh de dragoste şi de înţelegere, şi aceştia se vor deschide lui în momentele dificile ale

existenţei lor, pentru a-i cere ajutorul şi a fi întăriţi în faţa conflictelor şi dezamăgirilor lor. Astăzi există mulţi oameni confuzi şi dezamăgiţi, care nu ştiu spre cine să-şi mai îndrepte atenţia. Foarte puţini dintre aceştia ajung la psihiatru şi doar o parte infimă sunt ajutaţi. Când vor afla că părintele lor are puterea să-i înţeleagă şi să-i ajute să se confrunte cum se cuvine cu problemele lor, îşi vor îndrepta paşii spre el. Acesta, la rândul său va trebui să răspundă aşteptărilor lor, lucrare ce va constitui, dacă este păstor cu adevărat, răspunderea lui principală, după cum a făgăduit la hirotonie.

Calităţile clerului

Când clericul nu este înzestrat cu o anumită maturitate duhovnicească, poate va reuşi să-şi valorifice în pastoraţie anumite calităţi personale cu un caracter mai mult exterior, precum instruirea, elocinţa, experienţa sau buna educaţie. În absenţa premiselor conferite de maturitatea duhovnicească, clericul poate ajunge însă să se folosească de calităţile respective într-un mod dezastruos atât pentru sine, cât şi pentru ceilalţi. Roadele lucrării lui însă nu se datorează niciodată cu precădere trăsăturilor personale. Istoria Bisericii reprezintă dovada incontestabilă a acestui lucru, oferindu-ne nenumărate exemple de lucrători ai viei Domnului care nu au fost înzestraţi special, aşa cum a fost şi în cazul apostolului Pavel.

«Spune-mi, te rog, de unde, cum negustoraşul din piaţă, omul care stătea în atelierul său şi întrebuinţa cuţitul de tăiat piele, cum a ajuns să filosofeze atât de adânc? Cum a ajuns să convingă pe ceilalţi oameni, neamuri, oraşe, ţări, nu prin meşteşugul vorbirii, ci, dimpotrivă, prin nedibăcia în cuvânt, căci era cu totul neiscusit în asta[42]? Ascultă-l pe el că o spune şi nu se ruşinează! *„Deşi sunt neiscusit în cuvânt, dar nu în cunoştinţă"* (II Cor. 11, 6). Bani nu avea. Tot el o spune şi pe asta: *„Până în ceasul de acum şi flămânzim şi însetăm şi suntem goi şi suntem pălmuiţi"* (I Cor. 4, 11). Dar pentru ce vorbesc eu de bani, când de multe ori nu avea nici hrana de toate zilele, nici haină cu care să se îmbrace? Că nici prin meseria lui nu era om cu vază, o arată ucenicul său prin cuvintele: *„A rămas la Acvila şi Priscila din pricină că aveau aceeaşi meserie: erau făcători de corturi"* (Fap. 18, 3). Nu era din oameni de neam. Cum ar fi putut fi când avea o astfel de meserie? Nu era nici dintr-o ţară vestită şi nici dintr-un popor vestit. Cu toate acestea, îndată ce se arăta, numai ce se ivea, tulbura pe cei potrivnici, răsturna totul. Ca un foc ce cade peste trestie şi paie, mistuia uneltirile demonilor şi pe toate le schimba după cum voia.

[42] În greacă apare τὴν ἐσχάτην ἀμαθίαν ἀμαθὴς ὢν care s-ar traduce literal *fiind neinstruit ca ultimul neînvăţat*, sfântul Ioan Gură de Aur vrând să sublinieze nu neştiinţa în cele ale legii iudaice, unde apostolul Pavel era un foarte bun cunoscător, ca unul ce stătuse pe lângă renumitul învăţător de lege Gamaliel, ci faptul că apostolul neamurilor nu trecuse prin şcolile şi retorica filosofică antică, fără de care erai considerat doar un simplu barbar, neavând dreptul şi puterea de a te adresa public, în cazul său propovăduirea fiind doar un rod al credinţei şi harului. [n. tr.]

De mirare nu este numai că a avut o atât de mare putere, deşi era un astfel de om, ci şi aceea că cei mai mulţi dintre învăţăceii săi erau oameni săraci, oameni din popor, neînvăţaţi, flămânzi, oameni fără vază, născuţi din oameni fără vază. Pe acestea le strigă şi apostolul Pavel şi nu se ruşinează vorbind de sărăcia lor; dar, mai bine spus, nu se ruşinează nici când cerşeşte pentru ei: *„Merg la Ierusalim,* spune el, *ca să slujesc sfinţilor"* (Rom. 15, 25); şi: *„Întru una din Sâmbete (a Sâmbetelor)*[43] *fiecare din voi să pună la sine, strângând ce se va îndura; ca nu dacă voi veni, atunci să se facă strânsoarea"* (I Cor. 16, 2). Că cea mai mare parte din învăţăceii lui erau oameni din popor o spune apostolul Pavel, scriind corintenilor: *„Uitaţi-vă la chemarea voastră, că nu sunt mulţi înţelepţi după trup"* (I Cor. 11, 26). Tot apostolul Pavel spune că nu sunt din oameni cu vază: *„Nu sunt mulţi de bun neam"* (I Cor. 1, 26). Şi nu numai că nu sunt de bun neam, ci chiar, din oameni tare de jos. Căci, spune apostolul Pavel, *„Dumnezeu a ales pe cele slabe ale lumii şi pe cele ce nu sunt, ca să nimicească pe cele ce sunt"* (I Cor. 1, 22-23).

Vrei să-mi spui că Pavel era iscusit la vorbire, deşi era om din popor şi neînvăţat? Nu! Pavel nici la cuvânt nu era iscusit. Şi asta o arată tot el prin cuvintele: *„Şi eu am venit la voi ca să vestesc mărturia nu cu înălţimea cuvântului sau a înţelepciunii. Că nu am socotit a şti altceva între voi, decât numai pe Iisus Hristos,*

[43] Este vorba aici de duminică, întrucât expresia din Scriptură este un semitism, Sâmbăta sâmbetelor înainte de a primi apelativul creştin de „ziua Domnului", Duminica, ţinea cont de numerotarea semitică a zilelor: *yom echad başabat*/ aram. *chad bşabo* – „ziua întâia după Sâmbătă"; luni era *yom şeni beşabat*, „ziua a doua după sâmbătă", marţea *yom şlişi* ş.a.m.d.). [n. tr.]

și pe *Acesta răstignit. Iar cuvântul meu și predica mea nu stau în cuvinte iscusite de înțelepciune"* (I Cor. 2, 1-2, 4). Dar ceea ce predica el era destul de puternic ca să convingă. Ascultă însă ce spune și despre el: *„Pentru că și iudeii semne cer, iar elinii înțelepciunea caută; noi însă propovăduim pe Hristos cel răstignit, iudeilor sminteală, elinilor nebunie"* (I Cor. 1, 22-23).

Vrei să-mi spui că s-a bucurat de tihnă și liniște? Dar nici nu putea răsufla cândva din pricina primejdiilor! *„Căci și în slăbiciune, spune el, și cu frică și cu cutremur mare am fost la voi"* (I Cor. 2, 3). Nu numai el, ci și ucenicii îndurau aceleași suferințe. *„Aduceți-vă aminte,* spune el, *de zilele de mai înainte, în care, fiind luminați, ați îndurat multă luptă grea de suferințe; pe de o parte, fiind privelişte de defăimare și necazuri, pe de altă parte, fiind părtași celor ce sufereau așa. Iar răpirea averilor voastre cu bucurie ați primit-o"* (Evr. 10, 32-34). Și iarăși, scriindu-le tesalonicenilor, spune: *„Căci voi ați suferit aceleași de la cei de un neam cu voi, ca și aceia de la iudeii care și pe Domnul L-au omorât și pe profeții lor, și pe noi ne-au prigonit, și lui Dumnezeu nu-I plac, și sunt împotriva tuturor oamenilor"* (I Tes. 2, 14-15). Corintenilor, iarăși scriindu-le, le spunea: *„Că prisosesc Patimile lui Hristos în voi; și după cum sunteți părtași Patimilor, tot astfel și mângâierii"* (II Cor. 1, 5). Iar galatenilor: *„Ați pătimit atâtea în zadar? Dacă în adevăr a fost în zadar!"* (Gal. 3, 4).

Ce a făcut deci să biruie când propovăduitorul era un om din popor, un om sărac și fără vază, când propovăduirea lui n-avea nimic ademenitor, ba, dimpotrivă, părea sminteală, când învățăceii lui erau niște oameni săraci, neputincioși și de nimic, când primejdiile erau unele după altele și necontenite și

pentru dascăli, și pentru învățăcei, când, în sfârșit, Cel propovăduit a fost un răstignit? Nu este evident că e o putere dumnezeiască, o putere ce nu poate fi rostită prin cuvânt? Nimeni nu se va împotrivi. Asta poți să o vezi și din piedicile ce-au stat în calea acestei propovăduiri. Când vezi că tot ce a stat împotriva predicii: bogăția, neamul cel bun, măreția patriei, iscusința vorbirii, liniștea, toată slujirea la idoli, când vezi că totul se stinge, iar pe predicatori îi vezi biruind pe cei potrivnici, spune-mi, care e pricina? A fost la fel ca într-o bătălie în care împăratul, cu toate armatele, armele și cu tot meșteșugul său de luptă, n-a putut învinge pe barbari, dar un om sărac, gol și singur (David)[44], fără suliță și fără haină, intrând în luptă, săvârșește ceea ce n-au fost în stare să săvârșească ceilalți cu toate armele și cu toată pregătirea lor.

Nu fi, așadar, fără judecată! Judecă fiecare fapt și închină-te puterii Celui Răstignit! Spune-mi, te rog, de ai vedea pe unul că ridică cetăți, că le înconjoară cu șanțuri, că aduce pe ziduri mașini de război, că făurește arme, că strânge oștire, că are bani cu nemiluita, dar, cu toate acestea, nu poate cuceri un oraș; iar pe un altul, că se aruncă în luptă cu trupul gol, că se slujește numai de mâinile lui și că nu cucerește numai un oraș sau două sau douăzeci, ci mii și mii de orașe cu locuitori cu tot, în iureșul lui de-a lungul lumii, spune-mi, te rog, puterea acestui om este o putere omenească?» [45].

[44] Dreptul David a reușit cu o simplă praștie să-l doboare la pământ și să-l omoare pe înfricoșătorul Goliat (I Împ. Cap. 17).

[45] Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, Cuvântul al IV-lea la sfântul apostol Pavel, EIBMBOR, pp. 249-250.

Pentru a urma însă sfatului sfântului Ioan Gură de Aur, este necesar în primul rând să ne însuşim încredinţarea Bisericii, că fără Domnul nu putem face nimic, întrucât *„Nimeni nu este bun, fără numai unul Dumnezeu"* (Mc. 10, 17). Oamenii în general şi mai ales clericii pot fi doar receptori şi transmiţători ai bunătăţii Celui care este *„Dumnezeul oricărei mângâieri"*. Contribuţia noastră hotărâtoare rezidă în a şti să aflăm şi să primim această mângâiere dumnezeiască. O premisă deosebit de importantă şi absolut necesară pentru exercitarea lucrării preoţeşti o constituie cultivarea de către cleric a unei vieţi de rugăciune. Clericul care nu cunoaşte şi nu practică rugăciunea, va resimţi preoţia ca o povară, creând probleme Bisericii şi neputând răspunde deloc nevoilor oamenilor. El nu îi va putea întări pe oameni, întrucât el însuşi nu a primit putere de la Dumnezeu. Cei care căutăm şi primim ajutorul lui Dumnezeu nu putem să nu-i ajutăm la rândul nostru pe ceilalţi, întrucât natura ajutorului dumnezeiesc este de aşa fel încât cei care îl primesc nu pot să nu-i ajute pe ceilalţi. *„Ca să putem şi noi mângâia pe cei ce sunt întru tot necazul, prin mângâierea cu care ne mângâiem noi de la Dumnezeu"* (II Cor. 1, 4).

Clerul chemat la instruire şi formare continuă

Lucrarea clericului nu a fost poate niciodată atât de dificilă cum este astăzi. În alte vremuri, preotul reprezenta în mijlocul propriei comunităţi o autoritate

de necontestat. Graţie statutului său şi ştiinţei sale duhovniceşti, se bucura de un respect general. El reprezenta conducătorul duhovnicesc care deţinea cheile Împărăţiei cerurilor, având răspunsuri la toate. Deţinea cele mai multe cunoştinţe în comparaţie cu toţi ceilalţi membrii ai comunităţii, fapt pentru care majoritatea îi cereau sfatul, ţinând totdeauna cont foarte serios de el. Biserica şi casa sa erau în centrul oricărui eveniment important al comunităţii, unde erau tratate atât chestiunile de obşte, cât şi cele personale. Educaţia clerului era de aşa natură încât să poată răspunde acestui rol de îndrumare şi autoritate în cadrul comunităţii.

În zilele noastre lucrurile s-a schimbat cu totul. Astăzi, aproape toţi ştiu să citească, având acces la o mulţime de materiale tipărite, putând asculta prin intermediul mass-mediei, de la revărsatul zorilor până la miezul nopţii, o mulţime de oameni care pot avea pretenţia deţinerii unor adevăruri incontestabile. O armată de jurnalişti lucrează douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru, adunând informaţii cât se poate de directe şi actuale, pentru a le transmite sub formă de ştiri prin intermediul undelor hertziene, relatând despre evenimente desfăşurate în toată lumea, în aşa fel încât nimeni să nu le treacă cu vederea sau să fie exclus de la participarea la spectacolul vieţii planetare. Prin urmare, mulţi ajung să fie confuzi din pricina puzderiei celor care au pretenţia de a reprezenta o autoritate într-o lume aflată în definitiv foarte departe de noi şi totuşi în proximitatea noastră, ca o povară de neocolit şi chinuitoare, un adevărat ciclu fără de

sfârşit de nelinişti copleşitoare. Care să fie instruirea cea mai potrivită pentru cler, pentru a putea răspunde nevoilor umanităţii de astăzi?

Preotul, ca să poată face faţă răspunderii asumate, dincolo de cunoştinţele teologice şi experienţele sale duhovniceşti, este necesar să cunoască starea lumii şi nevoile omului contemporan lui, fapt valabil în orice epocă. El este chemat să cunoască problematica umană şi complicaţiile sociale, nu doar din alte epoci istorice, ci şi din cea în care trăim astăzi. Slujitorul bisericesc trebuie să aibă pe lângă cunoştinţe teologice, şi cunoştinţe antropologice, devenind un inel de legătură între Dumnezeu şi om, aducându-l pe unul mai aproape de celălalt. Necunoaşterea stării reale a omului va face din el o „voce îndepărtată care sună în deşert", cuvântul lui fiind rupt de lume şi fără legătură cu realitatea în care oamenii se zbat să trăiască. De asemenea, dacă clericul nu va lua contact cu problemele concrete cu care se confruntă oamenii în situaţii date, nu îi va putea ajuta cu răspunsuri dinainte pregătite, citite sau aflate din diverse publicaţii. Pentru a putea comunica cu oamenii, va trebui să ştie să le vorbească pe limba lor, înţelegând ce înseamnă pentru ei viaţa lor.

Slujitorul bisericesc este chemat să câştige astăzi mai multe abilităţi decât oricând. Având doar cunoştinţe teoretice nu va fi suficient de fundamentat pentru lucrarea sa, întrucât aceasta presupune o parte atât practică cât şi una teoretică, iar pentru ca o cunoaştere abstractă să se concretizeze în fapte concrete, se cer anumite abilităţi.

În tot Apusul educaţia teologică s-a orientat tot mai mult spre chestiuni practice[46], *dar întrucât s-a constatat că sala de curs reprezintă o ofertă foarte limitată pentru a deprinde lucrarea pastorală, s-au creat condiţii pentru exercitarea ei sub supraveghere şi într-un cadru clinic. Studentul şcolii teologice poate avea parte de o lucrare pastorală ce are la bază contacte cu persoane concrete, cu oameni ce încearcă din răsputeri să găsească un sens trudei lor existenţiale şi să descopere izvoare duhovniceşti mai bogate, potrivite nevoilor lor concrete.*

Aceste schimbări la nivelul educaţiei teologice, care au avut loc în ultimii treizeci de ani în Apus, oferă clericului tot mai multe oportunităţi şi posibilităţi. Prima dintre ele vizează educaţia

[46] Este vorba aici şi de pierderea de către eterodocşi a verticalei adusă de dreapta credinţă, fapt reflectat în viaţa liturgică, mistică, ascetică, dar şi în cea de zi cu zi, economică, politică, ş.a. Pierzându-se această verticală, accentul a picat în Apus - un spaţiu eminamente eterodox - pe orizontala vieţii, concentrându-se pe omul sufletesc şi nu duhovnicesc. Duhovnicia s-a transformat în psihologie, teo-didacticismul (învăţarea de către Dumnezeu) în pedagogie, etc. Din nefericire, Răsăritul drept-slăvitor, păstrătorul adevărului mântuitor nealterat, a început să fie cucerit încetul cu încetul de ethosul apusean, eretic în esenţa lui, şi aceasta prin noul mod de viaţă sau ethos impus la nivel social. S-a ajuns la situaţia paradoxală ca noi să mărturisim public şi eclesial o credinţă (ortodoxă) care nu mai are acoperire în modul nostru de viaţă. Teoretic sau ideatic suntem ortodocşi, dar practic ne arătăm eterodocşi şi eretici. Faptul acesta a fost surprins magistral de Sfântul secolului al XX-lea Iustin Popovici, care zicea că preoţii catolicizează – au o viziune catolică - iar credincioşi protestantizează – au căutări şi aşteptări protestante. [n. tr.]

pastorală în condiții clinice și se desfășoară în spitale și așezăminte de sănătate. Sunt de asemenea oferite clericilor cursuri intensive de vară, pe perioade de șase sau douăsprezece săptămâni. Școlile bisericești și teologice ale universităților oferă cursuri și seminarii de vară pe chestiuni psihologice și pastorale. Clericii cu anumite nelămuriri și anxietăți le vor urma pe acestea, cu permisiunea și susținerea materială (burse) venită din partea acelor comunități bisericești care înțeleg valoarea unei instruiri continue, necesară unei mai bune lucrări pastorale.

Valoarea practicii clinice pentru instruire este incontestabilă, dând șansa deprinderii unor metode pastorale și constituind un adevărat laborator uman, unde teoria și practica se împletesc într-un mod armonios. Într-un cadru clinic, crizele vieții și ale morții adună laolaltă toate științele omenești într-un singur tot, urmărind slujirea aproapelui aflat în nevoie. Presiunea exercitată de nevoile omenești stringente accelerează ritmul cercetării științifice și unirea mai multor profesii într-o împreună-lucrare eficientă. În confruntarea cu provocările mai serioase ale vieții, omul ajunge să își vadă într-un mod dramatic neputința, înțelegând care îi sunt propriile limite. Simte că trebuie să se conecteze la un izvor de putere mai mare decât cel oferit de posibilitățile omenești. Pe măsură ce ne confruntăm în viață cu taina și minunea creației, cu complexitatea și răspunsurile limitate oferite de valorile umane atât de fragile, ajungem să îl căutăm pe Creatorul și Proniatorul vieții ca pe un Altcineva nevăzut care ne însoțește pe parcursul

nostru existențial. În sălile de curs se poate vorbi cu ușurință despre nevoile vieții omenești, însă într-un cadrul clinic ne confruntăm cu ele în realitatea lor crudă, înțelegând caracterul decisiv al luptei pentru viață în care se poate muri eroic. Aici pot fi aflate sensurile tuturor acestor nevoi, lăsându-te cucerit de o credință curajoasă și dând trupului plăpând și muritor șansa de a scoate la iveală măreția omului aflată într-o stare latentă.

Dacă începem să intrăm în contact cu starea de boală și suferință manifestată atât de dramatic într-un spațiu spitalicesc, ne putem îndrepta apoi către omul care suferă în general, iar de aici prin extensie la nevoile și motivațiile puternice ale fiecărui om, fie că este sau nu bolnav. Preotul, pe măsură ce dobândește o cunoaștere a motivațiilor și acțiunilor celorlalți, este nevoit să se vadă și pe sine cu mai mare claritate, obligându-l la sinceritate cu sine, dar și cu ceilalți. În procesul acesta va descoperi sensul mai profund al relațiilor omenești, realizând valoarea lor pentru lucrarea pastorală. Unde se întâlnesc doi sau trei într-o astfel de relație dinamică, acolo este și Duhul Sfânt, făcându-ne părtași la valorile dragostei și înțelepciunii, iertării și eliberării, înnoirii și creșterii spre o viață mai deplină.

Exercitarea unei lucrări practice în spațiul clinic îi oferă studentului școlii bisericești și teologice șansa de a se descoperi pe sine, dar și pe ceilalți, în nevoile cele mai profunde, punct de unde ar trebui plecat în căutarea adevăratului scop al vieții și a izvorului harului lui Dumnezeu. Cât timp studenții de la

teologie nu vor fi nevoiți să se confrunte cu existența și întrebările decisive legate de sensul ei, nici nu vor fi dispuși să învețe. Doar așa, părăsind acea credință căldicică și înșelătoare, precum și îngâmfarea cultivată de răspunsurile gata pregătite, viitorii preoți vor vedea în ei înșiși nevoile existențiale fundamentale, pe care doar Hristos le poate împlini.

Teologia are legătură și importanță pentru realitate atunci când la întâlnirea dintre experiența empirică și gândirea vie vom putea corela întrebările proprii condiției umane cu răspunsurile conținute în mesajul creștin[47].

Exercițiul pastoral clinic facilitează un contact deosebit cu realitățile critice ale existenței umane, într-un cadru ținut sub control, loc în care științele și serviciile de recuperare ale sănătății cheamă Biserica să-și aducă și ea aportul său, printr-o slujire motivată de milă și dragoste. Un student la teologie, aspirant la preoție, nu are ocazia să se coboare prea des în adâncurile nefericirii celorlalți. Este posibil ca acesta să aibă chiar un sentiment de nesiguranță, în caz că trebuie să renunțe la propriile sale apărări psihologice și la distanța față de ceilalți, impusă de formalismele sociale. Dacă va fi însă dispus să-și asume riscurile contactului cu realitatea, găsind sprijin în relațiile sale cu colegii și profesorii săi, va ajunge poate la o mai mare apropiere de ceilalți oameni, din a căror adâncimi de suferință va putea ieși la suprafață ca după un botez.

[47] Paul Tillich, *Systematic Theology*, Chicago, University of Chicago Press, 1951, vol. 1, pp. 3-11.

Un student la teologie a încercat timp de șaisprezece săptămâni să înțeleagă și să evalueze trăirea unui om de vârstă mijlocie aflat într-o închisoare de stat. În timpul discuțiilor ce le-au purtat, studentul a încercat să se plaseze în locul celuilalt, pentru a simți mai bine situația lui, trecând pe cât posibil peste apărările și prejudecățile sale, și construind o relație marcată de iubire creștină cu un om pe care societatea îl condamnase și-l aruncase după gratii. În a zecea săptămână de convorbiri cu caracter pastoral, cel închis a încercat să exprime în cuvinte ce însemna pentru el acea relație. Redăm mai jos dialogul celor doi:

Deținut: Aici se găsesc toate tipurile umane, la fel ca în libertate. Unii sunt foarte inteligenți, iar alții proști. Constat că există toate tipurile umane și va trebui să mă înțeleg bine aici cu ei, exact cum trebuia să fac și afară.

Student: Simți că oamenii cu care trăiești aici sunt aproape aceiași ca pretutindeni, iar problemele lor sunt similare?

Deținut: Da, cei de aici sunt suficient de reprezentativi pentru cei aflați și în afara închisorii. Cred că dacă mă voi putea înțelege bine cu toate tipurile umane prezente aici, voi putea face același lucru și când va veni vremea să ies afară. (Tăcere). Dificultățile se arată cumplit de mari când treci prin ele, însă mai târziu, când privești în urmă, par foarte mici. Întotdeauna ele reprezintă mai degrabă o chestiune de perspectivă.

Student: Fără îndoială, realizezi că ai parte de o sporire în șederea ta aici.

Deținut: Da, într-un fel așa este. Eu și cu tine am construit într-un anumit fel o lume în care pot afla un anumit respect și puțină prietenie, iar toate sunt cum s-ar cuveni în această lume mică a noastră. Nu are importanță dacă restul lumii este rea și împotriva noastră, această oază de armonie în doi merită salvată. Desigur că acest lucru este valabil pretutindeni. Alăturându-i și pe alții la mica noastră lume, pe care eu și cu tine ne-o dorim, o vom face mai mare și mai bună. Nu putem schimba toată lumea, ci putem face ceva pentru noi înșine și pentru lumile mici din jurul nostru.

Student: Se pare că ai ajuns să simți că a împărtăși prietenilor viața ta, trăirile tale, constituie unul din cele mai importante lucruri din viața ta.

Deținut: Da, este mai bine să împărtășești altora ceea ce ți se întâmplă și simți. Acest lucru te ajută să te eliberezi de suspiciune și neîncredere. Oamenii se întreabă adesea oare ce urmărește cel care încearcă să se apropie de ei. Să plecăm de la cazul nostru, când ai venit să mă vezi pentru întâia oară. Întrebarea firească ce îmi venea în minte era: oare unde vrea să ajungă omul ăsta? Ce vrea de la mine? Orice ar face cineva, îl suspectăm totdeauna că vrea ceva pentru sine. Nu ne vine să credem că un om vrea pur și simplu să-l ajute pe celălalt dezinteresat.

Student: Un lucru pe care anumiți oameni și-l doresc uneori este să facă ceva pentru celălalt și nu doar să se preocupe de ei înșiși.

Deținut: Exact, dar dacă am putea înțelege totdeauna acest lucru, am sta mult mai bine în general. Prima oară când ne-am întâlnit, ți-am spus că o să

vorbesc direct, fapt pe care l-am și făcut. Dacă cei mai mulți oameni ar face acest lucru, ar fi mult mai bine pentru noi.

Fundamentală pentru educația clerului este asigurarea unui proces educativ continuu, pe toată perioada slujirii bisericești. Instruirea în vederea lucrării preoțești constituie în general mult mai mult decât o simplă acumulare de cunoștințe și dobândirea anumitor abilități liturgice pe durata studenției. În cazul preoției, avem de a face cu o lucrare care privește în esență slujirea aproapelui într-o strânsă legătură cu anumite valori, care au o importanță mult mai mare decât slujirea însăși și prețul plătit pentru ea. Cel care dorește așadar să răspundă cerințelor reale ale unei profesii, este nevoit să cunoască și să-și însușească o serie de valori, specifice domeniului de activitate, cărora își va dedica întreaga sa viață, acestea constituind în final motivația pentru care viața însăși merită să fie trăită.

Orice profesie are la bază o chemare sfântă, fiind dedicată promovării acelor valori care fac viața sfântă. Orice educație în sensul celor de mai sus va merge dincolo de simpla cunoaștere a faptelor, cultivând și prețuind anumite valori, cu rolul de a contura scopul ce va fi urmat întreaga viață, și care va îndreptăți orice efort spre o înțelegere mai profundă a sensului întregii existențe

În centrul instruirii profesionale trebuie să existe o viziune generală clară, de unde poate pleca apoi orice observație de detaliu, care să conducă la înțelegerea semnificației faptelor studiate, chemând la o cercetare neobosită. Este nevoie așadar de un nucleu teoretic

bine însușit și înțeles, de unde vor fi extrase apoi principiile fundamentale ce vor direcționa progresul acestui efort comun. Vor fi dezvoltate proceduri adaptate în urma experimentelor, care vor deschide calea unei învățări continue și unei corelări cu principii din alte domenii. În locul unui corp de materii tematice ce trebuie parcurs de student, răspunzând cerințelor fixate în programă, se va pune accent mai mult pe deprinderea unui mod corect de învățare și consacrarea unei lecții model ca și cercetare, care să dea șansa unor descoperiri continue, fapt marcant pentru întreaga sa viață.

Nu notițele din studenție sunt cele care îi conferă clericului educația necesară, ci acele surse pe care le va putea accesa în viitor și deprinderea de a studia și cerceta, precum și deschiderea spre adevăr. Studentului trebuie să i se cultive un interes și entuziasm constant, care să-i dea putința de a trece peste pericolele aduse de situații complicate, ce pot apărea inevitabil, dar și peste monotonia rutinei. Clericul va avea nevoie mai curând de înțelepciune decât de cunoștințe pentru a-și adânci înțelegerea, dezvoltându-și capacitatea de a evalua, prețui și cerceta în amănunțime cunoașterea oferită de o experiență sau alta, printr-o corelare a lor, a fiecăreia în parte, pe măsură ce ele se succed, totul fiind privit ca un tot.

Clericul înzestrat cu această înțelepciune nu va considera instruirea teologică ca un fapt încheiat și certificat printr-o diplomă atârnată într-un colț, pe peretele din spatele biroului, care să răspundă la toate întrebările viitoare, înainte chiar de formularea lor. El va vedea mai degrabă eforturile anilor de studenție

ca pe o antecameră necesară drumului său spre alte experiențe, zidind piatră cu piatră în continuare la educația sa, până la sfârșitul activității sale.

Va fi nevoie să învețe continuu cum poate deveni un păstor mai bun, completându-și fără răgaz educația, proces ce nu se va încheia niciodată. Va avea o deschidere permanentă, ieșind din cadrul său restrâns pentru a-i întâlni pe ceilalți oameni și pentru a conlucra cu alte profesii, într-un cadru mai larg de slujire și influență reciprocă. Posibilități de creștere interioară îi vor fi oferite și de studiul sistematic, precum și de conlucrarea cu clerici mai experimentați.

Grupuri de clerici pot organiza seminarii în care să se discute fapte și întâmplări din experiența lor pastorală. Aceste discuții vor fi și mai interesante dacă la ele vor fi chemați să participe reprezentanții altor profesii, precum medicii, psihiatrii, psihologii și lucrătorii sociali. Preotul de spital poate cere organizarea de seminarii, unde să se discute despre legătura dintre viața duhovnicească și sănătate.

Clericul animat de dorința cunoașterii și care urmărește o creștere interioară permanentă, nu va considera niciuna din lucrările sale ca fiind completă și nu își va limita niciodată interesul față de oameni. El va căuta aflarea celui mai potrivit mod de a-și pune în lucrare metodele pastorale, recunoscând totodată că abilitățile tehnice nu sunt niciodată suficiente pentru a răspunde nevoilor mai profunde ale vieții, ele nefiind un scop în sine, ci instrumente folositoare puse în slujba valorilor personale și a relațiilor interumane din cadrul lucrării sale. Chemarea lui principală constă în a-și dedica, în general, propria viață celorlalți, țel

plasat deasupra oricărui ego personal și presupunând o slujire din tot sufletul a trupului tainic al lui Hristos - Biserica. Scopul educației pastorale se va concentra așadar atât asupra inimii, cât și asupra minții, totul fiind în vederea realizării unei personalități armonioase. O educație de acest fel, aflată departe de pretențiile academice, încurajează îmbrățișarea unui mod de viață dedicat, ce se înnoiește și se îmbogățește prin rugăciune, întărit prin împlinirea voii dumnezeiești, devenind astfel mijlocitor al iubirii dumnezeiești.

Lucrarea cea mai stringentă la care e chemat clericul este continuarea neîntreruptă a creșterii sale duhovnicești. În zelul său de a-i sluji pe ceilalți, ale căror nevoi reclamă permanenta sa atenție, acesta poate ajunge să creadă că este îndreptățit să nu mai dedice un anumit timp cititului, rugăciunii sau să participe la programe de pregătire preoțească. În dedicarea sa celorlalți, poate crede de asemenea că își poate neglija împlinirea propriilor sale nevoi sufletești. Își poate neglija însă creșterea duhovnicească? Dacă va face acest lucru, nu-i va putea ajuta nici pe alții să se înalțe duhovnicește. Modul în care creștem interior reprezintă o taină, nefiind în esență o lucrare a noastră. Putem analiza totuși premisele necesare unei creșteri personale, iar prin autodisciplină și împreună lucrare cu alții, să facem posibilă apariția unui duh creator. Creșterea interioară constituie în esență o lucrare duhovnicească, conducându-l pe cleric sau pe oricine altcineva la un duh de dăruire, devenind astfel purtător al adevărului unit cu dragostea.

III
STĂPÂN SAU SLUJITOR, PĂRINTE SAU FRATE

Există o întrebare vitală care circulă în mediul bisericesc, având o legătură nemijlocită cu lucrarea preotului: cui îi datorează cel credincios supunere și ascultare? De la cine primește acesta îndrumare și cui îi poate porunci? Aceasta reprezintă o problemă existențială centrală pe care o întâlnim pretutindeni în lumea viețuitoarelor. Un roi de albine are regina sa, iar stolurile de păsări au nevoie și ele de conducători.

La nivelul societății omenești, cel care poartă o anumită uniformă, se deprinde imediat să deosebească superiorul de inferior, fiindu-i clar de la cine poate primi ordine și cui le poate adresa. Un stat totalitar nu are dificultăți în a fixa de ordinele cui trebuie să asculte toți orbește. Religiile instituționalizate au și ele de asemenea autoritățile lor incontestabile.

Însă această chestiune a autorității căreia cineva trebuie să i se supună nu se dezleagă automat printr-o ierarhie bine articulată, fie că este fixată din porunca unui dictator, fie prin ordine democratică sau tradiție bisericească. Întotdeauna vor apare reacții de opoziție, care pe vremea lui Hristos și-a găsit expresie în întrebarea pusă de farisei „cu ce putere (autoritate)?”

face omul acesta astfel de lucruri. Cine are așadar dreptul de a da ordine?

Cu această întrebare se pare că s-a luptat și Hristos în grădina Ghetsimani. Care era în acea vreme autoritatea Sa și de cine trebuia El să asculte? A intrat în grădină cu ucenicii Săi, iar când El vorbea, ceilalți îl ascultau. Era conducătorul lor. Le-a spus „stați acolo" și au stat. „Privegheați împreună cu mine", „privegheați și vă rugați", „sculați-vă, să mergem", ori „bagă sabia în teacă"- poruncindu-i lui Petru. Totuși, când soldații au venit să-l aresteze, a ascultat de poruncile lor și a mers acolo unde I s-a poruncit. Problema identității celui de a cărui porunci trebuia să asculte devine clară în rugăciunea Lui arhierească. „Să treacă de la mine paharul acesta", a spus, însă a completat imediat „nu însă voia mea, ci a Ta să fie". Prin urmare, s-a supus unei autorități superioare Lui.

O astfel de luptă duce orice preot. A cui voie să facă? Mulți bărbați devin sclavii soțiilor lor, care își exercită autoritatea asupra lor într-un mod poate nu lipsit de măiestrie, însă necruțător pentru bieții soți. Mulți copii sunt tiranizați cu duritate într-un mod irațional de proprii părinți, însă mulți dintre aceștia din urmă, cei mai mulți dintre ei se supun viciilor nestăpânite ale copiilor lor. Cei mai mulți clerici devin niște supuși slugarnici întâistătătorilor (superiorilor) lor, iar pentru a-i îndupleca sunt dispuși să-și calce în picioare propria demnitate, pretextând fără rușine că fac ascultare. Alții sunt conduși și purtați de propria slavă deșartă și de tot felul de frici, alții de dușmani iar unii de prieteni. Puțini sunt cei mișcați de duhul

dragostei. Un număr suficient dintre ei sunt pradă confuziei și extrem de puțini se supun în mod real voii lui Dumnezeu, întrucât cei mai mulți care spun că fac voia Domnului, numesc așa propria lor voie.

Lupta pentru a răspunde la întrebarea pusă la început (de cine să ascultăm?) provoacă multe tensiuni multora dintre semeni, invizibile poate la prima vedere. În inima lor se nasc resentimente, atunci când sunt obligați să urmeze ordinelor unei autorități pe care în forul lor interior nu o acceptă. Se revoltă în sinea lor când trebuie să se conformeze unor ordine, considerate de ei prostești. Cei mai mulți devin foarte ascultători, înăbușindu-și propria voie, până la propulsarea lor într-o poziție de conducere, devenind cu supușii lor niște tirani mai mari decât au fost superiorii lor cu ei. Alții sunt dezamăgiți cu totul, retrăgându-se în umbră și tăcere.

Reușita lucrării preotului depinde de găsirea unui răspuns corect la întrebarea vitală pusă la început. Clericul este chemat să devină concomitent fiu, frate și tată. Uneori trebuie să fie fiu și să primească porunci, alteori trebuie să fie frate într-o relație de egalitate cu ceilalți, iar alteori trebuie să lucreze ca părinte, având răspunderea de a purta grija celorlalți. Este foarte important pentru reușita lucrării clericului în a deosebi condițiile în care i se cere să fie ori una ori alta.

Slujirea părintească a clericului

Iisus Hristos a spus ucenicilor Săi: *„Şi tată (părinte) să nu chemaţi (numiţi) voi pe pământ, că unul este Tatăl vostru cel din Ceruri"* (Mat. 23, 9). El însuşi nu s-a numit niciodată pe sine tată[48]. Dimpotrivă, a făcut permanent referire la Tatăl, Cel care reprezenta pentru El autoritatea supremă. Pe ucenicii lui i-a învăţat să nu caute la El ci la Tatăl lui din ceruri, raportându-se la ei nu ca la copiii Lui, ci ca la nişte prieteni. *„Voi prietenii mei sunteţi... De acum nu vă mai zic vouă slugi; că sluga nu ştie ce face Domnul său; ci vouă v-am zis prieteni; că toate câte am auzit de la Tatăl meu, am arătat vouă"* (In. 15, 14-15).

Domnul le-a dovedit în mod real că îi considera prieteni, împărţind cu ei totul; nu i-a folosit niciodată ca pe nişte instrumente de execuţie ale voinţei Sale, rânduind cu claritate natura relaţiilor dintre ei, atunci când le spune: *„iar voi toţi fraţi sunteţi"* (Mat. 23, 8). Apostolii nu s-au numit pe sine părinţi, afară doar de cazul când, dincolo de a se considera ei pe înşişi un for superior sau un izvor de autoritate, au dorit să încurajeze, să întărească şi să mângâie. Doar Dumnezeu ca Tată (Părinte) este Cel ale cărui porunci toţi suntem datori să le împlinim. Paternitatea noastră

* Folosim în acest context termenul tată şi nu părinte pentru a nu se crea impresia, conform anumitor medii eterodoxe, că apelativul *părinte* nu poate fi adresat, conform versetului de mai sus, nimănui din cadrul bisericesc, indiferent că este preot ori monah. Relaţia dintre Tatăl ceresc şi Fiul dumnezeiesc reprezintă un model, atât cât este cu putinţă oamenilor, şi în ce priveşte relaţia trupească tată – fiu, dar şi în cea duhovnicească părinte – fiu duhovnicesc, cel dintâi fiind născătorul în duh al celui de-al doilea. [n. tr.]

în relaţie cu ceilalţi membri ai Bisericii nu constă în nimic altceva decât în slujirea lor şi în răspunderea prisositoare ce o aduce grija pentru ei, neînsemnând în nicio situaţie superioritate sau impunere. Relaţia clerului cu restul membrilor Bisericii nu poate fi o relaţie de superioritate, impunere sau dependenţă, întrucât aceasta ar constitui o inacceptabilă deformare a învăţăturii lui Hristos, împiedicând creşterea şi maturizarea lor duhovnicească, ori chiar mai rău creşterea şi maturizarea clericilor înşişi. Relaţia clerului cu restul membrilor comunităţii bisericeşti, dincolo de răspunderea sporită presupusă de grija pentru ei, trebuie să se bazeze pe o cinstire reciprocă, ca de la frate la frate. «Toţi aşadar suntem fraţi, iar învăţătorul nostru Unul este »[49].

«Un conducător este extraordinar atunci când oamenii abia ştiu că există. Nu este bine când oamenii i se supun, ridicându-l chiar în slăvi. Cea mai rea situaţie este când ajung să-l batjocorească. Un conducător bun este cel care vorbeşte puţin, iar când îşi încheie misiunea, cei conduşi au impresia că ei sunt cei care au făcut tot ce a realizat acela» (Lao Tze).

Fenomenul servilismului şi opresiunii în viaţa Bisericii

A te supune oamenilor, aşa cum s-ar cuveni să faci doar faţă de Dumnezeu, reprezintă o înjosire pentru fiinţa umană. În perioada ascensiunii lui

* Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a patra, la Sfântul Pavel, EPE*, vol. 36, pp. 458-465.

Hitler, un tânăr nazist mărturisea că orice i-ar porunci conducătorul ar face. Nebunia unei astfel de supuneri necondiționate este evidentă. Nici măcar un sfânt nu ne-ar putea pretinde o ascultare fără limite față de poruncile sale. Constituie un sacrilegiu a te supune unui om așa cum ar trebui să o faci doar față de Dumnezeu. Totuși, astfel de lucruri au loc foarte adesea în viața noastră bisericească contemporană.

Sistemul sinodal a fost în realitate desființat demult. Patriarhii și arhiepiscopii au ajuns monarhi absoluți. Episcopii simpli sunt precum niște sclavi de război, nefiind nimic ciudat în aceasta, întrucât procedura alegerii lor amintește mai mult de piața de sclavi. Alegerea aparține în realitate celui dintâi[50], numindu-l pe acela dintre candidați, care în urma unei jertfiri de sine de lungă durată, în general la curtea mitropolitană sau patriarhală, a suportat suficiente umilințe, pentru a pierde orice urmă de prețuire și încredere în propria persoană, oferind de-a

[50] *Primus inter pares/ Primul între egali* dă un drept onorific, de cinstire și nu administrativ ori juridic. Patriarhul, de pildă, este *primus inter pares*, însă aceasta nu înseamnă că deține o stare harică sau putere bisericească mai mare decât a celorlalți episcopi. Fiecare episcop este „patriarh" în propria sa eparhie și nimeni, afară de sinod, în caz de erezie sau de încălcare a jurisdicției canonice, nu poate interveni în gestionarea treburilor episcopiei acestuia. Administrativ episcopia se află într-o anumită subordonare față de mitropolia din care face parte. În cazul de față, cel „dintâi" se referă fie la mitropolit fie la patriarh, care călcând principiul *primus inter pares*, vine și își impune punctul de vedere, făcând anumite presiuni asupra episcopilor din subordine, din punct de vedere administrativ, înainte de alegerile propriu-zise a altor ierarhi. [n. tr.]

lungul timpului garanții că va sluji după alegerea sa *cu supunere pe* binefăcătorul său. Când cel „dintâi" *a hotărât cine* trebuie ales, îi va chema pe alegători *(episcopi)* să „legifereze" prin votul lor acest lucru. *Aceștia* la rândul lor se vor grăbi să se conformeze. *În cazul* în care le trece prin cap să schițeze o cât de *mică împotrivire*, lucru de altfel foarte rar, cel „dintâi" *va repeta* acele cuvinte prin care să le amintească *servilismul* și îndatorarea: «eu v-am făcut episcopi», *ca și cum* ar fi moștenit de la taică-său, odată cu țarinile și oile, și harul arhieriei. Aceasta face să dispară și ultimul rest de demnitate umană dintre ei.

Toți „conducătorii" de această factură, cu demnitatea castrată, manifestă inevitabil psihologia eunucului, simțind nevoia irezistibilă de a face pe „masculul" în fața supușilor chinuiți și temători. Și precum îi întâlnim în armată pe acei sergenți instructori pe viață, comportându-se ca niște dictatori cumpliți în fața noilor recruți, la fel se întâmplă și cu episcopii care se vor „despoți/stăpâni" absoluți în fața unei preoțimi care, pentru a-și păstra locul călduț sau a-și asigura promovarea, își oferă fără cârtire spatele cnutului (biciuirii) stăpânirii vlădicești, confirmând acea vorbă din popor intrată în tradiția noastră din vremea turcocrației «omoară-mă, aga, ca să mă sfințesc», expresie a lașității și servilismului.

Servilismul nu se oprește însă aici la acest nivel ierarhic superior. Preotul umilit de către „stăpân" (vlădică) devine la rândul său „părinte" suveran în fața „mujicilor" credincioși din viața noastră bisericească reală, educați prin teroare, în urma unei

opresiuni sistematice, de-a dreptul satanice, așa-zis tradiționale, instituită și cultivată de nevoile nevrotice ale acelor scopiți din eșalonul doi, în vederea întăririi deficitarei lor prețuiri de sine, dar și pentru a avea parte de acel sentiment de putere conferit de stăpânirea asupra celorlalți. Aceștia vin așadar și amputează sufletește, terorizând cu amenințarea flăcărilor iadului ceata nevroticilor religioși, care sunt gata oricând să-și ofere spatele cnutului „părintelui duhovnic", pentru a se izbăvi, nu atât de chinurile viitoare, cât de pedeapsa dumnezeiască de a nu avea parte de bunătățile paradisiace. Inventivitatea tuturor acestor „duhovnici" cu aură de sfințenie a dus și la apariția așa-ziselor „canoane" personalizate după necesitate, a căror încălcare va aduce după sine pedepse dumnezeiești, cu accent pe restrângerea fericirii noastre consumiste a cât mai multor bunuri din această viață, pedepse ce ar putea fi însă iertate prin slujbe de ispășire. Toată această atmosferă este consolidată prin cultivarea a tot felul de mituri, perfecționismul nevrotic și puritanist fiind prezentat sub înfățișarea unei credințe sfințitoare, slujitorii respectivi căpătând aura unor adevărați eroi și oameni îndumnezeiți. Idolatria îmbracă în felul acesta chipul unei credințe tradiționale.

Cultul eroilor ar trebui în general limitat la nivelul adolescenților, însă chiar și în cazul lor poate deveni periculos. Noi cei maturi ar trebui să știm suficiente lucruri despre imperfecțiunea umană, nu pentru a deveni cinici sau a da jos de pe soclu un sfânt sau altul, ci pentru a înțelege că desăvârșirea

este mai presus de măsurile omenești, sfințenia neînsemnând perfecțiune, ci smerita acceptare a nedesăvârșirii omenești și o mai smerită căutare a harului lui Dumnezeu, care împlinește lipsurile și vindecă slăbiciunile. Suntem păziți de dezamăgiri, dacă admitem că eroul admirat de noi este și el un om păcătos. Chiar cel mai sfânt om nu încetează să fie și el un om păcătos. Sub aceste auspicii nu vom face decât să întărim relația noastră cu el, fundamentând-o pe realitate, adică pe acceptarea umanității sale.

Nu este nici sănătos duhovnicește și nici bisericește ca cineva să-și exercite autoritatea asupra altor ființe. Acea comunitate de credință aflată realmente sub stăpânirea clericilor, în care laicii așteaptă cuvântul lor să fie lege, nu constituie cu adevărat o Biserică. Biserica este în realitate aflarea împreună, adunarea, însoțirea, coexistența, calea comună, coparticiparea și conglăsuirea tuturor membrilor ei în numele lui Iisus Hristos. Preotul, ca și conducător al comunității bisericești, este încercat de marea ispită de a se folosi de oameni precum de niște obiecte. Dacă se va lăsa însă pradă acestei ispite, va înceta să mai aibă trăsăturile unui conducător bisericesc adevărat. Clericii își asumă așadar răspunderi teribile când iau decizii abuzive cu privire la membrii comunității bisericești, de parcă aceștia ar fi niște copii incapabili să-și poarte de grijă. Pentru ca un cleric să aibă împlinire în lucrarea sa, trebuie să se deprindă în a-i vedea pe ceilalți ca pe niște frați, refuzând fie să se lase dominat de ei, fie să încerce în a le modela viețile după propriile sale dorințe.

Nimic nu este atât de nepotrivit cu calitatea de cleric ca lipsa de încredere în bunăvoința și maturitatea funciară a oamenilor.

Ajungem în cele din urmă la un fapt evident, uitând însă adesea că slujitorul bisericesc este și el copilul lui Dumnezeu. Toți avem în definitiv nevoie de un tată, adică de cineva pe care să ne sprijinim și la a cărui înțelepciune să apelăm. Aceasta ne și face să căutăm adesea un anumit obiect de adorație sau un anumit conducător pe care să-l urmăm. În lipsa acestuia, ceva vital va rămâne nesatisfăcut, simțindu-ne pierduți.

Să ne gândim la cea mai dictatorială personalitate pe care o cunoaștem. De pildă, la o femeie care este abuzivă, mustrând și având permanent pretenții, sau la un bărbat care dă porunci aspre, fără a accepta nicio justificare dacă nu sunt executate. Astfel de oameni pot avea sentimentul unei împliniri interioare? Nimeni obișnuit doar să dea porunci, fără a primi însă la rândul său de la alții nu poate găsi împlinire în aceasta. Acei tineri care rătăcesc pe străzi după cum au chef, respingând orice restricție sau poruncă din partea părinților ori a altora, nu sunt în definitiv niște oameni împliniți. Chiar și niște copii mici întâmpină dificultăți după ce au determinat o întreagă familie să se conformeze voii lor, simțind și ei nevoia de a fi conduși.

Oamenii maturi au aceeași nevoie. Nesiguranța vieții este de așa natură încât nu se simt bine dacă cineva din afară nu controlează situația. Pentru aceea, ajung unii dintre ei să umble în căutarea unui părinte

mai mult sau mai puțin potrivit care să le guverneze viața. Pentru unii oameni, soțul sau soția este cel care vine să joace un astfel de rol. Mulți se uită la medicul personal ca la un părinte ce le insuflă siguranță. O conducere bisericească autoritară constituie pentru alții substitutul unui părinte absolut. Acest rol poate fi jucat însă și de o anumită organizație, precum un partid sau un sindicat profesional, putând influența într-un mod decisiv viața unui om. Statul dictatorial devine la rândul său părintele supușilor săi. Majoritatea rușilor care dețineau poziții importante în perioada stăpânirii comuniste din Uniunea Sovietică erau copiii unor părinți analfabeți. Ei nu trăiau însă sentimentul că ar fi fost creați de la sine precum cetățenii regimurilor democrate, ci doar că sunt niște creații ale statului.

Desigur că nici o substituire a părintelui nu este suficientă. Un adult care caută sprijin precum un copil mic în alt om, într-o anumită organizație sau în stat, devine foarte dependent, permițând unui for exterior lui să aibă o mare putere asupra sa. Până la urmă, toți avem nevoie de cineva sau ceva de care să ținem seama. Omul este o făptură ce depinde în existența ei de o putere de dincolo de ea. În slujba căsătoriei putem auzi îndemnul adresat de apostolul Pavel femeii de a asculta de bărbatul ei, fapt ce provoacă unora un disconfort. Lăsând în urmă casa părinților ei, cea căsătorită nu rămâne nesupusă, ci răspunde în fața cuiva. Ceea ce nu înțeleg cei care se revoltă la auzul celor din slujba căsătoriei, o constituie faptul că în ultimă instanță nu față de tânărul soț este responsabilă soția, ca unul ce are nevoie și el de ascultare, ci față de Hristos, capul bărbatului.

Domnul, înţelegând nevoia omului de îndrumare, dragoste, autoritate şi de tot ce este legat de lucrarea părintească, ne îndeamnă să ne îndreptăm atenţia şi aşteptările spre Dumnezeu ca spre un părinte. Când reuşim să atingem un nivel satisfăcător de maturitate duhovnicească, ca oameni şi ca slujitori bisericeşti, atunci vom urma poruncilor lui Dumnezeu, dorind să le împlinim pe acestea. Când ne străduim să înfăptuim lucrarea dificilă presupusă de chemarea noastră, îl slujim de fapt pe Dumnezeu. Pentru preot este foarte important să aibă în minte că atunci când vizitează un membru ciudat al comunităţii sale bisericeşti ori vreun bolnav aflat la spital, când întreprinde o călătorie cu cei tineri, nu este un om fără direcţie, împins într-o parte sau alta de dorinţele oamenilor, ci îi slujeşte de fapt lui Dumnezeu.

Mulţi uităm adesea acest fapt. Ocupăm o anumită poziţie bisericească şi considerăm că este dreptul nostru. Conducem diferite comitete şi ne dezvoltăm propriile programe, având convingerea că noi suntem cei care le vom duce la capăt. Privim Biserica ca pe o proprietate a noastră, lucru cu adevărat respingător. Bisericile sau comitetele conduse de noi nu reprezintă proprietatea noastră, la fel programele stabilite de noi nu sunt roadele genialităţii personalităţii noastre. Totuşi, deseori, ne folosim de toate acestea ca şi cum ar fi instrumentele noastre, încercând să ne afirmăm pe noi înşine prin ele, pentru a dobândi slavă şi laudă. *„Însă ce avem care să nu fi luat?"* (I Cor. 4, 7). Ne lăudăm ca şi cum am fi făcut lucruri importante şi am merita lauda oamenilor. Însă nu ar trebui să fim atât de siguri

că am făcut ceva deosebit. Încă nu a avut loc judecata *finală pentru a* şti exact ce am făcut. Dar şi dacă am *presupune că* cele făcute de noi sunt importante şi că *oamenii ce ne* aduc laude nu greşesc în vreun fel, de *ce trebuie să* ne mândrim pentru reuşitele noastre, *întrucât ele* în realitate nu ne aparţin nouă, ci harului *lui Dumnezeu*. Chiar şi credinţa noastră ţine tot de *harul lui* Dumnezeu. Darurile noastre, cuvântul *nostru, toate* le avem de la El şi este înfricoşător să ne *mândrim ca* şi cum ar fi ale noastre. Dacă tot ce avem *am primit* de la El, cum să ne mândrim ca şi cum nu *ar fi aşa?*

Noi suntem doar nişte chivernisitori (administratori) ai celor ce nu ne aparţin, ajungând să ne bucurăm de anumite comodităţi ale vieţii, fapt care înainte constituia pentru apostolii şi păstorii autentici ai Bisericii o adevărată nebunie. Noi suntem adesea sătui şi bogaţi, în timp ce aceia erau flămânzi şi goi. Noi suntem conducători vrednici de cinstire, trăind împărăteşte în palate, având suite, în timp ce Dumnezeu i-a arătat pe apostoli ca pe nişte condamnaţi. Noi ne-am identificat cu puterea lumească, de a cărei protecţie ne bucurăm, mândrindu-ne că suntem cinstiţi de reprezentanţii armatei şi că poliţia ne ocroteşte, în timp ce apostolii erau în conflict cu puterea lumească. În timp ce pentru noi constituie o bucurie orice gest de cinstire, fiind consideraţi oameni la locul lor, aceia era socotiţi nebuni şi vrednici de râs. Dacă noi dispunem adesea de o putere lumească mai mare chiar decât cea a conducătorilor politici şi a reprezentanţilor puterii lumeşti, apostolii în schimb nu aveau nicio putere,

fiind expuşi răului venit din partea oricui. În timp ce apostolii erau lipsiţi cu totul de cele necesare, noi trăim într-o opulenţă provocatoare, purtând haine ţesute cu aur şi împodobindu-ne cu metale şi pietre preţioase.

Dorinţa de a-ţi asuma o anumită răspundere bisericească este binecuvântată, la mijloc fiind vorba mai precis de preluarea unei răspunderi şi nu a unei autorităţi. Vorbim, aşadar, de o răspundere ce presupune protejarea, îngrijirea şi slujirea unei comunităţi. Avem însă deseori de a face cu cucerirea unei poziţii bisericeşti nu «pentru protejarea fraţilor, ci spre propria slavă şi comoditate personală. Căci dacă am fi ştiut că dator este clericul să se îngrijească de toate şi să poarte greutăţile tuturor... nu s-ar fi grăbit nimeni să preia demnităţi bisericeşti...». Dacă am fi ştiut că preoţia «presupune protejarea turmei luate în primire, nu am fi primit-o cu uşurinţă. Am ajuns acum să umblăm după ea exact ca după puterile lumeşti. Iar pentru a fi slăviţi şi cinstiţi de oameni, ajungem să ne pierdem mântuirea»[51].

Dacă ne asumăm lucrarea preoţească ca pe o slujire a lui Dumnezeu, atunci vom primi prin rugăciune porunci de la El. Nimeni nu va nutri un respect adevărat pentru un cleric care nu este om de rugăciune. Deşi mulţi laici nu se roagă decât atunci când trec prin momente dificile, se bucură foarte mult să ştie că părintele lor obişnuieşte să se roage. Faptul că este vizibilă silinţa unui cleric de a se ruga cu adevărat

[51] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a 4-a la Fapte*, EPE, vol. 15, pag. 118.

în timpul slujbei bisericeşti, nu este desigur suficient, însă ar fi mult mai rău dacă nu ar fi nici măcar acest lucru. Cu toate acestea, foarte puţini preoţi avem cu adevărat o viaţă de rugăciune. Cei mai mulţi laici nu ştiu acest lucru şi desigur nici clericii nu se grăbesc să facă cunoscută această lipsă. Acest fapt reprezintă însă pentru cei mai mulţi dintre noi, clericii, călcâiul lui Ahile. Ne sprijinim adesea pe farmecul şi capacităţile noastre personale şi nu ne adăpăm de la izvorul vieţii.

S-a întâmplat odată ca un om tulburat sufleteşte şi înfricoşat de viaţă, căutând pe cineva să-l sprijine, să meargă la un cleric care i-a spus că l-ar putea ajuta. Două lucruri preocupau mintea acestui om, chestiunea războiului şi prezenţa lui Dumnezeu. Luase parte la războiul albanez şi la Rezistenţă, însă nu era sigur dacă simţise cu adevărat prezenţa lui Dumnezeu. «Vreau să-L găsesc pe Dumnezeu» i-a spus clericului la care s-a dus. «Îl caut de multă vreme, având impresia că L-aş căuta de o sută de ani». Atunci faţa i s-a întunecat şi a adăugat: «Am ucis cândva un neamţ şi am simţit apoi ca şi cum l-aş fi ucis pe Dumnezeu».

Poate că nu putem şti câţi oameni l-au ucis sau îl ucid pe Dumnezeu, precum cei care l-au dus pe Golgota, însă este sigur că mulţi avem tendinţa de a-L ignora, în pofida manifestărilor de credinţă de care dăm dovadă, iar acest lucru poate fi chiar mai rău.

Nevoia şi dificultatea clericului de a câştiga încredinţarea dragostei lui Dumnezeu

Adevărul este că noi, clericii, avem nevoie mai mult decât oricine altcineva să-L simţim pe Dumnezeu ca pe un tată ce ne iubeşte. Cei mai mulţi dintre noi, în efortul de a câştiga cinstiri care să ne gâdile orgoliul, dându-ne o anumită siguranţă de sine ce ne face plăcere să o afişăm, suntem în realitate temători, îndoindu-ne de noi înşine. Absorbiţi însă de activităţile noastre, ne este adesea greu să-i iubim pe ceilalţi. Poate că ne-ar fi mai uşor să-i iubim pe ceilalţi decât să credem că ceilalţi ne iubesc pe noi. Poate că ne vine şi mai dificil să credem că Dumnezeu ne iubeşte.

Acesta este însă mesajul lui Iisus Hristos propovăduit de noi şi în care ar trebui să credem, el putând fi concentrat într-o singură şi cutremurătoare propoziţie, aşa cum apare în Evanghelia după Ioan: *„Atât a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său cel singurul*[52] *(unul) născut l-a dat"* (In. 3, 16). Domnul a

[52] În original avem μόνος/monos având sensul *singur*. În traducerile româneşti vechi *monos* s-a tradus prin *unul* care evident în limbajul modern este altceva decât *singur*. În româna veche „unu" slujeşte deopotrivă ca numeral cardinal (nearticulat!) şi ca adjectiv care înseamnă „singur/unic" (întotdeauna articulat!). Cu această din urmă semnificaţie se păstrează în limbajul bisericesc, unde întâlnim de pildă „ceea ce eşti una binecuvântată" spunem despre Maica Domnului, adică *singura* sau *cea mai* „binecuvântată între femei". „Că Tu unul eşti..." înseamnă „Tu singur eşti...". „Singur" în limba veche înseamnă alienat, izolat, însingurat: ca pasărea de pe casă din Psalm, fapt pentru care este posibil să fi fost evitat acest termen în anumite situaţii referitoare la Dumnezeu, deşi originalul spunea altceva. În greacă avem *enas* pentru *unu* şi *monos* pentru *singur*, permiţând şi în româneşte, atunci când ni se îngăduie, să facem distincţiile de rigoare. În cazul Crezului întâlnim aceeaşi situaţie, atunci când spunem: Cred ...într-unul Domn Iisus Hristos, Unul născut... în loc de singurul, adică singurul, unicul născut al Tatălui. Dacă nu ne-ar fi comun sensul bisericesc vechi, s-ar putea crea impresia că credem în Unul Iisus Hristos şi încă Într-Unul Născut. Unul şi cu unul pot apărea aşadar ca doi, ceea ce ar duce la erezie. Limbajul bisericesc a statornicit desigur nişte forme dincolo de ce presupune o traducere ad litteram, însă pentru recuperarea înţelesului lor este nevoie de cateheză la nivelul credincioşilor. [n. tr.]

accentuat în mod repetat adevărul fundamental că Dumnezeu, care a creat totul, i-a dat omului un sens şi o valoare specială: *„Căutaţi spre pasările cerului, că nici seamănă, nici seceră, nici adună în jitniţe, şi Tatăl vostru cel Ceresc le hrăneşte pe dânsele; au nu vă deosebiţi voi mai mult decât acestea? Dar cine din voi grijindu-se, poate să-şi adauge statului său un cot? Şi de haină ce vă grijiţi? Socotiţi crinii câmpului, cum cresc, nu se ostenesc, nici torc. Iară grăiesc vouă: Că nici Solomon întru toată slava sa, nu s-a îmbrăcat ca unul dintr-aceştia. Deci dacă pe iarba câmpului care astăzi este, şi mâine se aruncă în cuptor, Dumnezeu aşa o îmbracă, nu cu mult mai vârtos pe voi, puţin credincioşilor?"* (Mat. 6, 26-30). Iisus Hristos aduce multe exemple în acest sens pentru a face cunoscut adevărul fundamental al proniei dumnezeieşti: *„Au doară nu se vând două păsări într-un filear, şi nici una dintr-însele nu cade pe pământ fără ştirea Lui. Iar ai voştri şi perii capului vă sunt toţi număraţi.*

Pentru aceea nu vă temeți, că voi sunteți cu mult mai bu[...] decât păsările" (Mat. 10, 29-31).

În alt loc spune, comparându-l pe Dumnezeu c[...] un părinte pământesc: *„Sau care om este dintre voi, d[...] la care de va cere fiul lui pâine, au doară piatră îi va d[...] lui? Sau de va cere pește, au doară șarpe îi va da lui? Dec[...] dacă voi răi fiind, știți să dați lucruri bune fiilor voștri, cu cât mai vârtos Tatăl vostru cel din Ceruri va da cele bune celor ce cer de la dânsul"* (Mat. 7, 9-11). Avem aici doar câteva din referirile lui Hristos la grija dumnezeiască. Parabolele atât de cunoscute a oii sau drahmei pierdute ori a fiului risipitor, precum și alte realități la care a participat Domnul, vin să ne transmită un mesaj fundamental, faptul că Dumnezeu ne iubește. Iisus Hristos este posibil să fi insistat atât de mult pe acest lucru, întrucât oamenilor le vine greu să-l accepte.

De multe ori nu-i ușor să cuantificăm sentimentele celorlalți. Plecând de la propriile imperfecțiuni, este dificil să credem că soțiile și copiii noștri ne iubesc cu adevărat. Suntem surprinși când cineva admirat de noi ne arată un anumit interes. Acest fapt constituie o caracteristică a omului și, poate, de aceea iubiții se întreabă neîncetat unul pe altul: «mă iubești?» Le vine greu să creadă că celălalt îi iubește ca la început, fapt pentru care au nevoie de această permanentă asigurare verbală.

Sentimentul de a nu fi stimat și a fi trecut ușor cu vederea de ceilalți poate constitui una dintre cele mai dureroase experiențe umane. Strigătul cutremurător al tâlharului de pe cruce *„Pomenește-mă Doamne când vei veni întru împărăția Ta"* (Lc. 23, 42) un astfel de

lucru arată. El reprezintă strigătul tuturor oamenilor prin care cer să li se spună că sunt iubiți.

Văzând cât de adânc s-a cuibărit în firea oamenilor teama de a nu fi stimați, că vor fi pedepsiți sau, chiar mai rău, că vor fi trecuți cu vederea de Creatorul lor, mesajul Mântuitorului a fost numit pe bună dreptate Evanghelie[53], adică vestea cea bună. Este o veste bună atât pentru cler, cât și pentru laici, în pofida faptului că adesea denaturăm acest lucru, văzând în ea judecată, amenințare și pedeapsă. Nu este nevoie să aflăm în altă parte înlocuitori pentru părinți. Avem un Părinte care ne iubește *„căci întru El viem și ne mișcăm și suntem"* (Fap. 17, 28). O carte nu ne poate încredința de iubirea lui Dumnezeu oricât de sfântă ar fi, ci este nevoie ca un om să ne iubească în numele lui Dumnezeu.

Dacă ajungem să fim încredințați de dragostea părintească a Domnului, povara lucrării noastre își pierde din greutatea apăsătoare. Multe lucruri vom avea de făcut, jertfindu-ne pentru acestea, însă vom găsi o bucurie și în acest efort.

Clericul trebuie să stabilească cu atenție cui îi poate adresa porunci, cu cine este egal în drepturi și de la cine primește porunci. Putem spune în final că lucrarea preotului, având ca împreună lucrător orice semen al său, ca frate și nu ca supus, este să devină lucrător responsabil în chemarea lui Dumnezeu către el. Dacă va ști să lucreze în felul acesta, nu înseamnă că nu va avea parte de tot felul de tensiuni. Problemele și

[53] Ευαγγέλιον vine din Ευ + Αγγελία (Ev + Anghelia) adică vestea, mesajul cel bun. [n. tr.]

tensiunile nu vor lipsi niciodată în această viață și nici nu trebuie să se întâmple așa ceva. El nu va putea învăța decât să valorifice tensiunile respective, precum un arcaș ce știe să se folosească de tensiunea arcului său pentru a-și trimite săgeata la țintă. Poate că apostolul Pavel acest lucru a vrut să-l spună scriind fraților Bisericii din Corint, fapt valabil și pentru noi preoții de azi, nedorind să ajungă pricină de poticnire, pentru a nu se defăima slujirea sa, ci *„întru toate punându-ne pe noi înainte ca slujitori ai lui Dumnezeu, întru multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorări. Întru bătăi, în temnițe, în neașezări, în osteneli, în privegheri, în posturi. Întru curăție, întru cunoștință, întru îndelunga răbdare, în bunătate, întru Duhul Sfânt, în dragoste nefățarnică. Întru cuvântul adevărului, în puterea lui Dumnezeu, prin armele dreptății cele de-a dreapta și cele de-a stânga. Prin slavă și necinste, prin grăire de rău și laudă, ca niște înșelători, și adevărați. Ca niște necunoscuți, și cunoscuți; ca cei ce murim, și iată suntem vii; ca niște pedepsiți, și nu omorâți. Ca niște întristați, dar pururea bucurându-ne; ca niște săraci, dar pe mulți îmbogățind; ca nimic având, și toate având-le”* (II Cor. 6, 4 -10).

IV
ÎNVĂȚĂTURA DUHOVNICEASCĂ ȘI DULCILE COMODITĂȚI

Un cleric a vizitat casa cuiva, iar copilul de cinci ani al acestuia a început să-i pună diverse întrebări despre rai. «Am făcut tot ce mi-a stat în putere să-i explic tot ce era legat de acesta, încercând să-i răspund la toate întrebările», a spus preotul, «însă puțin mai târziu tatăl copilului s-a apropiat și mi-a spus: «Ce i-ai spus până la urmă copilului meu, căci s-a dus la mama sa zicându-i că nu vrea să ajungă în rai, întrucât acolo nu se găsesc scări rulante. Preferă din acest motiv să meargă la magazinele supraetajate care au așa ceva».

Reacția copilului nu trebuie să ne surprindă. Cei mai mulți oameni au un interes mai mare pentru lume decât pentru cele ale Bisericii. Pentru aceea locurile pitorești atrag mai multă lume decât bisericile, iar cumpărăturile ne consumă mai mult timp decât rugăciunea. Cei mai mulți oameni contemporani, în pofida recentelor sondaje, sunt interesați mult mai puțin de învățătura lui Hristos decât de afacerile lor, de politică, sport sau de scandaluri. Ziarele sunt un indiciu pentru această stare de fapt. Ele publică exact ceea ce oamenii vor să audă. Nimeni nu citește subiecte legate de Biserică, chiar dacă sunt plasate în primele pagini ale ziarului, doar dacă este vorba de

un anumit scandal cu implicare clericală, fie de natură sexuală, fie de altă natură, cum ar fi furtul de icoane ori alte obiecte sfințite.

Cele de mai sus nu constituie o critică, ci o simplă trecere în revistă a stării de fapt. În cele mai multe țări din lume și mai ales în țara noastră, Biserica rămâne o realitate necesară, chiar dacă în cadrul ei mai au loc și fapte nebisericești. Mijloacele de informare în masă ale tuturor orientărilor politice, își dau mâna fără ezitare într-un complot al tăcerii în privința Bisericii, a învățăturii și acțiunilor ei. Atenția lor acordată Bisericii în ultima vreme constituie o încercare grosolană de a exploata domeniul credinței în propriul lor interes.

Această situație nu este expresia unei indiferențe, ci a unei dușmănii. Toți cei care lipsesc duminica dimineața de la Biserică, nu sunt la modul simplu indiferenți. Există un altceva, mai presus de dorința de a dormi suplimentar în dimineața respectivă, de a face drumeții sau de a folosi acele ore pentru spălarea mașinii, care determină această absență. În realitate, acestora nu le place Biserica, nu doresc să se întâlnească cu oameni ce au legătură cu ea. Nu le face plăcere cu alte cuvinte ceea ce spunem și facem. Resping morala noastră, considerând-o specifică unor minți înguste și anacronice. Ei nu agreează concepțiile noastre asupra problemelor sociale și ne cer să nu ne pronunțăm în chestiuni politice. Au o silă vădită față de slujbele bisericești, față de arta bisericească și izbucnesc cu mânie dacă li se amintește că Dumnezeu îi vrea pe oameni mai buni decât sunt și că răutatea fiecăruia contribuie la răutatea generală a lumii.

Nu este nimic ciudat în toate acestea. Biserica și-a îndeplinit întotdeauna lucrarea într-o lume mai ostilă decât în vremea în care Hristos le spunea ucenicilor: *„Fericiți veți fi când vă vor ocărî pe voi, și vă vor goni, și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind despre mine"* (Mat. 5, 11). De multe ori, în acele timpuri, prigoana se arăta chinuitoare. Creștinii au fost exilați, au fost predați focului sau hrană fiarelor, au fost închiși în lagăre de concentrare. Alteori, prigoana avea un caracter ascuns, precum cea exercitată de cei „cultivați și rafinați", de intelectuali, printr-o conspirație a tăcerii, ignorând cu desăvârșire Biserica și viața ei. Prigoana fie că este la vedere, fie că este ascunsă, are loc însă fără încetare.

Cu toate acestea, dorința de a face cunoscută Evanghelia rămâne puternică și, în pofida oricărei descurajări, ne continuăm eforturile de a încreștina lumea idolatră. Deși la un moment dat este posibil să ne pierdem nădejdea de a mai câștiga lumea pentru Hristos, nu încetăm eforturile noastre, ajutându-ne de scrierile unor teologi geniali, de publicații sau de mijloace de informare în masă, întâlnindu-ne cu cei care ard de zel misionar, pentru a învăța o lume apostată să recunoască în lume vocea Domnului. Îndemnați de porunca lui Hristos de a deveni „pescari de oameni", răscoliți de datele statistice legate de numărul celor care nu au nicio legătură cu Biserica și umiți de zel sfânt apostolesc, unii dintre noi, clericii, facem încercări disperate de a readuce înapoi în turmă oile cele rătăcite.

Există însă o problemă. Suntem o minoritate asaltată de duhul majorității. Noi suntem cei ignorați care facem eforturi disperate pentru a părea un grup important, convingându-i pe ascultători (care nu sunt prea mulți) că sufletul nu căpăta liniște cât timp nu vor trăi prezența lui Dumnezeu. Însă abia dacă ajungem să câștigăm doi sau trei oameni. Între timp inimile noastre însetează și ele după cele ale lumii, de care încercăm să ne depărtăm printr-un exil autoimpus.

Când soția unui cleric a recurs la un psihiatru pentru a scăpa de depresie, acela a convins-o că adevărata problemă era modul[54] ei de viață, diferit de curentul dominant, sfătuind-o să se apuce de fumat și băut, pentru a redobândi sentimentul solidarității și unității cu restul oamenilor..

Schimbarea direcției din viață poate veni la un moment dat de undeva, dintr-un fond mai profund și mai puțin vizibil. Omul secolului al douăzecilea, cufundat într-un climat consumerist creat de tehnologie, afaceri, politică și spectacol, găsește foarte puține lucruri în viața bisericească care l-ar putea atrage. Clericul nu poate rămâne indiferent față de cele din lume. Ultimele noutăți și descoperiri îl impresionează, dându-i în același timp un sentiment de vinovăție și de atracție. Poate ajunge să fie înrobit de farmecul lumii, devenind cu voia sa prizonier și admirator al ei.

[54] Termenul folosit de autor este ηθική/ēthikē care provine de la ήθος/ēthos, însemnând, într-un sens mai larg, mod de viață, iar într-un sens mai restrâns morală. Modul de viață (ethosul) presupune întotdeauna o anumită morală. [n. tr.]

Avem de a face în acest caz cu o răsturnare. Aluatul preschimbă drojdia mai mult decât drojdia aluatul. Cei care au pretenția că întorc lumea cu susul în jos, ajung în primul rând ei să fie tulburați. Cei care vor să determine schimbări, se schimbă ei până la urmă. În timp ce clericul sărbătorește micile sale reușite de a câștiga lumea, lumea l-a câștigat între timp pe tăcute.

Drojdia care în loc să crească aluatul, îl face să scadă

Noi, preoții, suntem deseori neputincioși în a da un răspuns celor care ne cer să-i ajutăm pentru a face față diverselor dificultăți prin care trec. Domnul Iisus Hristos așteaptă de la noi să-i vindecăm pe cei bolnavi, să-i curățăm pe leproși, să-i înviem pe morți, desigur fără plată, iar noi, se pare, că nici măcar nu ne mai amintim că toate acestea constituie partea fundamentală a apostoliei noastre. Când oamenii vin de pildă la noi cu copii cu probleme, care „vor să se arunce în foc sau în apă", având dorința nestăvilită de a se prăpădi, noi, precum ucenicii lui Hristos din cunoscuta relatare evanghelică, nu putem face nimic din pricina *„necredinței noastre"* (Mat. 17, 19).

Eșuăm adesea în lucrarea noastră cu tinerii, întrucât în confuzia și deznădejdea lor, de a nu fi aflat nimic în mediul lor de care să se agațe, nu reușim să-i convingem că Iisus Hristos este singurul punct de sprijin și întărire pentru ei. Se întâmplă aceasta pentru

că grija noastră *„pentru cele ce vom mânca și bea"* (Mat. 6, 25), principala grijă a lumii idolatre în care trăim, ne arată și pe noi insuficient de tari și hotărâți pentru a ne încredința Domnului, punându-ne nădejdea mai mult în proprietățile și banii noștri.

Neputința noastră de a răspunde așteptărilor oamenilor, oferindu-le un sprijin consistent în lupta lor de zi cu zi, ne-ar putea primejdui supraviețuirea economică dacă nu am avea de partea noastră ceva special, care lipsește tuturor meseriilor. Oamenii caută adesea o modalitate de a se elibera de sentimentul vinovăției care îi chinuie, ferindu-se de consecințele neplăcute aduse de felul lor de viețuire, fără a încerca însă o schimbare în viața lor, fiind dispuși să plătească oricât pentru a-L îmblânzi și a-și răscumpăra vina față de Dumnezeu.

Darurile lor sfârșesc foarte adesea în propriul nostru buzunar și nimic nu va putea opri vreodată acest lucru. O dovadă în acest sens constituie și faptul că, în afara câtorva martiri, majoritatea clericilor din țările socialiste se bucurau, înainte de relativa democratizare adusă de perestroika[55], de bunăstarea economică a unei clase privilegiate.

Lipsa noastră de râvnă în a ne sensibiliza față de nevoile oamenilor, de care suntem responsabili

[55] Perestroika a constituit oficial un proces de democratizare a sistemului comunist inițiat în anii '80 de Gorbaciov, președintele de atunci al Uniunii Sovietice. În realitate în spate au stat alte interese, de desființare a unui pol de putere, pe care îl constituia la acea dată comunismul, ca experiment realizat și încheiat, intrându-se într-o nouă etapă politică a lumii, de constituire a unei Noi Ordini Mondiale. [n. tr.]

din punct de vedere pastoral, nu vor pune în pericol așadar veniturile noastre, ci va primejdui Biserica, omenia noastră, creșterea noastră duhovnicească și dezvoltarea sănătoasă a copiilor noștri. În realitate, copiii vor fi cel mai mult ispitiți, în chip primejdios, de climatul mic burghez ce domnește în casele multor familii de clerici, preocupate mai ales de aranjarea economică, financiară și socială, în pofida declarațiilor sforăitoare despre idealuri înalte și renunțarea la cele ale lumii.

Observațiile de mai sus vor fi poate considerate de mulți de-a dreptul indecente, fiind obișnuiți să ne ascundem propriile urâciuni sub vorbe de un triumfalism și o dulcegărie grețoasă. O astfel de strategie constituie unul din roadele cele mai respingătoare ale pietismului venit din afară, aflat în antiteză cu climatul nostru liturgic unde zice: «Viață iubitoare de cele pământești și iubitoare de averi prin neînfrânare alegând eu, Mântuitorule, m-am împresurat acum cu sarcină grea». (Canonul cel Mare). «Întunecat sunt la minte de patimile (vieții) lumești și nu pot căuta spre Tine la durere, nici nu mă pot înfierbânta cu lacrimile dragostei celei către Tine». (Canonul de pocăință adresat Domnului nostru Iisus Hristos).

Sfântul Ioan Gură de Aur, care nu cunoștea, dar nici nu avea nimic în comun cu acest climat caracterizat prin vorbe îngrețoșător de umflate și printr-un triumfalism ieftin, prin care încercăm adesea să ne ascundem starea jalnică, remarca referitor la neputința apostolilor de a-l vindeca pe tânărul demonizat «„Atunci apropiindu-se ucenicii

lui de El, au ținut să-l întrebe de ce n-au putut să alunge demonul". Am impresia că au fost stăpâniți de neliniște și de teama de a nu fi pierdut cumva harul ce le-a fost încredințat. Întrucât primiseră putere împotriva necuraților demoni, îl întreabă, apropiindu-se de El fără să se mai rușineze, [pentru că atâta timp cât faptul avusese loc, iar ei fuseseră deja mustrați, era de prisos să se mai sfiască în continuare în a-și mărturisi neputința], fiind vorba la mijloc de un lucru mare și tainic. Ce le răspunde așadar Hristos? „Din cauza necredinței voastre" nu ați putut și „dacă ați avea credință cât o sămânță de muștar, veți spune muntelui acestuia, mută-te și se va muta și nimic nu vă va fi fără putință"...

Cum adică? Nu aveau atunci această credință? Desigur că nu o aveau, pentru că nu au fost mereu aceeași; căci și Petru odată a fost fericit de Domnul iar altădată mustrat. Dar și ceilalți ucenici sunt condamnați pentru nedesăvârșirea lor duhovnicească, atunci când n-au priceput cuvântul Lui despre aluat. S-a întâmplat atunci să se arate neputincioși duhovnicește, fiind foarte slabi duhovnicește înaintea răstignirii Sale...

Tu minunează-te însă de toate acestea și de filosofia lor și de puterea Duhului. De filosofia lor pentru că nu și-au ascuns slăbiciunile, de puterea Duhului, pentru că i-a înălțat încetul cu încetul atât de mult pe cei care nu aveau credință nici măcar cât o sămânță de muștar, ajungând în cele din urmă să izvorască din ei râuri de credință»[56].

[56] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 57 la Evanghelia după Matei*, EPE, vol. 11, pp. 298-303.

Dacă vom dobândi și noi cândva „filosofia" de a nu ne tăinui slăbiciunile, vom da și noi Sfântului Duh posibilitatea de a preface necredința noastră în „râuri și izvoare de credință". Altfel grijile trupești vor sufoca viața din noi, conducându-ne la moarte veșnică, iar pe copiii noștri la confuzii, Biserica fiind pusă în situații primejdioase.

Nu constituie doar o ipocrizie, ci și ceva ridicol să negăm ori să ascundem faptul că această criză a valorilor prin care trece lumea nu ar fi influențat și preoția. Căutarea unei vieți comode, cel dintâi țel al omului contemporan, a devenit în mare parte și principala noastră căutare. Ne preocupă mult aranjarea noastră economică, socială și familială. Noi, clericii, ne străduim din răsputeri ca și ceilalți să dobândim o casă spațioasă, un automobil bun, o locație pentru recreere și toate celelalte comodități considerate atât de necesare în vremurile noastre. Prin urmare, nu ne mai rămâne multă energie și interes spre a ne îmbunătăți viața duhovnicească și oferta către lume. Nu avem nici măcar acele neliniști profesionale pe care reprezentanții altor meserii le au, silindu-i să-și îmbunătățească continuu performanțele profesionale prin studiu și participarea la diverse programe de pregătire. De regulă, noi clericii, rareori mai apucăm să studiem ceva, nesimțind nevoia de a ne continua pregătirea, întrucât nu avem nicio temere că ne-am putea primejdui situația datorită insuficienței „profesionale". Avem un loc asigurat și surse de venit sigure, atât prin salariul dat de stat, cât și prin

banii suplimentari veniți de la enoriași. Mai ales noi clericii din marile orașe, avem o situație economică mai bună decât a multora din enoriașii noștri. Avem casa noastră, locul nostru de vilegiatură, propria noastră mașină, asigurând suficiente comodită- copiilor noștri. Economic, aparținem cel puțin clas- de mijloc și, desigur, nu mai suflăm niciun cuvinte despre pătimirile apostolilor, premisa implicită a apostolatului, ca unii care „au flămânzit, însetat și umblat în golătate" și „*s-au ostenit lucrând cu mâinile*" (I Cor. 4, 11).

Majoritatea zdrobitoare a clericilor sunten practic robiți materiei, altfel spus niște materialiști secularizați întru-totul, afară de, aceasta în cel mai bun caz, discurs. Căci uneori chiar și predicile noastre nu se deosebesc de niște conferințe. Să luăm, de pildă, un om din lume, din clasa de mijloc, și să-l comparăm cu un preot. Cel dintâi își cumpără cea mai bună mașină permisă de veniturile sale. Același lucru îl face și preotul. Acela caută la un moment dat să se mute dintr-o locuință mai modestă într-una aristocrată, undeva în cartierele rezidențiale, trecând de la o casă mai sărăcăcioasă și simplă într-una cu mai multe nivele. Același lucru îl face și preotul, dacă își permite. Acela își cumpără tot ceea ce îi conferă cele mai mari comodități, entuziasmându-se de ultimele mode și punându-și cu putere nădejdea în tot felul de vitamine, antibiotice și psihiatrii. Clericul face aproape același lucru.

Este posibil ca salariile noastre[57] să nu fie deosebit *de mari*, însă am ajuns să vorbim mereu de ele, în timp *ce veniturile* suplimentare, din fericire neimpozitate, *constituie* încă un salariu pe deasupra.

Casele noastre s-ar putea să nu fie dintre cele *mai luxoase*, însă sunt de trei ori mai spațioase decât a *multor familii* sărace, dispunând de toate comoditățile, *chiar dacă* rareori se disting printr-un bun gust.

Materialismul clericilor nu se limitează la veniturile lor, la casa și automobilul personal. Biserica o privim cu aceeași ochi și știm mai multe despre lăcașul lui Dumnezeu decât despre puterea Lui.

---

[57] Autorul, care la rândul său este preot de zeci de ani, face referire în principiu la situația preoției din Grecia, asemănările sau deosebirile cu celelalte țări fiind mai mici sau mai mari. De pildă, în Grecia, salariu asigurat de stat pentru un preot, înainte de criză, era mediu, de aproximativ 800 -1000 Eu, în condițiile în care salariul minim era de 600-700 Eu. Cu toate acestea, puțini tineri se înghesuiau să ajungă preoți, putându-se vorbi de o adevărată criză în acest sens, rezolvată prin angajarea unor preoți din afară, în principal din România și Bulgaria. Grecii fug de preoție în primul rând datorită pierderii vocației, apoi pentru faptul că ținerea unor anumite reguli de vestimentație sau comportament social este mult mai strictă decât în alte părți. Preoții sunt obligați să poarte permanent hainele preoțești în afara casei, la care se adaugă barba și părul lung. Nu au voie să poarte verighetă, considerându-se căsătoriți în primul rând cu Biserica, orice gest de apropiere trupească față de soție în afara cadrului familial părând nepotrivit. Toate aceste condiții fac ca viitorii preoți să-și găsească greu o parteneră de viață, femeile considerând restricțiile enumerate mai sus de neacceptat pentru o viață așa-zis normală. [n. tr.]

Mişcaţi de un materialism parvenit, încărcăm bisericile cu obiecte de prost gust. Pare să domine mitul că în biserica unde nu este achiziţionat tot tacâmul de obiecte lucitoare, pentru a o „împodobi" chipurile şi a o face frumoasă, clericii care slujesc în ea nu se preocupă cum se cuvine de propovăduirea Evangheliei.

Dar nu este numai acest lucru. Îi încurajăm pe oameni să cumpere şi să aducă la biserică astfel de obiecte, care constituie o culme a kitsch-ului bisericesc. Facem acest lucru şi pentru a pune mâna pe grasele comisioane oferite de furnizori, pentru promovarea tablelor lor aurite, prin care aceştia exploatează în mod sălbatic ignoranţa cumpărătorilor. Până la urmă, cei dintâi nu fac decât să-şi asigure pâinea cea de toate zilele, e adevărat că pe seama unui consumerism materialist şi cu produse de proastă calitate.

În acelaşi spirit marcat de parvenitism, consilierii bisericeşti, în special din parohie, vor cu tot dinadinsul să înalţe biserici uriaşe, ca semn al superiorităţii lor asupra celorlalţi. Faptul este similar atitudinii regilor din Evul Mediu, care încercau să înalţe reşedinţe mai mari decât cele ale rivalilor lor, pentru a-şi dovedi astfel superioritatea. Cumplit este că mulţi „creştini" admiră astfel de monumente, ele fiind un indiciu ale dominaţiei duhului lumesc asupra celui bisericesc, prin care naosul bisericesc este transformat dintr-o corabie a mântuirii în mormânt.

Construcţiile de clădiri, biserici şi alte spaţii, în care membrii Bisericii se pot aduna şi [illegible]a în

mod practic ca şi viaţă comunitară, au incontestabil o mare valoare. S-ar putea spune însă că Biserica din vremea noastră este foarte puternică din punct de vedere al edificiilor, dar foarte slabă duhovniceşte. Cu tot respectul pe care îl datorăm sfintelor lăcaşuri şi obiectelor destinate slujirii cultului, trebuie să spunem că în vremea noastră, mai mult decât oricând altă dată, în loc ca naosul să se transforme în Biserică, ajunge să fie mormântul[58] (adevăratului duh al) Bisericii.

În epoca noastră se construiesc multe biserici, însă cu fiecare construcţie de acest fel se dărâmă în realitate şi o biserică, murind altfel spus o comunitate bisericească. Dumnezeu ne vorbeşte şi El prin gura profeţilor Vechiului Testament *„Că a înmulţit Efrem jertfelnice, spre păcate făcutu-s-au lui jertfelnice iubite"* (Os. 8, 11), pentru aceea *„Lepădat-au Domnul jertfelnicul lui"* (Plângerile Prorocului Ieremia 2, 7) şi *„se vor ruşina pentru jertfelnicele lor"* (Os. 4, 19).

[58] Arhitectura şi podoaba bisericească trebuie să reflecte duhul de viaţă al Bisericii, al unei vieţi care nu este din lumea aceasta. În loc să vină să ne insufle nădejdea vieţii veşnice, multe stiluri arhitectonice bisericeşti dau impresia că îngroapă orice speranţă pentru cealaltă lume, înveşnicind omenescul şi urâtul de aici. Acelaşi lucru este valabil şi în cazul mormintelor sub formă de cavouri, insuflând parcă sentimentul veşniciei morţii, cultivând regretele pentru viaţa de aici şi nicidecum eliberarea de moarte prin nădejdea învierii. Vechile morminte, la ţară, erau în pământ, nefiind încadrate în niciun fel de betoane sau piatră. La un moment dat, odată cu trecerea timpului, ele se nivelau, făcându-se una cu pământul din jur, singurul semn distinctiv pentru mormânt rămânând crucea de lemn, care putrezea şi ea la un moment dat, moartea părând ceva firesc, trupul integrându-se în natură iar sufletul mergând la Dumnezeu. [n. tr.]

Poate că ar fi necesară constituirea adunări euharistice în afara clădirilor[59] consacrate ale Bisericii, pe drumuri sau la colțuri de stradă, în gări sau autogări. Acolo îi vom putea mai degrabă găsi pe cei pe care Dumnezeu îi așteaptă să-i vindece, făcându-i să simtă din nou ori poate pentru întâia oară că sunt copiii Lui.

Clerul, bunurile materiale și poruncile lui Hristos

Când Hristos, după Înviere, i-a trimis pe ucenicii Lui la neamuri, a spus: *„învățați toate neamurile, învățându-i pe dânșii să păzească toate câte am poruncit vouă"* (Mat. 28, 20). Cine ține poruncile? «Cel care îl imită pe Domnul și merge pe urmele Lui», răspund Părinții. Nu cei care s-au înrobit materiei, ci aceia care pot spune *„Iată noi am lăsat toate, și am urmat ție; oare ce va fi nouă?"* (Mat. 19, 27). Poruncile lui Hristos se rezumă la una singură: *„Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată vârtutea ta și din tot cugetul tău; și pe aproapele tău ca pe tine însuți"* (Lc. 10, 27). Iubirea este o trăsătură a ucenicilor lui Hristos, care a spus clar celor din vremea Sa: *„Întru aceasta vor cunoaște toți, că ai mei ucenici sunteți, de veți avea dragoste între voi"* (I In. 3, 14).

Pentru această iubire de Dumnezeu și de aproapele, trebuie să ne eliberăm de toate lucrurile materiale. Cel ce nu se silește să nu se atașeze de lucruri materiale nu poate nici pe Dumnezeu și nici pe aproapele să-l iubească. Este imposibil să-l iubim pe Dumnezeu și în același timp să fim alipiți de materie.

Lucrurile materiale, hrana, proprietățile, sunt create de Dumnezeu, fiind „bune foarte" atât timp cât sunt folosite conform scopului pentru care au fost create. Ele constituie mijloace prin care omul își poate exprima dragostea față de aproapele său. Noi, bolnavi fiind și materialiști, le folosim însă pentru satisfacerea egoismului nostru. Uităm că a fi creștin este să duci o viață asemănătoare lui Hristos. Uităm că modelul creștinului este Hristos și toți sfinții care au devenit cu adevărat ucenicii Săi au împlinit cuvântul evanghelistului Ioan: *„Cel ce zice că petrece întru Dânsul, dator este precum acela a umblat, și el așa să umble"* (I In. 2, 6). «Creștin înseamnă să-L imiți pe Hristos atât cât este cu putință omului, în cuvinte, fapte și gândire»[60], completează sfântul Ioan Sinaitul.

[59] Din păcate, tot mai mult clădirile bisericești moderne nu fac decât să instituționalizeze credința după tiparul păgân sau al cultului iudaic sinagogal. Ele nu mai aduc nimic nou în viața credinciosului, reproducând viața secularizată, comodă din lume, fiind similare ca utilități, dimensiune și perspectivă arhitectonică celorlalte săli publice din lume. A se vedea în acest sens introducerea scaunelor în mijlocul naosului, credinciosul fiind invitat mai degrabă la a sta comod decât să se nevoiască, apoi luminile abundente și sonorizarea mult amplificată prin boxe de mare putere. În aceste condiții, se poate spune adio atmosferei de interiorizare și rugăciunii marcate de un anumit efort. Oamenii, altfel spus, vin la biserică să se odihnească și să le pice bine, nu să participe și să ceară cu osârdie și pocăință, printr-o atitudine potrivită, statornicită de practica și tradiția Bisericii, harul Domnului. [n. tr.]

[60] Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, Cuvântul 1, Despre lepădarea de viața deșartă și despre retragere, 4, ed. Gr.

«Ce a făcut Acela?» întreabă sfântul Ioan Gu[ră] de Aur. «Fiul omului, ne-a spus că nu are unde să-[și] plece capul. Acelaşi lucru să-l imiți şi tu cu căldur[ă]. Când avea nevoie de hrană, mânca pâine de orz. Căn[d] călătorea dintr-un loc în altul, nu avea la dispoziție ca[i] sau animale de povară, ostenindu-se mult şi mergân[d] pe jos. Când îi era somn, folosea ca pernă pro[ra] corabiei. Când era nevoie să se aşeze, căuta loc p[e] iarbă. Chiar şi îmbrăcămintea îi era ieftină. De mult[e] ori se retrăgea de unul singur, fără a lua pe nimeni cu el. Dacă înțelegi aşadar cu sinceritate ce a însemnat răstignirea şi insultele la adresa Sa, şi în general to[t] ce s-a petrecut cu El, atunci, încearcă să-L imiți cu căldură. Aşa să te îmbraci şi tu în Hristos, fără a te preocupa de plăcerile trupeşti»[61].

Acoperirea nevoilor materiale ale clerului

În privința împlinirii nevoilor trupeşti ale clericului, sfântul Ioan Gură de Aur face referire la această chestiune, aşa cum era ea privită în Vechiul Testament.

«Prin urmare, trebuie să-i susțineți cu dărnicie pe învățătorii voştri în împlinirea nevoilor lor, pentru a nu ajunge să se istovească şi să se descurajeze, pentru a nu căuta la cele de jos şi a fi lipsiți de cele de sus, preocupându-se astfel mai mult cu cele duhovniceşti şi a nu fi absorbiți de cele trupeşti. Aşa erau şi leviții, nepreocupându-se deloc cu cele pământeşti, întrucât

[61] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către Romani*, EPE, vol. 17, pag. 504.

de ei aveau grijă laicii, iar veniturile lor erau fixate de lege: prin zeciuială, aducerea de prinoase la recoltă şi multe altele»[62].

Cuvântul apostolului Pavel referitor la porunca legii mozaice *„Să nu legi gura boului care treieră"* (A Doua Lege 25, 4), sfântul Ioan Gură de Aur o tâlcuieşte astfel: «Vezi cum vrea să-l determine pe învățător să lucreze? Pentru că nu există, cu adevărat, o altă osteneală mai mare decât a aceluia. Însă aceasta o spune legea Vechiului Testament. Ce spune însă legea lui Hristos? *„Vrednic este lucrătorul de plata sa"* (Lc. 10,7). Să nu fim atenți aşadar doar la plată, ci şi la condițiile premergătoare ei, căci spune: „Vrednic este lucrătorul de hrana sa". Căci cel care trăieşte în comodități şi lux nu este vrednic de plată. Dacă cineva nu lucrează ca boul la treierat, ducându-şi jugul, răbdând arşița şi spinii, neîncetând să muncească până duce roadele în hambare, nu este vrednic de plată»[63].

Ar trebui să oferim clericilor, continuă sfântul Ioan Gură de Aur, tot ce este necesar spre întreținerea lor, precum făceau iudeii cu leviții, care erau cu totul asigurați în privința traiului zilnic. Întrucât legea lui Moise acoperea cu desăvârşire, prin zeciuială şi alte venituri, nevoile lor trupeşti. Şi adaugă:

«Era normal însă să fie legiferate pentru ei toate acestea, întrucât căutau cele prezente. Eu însă adaug că clericii nu au nevoie de nimic mai mult decât de hrană şi haine, pentru a nu fi atraşi de grija pentru astfel de lucruri»[64].

[62] Idem, *Omilia* XV *la I Timotei*, Migne 62, 581.
[63] *Ibidem.*
[64] *Ibidem.*

«Învățătura este ridiculizată când învățători nu o aplică în viața sa. În deșert vorbește limba l de sărăcie, milostenie, dacă el însuși inoată în bogăție lui Cresus[65] și dacă, în pofida rasei găurite purtate z de zi, are o grămadă de odăjdii puse la păstrare pri dulapuri pentru a nu fi mâncate de molii»[66].

«Un cleric ce slujește Biserica trebuie să înțeleagă mai întâi ce presupune numele de cleric, iar apoi să devină cu adevărat ce spune acest nume. Întrucât termenul grecesc κλῆρος/klēros[67] înseamnă *moștenire*, clericii sunt numiți astfel, fie pentru că sunt aleși de Domnul, fie pentru că Domnul însuși este alegerea și moștenirea lor. Clericul ca persoană este moștenirea lui Dumnezeu, sau îl are pe Dumnezeu ca moștenire a sa, trebuind să trăiască în așa fel încât să-L câștige pe Dumnezeu și să fie câștigat de Acesta. Cel care îl câștigă pe Dumnezeu și care spune împreună cu prorocul „*Domnul este partea moștenirii mele*” (Ps. 15, 5) nu se alipește de nimic afară de Dumnezeu. Pentru că dacă se alipește de altceva decât de Dumnezeu, atunci El nu mai poate fi „partea moștenirii lui”. Să presupunem de pildă că se alipește de aur sau de

[65] Cresus sau Croesus (Kroisos) a fost regele Lidiei între anii 595 – 547 î.Hr. până la înfrângerea lui de persani. Cresus era renumit pentru bogăția sa, Herodot și Pausanias notează că darurile sale au fost păstrate la Delphi.[n. tr.]

[66] Ieronim, *Scrisoarea CXXVII To Principia*, în col. *The Nicene and post–Nicene Fathers*, Series Two, vol. VI, Wm B. Eerdemans Publ. Co., Grand Rapids, Michigan, pag. 91.

[67] *Kleros* înseamnă la origine sorț sau lot prin care se aloca moștenirea sau se alegeau persoanele pentru o funcție publică (o pietricică sau un lemn care era deosebită de a celorlalți). [n. tr.]

argint, sau de proprietăți, sau de o mulțime de mobile; în urma unei astfel de alegeri Dumnezeu nu va mai consimți să fie „partea moștenirii lui”. Dacă sunt alesul lui Dumnezeu și moștenitorul Lui, nu mă fac părtaș cu alte neamuri, ci trăiesc asemenea preotului sau levitului din zeciuială și din slujirea la jertfelnic, întreținându-mă din veniturile mele. Având hrană și haine, voi fi mulțumit cu acestea și, precum un ucenic al Crucii, mă voi face părtaș la sărăcia Lui...

Mai mult decât a purta steagul lui Hristos, nu căuta câștig lumesc. Dacă ai mai mult decât atunci când nu erai cleric, ascultă spre rușinarea ta cuvântul „sorții[68] lor nu vor folosi lor”. Fii primitor de săraci în locuința ta săracă, pentru ca împreună cu ei să-L găzduiești pe Hristos»[69].

Însă astăzi, în Babilonul contemporan, în civilizația comodităților, a abundenței, a plăcerii și voluptății, ispitele chiar și pentru clerici sunt de nebiruit. Acum, sărăcia și-a pierdut semnificația ei duhovnicească, libertatea în Hristos este foarte rară, iar concentrarea pe cele din afară constituie un mod de

[68] Adică clericilor nu le vor fi de folos/nu vor avea spor dacă se folosesc de hirotonie (partea/sorțul lor în moștenirea Domnului) pentru câștiguri materiale. La Ieremia cu câteva versete înainte de locul indicat se spune: „Păstori mulți au stricat via mea, spurcat-au partea mea, făcut-au partea mea cea dorită pustie neumblată” iar mai încolo „Semănat-ați grâu, și spini ați secerat, sorții lor nu vor folosi lor, rușinați-vă de fala voastră, de ocară înaintea Domnului”.

[69] Ieronim, *Scrisoarea 52 To Nepotian*, în *The Nicene and post – Nicene Fathers*, Series Two, vol. VI, Wn B. Eedamns Publ. Co., Grand Rapids, Michigan, pag. 254.

viață. Traiul nostru, contactul nostru cu oamenii din lume, „bunurile" tehnologiei, sunt plătite în realitate foarte scump. Prețul este mântuirea omului. Vărsăm sânge nu pentru a lua Duh, ci pentru a ne asigura comodități trupești.

Clericul cel mai sfânt și mai modern se dorește a fi, în cel mai bun caz, materialist, fără pace sufletească

Pentru a înțelege chestiunea ce va fi tratată în acest capitol, nu va trebui totuși să ne limităm la comentariile referitoare la materialismul clericilor. Clericul are și o altă latură, el crede în lucrurile duhovnicești.

Omul cu adevărat lumesc este suficient de liniștit, întrucât pentru el nu există acea tensiune între realitatea duhovnicească și materie. Materialistul se bucură așadar și el de o liniște sufletească, întrucât a renunțat să mai urce în corabia vieții duhovnicești, care are urcușurile și coborâșurile ei. El nu este chinuit de dorul de a naviga pe mare și a se lupta cu furtunile ei, în căutarea unui liman mai bun, ci preferă să rămână pe țărm, pentru a se bucura de roadele societății de consum, eliberându-se de vinovăția adusă de o conștiință mustrătoare.

Clericul nu are însă un astfel de privilegiu, de a fi liber de toate acestea. Deși își zidește casa pe uscat,

corabia îl așteaptă în port. Iubește și el viața lejeră, însă nu își poate astupa urechile ca să nu mai audă vuietul valurilor și nu poate închide ochii la chemarea orizontului deschis în fața lui. Într-o oarecare măsură, slujitorul bisericesc este un străin în această lume, neavând aici *„cetate stătătoare"* (Evr. 13, 14), cerul fiind casa lui.

El urcă la amvon pentru a spune membrilor comunității sale bisericești să nu adune *„comori pe pământ, unde moliile și rugina le strică; și unde furii le sapă și le fură"* (Mat. 6, 19), ci să investească în valori duhovnicești nestricăcioase. Îi sfătuiește să caute mai întâi *„împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui"* (Mat. 6, 33), având certitudinea că lucrurile materiale vor urma și ele la rândul lor.

Mărturisește totodată *„că nu întru a prisosi cuiva din avuțiile sale este viața lui"* (Lc. 12 ,15), avertizându-i că se va prăpădi cel *„ce își strânge luiși comoară, iar nu în Dumnezeu se îmbogățește"* (Lc. 12, 21).

Mesajul acesta nu se aude adesea așa cum ar trebui. Noi, clericii veacului al douăzecilea, ne găsim în situația ciudată de a propovădui Evanghelia crucii de pe o canapea comodă. Declarăm superioritatea celor duhovnicești, însă în același timp ne bucurăm de o viață cufundată în cele materiale. Mesajul ascetic al Evangheliei pare a fi în aceste condiții o minciună. Orice cleric cu un dram de sensibilitate știe acest lucru, simțindu-se foarte puțin în largul său, când conștiința vine să îl mustre, de pildă, pentru automobilul său deloc modest. Constituie într-un fel o mișelie să stai și să te bucuri de o masă super abundentă, după ce ai

declarat în fața propriei tale comunități bisericești, că banii cheltuiți de ei pe o prăjitură cu cremă pot hrăni timp de o săptămână un copil din lumea a treia.

Ni i-am putea mai bine imagina pe înfometații lumii sub forma unui lung șir de oameni, începând din fața propriei noastre porți, ce străbate continente și oceane, pe o distanță de 25 de mii de mile în jurul pământului, pentru a se întoarce din nou în fața aceleiași porți. Însă șirul nu se încheie aici, ci va străbate prin casa noastră pentru a doua oară, înconjurând pământul, iar și iar, de douăzeci și cinci de ori. Iar această coadă de fapt se mărește și mai mult, cu 25 de mile pe zi. La fiecare doi ani se adaugă suficienți oameni înfometați pentru a mai face un cerc nou în jurul pământului. Așa cum arată el acum, îți va lua trei ani și jumătate, călătorind zece ore pe zi, cu 50 de mile la oră, pentru a străbate lungimea acestui șir de oameni înfometați și pentru a ajunge la capătul șirului respectiv, care a mai crescut între timp, încât îți va mai lua câteva luni în plus.

O mulțime de astfel de istorisiri am putea auzi, întrucât dramele durerii omenești se desfășoară zi de zi în toată lumea, multe din ele nefiind foarte departe de noi. Poate că nu există mulți cetățeni greci care să sufere de foame, însă există suficienți epiroți[70] din nord și rusoponți[71] lipsiți de hrana de zi cu zi. Există mii de bolnavi care au parte de condiții primitive de spitalizare în sistemul nostru de sănătate. S-au înființat tot felul de instituții în care îi abandonăm

[70] Este vorba de grecii din Albania. [n. tr.]
[71] Este vorba de grecii din Crimeea sau Pont. [n. tr.]

pe bătrâni, pe copiii întârziați mintal, pe cei bolnavi psihic. Există, de asemenea, zeci de mii de oameni, poate milioane, care trăiesc ca niște troglodiți, uitați și însingurați în apartamente mizerabile. Clericul are cunoștință de toate acestea și le face cunoscute Duminica de la amvon membrilor comunității sale bisericești, cerându-le să contribuie la ajutorarea tuturor acestor oameni înfometați și considerând ca un dat faptul că doar ei trebuie să facă donații și nu el. Pe de altă parte, aleargă din casă în casă pentru a primi atenții bănești mai mici sau mai mari, pentru masluri și sfințiri, cheltuind o grămadă de bani pentru odăjdii țesute cu aur, cruci cu diamante și mitre brodate cu aur, bucurându-se de comodități ce au depășit limita bunului simț.

Nu suntem mulțumiți că lucrurile stau așa, însă ce putem face? Unii dintre noi, poate cei mai mulți, închidem ochii din comoditate, făcându-ne că nu vedem.

Este uimitor câți dintre noi, clericii, ne confruntăm cu tensiunea apărută între comoditățile noastre trupești și nevoia de a fi părtași la nefericirea oamenilor din această lume, prefăcându-ne în final că nu există nicio problemă.

Ne înarmăm cu o logică rece și găsim tot felul de argumente pentru a justifica nivelul înalt de viață ce îl avem. Afirmăm că viața preotului trebuie să aibă în esență același nivel cu al oamenilor din comunitatea sa bisericească. Susținem că un automobil bun și un dispozitiv stereo de calitate este la fel de elementar [pe]ntru viața de acum, pe cât era căruța cu boi și toba

odinioară în alte epoci şi că este o prostie să nu te foloseşti de ce este mai bun dintr-o epocă sau alta. Vorbim despre viaţa plină de jertfa de sine pe care o ducem, muncind multe ore, despre zbuciumul sufletesc la care suntem supuşi ascultând nesfârşitele suferinţe, chinuri şi păcate ale oamenilor. Insistăm pe faptul că am câştigat cu sudoare aceste comodităţi, având dreptul la ele. Ne comparăm cu alţii care trăiesc într-o şi mai mare comoditate decât noi şi credem, se pare, că viaţa noastră este atât de austeră, încât ar putea fi considerată chiar ascetică.

Există anumite aspecte reale în aceste argumente, însă ele constituie mai mult o reflectare a stării noastre sufleteşti decât a realităţii propriu-zise. Ele sunt mai mult o încercare de autoîndreptăţire. Toate concepţiile noastre sunt marcate de fricile, vinovăţiile, nevoile noastre nevrotice şi de iubirea de slavă deşartă. Convingerea că Dumnezeu vrea să avem toate aceste comodităţi moderne, vine în realitate de la faptul că noi înşine le dorim. Este foarte la îndemână pentru un copil să spună: «tata mi-a spus că pot urmări acest program la televizor», când de fapt cele spuse de acela nu stau chiar aşa.

O autoîndreptăţire inacceptabilă pentru tradiţia creştină autentică este faptul că dăruim făcând reclamă diferitelor acţiuni filantropice ale Bisericii. Acest fapt creează încă de la început impresia înşelătoare că noi, clericii, suntem cei care dăm, deşi în realitate nu facem decât să dăm din ce au dat alţii. Însă nu este numai acest lucru. Important nu este atât cât dăm, ci cât ne rămâne. Hristos nu cere ucenicilor să dea pur

şi simplu, ci să-şi dea cea de-a doua haină. Pentru Iisus Hristos nu are importanţă cât dăm, ci procentul dat din ce avem. Pentru aceea a ţinut să ne vorbească de banul văduvei, întrucât banul respectiv nu avea valoare mare în sine, dar reprezenta tot ce deţinea ea.

În ultimă instanţă, important pentru Iisus Hristos nu este ce dăm din lucrurile noastre, ci cât dăm din noi înşine. Lucru confirmat şi de apostolul Pavel când le scrie corintenilor despre condiţiile sale de viaţă, care erau mai rele decât ale oricărui altul. *„Întru osteneli mai mult, întru bătăi peste măsură, în temniţă mai mult, la moarte adesea. De la iudei de cinci ori câte patruzeci fără una am luat. De trei ori cu toiege am fost bătut; o dată cu pietre am fost împroşcat; de trei ori s-a sfărmat corabia cu mine; o noapte şi o zi întru adânc am stat. În călătorii de multe ori, în primejdii în râuri, în primejdii de la tâlhari, în primejdii de la rudenii, în primejdii de la neamuri, în primejdii în cetăţi, în primejdii în pustie, în primejdii în mare, în primejdii între fraţii cei mincinoşi. Întru osteneală şi în supărare, în privegheri de multe ori, în foame şi în sete, în posturi adeseori, în frig şi în golătate. Fără de cele din afară; năvăliri asupra mea în toate zilele, grija tuturor Bisericilor. Cine este neputincios, şi eu să nu fiu neputincios? Cine se sminteşte, şi eu să nu mă aprind?"* (II Cor. 11, 23-30).

Cele de mai sus nu constituie o simplă retorică, ci descrierea unui mod de viaţă a unui om credincios.

Unii dintre noi acceptăm comodităţile oferite de societatea capitalistă, liniştindu-ne conştiinţa prin criticarea sistemului care le-a creat. Alţii nu ezită să identifice împărăţia lui Dumnezeu cu sistemul unei

economii libere. Milovan Gilas[72] spune în cartea sa *Noua Clasă*: «Sub Stalin, partidul a devenit o masă de oameni indiferenți ideologic, care sprijineau din inimă și la unison sistemul ce le asigurase în mod incontestabil multe avantaje». Același lucru s-ar putea spune despre mulți dintre noi, clericii, fapt menționat de apostolul Pavel în epistola sa adresată romanilor: *„Care au mutat adevărul lui Dumnezeu întru minciună și au cinstit, și au slujit făpturii decât Făcătorului"* (Rom. 1, 25). Ar trebui însă să ne amintim că nu ne aflăm în această lume pentru a face compromisuri cu ea, ci pentru a o schimba. Nu trăim în ea ca să ne potrivim

[72] *Milovan Đilas* sau *Djilas* s-a născut la 4 iunie 1911, la *Podbišće*, municipalitatea Mojkovac, în Regatul Muntenegru. În timpul studenției la Universitatea din Belgrad, s-a alăturat Partidului Comunist din Iugoslavia, în 1932. În perioada 1933 - 1936 a fost închis ca urmare a activităților sale comuniste. În 1938, a fost ales în *Comitetul Central al Partidului Comunist din Iugoslavia*, iar în 1940 în *Biroul Politic* al acestuia. Ca membru al Partidului Comunist din Iugoslavia, a jucat un mare rol în rezistența iugoslavă contra nazismului, în rândul partizanilor conduși de Tito. La început, apropiat al lui Tito în conducerea Republicii Populare Federative Iugoslavia, el devine rapid unul din criticii cei mai cunoscuți ai Sistemului Comunist, atât pe plan național, cât și internațional. Cartea sa *Noua clasă: o analiză a sistemului comunist* (apărută pentru prima dată în Statele Unite ale Americii, în 1957), vede în sistemul comunist, îndeosebi cel din Uniunea Sovietică și din Republica Populară Federativă Iugoslavia, o domnie a unei *noi clase*, aflată la comanda unui regim totalitar bazat pe arbitrariu și teroare. Scrierile și luările de poziție ale lui *Milovan Djilas* l-au costat mai multe pedepse cu închisoarea în Iugoslavia, din 1954 în 1956, din 1956 în 1961, apoi din nou din 1962 în 1966. În 1966, a fost eliberat condiționat, iar apoi a trăit în libertate supravegheată în Iugoslavia. A decedat la 20 aprilie 1995, la Belgrad (*Wikipedia*).

ei, căci lumea este paralizată, fiind întoarsă cu susul în jos și trebuind readusă la poziția ei normală. Pacea de care ne bucurăm este mincinoasă, fiind doar rodul unei liniști trecătoare în fața problemei reale ce o constituie înstrăinarea noastră față de Dumnezeu.

În cartea lui Maxwell Anderson, *Winterest*, un tânăr ajuns într-o stare mizerabilă, victima uneia din cele mai chinuitoare rele la care societatea își supune copiii, vorbește cu o fată întâlnită lângă un pod: «Spune-le când intri în casă, acolo unde este cald și vă iubiți unul cu altul, iar mama îi sărută pe cei dragi, spune-le să rămână cât pot așa, să creadă cu toată puterea că în lume poate fi aflată căldură și siguranță și că Hristos își află oile, luându-le în brațele Sale. Am văzut însă câteva oi pe care Hristos nu le-a mai aflat».

Desigur, că plecând de la cele de mai sus, nu înseamnă că slujitorul bisericesc trebuie să-și refuze orice lejeritate trupească sieși și familiei sale. Răspunsul la această dilemă, cel puțin pentru noi, nu este nici predarea fără limite duhului materialist al lumii, nici distanțarea față de timpul și locul în care trăim, ci mai curând recunoașterea sinceră a conflictului ce apare între duhul egocentric al lumii și duhul iubirii lui Hristos, conflictul nefiind între materie și duh, ci între egoism și iubire. Materia nu este rea, constituind și ea o creație „bună foarte" a lui Dumnezeu. Rea este folosirea materiei spre satisfacerea egoismului omenesc, uitând că ea reprezintă un mijloc de exprimare a dragostei.

Cine altul, afară de Iuda și cei asemenea lui, putea spune despre femeia păcătoasă că nu ar fi trebuit să

ungă picioarele lui Hristos, ci mirul să fi fost mai bun vândut pentru ajutorarea săracilor?

Important nu este ce avem, ci cum am dobândit și cum folosim cele aflate în posesia noastră. Problema nu este că primim bani de la membrii comunității noastre bisericești, ci cum îi luăm și dacă avem în vedere situația lor economică. Un preot care ia pentru un parastas de la o bunicuță săracă o sumă echivalentă cu a treia sau a patra parte din venitul ei lunar, nu este părinte, ci tâlhar. Important nu este cât de comodă este casa preotului, ci cum se folosește de ea, nu cât de mare este biserica, ci în ce măsură este ea folosită ca locaș sau casă duhovnicească pentru familia bisericească adevărată căreia îi aparține.

Omul se poate pierde din pricina comodităților moderne dacă își predă sufletul acestora, însă acest lucru nu este obligatoriu. Poate fixa o regulă de aur și în astfel de situații. Socrate, în rugămintea sa adresată lui Pan, cu care se încheie dialogul lui Platon, *Phaidros*, recomandă o astfel de regulă de aur: «Iubitule Pan și ceilalți zei care slujiți aici, fă în așa fel încât să dobândesc frumusețea interioară a sufletului; bunurile mele exterioare fă-le să se potrivească frumuseții mele interioare».

Apostolul Pavel scrie corintenilor: *„Iar noi nu am luat duhul lumii, ci Duhul cel din Dumnezeu, ca să știm cele ce sunt de la Dumnezeu dăruite nouă"* (I Cor. 2, 12). Când omul se raportează astfel la bunurile materiale, se eliberează de cugetarea materialistă, chiar de s-ar găsi înconjurat de ele. Este în lume, dar nu din lume.

Hristos a spus *„că nu întru a prisosi cuiva din avuțiile sale este viața lui"* (I Cor. 2, 12) și a condamnat pe cel *„ce își strânge luiși comoară, iar nu în Dumnezeu se îmbogățește"* (Lc. 12, 21). Cu siguranță că îndemnul adresat ucenicilor Săi: *„Nu vă grijiți cu sufletul vostru ce veți mânca și ce veți bea"* (Mat. 6, 25) este valabil și pentru noi.

Cu toate acestea, nu există o limită la cât trebuie cineva să se conformeze acestei porunci. Oricât ne-am sili să o împlinim, totdeauna ne va lipsi ceva. Mai important chiar și decât efortul nostru de a ne conforma poruncii respective, este să nu cădem în ispita autoîndreptățirii, precum tânărul bogat din Evanghelie, care *„vrând să se îndrepteze pe sine"* (Lc. 10, 29) s-a dedat acelui joc de interpretare a poruncilor, prin care cineva poate adapta cu ușurință poruncile la măsurile lui, dovedind prin aceasta că a reușit o ținere absolută a lor. Mai important decât efortul de a ține poruncile este acceptarea cu sinceritate și smerenie a faptului că suntem păcătoși, că nu suntem suficient de milostivi, după cum ne sfătuiește sfântul Isaac Sirul. Desigur că nu vom fi niciodată îndeajuns de milostivi, pentru că virtutea, în general, nu are limită.

V
CONDAMNAT SĂ PĂCĂTUIASCĂ ÎN MOD CUCERNIC

Clericul este un om păcătos precum toți ceilalți oameni, fiind supus și el ispitelor ca toți oamenii. Dimas nu a fost ultimul apostol din Evanghelie care și-a părăsit apostolia *„iubind veacul de acum"* (II Tim. 4, 10). Căderea unora este zgomotoasă, însă noi ceilalți s-ar putea să ne aflăm într-o situație mai rea decât a acelora, continuând să propovăduim, deși păcătuim în continuare precum cei dintâi și poate chiar mai rău.

Păcatul constituie o moștenire comună a noastră. Noi toți, mai mult sau mai puțin, stăm departe de Dumnezeu, iar simptomele acestui fapt își găsesc expresie în viața noastră sub chipul unui comportament păcătos. *„Că cine va fi curat de întinăciune? Nimeni, măcar și o zi de va fi viața lui pe pământ"* (Iov. 14, 4). Când clericii, laolaltă cu credincioșii, înaintea apropierii de taina dumnezeieștii euharistii, spunem „Cred Doamne și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care ai venit în lumea ca să-i mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu" nu vorbim la modul abstract. Ne referim la noi înșine, chemând comunitatea bisericească la o mărturisire comună a păcătoșeniei noastre.

Clericul este un om păcătos, însă există percepția comună că nu ar trebui să fie. Întrucât propovăduiește virtutea, se presupune că o și trăiește.

Ce poate fi spus mai rău de el decât că nu face ce spune? Totuși, dacă predica nu ar depăși niciodată ceea ce noi putem pune în practică, orizontul deschis oamenilor ar fi mult mai limitat. Cel care spune: «Atât fac eu. Faceți ca mine» nu constituie un îndemn și o insuflare prea mare pentru cei din jur.

Clericul nu se propovăduiește pe sine

Clericul nu se propovăduiește pe sine ci pe Iisus Hristos. El nu doar că poate, dar este și obligat să învețe, nu doar din ceea ce a reușit să pună în practică din învățătura lui Hristos, ci întreaga Lui învățătură.

«Mulți vorbim, dar puțini facem. În pofida acestui lucru, nimeni nu are însă dreptul să denatureze cuvântul lui Dumnezeu din pricina negrijii sale, ci trebuie să-și mărturisească slăbiciunea și să nu pună sub obroc adevărul lui Dumnezeu. Altfel, ne vom arăta vinovați precum călcătorii poruncilor și cei care au denaturat cuvântul lui Dumnezeu»[73].

«Să nu ajungi judecătorul aspru al celor care transmit învățături minunate, văzându-i că sunt cumva cam trândavi în punerea lor în practică. Căci deseori lipsa lor de lucrare este împlinită de folosul adus de cuvântul lor. Desigur că nu toți le avem pe

[73] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, Suta a patra, 85, *Filocalia gr.* Vol. II, edit. Astir, Atena 1957, pag. 317.

toate la fel. Cuvântul multora este superior făptuirii. La alții este exact invers, făptuirea depășindu-le cuvântul (știința sau darul cuvântării)»[74].

Cei care cred că trebuie să propovăduiască doar cele împlinite în viața lor, se propovăduiesc pe de-o parte pe ei înșiși și nu pe Iisus Hristos, iar pe de alta denaturează adevărul evanghelic, încercând, poate inconștient, să-l potrivească după măsura lor. Cel care eșuează (prin fapte) în predarea învățăturii lui Hristos, rămânând totuși credincios ei, va ajunge inevitabil să învețe pe alții lucruri pe care el însuși nu le aplică, iar aceasta reprezintă o cruce pe care învățătorul Evangheliei este nevoit să o poarte.

Cel care învață un adevăr nepus în practică de el însuși, «mărturisindu-și neputința», afară de faptul că nu se propovăduiește pe sine în locul lui Iisus Hristos, arată că este suficient de smerit încât să nu excludă posibilitatea ca ascultătorii săi să reușească mai mult, cu harul lui Dumnezeu, decât a făcut el însuși.

În plus, după cum observă sfântul Ioan Scărarul, există șansa ca cel ce învață pe alții, să primească și el un îndemn de la învățătura propovăduită, pentru a o împlini la rândul său.

«Am văzut ranchiunoși sfătuindu-i pe alții să stea departe de ranchiună. Și așa au ajuns să se rușineze de propriile lor cuvinte și să scape de patima lor»[75].

Pentru ca cineva să propovăduiască un adevăr pe care nu-l poate împlini, este nevoie, în afară de

[74] Ioan Scărarul, *Scara*, Cuvântul al XXVI-lea, Despre duhul deosebirii II, 40, Editura Sfintei Mânăstiri Paraclitul, Oropos, Atiki, 1978, pag. 317.

[75] *Idem*, Cuvântul al VIII-lea. Despre pomenirea răului. Ed. Gr.

smerenie, şi de curaj. De aceea poate că Hristos vine să ne spună: „*Cel ce va strica una dintru aceste porunci foarte mici şi va învăţa aşa pe oameni, foarte mic se va chema întru împărăţia Cerurilor*" (Mat. 5, 19). Foarte mic[76], însă în împărăţia Cerurilor.

Valoarea exemplului personal al preotului şi ispita ipocriziei

Preotul va propovădui desigur mult mai eficient mesajul mântuitor al Evangheliei nu prin predici sforăitoare, prin presiuni sau forţări psihologice, ci într-un mod firesc şi nesilit, mai precis prin viaţa sa. „*Pe Presbiterii cei dintru voi îi rog, ca cel ce sunt împreună prezbiter şi mărturisitor al patimilor lui Hristos şi părtaş al slavei celei ce va să se descopere: Păstoriţi turma lui Hristos cea dintru voi, purtând grija nu cu sila, ci de voie, şi după Dumnezeu; nu cu agoniselile urâte, ci cu osârdie. Nici ca şi cum aţi stăpâni peste cele căzute la sorţi, ci pilde făcându-vă turmei*" (I Pt. 5, 1-3), îndeamnă apostolul Petru. Apostolul Pavel îl sfătuieşte de asemenea pe Tit să fie un model de viaţă pentru fraţi (Tit. 2, 7, I Tes. 1, 7). Convingerea că preotul poate propovădui în mod eficient învăţătura lui Hristos nu atât prin cuvinte,

[76] Sfântul Ioan Gură de Aur tâlcuind acest verset spune că expresia *foarte mic (ελάχιστος)* în împărăţia Cerurilor înseamnă de fapt plasarea în afara ei. După opinia noastră, acest verset nu se potriveşte la contextul la care face referire autorul. Una este să nu împlineşti şi să nu înveţi un anumit lucru, şi alta să deformezi şi să propovăduieşti aşa acel lucru. [n. tr.]

cât făcând din sine un model viu, domină de atunci tradiţia bisericească.

«Când nu avem de a face cu o profeţie legată de cele ce vor urma, ci de ceea ce oamenii sunt chemaţi să facă, primul care ar trebui să urmeze totdeauna profeţiei respective, devenind el însuşi model văzut, este organul însuşi al acelei descoperiri. Doar în felul acesta profeţia este acceptată cu uşurinţă. Termenul ce apare în scrierile Părinţilor cu referire la organul profetic este „τύπον/tip", fiind preluat din Noul Testament, cu înţelesul de „προτύπου/model", la care credincioşii ar trebui să se raporteze. Sfântul Pavel spune: „*Fiţi împreună următori (imitatori) mie, fraţilor, şi vă uitaţi la cei ce umblă aşa, precum ne aveţi pildă (model/τύπον) pe noi*" (Filip. 3, 17).

Apostolul însuşi spune în altă parte că nu vrea să le spună ascultătorilor săi cum să lucreze, ci în loc de aceasta doreşte să se facă pe sine un „*model vrednic de imitat*" (II Tes. 3, 9)»[77].

«Aici, creştinii mei, cum merg lucrurile? Pălăvrăgiţi în biserică? – Da, sfinte al lui Dumnezeu. – Ami, sfinţia ta, sfinţiţilor preoţi, ce le spuneţi? – Le spunem să nu vorbească, însă ei nu ne ascultă. – Şi care este motivul pentru care nu vă ascultă? Îmi pare că sfinţiile voastre trebuie să înţelegeţi motivul pentru care nu ascultă. Să se ridice un părinte dintre sfinţiile voastre şi să le pună o întrebare. Ai copii părinte? – Am. – Când aşterni masa pentru copiii tăi ca să mănânce, unde trebuie pusă pâinea? La mijlocul mesei, pentru

[77] Dumitru Stăniloae, *Theology and the Church*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1980, pag. 145.

a ajunge toți, ori la margine, în aşa fel încât jumătate din ei să mănânce, iar ceilalți să rămână flămânzi? - La mijloc, să ajungă toți. - Însă dacă se întâmplă să o aşezi la margine, încât jumătate din ei să mănânce, iar cealaltă să nu o poată face, nu eşti vrednic de judecata copiilor tăi ? - Sunt. - Să vedem acum părintele meu cine este tatăl, masa, mâncarea şi copiii.

Părintele duhovnicesc şi epitropul eşti sfinția ta în locul unde te-a aşezat Dumnezeu; mama este Biserica şi masa la fel, iar mâncarea sunt cărțile Bisericii şi Sfânta Evanghelie; fiii duhovniceşti sunt creştinii. Nu ți se pare acum, că la fel trebuie să procedezi şi sfinția ta? Nu o spun doar pentru tine, ci ca pildă şi pentru alții. Aşează aşadar analogul în mijlocul bisericii, să citeşti clar şi cu voce tare, încât să audă toți creştinii, iar dacă vor auzi, nu vor pălăvrăgi. Ami, când citeşti în fața lui Hristos, ca pentru sufletul tău, unde El te ştie şi Îl auzi, te bucuri şi eşti atent. La fel şi cu creştinii, bărbați şi femei, dacă nu aud şi nu au hrană sufletească, încep discuțiile în biserică. O femeie îi va spune celeilalte care fustă sau podoabă este mai frumoasă decât alta. Apoi se duc şi nu au poftă să mai vină, făcându-te pricină ispitirii lor, dar şi sfinției tale.

Ce ar trebui, părintele meu, să faci pentru a nu fi ispitit? Ai cântat vreodată, părintele meu? Eu am văzut odată un curvar, care trecea prin fața unei case înalte, iar la fereastră era o fată. Acesta s-a ridicat pe ceva mai înalt ca să o vadă mai bine. A început să cânte zicând: Ah, ochi negri, păr ca abanosul... Să mai spun un lucru? Chiar în fața ferestrelor părintelui ei. Care era scopul trubadurului? Să-L alunge pe Hristos din

inima fetei şi să-l aducă pe diavol, să alunge fecioria *şi să aducă* curvia. Nu ar trebui acum, şi sfinția *ta să faci la fel?* Să te ridici la loc înalt şi să spui cu *străpungere* şi voce tare: Miluieşte-mă, Dumnezeule, *după mare* mila Ta şi după mulțimea îndurărilor Tale *şterge fărădelegea* mea. Iar dacă poți, plângi, pentru *a-l alunga* pe diavol din inima creştinilor şi a-l aduce *pe Hristos*, ca să alungi curvia şi să aduci fecioria, *să alungi* mândria şi să aduci smerenia. Dacă vreți, *preoților*, să vă mântuiți, să se mântuiască şi creştinii, *aşa trebuie să faceți*»[78].

«Sau după ce slujeşti şi citeşti Evanghelia, să plângi şi s-o strângi în brațe, explicându-le credincioşilor ce le porunceşte Hristos să facă. Să cugeți la ciucurii epitrahilului agățat de gâtul tău, care nu sunt simpli ciucuri, ci sufletele creştinilor. Doar un suflet de se va pierde din ele, îl va cere Dumnezeu de la gâtul tău în ziua judecății. Să cugeți şi la felonul ce îl porți şi nu are mâneci. Ce arată el? Arată că preotul nu trebuie să aibă mâini pentru a le amesteca în lucrurile lumii, ci să-şi înalțe mintea totdeauna la cer. Iar atunci când îți strângi felonul şi arată ca două aripi, ce înseamnă? În caz că ai făcut binele precum un înger, vei putea zbura în rai. Căci precum îți speli cămaşa, îndepărtând mizeria din ea, după care iar o vei purta, tot aşa este când vrei să slujeşti, dacă nu plângi mai întâi pentru a-ți spăla şi curăța sufletul cu lacrimi, să nu îndrăzneşti să te împărtăşeşti cu Preacuratele Taine. Iar dacă împlineşti cele de mai

[78] Ioan V. Menounou, Cosma Etolianul, *Învățături*, editura Tipos 1979, pp. 192-193.

sus, cu adevărat ești mai presus de îngeri și nu sunt vrednic nici să mă închin și să-ți sărut picioarele. Iar de nu va fi așa, arătându-te nevrednic, analfabet, needucat, întinat cu păcate ca și mine, dând bani pentru a mijloci cumpărarea epitrahilului, nu cumperi în realitate un epitrahil, părintele meu, ci iadul, unde vei arde veșnic[79]».

«Preoții să fie largi la inimă și milostivi cu toți, să-i aducă înapoi pe cei rătăciți, să-i viziteze pe toți cei bolnavi, să nu le treacă cu vederea pe văduve, pe orfan sau pe sărac, ci *„să gândești ce este bun înaintea Domnului și a oamenilor"* (Pilde 3, 4), îndepărtându-te de orice mânie, bănuială, judecată nedreaptă, stând departe de iubirea de arginți, necrezând nimic cu ușurință împotriva cuiva; să nu te arăți aspru la judecată, ținând cont că toți suntem datornici din pricina păcatului. Dacă îl rugăm pe Dumnezeu să ne ierte, suntem și noi datori să iertăm»[80].

Clericii sunt chemați să devină exemplul viu al celor pe care îi învață. Cât timp acest fapt presupune din partea lor un efort sincer de a deveni oameni mai sfinți, este bine. Însă când se străduiesc să-și proiecteze sfințenia pe care nu o au ori să-și ascundă păcatele, este rău. Ipocrizia constituie unul din pericolele lucrării noastre, iar vinovăția reprimată (înăbușită) este pricina nevrozei noastre „profesionale". Laicul poate păcătui, admițând acest lucru atâta timp cât nimeni nu așteaptă de la el să fie perfect. Când păcatele se adună

[79] *Ibidem*, pag. 280.

[80] Sfântul Policarp, episcopul Smirnei, *Scrisoare către Filipeni VI*, *BEP* vol. 3, pag. 17.

tot mai mult, nemaiputând purta greutatea lor, poate merge la preotul duhovnic pentru a-și descărca toată mizeria, pentru a plânge și a se liniști. Noi, preoții, care însă nu putem fi păcătoși, cum adică să ne spovedim? Noi ar trebui să găsim resurse interioare, care să ne țină permanent în putere, în așa fel încât nimeni să nu ne vadă că plângem pentru păcatele noastre.

Lumea are idei fixe despre cum ar trebui să fie un preot, iar noi ne consumăm încercând să părem ceea ce crede lumea că suntem. Când duminică de duminică oamenii defilează prin fața noastră spunându-ne: «astăzi ați vorbit inimii mele», «nu am cunoscut pe nimeni ca dumneavoastră care să-mi amintească așa de mult de Iisus Hristos», ne încearcă ispita de a crede că suntem chiar așa precum spun ceilalți despre noi. Sau poate ne lipsește minima dispoziție de a arăta că nu suntem așa cum ne văd alții, mulțumindu-ne să respingem lingușeala într-un mod care nu face decât să o confirme.

Din pricina poziției sau a statutului unic deținut de cleric în ochii lumii, slujitorul bisericesc va întâmpina mari dificultăți în a-și accepta păcătoșenia. Pericolul prin care trece este mai mare decât al omului obișnuit ce își mărturisește vreun păcat, poziția preotului părând că depinde de împlinirea așteptării și siguranței oamenilor, cum că acesta ar fi foarte aproape de perfecțiune. Dacă se află că a făcut o anumită fărădelege, există o foarte mică nădejde că frații îl vor trata cu *„duhul blândeții"* (Gal. 6, 1) așa cum sfătuiește apostolul Pavel. Unii, poate, dacă vor avea prilejul, se vor purta cum se cuvine, însă cei

mai mulți vor relata scandalul cu anumită răutate, șoptind, desigur inutil, cunoscutul avertisment «să nu mai spui la nimeni». Întâistătătorii lui vor afla fără îndoială evenimentul, ținând cont de el când se va ivi ocazia vreunei promovări, împricinatul putând trece totodată și prin pericolul de a avea parte de o dezaprobare și respingere generală.

Astfel, forțați să ne ascundem păcatele deprindem arta de a păcătui într-un mod cucernic. Sau altfel spus, ne înfățișăm păcatele sub chipul virtuții, bazându-ne pe faptul că în societate mai există încă o anumită rămășiță de respect pentru haina preoțească și foarte puțini vor găsi curajul să ne denunțe din această pricină. Vom merge așadar înainte bucuroși pe calea noastră, prinși fiind în cursa slavei deșarte, «acceptând chemarea Domnului și la o mai mare slujire (promovare)» și bucurându-ne tot mai mult de prezența doamnelor „evlavioase".

Atâta timp cât clericul nu-și poate permite luxul unui păcat mai grav, nimeni nu-l poate împiedica să încropească, în ceea ce îl privește, un jalnic amestec de virtuți teribil de înșelătoare. Încetul cu încetul se va obișnui să creadă că propriile dorințe sunt ale lui Dumnezeu, revendicând încuviințarea dumnezeiască pentru un comportament care îl mulțumește doar pe diavol.

Singurul păcat de nebiruit este cel a cărui existență refuzăm să o acceptăm, iar singurul păcat neiertat de Dumnezeu este cel pe care îl îmbrăcăm în veșmintele virtuții. Chiar și o greșeală nedorită devine păcat când încercăm să o justificăm. O greșeală recunoscută de

cineva în mod liber, poate deveni izvor de putere. Oricine va ierta o greșeală mărturisită onest, însă nimeni nu va ierta o greșeală pe care o justificăm sau refuzăm să o recunoaștem.

Ce spun toate acestea despre noi clericii? Că nu știm să ne folosim în mod constructiv de păcătoșenia noastră, preferând să o tăinuim sau să o înfrumusețăm.

O tratare „cucernică" nu ne scapă de păcate, ci le sporește, lucru la care se adaugă și înșelăciunea faptului în sine, ca abatere de căpătâi.

Noi, slujitorii Bisericii, avem mare nevoie de a ne elibera de povara păcătoșeniei noastre, întrucât aceasta se arată precum un car greu, prea mare pentru a fi tras cu puterile noastre. Greșelile trecutului se lipesc de viața noastră în așa fel încât ne îngreunează mișcarea și creșterea interioară, consumându-ne toată energia.

Dacă am putea dezlega acest car pentru a ne elibera, folosindu-ne energia într-un mod ziditor...

Însă nu ne putem elibera cu ușurință de această greutate. Carul este încărcat cu cele agonisite într-o viață întreagă, cu compromisuri și lașități de tot felul, care nu ne lasă să spunem adevărul pentru a evita posibilele consecințe neplăcute. Printre pricinile care trag sufletul nostru în jos ar fi: trecerea cu vederea a celor ce au nevoie de atenția și ajutorul nostru, moleșeala venită din neglijarea pregătirii noastre preoțești, invidia, ura, slava deșartă și mania stăpânirii și conducerii celorlalți. Îndepărtarea de cele de mai sus este dificilă, chiar dacă ele sunt pricina multor conflicte și necazuri.

Cum ne-am putea elibera aşadar de această povară mortală? În acelaşi mod în care şi laici o fac, adică printr-o mărturisire sinceră şi smerită. Nu există nimeni care să nu aibă nevoie de mărturisirea păcatelor. Însă cui să-şi descopere clericii adevărata stare? Soţiilor şi prietenilor noştri? Dar cât pot fi aceştia de obiectivi? Unui alt cleric? Vom avea oare curajul? Unui psihiatru sau psihoterapeut? Admiţând „eşecul" credinţei în împlinirea propriilor noastre nevoi sufleteşti? Episcopului? Însă de el depinde poziţia noastră.

Spovedania celui care spovedeşte

Poate fi considerată de unii o prostie faptul că Biserica noastră dă în orice situaţie şansa mărturisirii. Dacă am vrea însă să fim cinstiţi, trebuie să mărturisim că acest lucru nu se întâmplă întotdeauna. Cineva făcea remarca: «Astăzi, Biserica este ultimul loc unde putem să fim sinceri cu greşelile noastre. Într-un bar da, nu însă într-o biserică. O ştiu, pentru că le-am încercat pe amândouă».

Desigur că Biserica, conform învăţăturii şi naturii ei, ar trebui să fie cel mai potrivit loc pentru mărturisire. În Biserică, a cărei lucrare şi cadru duhovnicesc este după rânduială, ar trebui ca fiecare mădular al ei să poată spune: «Iată greşelile şi păcatele mele, ale tale care sunt?» Iar la aceasta, doi sau trei să poată răspunde zicând: «Acestea sunt greşelile noastre, ce

putem face cu ele?» Doar aşa unii oameni se vor putea elibera imediat de povara insuportabilă adusă de efortul de a părea neprihăniţi, când în realitate ei ştiu că nu este aşa.

Astfel de lucruri se petrec într-o Biserică cu adevărat lucrătoare.

Aşa ar trebui noi, clericii, să lucrăm unii cu alţii, împlinind acel îndemn al apostolului Iacov: „*Mărturisiţi-vă unul altuia păcatele*" (Iac. 5, 16). Preotul, la rândul lui, are nevoie de un alt preot, aşa cum un medic bolnav are nevoie de alt medic pentru a se face sănătos. În cercurile medicale circulă acea vorbă «medicul bolnav care îşi dă sieşi îndrumări terapeutice are parte de un medic prost, fiind la rândul lui un bolnav şi mai prost». Mulţi medici buni îşi amintesc de medicul personal, de sfaturile primite de la el cu multă destindere, fără a se simţi stânjeniţi în vreun fel, aşa cum facem mulţi dintre noi care nu suntem medici. Această atitudine este un indiciu că au încredere în profesia lor. Nu se dau înapoi să se pună pe sine, când este cazul, în mâinile unui medic coleg, atunci când acela se arată singurul în măsură să-i acorde ajutorul cuvenit. Cu aceeaşi uşurinţă, un psihiatru se duce la un coleg de breaslă pentru a-i cere ajutorul, când trece prin dificultăţi ce necesită intervenţia unui psihiatru.

Ce se întâmplă însă când un părinte duhovnic are nevoie la rândul lui de un părinte duhovnic? Are suficientă încredere în priceperea, integritatea şi capacitatea colegilor săi clerici, în a se pune la dispoziţia lor? De obicei nu.

Un preot trebuie să aibă grijă de sănătatea lu duhovnicească şi de dragul celor pe care îi slujeşte. Această grijă însă pentru sănătatea duhovnicească este desigur necesar să se manifeste în primul rând pentru sine însuşi. Dacă toţi ceilalţi au nevoi sufleteşti, atunci el de ce nu ar avea? Dacă problemele duhovniceşti ale celorlalţi fac necesară atenţia sa, acelaşi lucru este valabil şi pentru problemele sale proprii. Acest lucru îi priveşte şi pe laici, fiind răspunzători nu doar în a accepta grija clerului, ci şi de a se îngriji, la rândul lor, de acesta. Clericul depinde şi el de ei după cum şi aceştia depind de el.

Într-un anumit fel, este mai dificil pentru un preot să accepte că viaţa lui duhovnicească poate depinde de cea a laicilor. Întrucât credinţa este lucrarea sau ocupaţia sa, se poate raporta cu uşurinţă la ea, pur şi simplu ca la o meserie, chiar şi atunci când este singur. Unde îşi va mai găsi atunci loc omul duhovnicesc?

Acest caz poate fi pus în paralel cu cel propriu profesiei de fotbalist. Fotbalul reprezintă meseria lui. Ce se întâmplă însă cu distracţia de a juca, când fotbalul devine ocupaţie? Continuă să mai fie distracţie?

Clerul are nevoie de o relaţie duhovnicească strânsă cu un păstor şi un duhovnic potrivit. Acest fapt constituie o şansă pe care el însuşi o oferă celorlalţi, punându-se şi pe el în rânduială. Canonic, episcopul ar trebui să fie păstorul şi duhovnicul preoţilor. **Episcopul este însă şi întâistătătorul – conducătorul – lor, şi este firesc pentru ei să nu fie dispuşi în a-i mărturisi acestuia ceva care să le deterioreze imaginea în faţa lui.**

O altă raţiune, pentru care episcopul nu poate deveni la modul practic păstorul păstorului, este prea marea sa absorbire de partea administrativă. Aşa cum viata bisericească ajunge să fie influenţată de un duh întreprinzător, de factură lumească, la fel şi episcopul este ales în scaun mai curând pentru capacităţile sale administrative. Acelaşi criteriu s-a consacrat şi în alegerea episcopilor, protosinghelilor, arhimandriţilor, secretarilor nivelului doi şi trei din Sinod şi a tuturor celorlalţi funcţionari ai mecanismului birocratic din cadrul Bisericii. Cei mai mulţi dintre episcopi – dacă nu toţi - nu pentru capacităţile lor administrative au fost aleşi arhierei, ci mai curând datorită unor mecanisme şi funcţii birocratice deţinute anterior, având şansa aflării într-un contact permanent cu electorii – ceilalţi episcopi - şi oferindu-le tot felul de servicii, deseori făcând rabat de la orice demnitate.

Pe de altă parte, jurisdicţia episcopului este de regulă mai largă geografic decât poate administra acesta, posibilităţile lui pastorale fiind limitate inevitabil, chiar şi atunci când nu-i lipseşte zelul pentru o lucrare pastorală. Contactul pastoral pretinde timp la discreţie, iar episcopul fie se găseşte într-o deplasare permanentă, fie este sufocat de hârţoage ori de audienţe continue, care adesea nu vizează problematica bisericească, ci au fie un caracter pur protocolar, fie sunt gândite pentru a pretinde în contrapartidă anumite servicii şi mită.

În aceste condiţii, altul trebuie să fie păstorul şi duhovnicul care se cuvine unui slujitor bisericesc.

Pentru cleric, ceilalți clerici apar ca potrivnicii săi, rivalii lui. Bârfa de breaslă face ravagii în rândul clericilor. Nivelul de încredere dintre ei este mai scăzut decât al oricărui alt ordin profesional. Prin urmare, este firesc a nu afla nicio tragere de inimă în a înfățișa colegilor starea în care se găsește cineva ca și cleric, fapt care constituie în cele din urmă și un semn al neputinței profesionale.

A accepta așadar că ai nevoie de ajutor pare a fi un semn de slăbiciune. Același sentiment de eșec încercat de unii laici, atunci când ajung să ceară ajutor preotului, îl are și acesta din urmă când se vede nevoit să ceară ajutor pentru sine și familia sa. Nenorocirile personale și familiale ale clericilor se țes cu mult înainte ca ele să fie cunoscute public, totuși nimeni poate dintre ei nu cere vreun ajutor în situațiile dificile cu care se confruntă. Pe de altă parte, clericii sunt și ei tributari acelui reflex masculin de apărare, dominant în societatea noastră, care consideră un semn de slăbiciune să recunoști că treci printr-o anumită dificultate și să ceri ajutor pentru a-i face față. Bărbații preferă să facă față problemelor lor de unii singuri. Nu se pun pe plâns precum niște copii.

Totuși, când se creează premisele potrivite, reținerile dispar. Clericii au dispoziția de a solicita o anumită asistență în dificultățile lor, cât timp nu le este pusă în pericol poziția. Chiar și la acele, printre altele, cumplite adunări preoțești, un cleric îi poate destăinui altui coleg, dacă are puțin curaj, problemele care îl chinuie.

Există, desigur, clerici care nu sunt atât de mândri încât să nu-și poată descoperi imperfecțiunile și care au suficientă credință în lucrarea preoțească pentru a-și alege un duhovnic dintre clerici. Însă acești clerici constituie excepția și nu normalitatea. Noi, ceilalți, ținem atât de mult în a ne păstra propria imagine, expresia așa-zisei perfecțiuni preoțești, încât nu riscăm consecințele unui astfel de gest.

Dacă cineva se îndoiește de aceasta, să răspundă cu sinceritate la următoarele întrebări esențiale: căruia dintre clerici i-aș putea descoperi din toată inima vreuna din problemele mele chinuitoare? Cui i-aș putea-o relata pe cea mai rușinoasă dintre ele? M-am dus la vreun preot, cu aceeași inimă cu care, vreau să cred, un laic vine la mine? Dacă răspunsul este negativ, care să fie motivul? Oare pentru că nu am nimic de mărturisit? Sunt mai bun decât ava Sisoe, care în ultimele sale clipe mai ceruse puțin răgaz pentru a se pocăi? De ce mi se pare firesc ca alții să aibă puterea de a veni la mine pentru a-și descoperi păcatele ascunse, iar eu nu sunt în stare să mă duc să mi le mărturisesc pe ale mele? Unde trebuie să dai dovadă de mai mult eroism, în a asculta o mărturisire, sau în a te mărturisi tu însuți? Ce contribuie mai mult la creșterea mea duhovnicească? Nevoia de a te mărturisi este un semn de slăbiciune sau de putere interioară? Nu există un anumit pericol în a asculta, ca duhovnic, întâmplările de viață ale altora, fără a face și tu același lucru la duhovnicul tău?

În renumita asociație de întrajutorare *Alcoolicii Anonimi* din Statele Unite ale Americii, nici un alcoolic

nu poate ajunge să-l sfătuiască pe altul, dacă nu și- mărturisit el însuși incapacitatea de a face față de unu singur problemei sale. Orice psihanalist s-a supus ma întâi el însuși psihanalizei. Un bun psihanalist știe când este momentul să ceară ajutorul altui psihanalist. Orice psihanalist serios are însă grijă să-și asigure din exterior o supraveghere corespunzătoare a psihoterapiei practicate de el cu ceilalți. Același lucru este valabil și pentru clerici, fiind necesar ca aceștia să învețe să se mărturisească înainte de a ajunge să-i mărturisească pe alții.

O altă rațiune pentru care clericii, de regulă, nu merg la un alt cleric pentru a-i face cunoscute dificultățile prin care trece, este faptul că noi, slujitorii bisericești obișnuim să ne lăudăm pe față sau în ascuns cu reușitele noastre, insinuând astfel că am ține „toate poruncile". Acest fapt desigur că-l inhibă pe colegul cleric care ar vrea să ne ceară ajutorul.

Cine își vădește nereușitele, insuficiențele, greșelile și dezamăgirile în fața cuiva care vorbește continuu «de cele cerești și duhovnicești»? Aceasta pentru ca să cităm cunoscutele cuvinte ale Avei Pimen.

Când mă încearcă sentimentul ratării ca și cleric, moralul nu mi-e ridicat de prezența altui cleric aflat la apogeul slavei preoțești. Atunci când îmi conștientizez păcatele nu pot fi ajutat de unul ce își etalează virtutea. Sfântul Ioan Gură de Aur sfătuiește în acest sens pe cel ce vrea să dea un ajutor celui care a păcătuit: «Defăimează-te înaintea lui și pe tine însuți, condamnă întreg neamul omenesc, arată că

toți se găsesc în păcate, cere-ți iertare întrucât spui că faci lucruri mai mari decât puterile tale, însă doar dragostea te-a făcut să ai o îndrăzneală ca aceasta».

Sfântul Ioan Sinaitul, în *Scara*, îndeamnă și el, în același chip, poate chiar într-o manieră mai îndrăzneață:

«Fă prin cuvinte păcatele tuturor ca și ale tale. Așa nu te vei mai lovi de marea rușine a celor care se mărturisesc la tine».

Pentru a face față propriului meu eșec, am nevoie de cineva care să fi trecut și el prin așa ceva, învățând că există biruință chiar și pe cruce (sau mai ales acolo). În efortul de a-mi asuma și suporta păcătoșenia, nimic nu mă poate vătăma precum acela ce se pretinde „neprihănit". Am nevoie de ajutorul cuiva, care este la fel de păcătos ca și mine, care s-a aruncat la picioarele lui Dumnezeu cerând milă, și care a primit cu smerenie harul Său iertător.

Chiar dacă constituie un dat faptul că toți oamenii suntem păcătoși, noi, clericii, nefăcând excepție, totuși statutul nostru este unic, așteptându-se de la noi să fim fără de păcat. Această așteptare creează asupra noastră o presiune, forțându-ne să deprindem un mod „evlavios" de a păcătui, aruncând un acoperământ virtuos peste imperfecțiunile noastre și încercând să le ascundem pe cele din interiorul nostru nu doar de ceilalți, ci și de noi înșine. Aceasta nu constituie însă o soluție, ci ne agravează situația, făcând și mai intensă nevoia de mărturisire, fapt pentru care va trebui să apelăm la colegii noștri preoți. Foarte puțini arătăm

însă dispoziţia cuvenită care să inspire încredere colegilor noştri spre a se mărturisi la noi. De regulă dovedim că ştim prea puţine lucruri despre starea celui ce are smerenia să vină să-şi mărturisească păcătoşenia.

Această situaţie este chinuitoare şi periculoasă pentru cler, un adevărat dezastru pentru viaţa bisericească. De aceea este imperativă schimbarea acelui climat creat de vorbe pompoase, ipocrite şi triumfaliste, încercând să cultivăm între noi preoţii un duh de sinceritate şi frăţietate. Un astfel de duh se poate consolida numai pe temelia solidă a acceptării păcătoşeniei noastre, şi nu doar pe limbajul frumos al rugăciunilor liturgice. Este nevoie de cuvinte sincere, chiar dacă ezitante, încurcate şi stângace, din partea celui care, ostenit de efortul de a-şi acoperi greşelile şi eşecurile, pentru a-şi menţine imaginea exterioară impecabilă, vine să-şi deschidă poarta propriului suflet întemniţat, lăsând să se întrevadă toate aşa cum sunt, neacoperite şi neînfrumuseţate. Numai aşa vom putea dobândi puterea duhovnicească şi autoritatea de care oamenii timpurilor noastre au nevoie. Este o eroare să credem că descoperirea sufletului în faţa celorlalţi va scandaliza sau va constitui un semn de slăbiciune. «A-ţi arăta căderile personale este o caracteristică a bărbaţilor duhovniceşti, constituind o lucrare importantă de îndreptare a vieţii», spune Sfântul Fotie.

«Nu-ţi tăinui ruşinea, pentru a nu deveni pricină de scandal», spune sfântul Ioan Sinaitul.

Preotul trebuie să-şi descopere propria stare, zidindu-i astfel pe ceilalţi prin sinceritatea sa, şi nu pentru a fi schimbate rolurile, altfel spus în loc să ridice acesta povara membrilor comunităţii sale bisericeşti, să ceară de la aceştia să o ridice pe a sa. Descoperirea trebuie să aibă loc din sinceritate şi spirit de dreptate, şi nu cu iresponsabilitate.

Toţi oamenii au neputinţe, cei mai tari dintre ei însă recunosc şi mărturisesc acest lucru, iar cei mai slabi preferă să se ascundă. Dispoziţia cuiva de a-şi accepta propria imperfecţiune şi conştientizarea neputinţei de a te izbăvi prin tine însuţi, constituie premisa fundamentală pentru a avea parte de plinătatea vieţii. Mărturisirea păcătoşeniei nu este un act al celor aflaţi în pragul morţii. Nici nu constituie la modul simplu ceva propriu unei anumite credinţe sau religii. Miza o constituie nevoia practică de a avea parte de o viaţă deplină şi creatoare, despovărându-te de tot răul acumulat în timp.

Este evident că vieţii noastre bisericeşti îi lipseşte ceva la ora actuală care să întărească practica acestei mărturisiri, creându-se situaţii ce nu par că ar putea fi rezolvate prin soluţii lumeşti.

Alte organizaţii creştine (eterodoxe) au înfiinţat centre de consiliere speciale, conduse de clerici, psihiatri sau psihologi pregătiţi, care sunt familiarizaţi cu problemele întâmpinate de clerici sau cu caracterul special al anumitor probleme avute de aceştia, similare în definitiv tuturor oamenilor. Există credincioşi care trec printr-o criză a credinţei

când aud de astfel de lucruri, presupunându-se c[illegible] preoţimea ar trebui să facă faţă tuturor greutăţilor şi neplăcerilor vieţii cu ajutorul harului lui Dumnezeu dobândit prin credinţă. Toate aceste aşteptări sunt foarte frumoase şi foarte cucernice, însă toţi ştim că lucrurile nu stau aşa. Noi, clericii, ca toţi oamenii, ştim de asemenea că nu avem acea credinţă care să ne elibereze de toţi demonii acestei lumi, care provoacă tot felul de nenorociri oamenilor. Deseori nu avem nici atâta credinţă încât să ne putem elibera chiar şi de cei mai neînsemnaţi demoni. Ar fi foarte necinstit să ignorăm nu doar faptul că preoţimea nu poate muta munţii, nu poate învia morţi, ori scoate demoni (căci desigur nici un om serios, înţelept, nu consideră scoatere a demonilor acele înşelăciuni de prost gust, puse la cale de anumiţi şarlatani bisericeşti), ori să vindece pe alţii, ci şi acela că nici măcar pe ea însăşi nu are putere să se vindece. Deseori slujitorii bisericeşti ajung să fie tiranizaţi de cele mai grosolane nevroze, preocupându-se peste măsură şi într-un mod ipohondru de bolile lor trupeşti, apelând continuu la medicamente - toate acestea constituind o tratare a bolii cât se poate de neduhovnicească şi lumească.

Mulţi sfinţi mari ai Bisericii, de la sfântul Ioan Gură de Aur până la sfântul Nectarie, respectau cu mare stricteţe sfaturile medicilor lor curanţi. Dacă în atâtea situaţii curente suntem obligaţi să facem apel la mijloace lumeşti pentru rezolvarea numeroaselor noastre dificultăţi şi probleme, căci nici mâncarea nu ne-o gătim prin credinţă şi nici nu suntem păziţi

de efectul alimentelor degradate doar invocând puterea lui Dumnezeu, atunci de ce să considerăm că este inacceptabilă folosirea mijloacelor lumeşti pentru rezolvarea problemelor psihologice? Întrucât în acest din urmă caz avem de a face, pretindem noi, cu o erezie creştină de natură ştiinţifică, şi nu cu ceva propriu tradiţiei creştine ortodoxe, căreia nu îi stă în fire să apeleze la mijloace lumeşti pentru soluţionarea nenorocirilor omeneşti, chiar dacă credinţa actuală se arată insuficientă în rezolvarea lor. În timp ce facem dovada unei atât de mici sensibilităţi duhovniceşti pentru ceea ce este de folos, mulţi, foarte mulţi dintre noi, clericii, suntem chinuiţi peste măsură şi fără a fi ştiuţi de nimeni, de probleme personale sau familiale, ajungând uneori până la pierderea cu totul a controlului, prăbuşindu-ne cu totul în prăpastie.

Această situaţie s-ar putea evita uşor printr-un ajutor potrivit. Faptul că unii clerici rămân astfel părăsiţi şi neajutoraţi, deşi se află plasaţi în centrul vieţii bisericeşti, constituie o lipsă evidentă şi scandaloasă a duhului creştin. De acest duh creştin ne vorbeşte în continuare sfântul Ioan Sinaitul: «Avem nevoie înainte de toate, o prea sfinţite, de puterea duhovnicească, pentru ca celor pe care am pornit să-i călăuzim spre Sfintele Sfintelor, să căutăm să le arătăm pe Hristos, odihnindu-Se pe Masa cea de taină şi ascunsă. De aceea, când îi vedem tulburaţi şi strâmtoraţi de mulţimea gândurilor ce voiesc să-i împiedice (mai ales în pridvorul intrării), să-i luăm de mână ca pe nişte copii şi să-i izbăvim de mulţimea

gândurilor strâmte. Căci acolo are loc toată îngustarea și strâmtorarea. De aceea a și scris careva despre ea: „Aceasta este osteneala înaintea mea, până ce voi intra în locul cel sfânt al lui Dumnezeu" (Ps. 72, 16-17)».

VI
IUBIREA FAȚĂ DE VRĂJMAȘI

Orice om cu o anumită poziție sau valoare are dușmani. Este vorba de toți aceia care îl încurcă și a căror prezență îi provoacă indispoziție.

Cei mai mulți oameni își exprimă în mod liber sentimentele. Politicienii de pildă nu-și ascund deloc dușmănia ce o simt unul față de celălalt. Oamenii de afaceri știu cine le sunt rivalii, iar sindicaliștii știu și ei cu cine au de luptat.

Clerul se plasează însă într-o categorie diferită, conform imaginii clasice ce îl înfățișează iubindu-i pe toți și împărțind binecuvântări într-o parte sau alta. El nu ar trebui să fie în dușmănie cu nimeni în afară de diavol. Specificul slujirii lui nu îl lasă să se manifeste cu mânie față de cineva, chiar dacă îi este îngăduit câteodată să apeleze la „sfânta mânie". Este chemat așadar să-l iubească pe cel păcătos și să urască doar păcatul.

Desigur că în practică știm că nu este deloc ușor să facem separație între făptaș și fărădelegea lui.

Mulți preoți sunt nevoiți să intre în contact cu oameni jignitori, agresivi și dușmănoși. Comportamentul unora dintre aceștia este cu adevărat dobitocesc, parte din ei putând fi adesea întâlniți în poziții importante din aparatul administrativ al

Bisericii, unde nu fac decât să îngreuneze viața celor din jurul lor. Laicilor de acest tip le face plăcere să intre în componența consiliilor bisericești, să controleze treburile economice și să folosească veniturile bisericești pentru a cumpăra candelabre de prost gust ori alte obiecte de aceeași factură, opunându-se însă cheltuielilor destinate programelor cu tineretul și altor activități pastorale ale Bisericii. Unii consideră astfel de oameni o adevărată plagă, în timp ce alții văd în ei niște lucrători neobosiți și dedicați ai Bisericii. Clericii ce au avut însă ocazia să lucreze cu ei îi văd ca pe niște adevărați dușmani, cu care sunt nevoiți să se afle într-un permanent conflict.

Preotul pare că îi îngăduie pe toți acești oameni, respingându-i însă în forul lui interior. Această dispoziție reală îi va amputa spontaneitatea și sensibilitatea, făcând din el un distant prestator de servicii.

Preotul va găsi întotdeauna dușmani și printre întâistătătorii – conducătorii – săi, fapt ce îl poate determina la un moment să ia poziție împotriva aceluia dintre episcopi care, mișcat fiind de nevrozele și prejudecățile personale, a devenit pentru clerici o adevărată piatră de poticnire. El poate lua de asemenea poziție și împotriva tuturor acelor consilieri bisericești care îl înconjoară, de regulă, pe episcop, și par de neînlocuit pentru funcționarea aparatului administrativ și a bunei desfășurării a ceremonialului „bisericesc", oameni ce nu au nici urmă de ethos bisericesc adevărat, fiind brutali, mitocani, autoritari și amenințători.

Mulți dintre dușmanii clerului nu sunt în realitate mădulare ale Bisericii. Ei se pot regăsi printre acei ziariști, scriitori, politicieni sau funcționari publici, stăpâniți adesea de o furie anticlericală mai mult sau mai puțin motivată, care nu pierd niciun prilej pentru a submina, ironiza sau război slujitorii bisericești.

Evident, preotul, ca oricare alt om, are dușmanii lui. Însă, spre deosebire de ceilalți oameni, este nevoit într-un fel să pretexteze că dușmanii lui îi sunt de fapt prieteni. Dacă acest lucru îi este impus într-o anumită măsură de stereotipul dominant referitor la cler (ca unul ce nu trebuie să aibă dușmani), de la un punct, însă, această atitudine se datorează dorinței clericului de a urma poruncii lui Hristos ce spune „iubiți-i pe dușmanii voștri".

Moduri eficiente de gestionare a dușmăniei

Întrebarea care se pune ar fi: cum poate preotul gestiona în mod ziditor dușmănia? O metodă foarte obișnuită în acest sens, în special pentru clericii care gândesc cucernic, o constituie încercarea de a o reprima. Aceasta conduce însă la o acumulare interioară a mâniei. Psihologii spun că mânia reprimată este periculoasă și pentru cel în cauză, dar și pentru cel spre care este îndreptată. Dacă acest lucru nu conduce imediat la vreo anumită boală trupească, va zdruncina echilibrul emoțional, ducând în final la un comportament nevrotic. Reprimarea provoacă nelinişte, nesiguranță, o mulțime de prejudecăți,

precum şi o risipă de energie ce va conduce foarte adesea la lipsa unei reputaţii bune.

Pentru acest motiv, mulţi clerici nu sunt direcţi, ci îşi formulează opiniile cu diplomaţie. Dispoziţiile negative sunt mascate prin zâmbete reţinute, ironii ascunse şi suspiciuni. Aceasta se întâmplă nu pentru că ar fi în esenţă oameni fără caracter, ci pentru că mânia lor, chiar dacă nu este conştientizată, a ajuns poate la aşa intensitate, încât nu mai poate fi ţinută cu totul îngropată în ei. Slujitorii bisericeşti nu au acea libertate interioară care să le permită să-şi exprime în mod spontan mânia, ci apelează la tot felul de modalităţi indirecte, atitudini dezastruoase pentru comunicarea şi relaţiile cu oamenii.

Un alt mod insuficient prin care clericii tratează adesea duşmănia este adoptarea unei atitudini supuse. Auzim multe cupluri care spun că nu se ceartă niciodată. Dacă am observa îndeaproape viaţa lor vom constata că unul din cei doi soţi se supune deplin celuilalt. Cetăţenii multor regimuri dictatoriale par liniştiţi şi chiar mulţumiţi, fapt datorat plecării capului sau supunerii lor necondiţionate. Unii clerici neutralizează în acest fel opoziţia la adresa lor. Refuză să se angajeze într-o luptă cu oponenţii lor, adaptându-se cât pot de bine pretenţiilor celor puternici şi care se impun în faţa lor. Se poate să scape pe moment de tulburările pricinuite de conflicte, însă aceasta o fac cu preţul sufletelor lor (cu multe frustrări şi nevroze). Hristos, atunci când Petru i-a sugerat să se supună autorităţilor eclesiastice de atunci, i-a răspuns cu un cuvânt aspru: „înapoia mea satano”.

Este inadmisibil ca un ucenic apropiat de al Său, în *momentul* premergător confruntării cu autorităţile *iudaice*, să îndemne la o adaptare la situaţie, adică la *supunere*.

Clericul face, de asemenea, insuficient pentru vrăşmaşii lui atunci când se limitează doar în a-i evita pe aceştia, atât cât îi stă în putere. Pentru un copil este firesc să încerce să-şi rezolve dificultăţile sau conflictele cu tovarăşii de joacă prin ameninţări de genul «nu mă mai joc cu voi», atitudine pe care o vedem însă îmbrăţişată şi de mulţi dintre adulţi. Ei pun în practică acea strategie care spune că «cea mai bună metodă de a fi în relaţii bune cu unii oameni este să stai departe de ei», evitând să meargă acolo unde i-ar putea întâlni pe cei cu care nu se simpatizează. Problemele din relaţiile lor personale se rezolvă, aşadar, trecând pe celălalt trotuar, demisionând din anumite comitete de acţiune bisericească, mutându-se în altă parohie, ori continuând să-şi întâlnească duşmanii, dar evitând chestiunile ce ar provoca tensiuni.

Soluţia din urmă le dă posibilitatea să-şi continue întâlnirile cu oamenii neplăcuţi, însă fără ca aceasta să constituie o mare izbândă, problema de fond rămânând nerezolvată. Unii cred, se pare, că pentru a-ţi păstra prietenii, trebuie să eviţi discutarea anumitor chestiuni ce pot genera certuri. O astfel de atitudine indică o concepţie superficială în privinţa prieteniei. Prietenia ar trebui să fie sinonimă cu libertatea de a cere ceea ce îţi doreşti de la celălalt. Cel care vrea să ne lege limba nu poate fi prietenul nostru.

Din păcate, mulți clerici nu se simt aproape niciodată liberi în a spune exact ceea ce gândesc. Își aleg cuvintele cu mare atenție, ținând cont permanent de reacțiile ascultătorilor. Acesta nu este însă un mod de a trăi, fiind specific mai degrabă lagărelor de concentrare.

Cineva care trăise câteva luni într-o închisoare subterană, din Germania de Est, spunea că anchetatorii l-au interogat odată toată noaptea, iar când au realizat că nu au primit răspunsurile dorite, au început să-l lovească cu picioarele și să-l bată. Când a fost întrebat de cineva: «Ce făceai acolo toată ziua?», acela i-a răspuns că dormea puțin, însă cea mai mare parte din timp încerca să anticipeze întrebările care urmau să îi fie puse la următoarea anchetă, pentru a fi sigur că nu îl vor lua prin surprindere, spunând lucruri compromițătoare lui.

Aici avem de-a face cu atitudinea specifică unui deținut - nici firească, nici acceptabilă unui apostol al lui Hristos - de vreme ce permanent trebuie să fie atent la tot ce spune, de teama de a nu provoca cumva împotriviri ori conflicte.

Un al patrulea mod inacceptabil, prin care foarte mulți clerici se raportează la potrivnicii lor, este grosolănia. Este bine câteodată pentru un cleric să-și trateze dușmanii în mod direct și chiar cu asprime, însă niciodată nu este justificată grosolănia. Numai un om imatur nu găsește o altă metodă mai bună în a-și trata dușmanii decât disprețul. Brutalitatea convinge foarte puțin în privința superiorității celui care face apel la ea.

Totuși, din păcate, mulți clerici se comportă inacceptabil de brutal cu oamenii care le creează dificultăți. Ei ajung să întineze sfințenia amvonului, făcând comentarii răutăcioase la adresa rivalilor lor și încercând să lovească în ei prin intermediul predicii. Cred poate că în acest fel aduc folos Bisericii, însă scopul nu sfințește mijloacele, iar grosolănia nu ar trebui să-și găsească loc în viața Bisericii.

Moduri ziditoare de gestionare a dușmăniei

Există și mijloace sănătoase prin care preotul și-ar putea trata vrășmașii. Condiția fundamentală este întâmpinarea lor directă, recunoscând existența și amploarea dușmăniei. Altfel nu va învăța niciodată să-și iubească vrășmașii, pretextând că ei nu există și că nu-l încurcă. Un mijloc deosebit de a cultiva o dragoste autentică față de vrășmași este să-ți întorci fața mai ales către cei mai dificili dintre ei, făcând efortul de a-i suporta și chiar, mai mult, de a-i iubi, atitudine vrednică cu adevărat de laudă. Hristos nu a spus să nu avem vrășmași ci „să-i iubim pe dușmanii noștri". Evident că nu poate fi iubit cineva care nu există. A-ți închipui că nu ai dușmani constituie un mecanism de apărare care te păzește de chinul de a încerca să-i iubești.

Este aproape sigur că orice preot de calitate va fi iubit de unii, în timp ce pe alții îi va deranja. Ne tulburăm adesea când realizăm existența unor oameni care nu ne simpatizează. Acest lucru se întâmplă

întrucât avem pur şi simplu caractere diferite, ori suntem antipatizaţi pentru poziţiile şi convingerile noastre. Însă, oricare ar fi pricina, cel care are o anumită valoare va avea inevitabil duşmani. Nu este ceva onorant atunci când se spune despre cineva că toţi îl iubesc. Hristos zice: *„Vai vouă când vă vor vorbi toţi oamenii de bine”* (Lc. 6, 26). Cine are anumite convingeri, inevitabil va avea şi opozanţi.

Clericul care recunoaşte că are şi el duşmani, trebuie să-i cerceteze pe aceştia cu atenţie, văzând dacă sunt cu adevărat ceea ce par a fi. Toţi oamenii poartă o anumită mască, ce se schimbă adesea, în funcţie de o situaţie sau alta, şi nu de puţine ori anumite gesturi sau atitudini încearcă să ascundă un lucru sau altul. Când masca cuiva este dată la un moment dat la o parte, putem descoperi o altă faţă, cea reală, care spre deosebire de chipul respingător de până atunci, să fie foarte simpatică. Când ajungi că vezi cu adevărat realitatea, poţi trece foarte uşor de la scârbă la simpatie. Tuturor ni s-a întâmplat să simpatizăm foarte mult pe cineva pe care la început l-am antipatizat intens. Clericul trebuie să facă efortul de a deosebi duşmănia reală de cea falsă. A-i purta ranchiună unuia care în realitate este de partea ta constituie o cumplită irosire sufletească.

Preotul fără spirit întreprinzător şi curajos în relaţiile cu oamenii, fără dispoziţia de a investi în relaţiile ce par la prima vedere şubrede, va pierde ocazii nepreţuite.

Ni se poate întâmpla deseori să întâlnim un om care să ne lase la început impresia unui ins ciudat

şi să ne producă o impresie neplăcută. Mai târziu, descoperim că omul respectiv nu este ciudat ci mai degrabă temător. Dacă într-un anumit anturaj cu oameni necunoscuţi nu se arată bucuros şi zâmbitor este pentru că doreşte ca înainte de a-şi dezvălui adevăratul chip trebuie să câştige o anumită siguranţă de sine.

Aceasta nu înseamnă, desigur, că orice om care pare ciudat şi distant este în realitate normal. Unii pot avea în realitate probleme sau să fie dintre aceia despre care Hristos zice că închid oamenilor împărăţia cerurilor, nici ei intrând, nici pe alţii lăsându-i (Mat. 23, 14). Este vorba aici de cei care se folosesc de Biserică pentru a-şi satisface propriile deşertăciuni, transformând-o dintr-un izvor de viaţă într-un mormânt. Un cleric conştient că unii ajung să facă rău Bisericii şi celor care au nevoie de ea, îi va trata pe cei dintâi cu hotărâre, indiferent de dificultăţile create de ei. Când avem de-a face cu mântuirea altora, să ţinem cont de cuvântul sfântului Ioan Gură de Aur: «Când vine vorba de mântuirea altora (deci nu de ocări şi afronturi personale, pe care bine face dacă le rabdă, câştigând cunună), porunceşte şi poartă de grijă cu autoritate. Aici nu mai este nevoie de îngăduinţă, ci de autoritate, ca lucrarea preotului să nu fie terfelită de cel profan»[81].

Clericul trebuie totuşi să nu uite că în jurul lui există şi oameni bine intenţionaţi şi să nu-i trateze şi pe aceştia în acelaşi mod. Este foarte uşor să aluneci în greşeala de a crede că toţi laicii îl judecă

[81] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la I Timotei*, PG 62, 565.

pentru ce spune şi face. În loc să facă generalizări, condamnându-i pe toţi, va trebui să-i identifice pe acei oameni care constituie cu adevărat o piedică pentru lucrarea sa şi să se raporteze la ei într-un mod potrivit. De asemenea să aibă grijă să evite cursa de a-i urmări şi de a fi preocupat de cei care creează tulburări, trecându-i cu vederea pe cei cu bune intenţii.

Un alt lucru de care preotul trebuie să ţină cont este acela de a-şi cerceta cu atenţie şi sinceritate propriile sentimente, putând fi el însuşi acela care provoacă unora duşmănie. Există credincioşi care au avut în general relaţii ziditoare cu alţi clerici, însă pot avea dificultăţi cu cel din propria parohie. La mijloc, este posibil să fie vorba de o anumită repulsie iraţională, care să-l înstrăineze fără să vrea de un anumit tip de oameni.

În acest caz poate deveni autoritar în relaţia sa cu alţii, încercând să-şi rezolve propriile sentimente de nesiguranţă în raport cu oamenii. Dacă ajunge să provoace antagonisme, trebuie în primul rând să-şi recunoască vina de a fi agresiv şi nu să o caute la alţii. Dacă în sinea sa îi dispreţuieşte pe oameni, aceştia simt, devenindu-i duşmani. Dacă în schimb se teme de ei, încercând să-i îmblânzească printr-o bunăvoinţă falsă, le va provoca repulsie, apărând iar probleme. Doar un respect autentic faţă de oameni, pentru ceea ce ei pot fi, graţie iubirii lui Dumnezeu, poate constitui pentru cleric un fundament sănătos în a construi o relaţie statornică cu membrii comunităţii sale bisericeşti. În realizarea unei astfel de relaţii, deasupra a toate stă capacitatea clericului de a transmite celorlalţi un mesaj de acceptare, fără ezitări

şi necondiţionat, desigur, fără ca aceasta să însemne încuviinţarea forţată a comportamentului şi părerilor lor.

«Înfierea duhovnicească este dăruirea totală a sufletului păstorului pentru cel păstorit»[82].

Când clericul recunoaşte şi înţelege problema, adică cine este adevăratul „duşman", trebuie să se gândească şi să se decidă care este strategia de urmat, pentru a trata cum se cuvine duşmănia, prefăcându-o în altceva. Cheia universală, potrivită oricărei situaţii, prin care clericul poate trata cu succes orice caz, este desigur discernământul, putând rezolva astfel, într-un mod unic, orice situaţie ce poartă la rândul ei pecetea unicităţii. Prin reţete generale, pregătite dinainte, nu va putea răspunde unor nevoi concrete şi urgente, căci ele se vor dovedi artificiale, profesionale şi fără de folos. Când cineva se găseşte pe câmpul de luptă, va trebui să ia decizii potrivite la momentul respectiv.

Există totuşi anumite principii generale care până la un punct pot fi de folos, fiind necesară cunoaşterea lor de către orice cleric. Primul ar fi să înveţe de la duşmanul său, făcând din el învăţătorul său.

Mulţi dintre noi ne-am înfricoşa dacă ne-am vedea cu ochii multora dintre laicii din jurul nostru. Poate că am cădea de acord cu ei că ceea ce au în faţă nu reprezintă o creatură prea atrăgătoare. Lucrarea noastră constă altfel spus în efortul dificil de a încerca să-i convingem că ceea ce văd nu ne reprezintă cu adevărat pe noi. Nădăjduim, poate, că văzându-ne cum suntem în realitate, vor ajunge să ne simpatizeze.

82 Sfântul Ioan Sinaitul, *Scara*, Către Păstor, 57.

Modalitatea de a-i câştiga pe cei care ne antipatizează stă în a le asculta cu atenţie criticile, încercând să schimbăm anumite aspecte din viaţa noastră conform celor indicate de ei. Duşmanii noştri au capacitatea unică de a ne indica punctele slabe. Dacă campaniile lor împotriva noastră sunt eficiente, este pentru că, de regulă, acuzaţiile lor au un anumit sâmbure de adevăr. Criticii noştri sunt păzitorii neplătiţi ai sufletelor noastre. Poate că toţi am vrea să devenim preoţi mai buni decât suntem, însă nu ştim totdeauna de unde să începem. Nimeni nu ne poate arăta mai bine aceasta decât cei care ne antipatizează. Iată de ce va trebui să dobândim capacitatea de a asculta criticile duşmanilor noştri.

„Nu mustra pe cei răi, ca să nu te urască, mustră pe cel înţelept, şi te va iubi pe tine. Dă sfat celui înţelept, şi el se va face şi mai înţelept; învaţă pe cel drept, şi el îşi va spori ştiinţa lui" (Pilde 9, 8-9).

De regulă nu îngăduim altora să ne spună cum am putea deveni mai buni Când aceştia găsesc o modalitate prin care să ne spună adevărul, nu acceptăm. Când suntem criticaţi, respingem aproape automat critica, replicând cu cuvinte dure împotriva lor. Desigur că acest lucru nu face decât să sporească tensiunea şi să acutizeze problema. Dacă am încerca cu seriozitate să-i câştigăm pe duşmanii noştri, am învăţa să primim critica lor cu mai mare bucurie.

Am putea învăţa unele lecţii din viaţa politică. Un anumit politician zicea cândva: «Niciodată nu-i citesc pe cei care scriu împotriva mea». Alţii însă şi-au făcut zilnic un adevărat ritual din a citi ziarele care

scriu cele mai aspre critici la adresa lor. Dacă ajung să cunoască criticile rivalilor lor, ştiu şi ce ar trebui schimbat pentru a-i câştiga. Acelaşi lucru este valabil şi în cazul afacerilor de succes, unde se încearcă programatic aflarea părerilor clienţilor nemulţumiţi de serviciile oferite. Caută, altfel spus, criticile la adresa lor.

Nimic nu înmoaie opoziţia cuiva faţă de noi, ca faptul de a ne vedea schimbându-ne exact în punctele unde am fost criticaţi. O astfel de schimbare îl va face să se simtă suficient de respectat, întrucât am ţinut cont de spusele lui. La rândul lui (criticul nostru) ne va respecta şi el pentru că am avut puterea de a ne smeri acceptând că am făcut anumite greşeli şi am ţinut să ne schimbăm. O modalitate sigură de a închide gura vrăjmaşilor noştri este înmulţirea slujirii noastre închinate celorlalţi oameni cu diverse nevoi şi boli sufleteşti şi trupeşti. Când duşmanii noştri vor vedea că oamenii s-au vindecat în urma interesului părintesc şi a dragostei noastre arătată lor, vor mai avea foarte puţine lucruri împotriva noastră. La fel s-a întâmplat şi cu prezbiterii şi cărturarii din Ierusalim, care i-au eliberat din temniţă pe apostolii Petru şi Ioan *„văzând pe omul cel tămăduit cu ei stând, nimic nu aveau a zice împotrivă"* (Fap. 4, 14).

Un alt mod de raportare la duşmanii noştri ar fi respingerea lor directă şi brutală. Această strategie poate fi în multe cazuri deosebit de periculoasă, însă în suficiente situaţii se arată cea mai bună. Sunt unii oameni suciţi care nu înţeleg nimic dacă îi tratezi politicos şi cu fineţe, neputând fi convinşi

rațional. Aceștia sunt marcați de o anumită problemă psihologică. Le intră uneori în cap o idee ce nu mai poate fi scoasă cu nimic afară de o scutură puternică. Unii dintre ei sunt nerușinați și agresivi, alții încăpățânați, unii mieroși la vorbă, ascunzând sub o politețe aparentă un cuvânt plin de venin. Oricât ar fi aceștia de diferiți, un lucru au totuși în comun, reușind să-l irite și să-l provoace pe cleric, neîncetând până când cineva nu le spune verde în față cât de răi sunt, într-un mod care în altă situație ar fi considerată o grosolănie.

Nu constituie deloc o grosolănie ca un părinte să-i aplice câteva lovituri copilului său ce nu se comportă cum trebuie. Asemenea copilului dintr-o familie unde există dragoste și unde bătaia este motivată doar de lucruri serioase, care este în sinea sa foarte fericit pentru pedepsele venite în urma greșelilor sale, așa se întâmplă și cu acești oameni cu probleme, ei liniștindu-se, devenind mai cooperanți în urma tratării lor cu tărie și chiar duritate.

La acest tip de abordare există un foarte pilduitor precedent. În Evanghelie se relatează despre Hristos că la un moment dat și-a însoțit mustrările cu lovituri de bici, considerând că i-a răbdat suficient pe comercianții și schimbătorii de bani ce profanau Templul cu afacerile lor. Aceștia depășiseră orice limită în nerușinarea lor. În acele momente, nu a mai fost timp pentru vorbe politicoase, sau pentru îndemnuri la a fi înțelegători. Sosise timpul să înțeleagă cu claritate că ceea ce făceau era inacceptabil. Hristos și-a exprimat fără ascunziș indignarea față de ei. Este posibil ca El să

... apărut în anumite situații și sub acel chip formulat prin expresia „preadulce Iisuse" - imaginea consacrată a unui pietism de o anumită factură - însă există mai puține indicii în acest sens decât atunci când se arată hotărât și energic, fără a mai tolera prostia, lăcomia și ipocrizia.

Poate ar fi nevoie să ne aplecăm din nou asupra Scripturii pentru a vedea că mult mai dese sunt situațiile în care Domnul și-a exprimat indignarea. „Înapoia mea Satano" (Mat. 16, 23) i-a spus ucenicului Său, când acesta i-a sugerat să nu intre în conflict cu conducerea bisericească pentru a nu pătimi. Apostolul Marcu, în Evanghelia sa, spune despre El că i-a privit „cu mânie" (Mc. 3, 5) pe ipocriții din sinagogă, iar evanghelistul Luca consemnează mesajul trimis de Hristos lui Irod prin intermediul celor din jurul Său: *„spuneți vulpii acesteia"* (Lc. 13, 32). Pe cărturari și farisei i-a numit „vipere" și „morminte văruite". Tot acestora, care aveau siguranța propriei lor sfințenii, le spune că vameșii și prostituatele le pot arăta calea care conduce în împărăția Cerurilor.

Ca urmare a acestei atitudini mustrătoare, a trebuit să intre și în templu pentru a realiza curățirea lui. Atitudinea Lui nu a mai fost de data aceasta deloc blândă, dacă ar fi să avem în fața ochilor întreaga scenă desfășurată în acele momente, cu acei schimbători de bani vârându-se îngroziți pe sub mesele răsturnate, ori aruncându-se după monezile care se împrăștiau pe jos rostogolindu-se, ori încercând să se păzească de loviturile biciului ce continuau să cadă fără milă asupra lor, până la curățirea deplină a locașului sfânt.

Este clar că în acele momente, la curățirea Templului, Hristos a dat dovadă de o mână foarte sigură și energică.

Desigur că niciun cleric nu este chemat să imite pe Dumnezeu folosind biciul, cu motivația că la fel a făcut și Hristos. Având înainte atitudinea lui Hristos, este clar că adevărata credință creștină nu presupune supunerea în fața oamenilor ciudați, aroganți și ironici care îi terorizează adesea pe clerici. Din contră, sunt suficiente mărturiile care conduc la concluzia că oamenii aceștia trebuie tratați cum se cuvine, cu vigoare și hotărâre. De regulă le permitem tuturor acestor îngâmfați să ne terorizeze cu ironiile lor, fie ferindu-ne de ei, fie adoptând o atitudine defetistă, dând tot felul de răspunsuri jalnice, fapt care îi face să se obrăznicească și să se fudulească și mai mult.

O atitudine amabilă din partea noastră îi îndeamnă în realitate la necuviință, întrucât ea nu vine dintr-o mărime de suflet, ci din lașitate. Acest lucru îl descoperă faptul că nu suntem deloc amabili cu cei simpli și neputincioși, ci la fel de trufași, sau poate la o măsură mai mare chiar decât dușmanii noștri față de noi.

Mâniați-vă și nu păcătuiți

Noul Testament îl înfățișează pe apostolul Pavel mânios în diverse situații. Sfântul Ioan Gură de Aur nu se scandalizează însă de izbucnirile mânioase ale lui Pavel, ci arată chipul în care acesta se folosea în

mod ziditor de mânie, subliniind rolul constructiv ce poate juca aceasta în general, dar mai ales în lucrarea pastorală.

În epistola întâi către Timotei, apostolul Pavel spune despre Imeneu și Alexandru că i-a dat satanei *să se pedepsească să nu hulească"* (I Tim. 1, 20), căci după cum scrie în epistola a doua către Timotei *Alexandru, faurul de aramă, multe rele mi-a făcut"* (II Tim. 4, 14). Despre proconsulul Sergius Paulus, se spune în Faptele Apostolilor că *„acesta chemând pe Varnava și pe Saul, poftea să audă cuvântul lui Dumnezeu. Iar Elima vrăjitorul (că așa se tâlcuiește numele lui) sta împotrivă, căutând să întoarcă pe proconsul de la credință. Iar Saul (ce se zice și Pavel) umplându-se de Duh Sfânt, și căutând la el, a zis: O, plinule de toată viclenia, și de toată răutatea, fiul diavolului, vrăjmaș a toată dreptatea; nu vei înceta răzvrătind căile Domnului cele drepte? Și acum iată, mâna Domnului peste tine, și vei fi orb, nevăzând soarele până la o vreme; și îndată a căzut peste el ceață și întuneric, și umblând împrejur, căuta povățuitori"* (Fap. 13, 6-11).

Despre cel din Corint care curvea cu femeia tatălui său, scrie în epistola către Corinteni: *„Să dați pe unul ca acela satanei spre chinuirea trupului, ca duhul să se mântuiască în ziua Domnului Iisus"* (I Cor. 5, 5). Vorbind de evrei, scrie în Epistola întâia către Tesaloniceni: *„A sosit asupra lor mânia» pentru că ne „opresc pe noi să nu grăim neamurilor ca să se mântuiască"* (I Tes. 2, 14-16).

Când arhiereul Anania a poruncit celor prezenți să-l lovească pe apostolul Pavel peste gură, când vorbea în fața sinedriului de la Ierusalim, Pavel a zis către el: *„Te va bate Dumnezeu, perete văruit. Tu șezi*

judecându-mă după lege, şi împotriva legii porunceşti să mă bată" (Fap. 23, 3). Când Pavel şi Varnava se găseau în Antiohia, Pavel i-a spus lui Varnava „*întorcându-ne să cercetăm pe fraţii noştri prin toate cetăţile, întru care am vestit cuvântul Domnului, cum petrec. Iar Varnava voia să ia împreună pe Ioan ce se chema Marcu. Iar apostolul Pavel zicea, că pe cel ce s-a despărţit de ei din Pamfilia, şi nu a mers cu dânşii la lucru, să nu îl ia împreună*" (Fap. 15, 36-38).

Sfântul Ioan Gură de Aur, comentând această situaţie, zice: «Dacă s-a îndepărtat şi de Ioan, a făcut-o de dragul propovăduirii. Pentru că cel care a preluat această slujire nu trebuie să fie nici moleâu, nici laş, ci curajos şi puternic; dacă nu, nici măcar să înceapă să se ocupe de bunul mers al acestui „comerţ" sfânt (apostolatul), de nu este gata să-şi ofere la schimb de nenumărate ori sufletul său în schimbul morţii şi al pericolelor, precum Hristos însuşi spune: „*Ori cine voieşte să vie după mine, să se lepede de sine, şi să-şi ia Crucea sa, şi să-mi urmeze mie*" (Mat. 16, 24). Cel lipsit de o astfel de dispoziţie va ajunge să trădeze folosul multora, fiindu-i mai de folos să fie trândav şi închis în sine, stând acasă, decât să apară în mijlocul altora primind sarcini peste puterile lui. Fără acest duh de jertfă se va conduce pe sine, dar şi pe alţii la pierzare, dintre aceia care şi-au pus încrederea în el.

Cum să nu fie o nebunie ca cineva ce nu cunoaşte meşteşugul cârmuirii corăbiei şi luptei împotriva valurilor să accepte şederea la cârmă, chiar dacă este împins la aceasta de foarte mulţi? La fel este cu cel ce vine la propovăduire nepregătit şi oricum,

asumându-şi cu nechibzuinţă lucruri care provoacă morţi nesfârşite. Pentru că nici conducătorul corăbiei, nici îmblânzitorul de fiare, nici cel ce vrea să se dueleze, nici oricare altul nu trebuie să fie sufleteşte atât de pregătit de moarte precum cel care îşi asumă propovăduirea. Întrucât în cazul din urmă pericolele sunt în realitate mai mari, iar rivalii mai răi, iar moartea poate bate la uşă oricând. Pentru că premiul este cerul, iar pedeapsa pentru cei ce nu vor izbândi focul iadului, în faţă stând, aşadar, mântuirea sau pierzarea sufletului.

Şi nu doar cel care îşi asumă propovăduirea trebuie să fie pregătit astfel, ci în general orice credincios, căci tuturor le spune să-şi ridice crucea şi să-L urmeze. Dacă se adresează însă tuturor, cu mult mai mult învăţătorilor şi păstorilor, în mijlocul cărora era atunci şi Ioan, cel numit şi Marcu. Pentru aceasta pe drept a fost îndepărtat, întrucât deşi s-a rânduit pe sine în prima linie a falangei, s-a purtat cu multă lipsă de bărbăţie. Pentru o astfel de pricină Pavel s-a îndepărtat de el, pentru ca eforturile lor să nu fie zădărnicite de indiferenţa cuiva. Dacă evanghelistul Luca vorbeşte că a apărut între ei o dispută vie, să nu crezi că acest lucru este păcat. Pentru că nu este rău ca cineva să se mânie, ci să o facă nebuneşte şi cu totul pe nedrept.

Căci „mânia nedreaptă" spune Scriptura „*nu se va putea îndrepta*" (Înţ. Is. Sirah 1, 22). Nu mânia, în general, este condamnată, ci mânia nedreaptă. Iar Hristos îl are în vedere pe „*tot cel ce se mânie asupra fratelui său în deşert*" (Mat. 5, 22) şi nu pe cel ce se

mânie la modul simplu. Şi profetul spune: *„mâniaţi-vă dar nu greşiţi”* (Ps. 4, 4). Nu trebuie aşadar să facem acest lucru cu patimă, nici atunci când o cere situaţia, pentru a nu fi în deşert şi fără rost.

Creatorul a sădit această putere a mâniei în noi spre îndreptarea celor care greşesc, alungând astfel moleşeala şi negrija sufletului, trezindu-i pe cei care dorm şi zac. Exact ca atunci când dorim oţelirea unui fier, aşa şi aici, a pus în sufletul nostru puterea mâniei, pentru a ne folosi cum trebuie de ea. Căci şi apostolul Pavel a folosit-o de multe ori, iar celor cărora le-a vorbit cu blândeţe le-a fost mai iubit când se mânia, ştiind că acesta făcea cum era mai bine pentru propovăduirea adevărului. Căci nici îngăduinţa nu este bună oricând, ci când o cere situaţia. Îngăduinţa duce la trândăvie, iar mânia devine obrăznicie dacă nu sunt folosite la momentul potrivit.

Toate acestea nu le-am spus însă cu scopul de a-l apăra pe apostolul Pavel, întrucât el nu are nevoie de limba noastră, lauda lui nevenind de la oameni, ci de la Dumnezeu, ci pentru a-i învăţa pe ascultătorii noştri ca să le folosească pe toate cum trebuie, precum am spus şi mai înainte. Întrucât astfel vom putea câştiga din toate câte ceva, navigând cu mare uşurinţă la limanul cel liniştit şi câştigând cununile veşnice ale biruinţei. De aceste cununi fie să ne învrednicim cu toţii, cu harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, a căruia este slava şi puterea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin»[83].

[83] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VI-a la Sfântul Pavel, EPE*, vol. 36, pp. 498 – 517.

«Foarte multe şi cumplite sunt odraslele *…timii. Dar am cunoscut o nepoată, una singură,* *…olositoare a ei, care însă e nelegitimă. Am văzut pe* *…nii aprinşi nebuneşte, vărsându-şi amintirea răului* *îngrămădită lung timp în ei şi astfel izbăvindu-se de* *patimă, întrucât, chinuiţi de îndelungata întristare, au* *dobândit fie pocăinţă, fie împăcare cu cel urât de ei.*

Şi am văzut pe alţii care păreau pe nedrept îndelung răbdători, căci prin tăcere îngrămădeau în ei ţinerea de minte a răului. Pe aceştia i-am socotit mai nefericiţi decât pe cei ce se înfuriau, ca pe unii care au făcut, prin înnegrire, să nu se mai vadă porumbiţa din ei (pacea şi harul Duhului Sfânt)»[84].

Cât timp nu vom avea lucrarea sfinţitoare de a fi mărinimoşi în modul autentic cu oamenii ciudaţi, aroganţi şi ironici, tratându-i cu fruntea sus, ne vor considera nişte slugi fără viaţă în ele, continuându-şi ironiile la adresa convingerilor şi lucrării noastre.

La fel de energic, clericul ar trebui să-i trateze şi pe cei care au pus mâna pe anumite funcţii în viaţa Bisericii, pentru satisfacerea propriilor lor interese deşarte. Aceştia din urmă ar trebui să înţeleagă, spre maturizarea lor, că deşi membrii Bisericii sunt dispuşi să-i accepte cu toate neputinţele lor, nu li se va permite totuşi să pună în pericol binele comun.

Şi cu mai multă claritate trebuie spus că răsfăţul şi pasivitatea nu sunt cele mai potrivite atitudini în cazul oamenilor ciudaţi şi neruşinaţi care acţionează în interiorul şi în afara Bisericii. În astfel de cazuri,

[84] Sfântul Ioan Sinaitul, *Scara*, Despre nemânie şi blândeţe, 15, edit. EIBMBOR, anul 1992, pp. 188-189.

atitudinile de acest fel îi pot vătăma pe toți, chiar și pe turbulenții înșiși, fapt ce trebuie înțeles de toți oamenii Bisericii. Sunt unii credincioși, poate dintre cei mai cultivați și fini membrii ai Bisericii, care, suferind în mod direct sau indirect o anumită influență pietistă, cred că învățătura creștină pretinde mai ales clericilor menajarea celor suciți, încurajând în realitate viciile unor nevrotici. Această atitudine nu face decât să cultive în continuare la acești oameni cu probleme o lipsă de maturitate duhovnicească. Cea mai bună metodă de a vindeca un copil de văicăreală, de o atitudine posomorâtă și de încăpățânare (fie că acest copil are patru sau patruzeci și patru de ani) este să-l faci să înțeleagă că printr-un astfel de comportament nu va câștiga ceea ce își dorește.

Este nevoie însă de atenție. Pentru ca o astfel de abordare să fie eficientă, clericul trebuie să aibă o suficientă tărie emoțională, smerenie și duhul lui Hristos.

Asprimea, când nu exprimă respingerea celuilalt, poate avea și ea rezultate pozitive. Ea vatămă când apare ca expresie a aroganței și disprețului. Hotărârea unui ins ranchiunos de a fi brutal este suspectă.

Apostolul Pavel îi sfătuiește pe tesaloniceni să-i evite pe cei fără de rânduială: „Iar de nu ascultă cineva de cuvântul nostru, pe acela prin epistolie să-l însemnați și să nu vă însoțiți cu el ca să se rușineze", iar mai departe: *„Și să nu-l socotiți ca pe un vrăjmaș, ci să-l învățați ca pe un frate"* (II Tes. 3, 14).

Există permanent eventualitatea ca un cleric să ajungă el însuși adevăratul vrăjmaș al Bisericii.

în această situație ține de răspunderea laicilor să *acționeze, precum* spuneam mai sus, asupra păstorului *lor. Clericul* nu are drepturi mai speciale decât laicul în *a-și impune* ciudățeniile în viața bisericii păstorite de *el, fapt pentru* care respectul datorat hainei preoțești *nu va trebui* să împiedice nicicând un om matur în a-i *spune adevărul* în față.

O abordare fermă, dar iubitoare

A treia modalitate prin care clericul se poate raporta la dușmanii săi este să le dea acestora indicii foarte clare despre bunele sale intenții. Deși există inși care par că ar trebui scuturați pentru a-și veni în fire, celor mai mulți dintre oameni trebuie să le arăți cinstire, afecțiune și lăudându-i în mod autentic.

Orice preot știe că este foarte important să ajungă să-și iubească vrășmașii. Despre această chestiune a vorbit încă de la început când s-a urcat la amvon. Desigur că întâmpină și el dificultăți în a traduce în fapte cuvintele sale, însă dacă se îndoiește câtuși de puțin asupra puterii iubirii, a eșuat în lucrarea preoțească, fiind necesar să opereze degrabă anumite schimbări în viața sa.

Nu există nicio îndoială că nevoia de iubire este fundamentală pentru toți oamenii, lucru exprimat suficient de direct și de clar la vârsta copilăriei. Pe măsură ce aceștia însă se maturizează, limbile li se leagă tot mai mult în a mărturisi acest lucru. Reținerile induse de normele conviețuirii sociale îi împiedică

să-şi exprime direct şi sincer nevoile, aşa cum făceau când erau copii. Ei învaţă să vorbească o limbă diferită, mult mai puţin adresată inimii şi mai dificil de priceput. Poveştile vieţii lor capătă conturul unor mici drame bine regizate, care încearcă să ascundă adevăratul lor mesaj. Când cineva ajunge să critice insistent anumite aspecte ale lucrării clericale, nu înseamnă neapărat că se plasează în opoziţie faţă de slujitorii bisericeşti, ci poate fi vorba de un om nebăgat în seamă, care doreşte puţină atenţie din partea celor din jur. Când un credincios vine să îl caute pe preot la birou pentru a-şi exprima nemulţumirile la adresa predicii, nu este automat rezultatul unei antipatii faţă de cleric, ci dimpotrivă, la mijloc putând fi vorba de o mare simpatie, venită din partea cuiva ce tânjeşte după o mică dovadă de atenţie. Astfel de oameni au nevoie mai mult de afecţiune decât să fie uimiţi prin ceva. Ei vor să simtă că, într-un anumit fel, contează şi ei în viaţa preotului.

Cei mai mulţi dintre noi, preoţii, nu reuşim împlinirea acestei atât de importante nevoi umane. Un zâmbet prietenesc şi un aer de bunăvoinţă pentru toţi copiii lui Dumnezeu din comunitatea sa poate constitui o trăsătură demnă de invidiat a preotului, însă această atitudine nu satisface de regulă nevoia mai profundă a inimii omului pentru înţelegere şi arătarea unui interes real faţă de propria persoană. Pe mulţi îi auzi spunând de preoţii lor: «Îmi lasă impresia unui om cu inimă bună şi prietenoasă, însă nimeni nu a reuşit să se apropie de el». Iubirea pentru duşman nu se reduce doar la lipsa unui conflict manifest.

«Nu zi: nu-l urăsc pe fratele meu, de vreme ce te scârbeşti chiar şi de pomenirea lui. Ci ascultă-l pe Moise care zice: „să nu-l urăşti pe fratele tău în cugetul tău"»[85].

Iubirea vrăşmaşului presupune infinit mai mult decât simpla adresare a unui salut prietenesc de genul «ce mai face foarte simpatica dumneavoastră soţie şi cei trei copii minunaţi?». Ea înseamnă să vrei să-ţi cunoşti duşmanul, să-l înţelegi, să-l accepţi în ciuda faptelor şi a trăsăturilor lui de caracter. Iubirea vrăşmaşului este şi acea credinţă în puterea eliberatoare a lui Dumnezeu, care poate lucra totodată în el şi în tine. A-ţi iubi duşmanul nu constă în a-l asigura verbal de afecţiunea ta, care în realitate nu există, ci în a lucra cu convingerea că toţi oamenii au valoarea lor, întrucât sunt copiii lui Dumnezeu şi Hristos s-a răstignit pentru ei.

Clericul, altfel spus, nu trebuie să-şi trateze duşmanul ca pe un potrivnic. Cineva remarca «mi-a luat mult timp pentru a înţelege că Dumnezeu nu este duşmanul duşmanilor mei şi nici măcar al propriilor Lui duşmani». Marea provocare pentru noi este să devenim prietenii duşmanilor noştri.

Aşa ar trebui gândită poziţia clericului faţă de acei lupi ce se străduiesc să intre în turmă. Constituie însă o eroare în a crede că numai clericul este chemat la această poziţie. Nu există nicio raţiune în a aştepta de la el toată afecţiunea umană pe care fiecare membru cu probleme din familia bisericească

[85] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre iubire*, suta a patra, *Filocalia* gr., Vol. 2, edit. Astir, Athena, 1958, pag. 43.

o așteaptă. Când a ajuns să domine concepția că numai preotul poate împlini nevoile acestor oameni, atunci ceva fundamental din tradiția Bisericii s-a denaturat. Clericul trebuie să dea doar un exemplu, existând adesea alți membri ai Bisericii care pot răspunde mai bine acestei nevoi decât el. Țelul este ca familia bisericească să devină o comunitate caldă și un liman mântuitor, în brațele căreia „dușmanul" se îmblânzește și devine om. Slujitorul bisericesc este chemat să fie catalizatorul ce duce la cultivarea unui climat de interes afectuos, venit de la toți spre toți.

Bunăvoința și respectul îndreptate spre cineva care nici nu merită, dar nici nu așteaptă, reprezintă un instrument puternic în a-ți neutraliza dușmanii și a-i transforma în prieteni.

Dușmanul real

Slujitorul bisericesc poate învăța să-și iubească dușmanii, înțelegând că există un alt dușman comun, mult mai teribil, care necesită unirea puterilor tuturor spre a-i face față.

Din nefericire, sau din fericire, un astfel de dușman există. Este vorba de cel rău, de diavol, cel care se înfățișează sub o mie și unul de chipuri, unul mai respingător decât altul, cum ar fi: moartea, boala, păcatul în general, și mai ales nedreptatea ori exploatarea. Să nu uităm că oricât de vinovați ne-ar părea unii sau alții din interiorul ori din afara Bisericii,

chiar și conducători bisericești fiind, nu aceștia reprezintă adevăratul dușman. Aceste dușmănii din cadrul Bisericii și din viața noastră în general, apar în realitate întrucât îl pierdem din vedere pe adevăratul nostru dușman. Oameni fără grijă sau o anumită lucrare interioară, își pot întoarce foarte ușor agresivitatea[86] unul împotriva celuilalt. Niciun om din lumea aceasta nu este satisfăcut de viața sa, dacă nu este angajat într-o anumită luptă. Maturitatea noastră constă în înțelepciunea de a ști ce luptă merită să purtăm.

«A ne război unul cu altul este ca și cum l-am avea aliat pe diavol. În loc ca toți să ne sprijinim unii pe alții în lupta dusă împotriva lui, după ce facem cu el pace, ne îndreptăm dușmănia unul împotriva celuilalt. Acest lucru nu este doar ceva foarte păcătos, ci o adevărată nebunie. Niciodată diavolul nu-și găsește loc [mai bun] ca între cei ce se dușmănesc»[87].

[86] Θύμος/Thymos (iuțimea sau agresivitatea) apare ca afect în firea omenească pentru a fi pusă în lucrare împotriva păcatului, adică a falselor ținte sau rațiuni, pe care omul și le fixează în viață. Cel care nu are o lucrare de curățire și nevoință creștină întru câștigarea sfințeniei, își irosește puterile în tot felul lucruri inutile și vătămătoare. [n. tr.]

[87] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XV-a la Efeseni*, Migne 62, 101.

VII
POTRIVNICI FRAȚILOR

Efortul de a urca pe culmile puse înainte de *profesie*, reprezintă un lucru demn de laudă în societatea noastră. Pare ceva în neregulă cu acela care nu avansează profesional. Acest fapt este valabil și pentru slujitorii bisericești. Pe mulți copii mici dacă îi întrebi ce se fac când sunt mari îți răspund că vor să ajungă episcopi.

Mulți clerici necăsătoriți își cumpără odăjdii episcopale încă din vremea diaconiei. Cei căsătoriți își doresc și ei totdeauna o parohie mai bună. Chiar și cei mai puțin dăruiți candidați, hirotoniți pentru localități neînsemnate, la puțini ani de la hirotonia lor încep să se pună în mișcare, adresând rugăminți, folosind orice mijloc la îndemână pentru a fi mutați într-un oraș mare și în special la Athena. Se angajează, indiferent de efort, să se pună la dispoziția aceluia dintre episcopi care îi promite că va avea grijă de mutarea sa. De Athena, care nu poate să-și asigure suficienți clerici autohtoni, s-a ajuns să se spună încă de la început că a ajuns lada de gunoi a Bisericii Grecești, primind tot felul de preoți, care mai de care mai nepregătiți pentru a sluji într-o metropolă.

Într-un oraș unde este concentrată conducerea duhovnicească a țării, au ajuns să slujească clerici care

inițial au fost aleși să slujească unor comunități de păstori de capre și crescători de vaci.

Motivații și modalități de promovare și ascensiune

Desigur că motivația clericilor căsătoriți care caută o parohie mai bună este de natură economică. Motivația celor necăsătoriți, care încearcă în tot chipul și cu orice mijloace, cel mai adesea într-un mod nedemn de a deveni episcopi, reprezintă o deșertăciune fără margini.

Mulți dintre noi, poate cei mai mulți, provenim din familii sărace și neînsemnate social, fapt pentru care nutrim un respect de sine atât de jos, încât căutăm cu disperare o ascensiune și o recunoaștere socială. Întrucât educația și pregătirea noastră școlară sunt în general foarte slabe, plasate undeva la baza sau la mijlocul unei scări valorice, face să fim lipsiți încă din start de posibilitatea îndreptării noastre către științele exacte sau artele frumoase, atrași fiind mai ales de perspectiva unei ascensiuni profesionale suficient de ușoare, așa cum pare preoția.

Veșmintele în culori țipătoare, mitrele, crucile și engolpioanele încrustate cu pietrele colorate, ajută mult, desigur, spre a face din Biserică un loc foarte râvnit pentru ascensiune și parvenitism social.

Suntem atât de prinși în efortul nostru de a promova, încât ne rămâne foarte puțin timp să

...ai cugetăm la necesitatea cultivării și unei vieți ...hovnicești personale.

Ne preocupă atât de mult urcușul social, încât ...eva remarca în mod justificat despre noi: «Clericii ...nt preocupați mai mult de ascensiunea lor în ierarhia ...demnitățile bisericești, decât ca în lume să domnească ...acea, dreptatea și iubirea». Iar altul adăuga: «Pentru ...lericul ce își dorește să aibă o poziție importantă, va ...i atât de dificil să intre în împărăția lui Dumnezeu ...recum pentru oricare altul din ajunșii acestei lumi, ...a chiar mai greu». Cheltuim mult timp ca să ieșim în evidență. Pentru a urca pe scara socială, trebuie să ne facem cunoscute „rarele" noastre capacități. Foarte adesea plasăm informații despre lucrarea noastră bisericească într-un mod abil, îmbrăcat într-o falsă pudoare bine calculată. În anumite cazuri deloc rare, când situația devine amenințătoare pentru prestigiul nostru, vorbim de reușitele noastre cu o lăudăroșenie nereținută. Soțiile preoților căsătoriți își au aportul lor la aceasta, într-un mod foarte eficient. Pentru a se păstra și cultiva iluzia smereniei soților lor, deseori ele sunt cele care se oferă în a le face acestora reclamă. Făcând apel la acea cunoscută formulă introductivă «soțul meu este foarte smerit să vorbească de asta», îl scot de sub orice bănuială de trufie, descriind apoi în detaliu toate reușitele lui.

Mai încercăm să ieșim în evidență criticând lucrarea celorlalți sau micșorând în mod evident laudele la adresa lor. Cele mai reținute laude la adresa lucrării unui cleric vin de regulă din partea confraților săi în Hristos. Ne este foarte frică ca nu cumva printr-o apreciere peste

măsură a lucrării unui alt cleric, să nu se creeze impresia că ale lui sunt mai bune decât ale noastre.

Laudele reținute la adresa lucrării confraților noștri reprezintă ceva de neînțeles pentru laici, care, gândind lucrurile în afara oricărei rivalități, se bucură adesea de orice strădanie încununată de succes a vreunui cleric, fără a simți nevoia de a critica anumite abateri teologice legate de acest efort. Un laic vine de pildă și ne spune că «părintele X face o lucrare foarte bună cu tinerii», la care noi putem replica: «Da, i-a reușit mult mai bine decât altora, însă modul de a lucra nu este suficient de bisericesc. Nu îmi inspiră suficientă încredere». Desigur că lucrarea lui nu ne inspiră o mare încredere, întrucât chiar nici nu ne dorim acest lucru. Simpla acceptare că altul a făcut ceva demn de încredere, este o recunoaștere a faptului că a reușit mai mult deocamdată decât noi înșine, constituind o amenințare la adresa prestigiului nostru.

Un alt mod prin care încercăm să ne asigurăm o supremație asupra celorlalți este accentuarea importanței unui anumit sector din cadrul vieții bisericești, unde credem că am reușit mai mult. Cel care slujește mult în biserică nu pierde astfel ocazia să accentueze importanța unică a vieții liturgice. Predicatorul de succes, la rândul său, consideră predica mai importantă decât toate celelalte. Cel ce iese în întâmpinarea oamenilor cu dificultăți, pentru a-i ajuta, accentuează valoarea lucrării pastorale; altul pe cea a spovedaniei, iar altul pe cea a părții administrative pentru bunul mers al Bisericii, etc.

Caracterul conflictului

Clerul constituie, totuși, prin definiție, o ățietate, lucrând foarte adesea ca atare. Între clerici, hiar și necunoscuți unii altora, există o legătură rincipială care poate nu se întâlnește în nicio altă amură profesională.

Deși este adevărat că noi clericii suntem cuprinși de avântul ascensiunii bisericești, nu se poate totuși trece cu vederea că aparținem unei comunități, ai cărei membri ar trebui să fie interesați de reușita celorlalți. Aceste două realități deseori intră în conflict. Nu putem deține amândoi, în același timp, aceeași poziție bisericească demnă de invidiat și nici nu putem alege fiecare mitropolitul pe care ni l-am dori. Suntem forțați, așadar, să intrăm într-o anumită opoziție cu ceilalți confrați ai noștri. Situația noastră este poate asemănătoare unui război fratricid, sau poate fi comparată cu relatarea unui scriitor despre întâlnirea primilor miniștri și a miniștrilor de externe de la un anumit moment: «Toți acești mari oameni de stat adunați erau precum o orchestră formată numai din vioara întâia». Altcineva remarca și el într-un mod și mai plastic: «Noi, clericii, când ne adunăm suntem ca aricii. Ne strângem unii pe alții pentru a ne încălzi, însă în final ajungem să ne înțepăm».

Această realitate nu constituie neapărat ceva ciudat. Frații lui Iosif au intrat în competiție unii cu alții pentru a câștiga dragostea tatălui lor, așa cum se întâmplă de regulă în orice familie. Însă, deși au

încercat să scape de el, părăsindu-l într-o groapă, nu le-a lipsit cu totul dragostea pentru el. Cea mai mare parte a dramei vieții lui Iacov este legată de faptul că era obligat să intre în competiție cu fratele său, pentru care nutrea o afecțiune deosebită. Această tensiune concurențială a apărut și în cazul Apostolilor, când Iacov și Ioan și-au propus să se ridice deasupra celorlalți, spunându-i lui Hristos: *„Dă-ne nouă, ca să ședem unul de-a dreapta ta, și altul de-a stânga Ta, întru slava Ta"* (Mc. 10, 37). Nimeni nu poate spune că Apostolii nu ar fi fost dedicați unii altora, însă, tot așa, nimeni nu poate spune că nu ar fi existat nicio rivalitate între ei.

Putem vedea astăzi în Biserică simptomele unei astfel de rivalități, mai ales când este vorba de completarea unor scaune mitropolitane sau a unor poziții bisericești de invidiat.

Este cumplită atitudinea avută deseori de clericii ajunși într-o anumită poziție mai înaltă, dând impresia că sunt nevoiți să intre într-o competiție cu predecesorul, fie prin dramatizarea stării proaste în care au găsit parohia sau mitropolia, fie susținând adesea că foarte mulți oameni s-au bucurat de schimbare.

Dacă noi, clericii, am vrea să tratăm cu seriozitate conflictul creat în cadrul frățietății clericale și rivalitatea dintre noi, va trebui să fim atenți la anumite aspecte de necontestat.

Oricare dintre noi, în care mai lucrează, fie și într-o mică măsură, o conștiință creștină, nu se simte confortabil la gândul că este preocupat atât de mult de

propria ascensiune. Va trebui totuși să admită, dacă este cinstit cu sine însuși, că îl satisface alegerea sa într-o poziție de cinste, orice promovare aducându-i o mulțumire deosebită. Prin urmare, îl va încerca o anumită amărăciune când locul ce credea că i se cuvine va fi dat altcuiva. Va simți chiar un anumit sentiment de invidie, văzând pe cei considerați mai puțini vrednici și capabili decât el că devin episcopi sau că primesc o parohie mai bună ca a lor. Aceste trăiri vin însă în conflict cu conștiința lui creștină, fapt care nu face decât să-l indigneze în forul lui interior.

Un anumit sentiment de vinovăție îi inflamează ambiția, făcându-l să se comporte în diverse situații într-un fel lipsit de grație. Deseori se străduiește să afle o explicație satisfăcătoare pentru promovările proprii, atribuindu-le voii lui Dumnezeu.

Aceste eforturi stângace sunt o mărturie pentru lupta dură din el, prin care sinele ambițios încearcă să-i reducă la tăcere conștiința neliniștită.

Un alt indiciu al acestui conflict sunt și comentariile răutăcioase la adresa celor care au promovat mai mult decât noi. Semnificația acestor comentarii nu constă în cât de aproape sunt de adevăr, ci în faptul că au apărut, arătând că în profunzime conștiința creștină a intrat în conflict cu mândria rănită a celui ce vede că cei aflați pe aceeași treaptă cu el au avansat mai mult decât el.

„Nu este rea... slava, ci iubirea de slavă şi mai rea decât ea, slava deşartă"

Conştiinţa creştină şi imboldul de a-l depăşi pe celălalt nu par să coexiste în pace. Hristos nu a avut cuvinte prea măgulitoare la adresa celui care doreşte să acceadă la poziţii sociale aflate la vârf. Dimpotrivă, a îndemnat la cedarea locului dintâi la masă celui venit la urmă. A mai spus că mai mare este cel ce slujeşte celorlalţi şi că se vor bucura de plinătatea vieţii, intrând în Împărăţie, cei asemenea copiilor la curăţia sufletului. Cei smeriţi vor moşteni pământul, iar cei prigoniţi vor lua cea mai mare răsplată. Ultimul, cel mai mic şi mai trecut cu vederea, este, aşadar, adevăratul favorit.

Dorinţa de slavă nu este însă în mod necesar păcătoasă. Slava, asemenea dragostei, cunoaşterii sau puterii politice, sunt rele sau bune în funcţie de cum sunt folosite.

«Niciun lucru nu este rău când se face cu smerenie, după voia lui Dumnezeu. Dimpotrivă, orice lipsă de măsură se face piedică celui care vrea să se mântuiască. Prin urmare, nu orice fapt contribuie la mântuirea noastră. Nu este rea stăpânirea, ci egoismul; nici slava, ci iubirea de slavă, şi, mai rău decât ea, slava deşartă»[88].

«Există o slavă care vine de la Domnul: *„Pre cei ce mă vor slăvi pe Mine îi voi slăvi"* (I Împ. 2, 30) şi una

[88] Sfântul Petru Damaschinul, *Despre cunoaşterea de Dumnezeu*, *Filocalia gr.*, Vol. 3, pag. 69, 30-70, 15.

a rezultat al lucrării şi înşelăciunii diavoleşti: *„Vai vouă când vă vor zice bine toţi oamenii"* (Lc. 6, 26)»[89].

Ucidem în realitate ceva foarte important într-un om când îi tăiem dispoziţia de a-şi pune în valoare calităţile. Progresul uman se datorează unei căutări umane de autodepăşire. Aşa au fost cuceriţi munţi, s-au descoperit teritorii noi, ştiinţa s-a dezvoltat, iar Biserica s-a împodobit cu sfinţi de o înaltă statură morală şi duhovnicească.

Este evident, aşadar, că înăbuşirea dorinţei de a-ţi pune în valoare calităţile personale poate însemna pentru cleric stingerea acelui foc interior ce face posibilă creşterea personală, blocând potenţialitatea creatoare de a realiza ceva deosebit pentru Biserică. Stingerea dorinţei de creştere personală nu constituie ceva mai bun decât expresia necontrolată a ei. Unii dintre cei mai plini de răutate şi neplăcuţi clerici sunt cei care nu şi-au putut împlini dorinţa de creştere interioară[90], devenind fie nişte răutăcioşi prin definiţie, fie nişte biete fiinţe în stare de vegetaţie.

Hristos nu îndeamnă la înăbuşirea iubirii de slavă, ci doar a acelei expresii urâte a ei. Când cei doi ucenici, Iacov şi Ioan, i-au cerut lui Hristos să fie câştige întâietate asupra celorlalţi (altfel spus să fie promovaţi), Acela nu le-a răspuns că nu trebuie să fie iubitori de slavă, aceasta nefiind un lucru creştinesc. Mai degrabă le-a dat de înţeles că nu este corect modul prin care încercau să-şi împlinească dorinţa de

[89] Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, Cuvântul 20, 30.

[90] Creşterea interioară este singura care împlineşte cu adevărat firea umană. [n. tr.]

slavă. „Cel care vrea să fie mare între voi» le-a spus, acceptând faptul că doreau să aibă o poziție înaltă între frații lor „să vă fie vouă slujitor/diaconos" (Mc. 10, 43).

Cândva, un experimentat pedagog, vorbind de felul hotărât în care trebuie crescuți copiii, concluziona: «Nu le spune niciodată să nu facă un lucru sau altul, ci fă-l tu mai întâi pe cel care trebuie». O abordare corectă a oamenilor nu este cea care le blochează căile considerate rele, ci aceea care le deschide pe cele bune. Dacă ethosul neamului nostru s-a deteriorat în ultimii ani, lucru de care suferim cu toții acum, este pentru că am fost supuși unei educații religioase care în loc să ne spună să iubim, ne-a spus doar să nu curvim. Ceva asemănător face și educația noastră teologică, care formulează o mulțime de percepte unele mai înalte ca celelalte, însă nu-l ia niciodată de mână pe candidatul la preoție pentru a-i arăta ce și mai ales cum trebuie să facă. De aceea am ajuns să avem o armată de clerici care nu știe nimic altceva decât să îngâne, în marea ei majoritate, texte liturgice și să întindă mâna după bani. O reală educație este aceea care te deprinde cu un mod sănătos de raportare la lume.

Adevărata educație teologică i-ar arăta candidatului la preoție că dorința de ascensiune (creștere) exterioară nu-i va împlini niciodată dorința de creștere interioară, cea din urmă fiind posibilă doar slujindu-i pe ceilalți. Îi mai poate arăta că chemarea lui la masă, la loc de cinste, va fi atunci când se va așeza de la sine la marginea ei.

Termenul *diaconie* descrie mai corect slujirea noastră decât *preoție* (ιερωσύνη/*hierosyne*). Termenul

hierosyne sugerează o poziție superioară a clericilor, ce poate fi corelată și cu plasarea lor în fața altarului, la o distanță suficientă de oameni. *Diaconia* la rândul ei indică cu claritate că slujirea clerului este de a sta aproape de oameni, încercând să răspundă *nevoilor* lor, fiind o expresie a felului în care Hristos slujește oamenilor și a dovedirii dragostei față de El, prin păstorirea oilor Lui, după cum i-a spus apostolului Petru. Este loc aici pentru toată iubirea de slavă, pe care un credincios o poate nutri, slavă conferită de prietenia și împreună-lucrarea cu Hristos.

Ruperea și izolarea, urmările inevitabile ale ascensiunii (profesionale)

Diferențele date de prestigiul, puterea și avantajul economic ale diferitelor poziții ierarhice sau administrative ale Bisericii influențează felul clericilor de a se privi unii pe alții. Preotul dintr-o mică localitate sătească se poate adresa celui mai mare în ierarhia episcopală, în speță mitropolitului sau vreunui preot slujitor dintr-o parohie ateniană mare și bogată, cu apelativul *frate*, însă acest simplu fapt nu trebuie să ne inducă în eroare. Adresantul nu va nutri deloc acele sentimente pe care un frate le are de regulă pentru alt frate.

Nimeni să nu se lase de asemenea înșelat de asigurarea unui episcop proaspăt hirotonit, făcută vechiului său prieten și colaborator, când îi zice: «nu

vreau să te uiţi la mine ca la un episcop[91]. Să ştii că relaţia noastră nu s-a schimbat cu nimic în esenţă».

Astfel de declaraţii nu sunt decât nişte cuvinte bombastice, fără acoperire reală, întrucât în realitate multe s-au schimbat după hirotonia întru episcop. Niciodată episcopul nou ales nu va mai lucra la fel cu colaboratorii săi apropiaţi de până atunci, căci va intra dintr-o dată, fără să-şi fi închipuit vreodată, într-un alt cadru decât cel cu care era obişnuit. Deşi continuă să le dea asigurări vechilor săi prieteni că doreşte din partea lor o adresare liberă şi sinceră ca înainte, foarte curând le va contesta putinţa de a înţelege şi judeca

[91] În greacă formula de adresare către episcop este adesea *despota*, care în traducere, la imperativ, ar însemna *stăpâne*, fiind sinonimă lui *kyrie – doamne*. Grecescul *despota* nu are aşadar înţelesul de despot, tiran, asupritor ş.a. aşa cum este perceput în româneşte. Termenul *stăpân*, înţeles ca *domn* vine să întărească ideea că stăpânirea, domnia arhierească vine de la Hristos, El fiind cel care lucrează prin cei aleşi a fi slujitorii Săi. Formula de întâmpinare a arhiereului „Pre Stăpânul şi arhiereul nostru Doamne îl păzeşte întru mulţi ani" era folosită şi la întâmpinarea împăratului, mai puţin partea a doua referitoare la arhiereu, subliniind faptul că şi stăpânirile lumeşti, în speţă cele împărăteşti, sunt îngăduite de sus, fiind şi ele o imagine a celor cereşti. Există, din păcate, în anumite cazuri, o denaturare a înţelesului originar al termenului *despota - stăpân* în relaţia dintre episcop şi ceilalţi credincioşi, arhiereul având pretenţia de stăpân absolut în ordine lumească, iar ceilalţi, preoţi şi credincioşi, având statutul doar de robi, supunându-se orbeşte celui dintâi. Ce lipseşte cel mai adesea din această relaţie este dragostea părintească de la părinte la fii şi sentimentul că deasupra tuturor tronează Hristos, noi toţi, indiferent de rang, nefiind decât nişte „slugi netrebnice" şi împreună-lucrători cu El, chemaţi la demnitatea de a-I fi prieteni şi fii prin har ai Celui Preaînalt. [n. tr.]

diverse lucruri ce ţin de responsabilitatea lor. Prin urmare, îşi va schimba cât de curând purtarea faţă de ei. Va deveni distant, acru, arogant, marcat de atmosfera dominantă din cercul episcopilor, unde domină concepţia că din momentul hirotonirii întru episcop, cel în cauză devine atotînţelept, atotcunoscător şi specialist în orice chestiune, şi că prin urmare între episcopi şi ceilalţi clerici ori laici se întinde o prăpastie de netrecut, ierarhii fiind singurii care pot avea păreri în orice chestiune. Ca o consecinţă a acestei viziuni, administraţia bisericească va renunţa cu totul la a mai valorifica cunoştinţele şi experienţa clericilor specialişti dintr-un domeniu sau altul, punând spre rezolvare pe masa episcopilor chiar şi chestiunile de specialitate, pentru care aceştia îşi vor dedica timpul de la miezul nopţii.

Aşa stând lucrurile, episcopul nou ales se va rupe foarte repede de prietenii săi. Viaţa episcopului sau a oricărui cleric de rang înalt va fi dominată în consecinţă de o singurătate insuportabilă. Foarte adesea, când va simţi nevoia disperată a unei prezenţe umane pline de căldură, va realiza cumplita prăpastie ce îl desparte de ceilalţi, determinându-l să excludă cu desăvârşire orice posibilă comuniune umană caldă şi iubitoare venită în întâmpinare. De regulă, nu va accepta nicio expresie de afecţiune din partea cuiva, dar nici el însuşi nu va oferi nimic în acest sens. Prăpastia este creată şi întreţinută în realitate de el, fiindu-i de folos să-i ţină pe ceilalţi la distanţă, pentru a nu se vădi cine este cu adevărat, cultivând astfel mitul superiorităţii sale şi folosind în acest sens un întreg

arsenal: expresia semeață, bombastică, ceremonială și neînduplecată. El este terorizat de eventualitatea ca ceilalți să-l vadă de aproape, întrucât nutrește față de sine un respect și o încredere foarte mică, simțindu-se cumplit de nesatisfăcător. Au contribuit decisiv la acest comportament tot felul de umilințe care mai de care mai deprimante, trăite de regulă înaintea promovării sau alegerii întru arhiereu: vizitele umilitoare și repetate la episcopii electori, unde a promis câte-n lună și-n stele, oferindu-le daruri pentru a le câștiga cumva bunăvoința, etc.

Discursurile bombastice ale unui arhiereu vor fi ca un sunet de chimvale, astfel de menirea de a-i acoperi sărăcia interioară. Nevoia de grandilocvență îi dezvoltă interesul pentru veșminte cât mai multe și mai colorate, care pentru a fi suficient de pompoase, trebuie să fie foarte strălucitoare și să abunde în culori, expresia unui desăvârșit prost gust. Aceeași dorință după grandilocvență îl va îndemna să agațe de veșmintele arhierești și acele podoabe încrustate cu mărgele colorate și aurite, de parcă am avea de a face cu un adevărat șef de trib.

Neputința de a primi și a oferi afecțiune nu este fără legătură cu efortul de a cultiva cumplitul mit al superiorității și desăvârșirii lui. Desăvârșirea, a cărei falsă imagine încearcă să o proiecteze în jur, este fundamentată pe o jalnică concepție puritanistă. De aceea și vrea să creeze impresia că «face totul după rânduială». Iar «rânduiala» prin excelență a acestei concepții este puritatea erotică, înțeleasă desigur legalist. De aceea a ajuns să considere cumplit de periculoasă orice expresie sau manifestare a afecțiunii omenești. Orice formă de afecțiune este identificată cu curvia. Lucrul cel mai tragic al acestei istorii este că nimic nu incită mai mult pe om la curvie, la o măsură de-a dreptul incontrolabilă, ca lipsa căldurii și a tandreții din viața sa. Se creează astfel un cerc vicios tragic. Lipsa tandreții și a căldurii omenești cultivă dispoziții curvești respingătoare, dar în același timp de necontrolat, care indiferent de modul în care sunt trăite, și oricât de nebăgate în seamă ar fi de ceilalți, îi desființează celui în cauză tot mai mult respectul de sine. Cu cât scade însă acest respect, cu atât va crește grandilocvența sa. Va sfârși în final în a avea o viață excentrică și dublă, conducându-l inevitabil la tulburare psihică, depresie sau depravare.

Oamenii care se învârt în jurul episcopului sunt inevitabil lingușitori, folosindu-se de el pentru a-și asigura anumite foloase egoiste sau propria ascensiune. Nu sunt autentici și sinceri cu el, și în consecință, nu pot avea împreună o legătură reală.

Această rupere capitală de ceilalți și chinuitoarea singurătate ce îi urmează, îl conduce pe clericul de rang înalt la o catastrofală dependență de oamenii din mediul său strâmt, aflați într-o relație de rudenie cu el, care prin urmare îl vor influența, câștigând avantaje și exploatându-l, fiind deseori cei care hotărăsc în chestiunile decisive ale Bisericii. Cei necăsătoriți vor suferi o cumplită atașare de mama lor, care îi va amputa pur și simplu sufletește, subminându-le autoritatea.

Aceşti oameni din cercul rudelor sunt cei care îl conving pe cleric să-şi păstreze locul, când vârsta deja nu-i mai permite să slujească cum se cuvine, ajungând să fie ridiculizat, pentru a putea ca numeroasele lor foloase să rodească în continuare lângă el.

Condițiile dominante de astăzi nu contribuie la promovarea celor mai vrednici slujitori

Condițiile care domină alegerea clericilor în pozițiile superioare ale Bisericii este firesc să nu contribuie la promovarea celor mai vrednici. Cei care au câştigat abilitatea de a se mişca după cum cer condițiile mai sus pomenite cuceresc pozițiile râvnite, iar cei cu adevărat potriviți acestora rămân în afară. În lume, valoarea îşi găseşte mai uşor locul chiar şi în astfel de condiții, omului valoros fiindu-i mai bine recunoscută calitatea, chiar şi în afara unor poziții din conducerea administrativă. Oamenii cu adevărat valoroşi nu se simt neîndreptățiți şi nici nu sunt nemulțumiți când sunt trecuți cu vederea. În lumea bisericească, în schimb, când oameni incapabili reuşesc să se cațere şi să ocupe poziții importante, cea care suferă este Biserica, căci demnitățile fără acoperire nu pot răspunde nevoilor ei, cei capabili rămânând afară nevalorificați.

Oamenii de valoare şi integri ştiu că nu-ți poți păstra omenia fără să plăteşti un anumit preț, alegând,

când e cazul, să rămână în afara sistemului care i-ar putea promova. Este posibil să aibă şi unele momente de slăbiciune, amărându-se în vreun moment că nu au avut parte de recunoaşterea cuvenită, însă, trecând peste toate acestea, sunt în realitate mulțumiți de alegerea lor şi nu ar renunța pentru nimic la ea, indiferent de strălucirile şi ispitele acestei lumi.

Uneori neputințele oamenilor pot fi atât de profunde, încât neacordarea unei recunoaşteri oficiale poate deveni pricina afectării personalității celor în cauză. Deseori oameni deosebit de talentați sunt descurajați, ofilindu-se sufleteşte pentru că au fost uitați cu totul. Pe mulți, însă, o anumită recunoaştere îi poate întări sufleteşte într-un chip de-a dreptul impresionant, motivându-i să-şi împlinească mult mai bine lucrarea la care sunt chemați. În cazul multor oameni, o reuşită personală pare să aducă după sine alte reuşite, în timp ce un eşec poate fi debutul unui coborâş fără oprire.

Este de asemenea adevărat că reuşita poate influența atât de mult pe cineva, încât să-l distrugă, fiind esențial să ştii să gestionezi şi să valorifici atât reuşita, cât şi eşecul. A-i recunoaşte cuiva anumite calități sau merite poate constitui pentru cel în cauză un motiv de încurajare, înmulțindu-şi astfel eforturile pentru a reuşi mult mai mult decât a visat vreodată că poate. În schimb, faptul de a-i vedea pe alții permanent promovați, el fiind trecut sistematic cu vederea, îl poate descuraja în aşa măsură încât să facă din el un pesimist, îndoindu-se că mai poate împlini chiar şi acele răspunderi deja asumate. Fără îndoială,

există inși ce se consideră și rămân niște mediocri, iar alții care, deși au plecat de la o asemenea părere de sine, fiind încurajați pe parcurs în primele stadii ale slujirii lor, au avut ulterior o evoluție cu totul diferită. La fel cum există oameni ale căror harisme, dacă nu erau recunoscute încă de la început, ar fi naufragiat cumplit, recunoașterea venind într-un moment decisiv al vieții lor. Aceste observații pot avea o importanță deosebită pentru viața Bisericii, întrucât cei mai mulți dintre noi, clericii, dacă nu toți, cel puțin cei contemporani, care nu avem lucrarea marilor Părinți neptici (trezvitori), suntem în general niște oameni suficient de neputincioși și incapabili de a suporta multe încercări. Cuvântul evanghelic „*credincios este Dumnezeu, carele nu vă va lăsa pe voi să vă ispitiți mai mult decât puteți*" (I Cor. 10, 13) nu este suficient în a ne întări. Este de asemenea în interesul Bisericii să fim tratați cu sensibilitatea corespunzătoare, nu doar de conducătorii noștri, ci și de confrații noștri.

Există persoane care au harisma de a scoate la iveală tot ce e mai bun în oamenii cu care vin în contact. Astfel de inși pot întrezări în cineva aparent temător și lipsit de curaj o calitate rară, ajutându-i și pe ceilalți să vadă același lucru. Cel mai important în acest caz este că cel vizat ajunge să se vadă și el pe sine cu totul diferit decât până atunci, prin aportul celor menționați mai sus. Aceștia pot pune într-o nouă lumină pe unul cu totul șters de până atunci, fiind precum acei colecționari ce au ochiul destul de fin încât să deosebească trăsăturile cu adevărat rare dintr-un lucru sau altul. Cel adus în atenția celorlalți

va căpăta dintr-o dată o așa valoare și importanță, încât ceilalți, cărora parcă li s-au deschis dintr-o dată ochii asupra transformării lui, ajung să se întrebe cum de au fost atât de orbi încât să nu vadă și ei înainte același lucru. Oamenii care au harisma de a vedea comorile ascunse din ceilalți sunt niște adevărați binecuvântați, răspândind binecuvântări îmbelșugate în jurul lor.

Toți poate am trăit cândva așa ceva lângă un prieten apropiat care a știut să ne pună în valoare. Să ne rugăm să ni se dăruiască și nouă harul de a face și noi la fel cu ceilalți.

Antagonismul se desființează doar prin cunoaștere reciprocă și iubire

Antagonismelor existente între noi, preoții, le poate pune stavilă cultivarea unui interes autentic unul față de celălalt, raportându-ne unii la alții „*cu toată smerenia, și blândețea, cu îndelunga răbdare, îngăduind unul altuia cu dragoste*" (Ef. 4, 2). Întrucât „*dragostea îndelung rabdă, dragostea se milostivește, dragostea nu pizmuiește; dragostea nu se semețește, nu se trufește. Nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se întărâtă, nu gândește răul*" (I Cor. 13, 4-5). Dăruirea reciprocă a clericilor este necesară pentru ca noi toți să putem constitui Biserica. Vom fi cu adevărat Biserică doar dacă dragostea dintre noi va fi fără fățărnicie „*urând răul, și lipindu-vă de lucrul bun. Cu dragoste frățească unul pe altul iubind, cu cinstea unul pe altul mai mare*

făcând. Cu osârdia nelenevoşi, cu duhul arzând, Domnului slujind" (Rom. 12, 9-11).

Noi slujitorii bisericii ne cunoaştem foarte puţin unii cu ceilalţi. Foarte rar ajungem să ne întâlnim cu adevărat unul cu celălalt, evitând mai ales să împărtăşim confraţilor din neliniştile şi sentimentele noastre cele mai profunde. Întâlnirile noastre neoficiale sunt superficiale şi convenţionale, iar discuţiile iscate în cadrul lor sunt axate fie pe subiecte teologice impersonale, fie degenerează într-o flecăreală cu un pronunţat caracter personal. Este cu neputinţă să ne iubim dacă nu există o cunoaştere reciprocă.

Pare firesc ca între oamenii ce nu au o afecţiune autentică şi profundă unul faţă de celălalt să apară şi să se dezvolte dispoziţii antagonice. Câţi se confruntă însă cu probleme comune, lucrând împreună unii cu alţii la rezolvarea lor, este natural să se apropie unii de ceilalţi. Egoismul personal este anihilat de implicarea într-o lucrare de obşte, mai ales când aceasta înseamnă slujirea Împăratului împăraţilor – singura lucrare care merită întreaga noastră dăruire sufletească. Din păcate, cei mai mulţi dintre noi, clericii, nu slujim ca şi cum am avea o lucrare comună, ci fiecare are tendinţa să şi-o însuşească, încercând să o ducă la bun sfârşit de unul singur, lipsit nu atât de conlucrarea celorlalţi, ci cu totul separat de ei.

VIII
PRESIUNI ASUPRA FAMILIEI CLERICULUI

După cum se întâmplă în toate căsătoriile, la fel şi în cea a preotului există momente bune şi rele, perioade de armonie şi altele de tensiune. O presiune deosebită asupra soţiei preotului o constituie faptul că soţul nu este un simplu păstor al celorlalţi, ci şi propriul ei păstor. Soţia preotului trebuie desigur să meargă la biserica unde slujeşte soţul ei, fiind nevoită uneori să asculte cuvântul lui Dumnezeu şi să primească sfintele Taine din mâna celui cu care poate este supărată în acel moment. Asemănătoare este şi presiunea asupra preotului, care ajunge să-şi piardă respectul de sine, văzând că propria sa soţie nu-l respectă, fiind nefericit şi nesincer în relaţia cu ea. Dacă pentru preoteasă este dificil în astfel de condiţii să-i asculte cuvântul, nici pentru el nu este uşor să predice când ştie că ea îl ascultă.

Presiunile acestea interioare din familia clericului sunt amplificate de presiunile exterioare, pe care, asemenea celor dintâi, le creează slujirea lui.

La presiunea la care este supus clericul, de a fi desăvârşit, se adaugă şi aceea de a avea o viaţă familială perfectă. Desigur că el este obligat să aibă

o viaţă familială desăvârşită, întrucât după cuvintele apostolului *„de nu ştie cineva a-şi chivernisi casa sa, cum de Biserica lui Dumnezeu va purta grijă?"* (I Tim. 3, 5).

«Dacă nu poate fi învăţător propriilor copii, cum va reuşi cu alţii»[92] completează Sfântul Ioan Gură de Aur continuând: «"Copii având, vă spun, să-i ţineţi întru toată curăţia", iar exemplele trebuie să vină din casă. Cine poate crede că acela care nu a izbutit să-şi facă fiul să fie ascultător, va putea conduce pe unul străin? „Casei sale proprii să fie bun conducător". Chiar şi cei din afară spun aşa: căci cel care este un bun chivernisitor al casei sale, va fi la fel pentru cetatea sa, căci Biserica aşa şi este şi ea, precum o familie sau cetate.

Precum într-o familie există copii, soţie şi slujitoare, iar soţul trebuie să-şi asume administrarea lor, aşa şi în Biserică există femei, copii şi slujitoare. Iar dacă cel ce conduce Biserica are de partea sa împreună lucrători pentru administrarea ei, tot aşa bărbatul află un împreună-lucrător în persoana soţiei sale»[93].

După tradiţia bisericească, Biserica constituie o familie. Prin urmare, ceea ce este valabil pentru orice familie are valoare şi pentru chivernisirea şi lucrarea Bisericii. Tradiţia Bisericii insistă chiar în a considera anomaliile familiale ale slujitorilor bisericeşti nişte simptome ale insuficienţelor personale ale acestora. «Dacă nu-i convingem pe ai noştri, cum o să-i convingem pe alţii? Cel care nu îşi guvernează propriul său suflet, cum o să-i conducă pe alţii?»

[92] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a II-a către Tit*, Migne 62, 670.
[93] Idem, *Omilia a X-a la I Timotei*, Migne 62, 549-550.

Această concepţie proprie tradiţiei noastre bisericeşti este confirmată la modul absolut de cercetările contemporane, care au constatat că dificultăţile familiale reprezintă desigur simptomele unele lipse de maturitate a soţilor. Există mulţi soţi, consideraţi de alţii din afară „evlavioşi", care au impresia că reprezintă un exemplu de familie creştină, însă a căror copii au probleme serioase. Nu sunt puţini copiii preoţilor care au probleme. Părinţii „evlavioşi" ai tuturor acestor copii îi folosesc pe aceştia din urmă ca alibi, pentru a da o explicaţie dificultăţilor lor familiale care au condus la stricarea comuniunii şi relaţiilor dintre ei, considerând uneori întreaga situaţie ca pe o intervenţie de sus, un lucru dorit de Dumnezeu, pentru ca ei (părinţii) să devină şi mai virtuoşi. Aceştia exclud posibilitatea ca dificultăţile copiilor lor să fie simptomele propriilor lor imperfecţiuni şi greşeli. După ce au exclus aşadar acest lucru, dau de înţeles că ei ca părinţi ar fi desăvârşiţi şi fără de greşeală. Ar fi suficient doar acest ultim aspect pentru a înţelege pricina anomaliilor lor familiale.

«Întotdeauna răutatea este un lucru cumplit, mai ales când nu acceptă necesitatea îndreptării. Şi mai cumplit este atunci când crede că poate îndrepta pe alţii. Pe aceştia din urmă Hristos îi numeşte conducători orbi. Dacă siguranţa unui orb că nu are nevoie să fie condus este ceva rău, şi mai cumplită se arată a fi nenorocirea şi ticăloşia atunci când orbul vrea să-i conducă pe ceilalţi. Gândeşte-te spre ce mare prăpastie îi va purta»[94].

[94] Idem, *Omilia a LXXIII-a la Matei*, EPE, vol. 11, pp. 790-793.

Mulți dintre noi credem că suntem însuflețiți de „zel dumnezeiesc”, puțini însă ne întrebăm dacă zelul acestea este cu discernământ. Asimilând o tradiție teologică străină de ethosul nostru, care îi împarte pe oameni în două categorii ermetice, în buni și în răi, adesea pentru a-i convinge pe ceilalți că suntem printre cei buni, ne refugiem în ipocrizie. Uneori chiar teologia deformată, pe care inconștient ne-am însușit-o, ne terorizează atât de mult, încât ajungem să ne epuizăm sufletește în încercarea de a ascunde chiar și de noi înșine situația noastră reală. În astfel de cazuri apelăm inconștient la cadrul oferit de „credință”, creând o adevărată patologie la nivelul familiei, invocând tot felul de „încercări” sau „ispite” la care am fi supuși, concretizate cel mai adesea în probleme de sănătate trupească și sufletească, atât în ceea ce ne privește pe noi personal, cât și pe soțiile și copiii noștri.

Cum îi poate îndemna clericul pe alții, în probleme de viață familială și conjugală, când propria lui căsătorie și familie nu constituie un exemplu demn de urmat? Căsnicia și familia preotului sunt mult mai expuse privirii comunității decât cele ale unui psihoterapeut, întrucât familia celui dintâi participă la viața comunității bisericești, unde acesta este păstor. Sub o astfel de presiune, el poate deveni tot mai pretențios și aspru cu familia sa, neacceptând nici cea mai mică abatere. Soția poate ajunge de asemenea să facă presiuni asupra copiilor, din aceleași motive. «Ce va zice lumea?» este întrebarea care va reveni mereu. Copiii ce vor auzi necontenit o astfel de mustrare,

își pot însuși încetul cu încetul o atitudine suficient de dușmănoasă la adresa „lumii” adesea invocate și la condițiile de viață la care o pronie nedreaptă i-a condamnat. Nu vor vedea în ele decât o altă prelungire a autorității pastorale a tatălui lor.

Membrii familiei preotului simt permanent decomportamentpentru presiuneadeaconstituiopildă ceilalți, întrucât aparțin unui cap de familie a cărui lucrare sau „profesie” este să constituie un exemplu personal. Concepția sau așteptarea de a vedea în preot un exemplu, poate conduce la o distincție periculoasă între cler și membrii comunității bisericești. Această deosebire impusă familiei clericului îi provoacă acesteia tot felul de nemulțumiri justificate. Însă atât clericul, cât și restul membrilor comunității bisericești, sunt chemați să fie părtași aceleași credințe și, prin urmare, să adopte același mod de viață. Diferența nu trebuie să apară între cleric și laic, ci între credincios și necredincios. Când diferența se focalizează pe familia clericului, membrii ei pot avea sentimentul că nu sunt iubiți, ci doar folosiți. Nevoia clericului de a avea de partea sa lucrarea membrilor propriei sale familii le pune acestora în mână o armă, în caz că vor dori să se răzbune. Însă atunci ce va spune lumea?

Familia preotului devine foarte repede ținta criticii. Copiii lui, de asemenea, se izolează de ceilalți. Când greșesc ceva, devin obiectul unei atenții speciale. Chiar și familiile clericilor care nu acordă o atenție specială acestei diferențieri simt că copiii lor au parte de o presiune venită din exterior. Soțiile preoților ce sunt hotărâte să-și educe copiii în afara acestei

diferențieri nu se simt deloc bine când directorul școlii, mustrând un grup de copii pentru o anumită dezordine, se adresează mai ales propriului lor copil spunându-i: «Tu, ca și copil de preot, este inacceptabil să faci asemenea lucruri».

Preotul, întrucât este identificat cu familia și lucrarea sa, poate ajunge să simtă o anumită dușmănie atât față de comunitatea bisericească, cât și față de propria familie când aude critici la adresa lor ce nu-l privesc direct. În privința comunității bisericești, este deranjat întrucât sunt judecați oamenii lui, simțindu-se și faptul că membrii familiei sale dau motive să fie judecați. Astfel de situații sunt de natură să-l deranjeze din pricina tulburării produse, preotul simțind foarte adesea că obligația lui este de a crea armonie. Când familia sa dă motive pentru a fi criticată, crește răspunderea lui, neliniștindu-se pentru întunecarea propriei sale imagini cu care încearcă să apară în fața comunității bisericești. Dacă lucrul de care se teme mai mult este cu adevărat acesta, membrii familiei sale vor avea sentimentul că sunt renegați pentru ca farmecul preoțesc să nu-i fie pus în pericol.

Păzirea unității familiale este un lucru foarte important pentru cleric, ca și pentru oricare altă familie, însă nu toți membrii familiei tratează acest aspect la fel. Copiii nu se arată entuziasmați de ceea ce maturii bine intenționați consideră a fi o experiență familială minunată. Când se adună laolaltă două sau mai multe familii, copiii vor exploata în mod spontan ocazia respectivă pentru a alerga în pădure sau în cel mai îndepărtat loc din casă. Părinții în aceste condiții

se vor nelinişti, văzându-și copiii scăpați de sub stricta lor observație, nemaiputându-se bucura în continuare de întâlnirile și discuțiile respective, stând întreaga seară ca pe ghimpi. Nu are nicio valoare unitatea familială care se impune în mod forțat, ci doar cea firească creată spontan, atunci când soțul, soția și copiii se iubesc, interesându-se cu adevărat unii de ceilalți, nefiind siliți să dovedească cuiva că familia lor este una fericită și exemplară.

Cândva, o femeie din mulțime i-a spus lui Hristos *„fericit este pântecul care te-a purtat și sânii la care ai supt"*. Acesta i-a răspuns *„fericiți cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu și îl păzesc pe el"* (Lc. 11, 27-28). Cu altă ocazie, când I s-a spus că mama și frații săi Îl cheamă afară, cerându-I să-și întrerupă lucrarea avută în acel moment cu cei din jur și să ia parte la o discuție familială, pentru a contribui astfel și la păstrarea unității familiale, Acesta i-a arătat pe ucenicii săi spunând: *„Iată mama și frații mei"* (Mat. 12, 50). Nimeni nu contestă valoarea unității nucleului familial. Însă și unitatea acestui nucleu familial și chiar existența lui depind de existența și lucrarea familiei mai largi, Biserica, singurul loc unde acest nucleu familial poate via cum se cuvine.

Ciocnirea obligațiilor

Un preot a înregistrat un cuvânt omiletic spre a fi difuzat la radio. Nefiind nici el străin de o anumită slavă deșartă întâlnită în breasla preoțească, în momentul difuzării lui a deschis radioul și dându-l

destul de tare, fiul său cel mic a venit dintr-o dată alergând în cameră pentru a vedea ce se întâmplă. «Omul acesta vorbește ca și tine, tată!» a remarcat micuțul. «Eu sunt», i-a replicat tatăl. «Tu ești?» a întrebat micuțul uimit. «Da, eu sunt» l-a încredințat tatăl, iar micuțul mulțumit l-a întrebat din nou: «Și când te vei întoarce acasă?»

Poate că nici preotul respectiv și nici mulți alți preoți căsătoriți nu conștientizează cât de des li s-ar putea pune și lor această întrebare. Această interogație rostită sau nerostită îi stăpânește pe cei mai mulți dintre copiii clericilor. Desigur, nu sunt puțini nici clericii ce stau permanent acasă, mergând la biserică doar când intră de serviciu ori ca să slujească Liturghia sau vreo altă slujbă bisericească. În această situație problema se complică chiar mai mult, întrucât chiar și atunci când este acasă, clericul nu este liber să se dedice familiei precum s-ar cuveni unui bun cap de familie. El se află alături de ei trupește, dar nu și sufletește, fapt care este mai rău decât dacă nu ar fi fost deloc acolo.

Pentru un copilaș de preot este foarte dureros și umilitor să-i povestească cele petrecute în timpul zilei unui tată care dă răspunsuri indiferente, mintea fiindu-i preocupată cu probleme teologice, consilii, licitații și colecte. De asemenea reprezintă o mare dezamăgire pentru un copil ca tatăl să fie chemat la telefon tocmai când acesta îi arăta ceva la algebră, ajutându-l să rezolve vreo problemă sau ecuație dificilă. Primirea unui telefon atrage după sine adesea un alt telefon pe care este nevoit să-l dea, pentru a lămuri vreun detaliu sau pentru a merge la birou și a

une în ordine anumite lucruri ivite între timp. Fiul dat a o parte în astfel de situații va trebui să se adapteze ât poate mai bine realității familiale, asumându-și ocul doi în ochii tatălui.

Această problemă a preotului nu este simplă, iind posibil să-și dorească cu adevărat să se ocupe de copiii săi. Ce poate însă face când cineva îi cere ajutorul într-o chestiune dificilă? Unde să-și îndrepte mai întâi privirea?

Situațiile de acest fel contribuie în mod deosebit la tensionarea interioară a preotului, căruia pe de-o parte i se cere să fie un tată perfect, iar pe de alta să sară în ajutorul oricui îi cere. Va trebui foarte adesea să aleagă între ce soț și tată dorește să fie și ce fel de cleric.

Un lucru este cert: că trebuie găsită o cale de mijloc. O poziție corectă va evita orice plasare la extreme. Clericul căsătorit exercită o lucrare dublă, având obligații față de cele două moduri de viață cu care se confruntă în existența sa, niciunul din ele netrebuind a fi jertfit pe altarul celuilalt. Soluția nu este împărțirea eforturilor și a interesului între cele două, cu intenția de a le echilibra, slăbindu-le de fapt, ci sporirea celor dintâi pentru a întări ambele moduri existențiale. Clericul care își ia în serios rolul de soț și de tată este un slujitor bisericesc așa cum ar trebui, iar tatăl, a cărui lucrare este slujirea creștină, va lăsa copiilor lui o moștenirea prețioasă.

Prin urmare, preotul care așteaptă doar de la familie să se adapteze atunci când apare un conflict între rolul său de cleric și de tată, face o eroare.

Neglijarea propriei familii nu va face din el un preot mai bun, dar nici măcar un bun creştin. A-ţi neglija familia este un indiciu de necredinţă, spune apostolul Pavel. *„Iar dacă cineva nu poartă grijă de ai săi, şi mai vârtos de ai casei sale, de credinţă s-a lepădat. Şi este mai rău decât cel necredincios"* (I Tim. 5, 8)

Sfântul Ioan Gură de Aur comentează acest cuvânt al apostolului Pavel: «Mulţi cred că le este suficientă mântuirii propria virtute, iar dacă ajung să îşi pună în ordine viaţa personală au impresia că nu le mai lipseşte nimic pentru a se mântui. Aceştia nu cugetă însă drept, fapt indicat desigur şi de pilda celui care şi-a ascuns talantul, returnându-l tot cum l-a primit de la dăruitorul său. Acelaşi lucru ni-l indică fericitul Pavel când se referă la cel ce „nu are grijă de ai lui", fiind vorba de orice trebuinţă a sufletului şi trupului. „Acela care nu se îngrijeşte de ai lui, şi mai ales de rudele sale apropiate", adică cele după neam, „este mai rău" spune, „decât cel necredincios". Isaia, corifeul prorocilor, la rândul său zice: *„nu trece cu vederea pe cei ce sunt din sămânţa neamului tău"* (Is. 58, 7). Când cineva îşi trece cu vederea rudeniile după trup, dar şi pe cei cu care este unit într-o legătură duhovnicească, cum îi va putea iubi pe alţii? Nu vor zice toţi că la mijloc este vorba de slavă deşartă, când le vei face bine străinilor, dispreţuindu-i şi neavând grijă de ai tăi? Cum aşadar catehizându-i pe alţii, pe ai tăi îi laşi în înşelare, deşi ţi-ar fi venit mai uşor, având o mai mare obligaţie faţă de ei? Nu vor ajunge ceilalţi din afară să se întrebe pe bună dreptate: ce iubire au creştinii, de îi trec cu vederea pe apropiaţii lor?

„Şi este", spune „mai rău decât cel necredincios". De ce? Întrucât acela, deşi nu se preocupă de străini, cel puţin nu-şi trece cu vederea rudeniile. Înseamnă că atât legea lui Dumnezeu, cât şi legea firii, nu îi dau dreptate celui care îşi neglijează apropiaţii. Dacă „cineva ce nu poartă grijă de ai săi, şi mai vârtos de ai casei sale, de credinţă s-a lepădat, fiind mai rău decât cel necredincios", ce va fi cu cel care îi nedreptăţeşte pe ai săi, unde va fi aşezat? Cu cine va fi socotit? Cum este aşadar tăgăduită credinţa? Căci *„pe Dumnezeu mărturisesc că îl ştiu, iar cu faptele îl tăgăduiesc"* (Tit. 1, 16). Ce ne-a poruncit Dumnezeul în care credem? Pe cei din sămânţa neamului tău nu-i trece cu vederea... Pentru aceasta Dumnezeu a conceput şi unitatea după neam, pentru a avea mai multe motive de a face binele între noi. Când tu nu faci aşadar nici cât un necredincios, nu îţi renegi în realitate credinţa? Prin urmare, nu constituie o pildă de credinţă mărturisind doar cu gura, ci să arăţi şi fapte vrednice de aceasta... Şi cum „este mai rău ca cel necredincios"? Pentru că nu este tot una să treci cu vederea o rudenie apropiată ca pe una îndepărtată. Cum aşa? Păcatul este aici însă mai mare, când îl treci cu vederea mai mult pe cel cunoscut decât pe cel necunoscut, pe prieten mai degrabă decât pe cel ce nu îţi este prieten»[95].

Destui clerici slujesc sub o permanentă presiune. Fiecare zi are mai multe sarcini de îndeplinit decât se poate la modul efectiv. Un cleric poate pleca devreme la birou, întorcându-se târziu pentru masa de prânz, după care îşi va continua activitatea. Mulţi clerici, în

[95] Idem, *Omilia a XIV-a la I Timotei*, *EPE*, Vol. 23, pag. 352-5.

afara slujirii specifice parohiei, lucrează ca pedagogi sau în administrația bisericească. Astfel, dimineața, se găsesc la școală ori la birourile administrației bisericești, iar după amiaza până seara târziu emit certificate, primesc cereri pentru căsătorie, iau parte la adunările diferitelor parohii, spovedesc, botează sau aleargă să facă vreun maslu sau vreo sfințire. Chiar și când se întorc acasă seara, au și acolo ceva de făcut. Căci în clipa în care clericul poate s-ar gândi să dedice mai mult timp familiei, telefonul îl va suna din nou, cutare doamnă găsind acum prilejul de a-și istorisi la receptor întâmplările personale nefericite, așteptând sfat și ajutor de la el.

Preotul sau ierarhul cu care ar trebui să conlucreze, de cele mai multe ori nu constituie în astfel de situații un sprijin. Episcopul îi poate spune la un moment dat părintește că nu trebuie să-și neglijeze «minunații copii», pentru ca peste puțin timp să-i amintească că nu i-a trimis completate actele lăsate cu o lună în urmă, în legătură cu cine știe ce chestiune mitropolitană. Domnul X, om dedicat slujirii Bisericii și un foarte prețios ajutor, îl laudă «minunata familie», îndemnându-l și el să dedice suficient timp copiilor săi, acum când sunt mici, amintindu-i apoi că o anumită doamnă, foarte sensibilă dacă este neglijată, se află de trei zile în pat bolnavă, fără ca el să se fi dus încă la ea să o vadă. Preotul știe că confrații săi lucrează și ei neîncetat, smulgând cu mare greutate laude de la membrii comunității bisericești și de la conducerea superioară a Bisericii, fapt pentru care a ajuns să-și mai neglijeze obligațiile de tată, încercând

în felul acesta să-l concureze pe apostolul Pavel, ce s-a făcut «toate tuturor».

Totdeauna mai apare câte ceva de făcut, pentru care nu este niciodată suficient timpul avut la dispoziție. Preotul ajuns la capătul puterilor devine victima unui conflict perpetuu dintre obligațiile preoțești și cele familiale. Aceasta mai ales întrucât a hotărât, indiferent ce s-ar întâmpla, să aibă o familie cu mulți copii. Deseori se va căsători de tânăr, întrucât căsătoria precede în mod obligatoriu hirotonia. Pe de altă parte, modul de viață contemporan creează oamenilor tot mai mult probleme personale, maritale, familiale și sociale. În aceste condiții, clericul, de va dori să lucreze ca un adevărat păstor în comunitatea sa bisericească, este nevoit să se confrunte cu un număr uriaș de probleme, parte din ele aparținând membrilor comunității sale bisericești.

Preotul, ca tată al familiei sale după trup, este aproape la fel ca toți tații epocii noastre, având la dispoziție foarte puțin timp și energie pentru familie, din pricina înmulțirii obligațiilor sale „profesionale". Clericul, pe de altă parte, ca dispoziție sau înclinație, este mult mai concentrat pe obligațiile sale „profesionale" decât pe cele familiale. Biserica constituie desigur ceva mult mai mult decât un simplu organism sau organizație comunitară, activitatea ei extinzându-se dincolo de clădirea propriu-zisă. Ea este de asemenea în esență viață de familie, comunitară, cu care celelalte activități bisericești nu ar trebui să intre în conflict. Altfel, putem ajunge în situația neplăcută de a vedea cum organizația sau instituția bisericească devine mormântul adevăratei vieți bisericești.

Există mulți preoți care, stăpâniți cu putere de dorința de a-și împlini apostolatul preoțesc, ajung să-și neglijeze familia. Poate că aceștia nu au înțeles disperarea cu care copiii lor tânjesc după atenția tatălui lor și cât de adânc sunt răniți când sunt neglijați permanent.

Nu înseamnă că acești copii sunt lipsiți de înțelegere dacă tatăl lor are niște obligații urgente, fiind silit să întrerupă lucrul sau planurile făcute împreună. Copiii sunt mai înțelepți decât își închipuie mulți maturi. Poate că pricep chiar mai bine situația generală, fiind gata să găsească îndreptățiri și să ierte, înțelegând de asemenea și rămânerea lor permanentă pe locul doi ca prioritate, tatălui nepăsându-i prea mult de aceasta. Desigur că tatăl va protesta la astfel de insinuări, însă instinctul copiilor de regulă nu dă greș.

Familiile multor preoți și-au pierdut orice speranță în a mai opera vreo schimbare în parcursul lor general. Când s-a ajuns aici, nimic nu se mai poate face pentru a le recâștiga copiilor încrederea.

Niciun preot poate că nu a avut în intenție să ajungă în astfel de situații. Nimeni, în general, nu a hotărât dinainte, cel puțin conștient, să-și neglijeze familia. Pur și simplu s-a trezit într-o situație insuficient înțeleasă vreodată, din care pare că nu mai este scăpare. Desigur că există mulți clerici ce au ales inconștient această modalitate de lucru – în a sta departe de familie –, dându-li-se șansa să păstreze o anumită distanță de familie, cu care erau altfel nevoiți să cultive o relație mai degrabă de conveniență decât una motivată interior.

Avem totuși și clerici, poate cei mai mulți, care se îndreaptă spre cealaltă extremă. Ei au adesea mulți copii, trăind se pare cu sentimentul că misiunea lor este în primul rând să aibă grijă de proprii copii, alergând toată ziua pentru rezolvarea diverselor probleme familiale, ajutându-o pe soție la treburile casnice ori lucrând pe domeniile lor. Unii ca aceștia se limitează la a săvârși liturghii și taine în zilele în care sunt rânduiți de serviciu.

Unele soții de clerici pretind de la soții lor, într-un mod care nu admite nicio opoziție, să lase orice preocupare dacă copilașul trebuie dus la doctor ori în altă parte. Mulți clerici necăsătoriți au grijă de propriile lor mame, care le pretind la rândul lor să-și reducă ocupațiile și să stea permanent în preajma lor. Familiile de clerici au cu foarte puține excepții un caracter matriarhal. Pretențiile soțiilor ca bărbații să se implice la modul desăvârșit în familie au nu de puține ori o tentă răutăcioasă la adresa Bisericii, conținând și un anumit dispreț față de lucrarea ei, fapt datorat deseori unor serioase probleme sufletești.

Moduri constructive de a face față conflictelor

Ne-am referit deja la una din problemele deosebit de serioase ale preotului și la două din încercările greșite de rezolvare a ei. Avem în vedere conflictul pe care preotul îl resimte când este pus între dedicarea familiei sale după trup și celei duhovnicești. Un mod

eronat de a soluţiona această problemă este pe de o parte dat de absorbirea clericului de lucrarea sa bisericească în detrimentul vieţii de familie, iar pe de alta, de realizarea unei coeziuni familiale într-un mod artificial, nefiresc.

Să căutăm acum modalităţi mai eficiente de a rezolva această problemă. Prima pleacă de la recunoaşterea unicităţii familiei clericului. Oricât ar încerca clericul şi familia sa să-şi poziţioneze viaţa familială în afara comunităţii bisericeşti, nu vor reuşi. Şi chiar de ar reuşi, nu vor fi fericiţi cu o astfel de izbândă. Slujirea clericului pretinde o viaţă familială comunitară, în înţelesul bisericesc al termenului, şi nu lumesc.

Preotul şi familia sa sunt ca şi cum ar trăi într-un acvariu. Cei care nu pot suporta aşa ceva trebuie să caute altă profesie sau lucrare.

O altă caracteristică a vieţii familiale a clericului o dă legătura directă cu lucrarea bisericească. Răspunderile familiale şi bisericeşti se întrepătrund. Preotul îşi ajută soţia să aibă grijă de copii, iar aceasta îl ajută în lucrarea bisericească, acoperind nişte detalii pe care doar o femeie le poate sesiza, dându-şi cu părerea în anumite chestiuni şi ajutând la rutina organizatorică. Când acest mod neobişnuit de participare familială la lucrarea soţului şi părintelui este acceptată şi nu provoacă opoziţii din partea soţiei şi copiilor, atunci cei din jur o vor face cu bucurie. Când însă anumiţi membrii ai familiei doresc ca viaţa lor familială să fie precum a tuturor celorlalţi membri ai comunităţii bisericeşti, atunci tensiunea şi problemele devin inevitabile.

Un alt aspect prin care viaţa familială a clericului este de regulă diferită de cea a familiei bisericeşti, este practicarea filoxeniei – a iubirii de străini – constituind una din cele mai convingătoare şi directe modalităţi de răspândire a mesajului evanghelic. Copiii clericului au ocazii mult mai potrivite decât cei mai mulţi dintre copii de a cunoaşte diverşi oameni, de la cei mai simpli, la cei mai importanţi. O lume întreagă trece pragul casei preotului. Mulţi dintre aceştia sunt oameni neobişnuiţi. Săraci şi bogaţi, prezentabili şi neîngrijiţi, convenţionali şi apropiaţi, precum şi orice alt tip uman pot ajunge în casa preotului. Copiii acestuia dobândesc o imagine despre lumea reală, şansă pe care ceilalţi copii de regulă nu o au. Desigur că nu au parte de această experienţă deosebită familiile şi copiii de clerici care se mişcă doar în cadrul „ghetoului" bisericesc, întâlnindu-se doar cu cei „credincioşi". Familiile şi copiii din această categorie, care reprezintă majoritatea, sunt excluşi în realitate de la diversitatea şi oferta lumii. Dezvoltarea lor, prin urmare, va fi inevitabil defectuoasă, trăind sentimentul unui prizonierat, conştient ori nu, şi ajungând deseori să se revolte, pentru a se rupe cumva de spaţiul bisericesc.

Un alt mod de rezolvare a tensiunii create uneori de antagonismul dintre familie şi Biserică poate veni din grija ca fiecare membru al familiei să se bucure de recunoaşterea la care are dreptul ca persoană unică ce este. Pentru membrii familiei clericului nu este suficient doar să participe la lucrarea tatălui, ci ca propria lor viaţă să fie marcată de însemnătate. Membrii familiei preotului au nevoie de ceva mai

mult decât de o simplă proiecție asupra lor a măreției propriului tată. Nu este îndeajuns ca cineva să fie la modul simplu soție, fiu sau fiică de preot.

Soțiile preoților sunt de regulă chemate și ele la diverse manifestări oficiale, laolaltă cu celelalte femei obișnuite să fie prezente într-un astfel de cadru.

Uneori se întâmplă ca un copil de preot, nevoit să meargă la o anumită întrunire cu tatăl său, să întrerupă o discuție serioasă și interesantă pentru a face o observație fără nicio legătură cu cele de acolo. Încearcă și el să spună ceva de genul: «Sunt și eu aici. Lăsați-mă să intru în cercul vostru. Nu mă ignorați! Am și eu valoare». Acesta constituie deseori strigătul tăcut al multor copii de clerici. Vor și aceștia să ajungă la un moment dat în centrul atenției celor mari.

Un preot cu înțelepciune va acorda atenție nevoilor membrilor familiei sale, oferindu-le cu grijă recunoașterea cuvenită. Dacă soția preotului are talent organizatoric, găsind împlinire personală în coordonarea activităților unei anumite asociații, viața familiei va trebui să se organizeze în așa fel încât să i se permită acest lucru. Desigur că ea nu trebuie în niciun caz să preia din mâinile soțului conducerea bisericii parohiale. Dacă există o astfel de tendință, va trebui s-o canalizeze în activități orientate în afara parohiei soțului ei. Soțiile altor clerici își pot găsi împlinirea în practicarea anumitor arte, cum ar fi: muzica, pictura, decorațiile, etc. Astfel de talente trebuie încurajate să se exprime creator, pentru a gusta o împlinire personală, având sentimentul că reprezintă ceva mai mult decât soția unei persoane publice. La fel și cu copiii preoților,

vor trebui să se găsească în acele locuri unde să poată deveni la un moment dat, dacă este cazul, epicentrul anumitor activități. Când unul din copiii clericului participă la un anumit program sau este răspunzător pentru una din activitățile parohiale, preotul trebuie să se străduiască din răsputeri să fie prezent și să urmărească manifestarea cu liniște și atenție, la fel cum pretinde și el copiilor să stea liniștiți în Biserică, atunci când ține vreo slujbă sau predică. Tensiunile familiei clericului se vor reduce semnificativ, dacă fiecare membru al ei va simți că îi este recunoscută o anumită valoare personală.

O altă modalitate pentru ca în familia preotului să troneze o anumită liniște este cultivarea unui climat de libertate și respect neprefăcut.

Atâta timp cât familia clericului se simte precum «un oraș aflat deasupra muntelui», membrii ei inevitabil vor încerca adesea să fie ceea ce nu corespunde realității. Le-ar fi mai de folos dacă nu s-ar irosi, încercând să ascundă faptul că familia preotului nu se roagă cu regularitate și cu dăruire așa cum diverse publicații religioase, de o anumită factură pietistă, prezintă lucrurile, sau că „vajnicul" predicator de duminică, vorbind cu atâta căldură despre credință, pronie și dragostea lui Dumnezeu, mai are și el momentele lui de melancolie sau câte o explozie de mânie. Nu există niciun motiv ca cineva să se simtă jenat pentru că preoteasa, de cele mai multe ori zâmbitoare și cu bună dispoziție, nu a putut finaliza o anumită lucrare peste puterile ei și s-a pierdut la un moment dat cu firea. La fel ca orice femeie, va

murmura și ea în fața soțului ori va exploda justificat ori nu în relațiile sale cu copiii. Într-un adevărat climat ortodox civilizat, nimeni nu riscă pierderea bunului renume pentru că i s-a vădit slăbiciunea.

Un alt mod prin care clericul ar putea asigura stabilitate vieții sale familiale este limitarea timpului conferit discuțiilor cu diverși oameni pentru problemele lor personale. În ultimul timp, mulți obișnuiesc să sune clericul pe telefonul de acasă pentru a-i solicita o întâlnire și a discuta problemele lor sufletești, chiar dacă de cele mai multe pretind doar că vor să se mărturisească. Mulți clerici se simt foarte flatați și importanți când au în fața lor vreun tânăr, în special dintre aceia care vin cu vreo problemă personală importantă, cerându-le sfatul.

Cu cât mai dramatică pare să fie problema, cu atât se simt mai flatați pentru încrederea acordată. Mulți oameni, tot mai mulți, sunt cuprinși de nevoia isterică nemaivăzută de a atrage atenția vreunei celebrități, de a exploata material vreun nătărău cu stare ce dorește să facă bine și se îngrămădește în jurul anumitor clerici, care sunt de-a dreptul amețiți văzând ce importanță au pentru atâta lume. Clericii prinși în astfel de nevroze își vor neglija serios propria familie, în caz că sunt căsătoriți sau vor intra în tot felul de încurcături sentimentale periculoase, dacă vor fi necăsătoriți, neglijându-și enoriașii sau familia duhovnicească de care țin. Mulți clerici lipsiți de educația potrivită se vor angaja să străbată mări necunoscute și învolburate, pe care nu știu cum să navigheze. Aceștia vor ajunge adesea să provoace

scandaluri mediatizate pe scară largă, punându-și atât familiile după trup, cât și cele duhovnicești, în situații foarte dificile.

Discuțiile dintre doi oameni pe teme foarte personale creează o legătură foarte strânsă, ce poate foarte ușor scăpa de sub control. Mulți clerici, neștiind acest lucru, nu fixează anumite limite gamei și profunzimii chestiunilor discutate cu cei ce le solicită uneori insistent ajutorul.

Cel mai important lucru pentru un cleric este să realizeze când o anumită problemă nu mai ține de resortul său. Dacă problema nu este în esența ei de natură duhovnicească, ci psihologică, juridică sau medicală, pentru care preotul nu are specializarea necesară, trebuie să trimită degrabă persoana cu dificultățile respective la locul și oamenii potriviți.

Unii clerici încearcă să se protejeze pe sine, timpul și familia după trup și duhovnicească, fixând un număr maxim de întâlniri ce le pot avea cu cineva care îi solicită într-o anumită problemă. Dacă dezlegarea problemei întârzie, cel în cauză va fi trimis la un „specialist", la cineva mai abilitat în a rezolva chestiunea respectivă. Chiar și un cleric experimentat trebuie să aibă în vedere că este neînțelept să acorde foarte mult timp la puțini oameni. Preocuparea intensă de situația cuiva poate însemna sau nu o povară emoțională greu de purtat, lucru resimțit oricum atât în familia sa după trup, cât și în cea duhovnicească. Orice cleric trebuie să-și cunoască bine competențele în ajutorul acordat cuiva, limitându-se strict la acestea. Lucrarea clericului nu constă în rezolvarea diverselor

probleme concrete, apărute ca urmare a faptului că oamenii nu trăiesc bisericește, nefiind încadrați altfel spus într-o comunitate bisericească. Apartenența reală la o astfel de comunitate i-ar păzi de regulă de multe probleme, constituind totodată și cel mai potrivit cadru de rezolvare al lor, atunci când încep să apară. Niciun preot nu are dreptul de a impune familiei sale trupești și duhovnicești să fie privată de prezența și participarea sa la viața ei, preocupându-se peste măsură de problemele unor persoane din afară.

De asemenea, preotul poate contribui în mod decisiv la păstrarea unui climat de pace și liniște în familie, dacă îi va face părtași pe membrii familiei sale la chestiunile importante ale bisericii ce o conduce, putând vedea cu ochii lor ceea ce absoarbe atât timp tatălui lor. Acest fapt constituie un factor de o importanță crucială în trasarea unei deosebiri între copiii ce cresc iubind Biserica și identificându-se cu ea, și acei copii care au căpătat o dușmănie la adresa ei, îndepărtându-se încetul cu încetul de aceasta. Când într-o familie urmează nașterea celui de-al doilea copil, părinții înțelepți își vor pregăti sufletește din timp celălalt copil, spunându-i nu că mama va dobândi un bebeluș, ci că el va avea parte de un frățior sau de o surioară. I se va da totodată posibilitatea de a-și ajuta mama la pregătirea camerei celui mic, simțindu-se mândru că îi poate oferi leagănul său, întrucât el este de acum „copil mare", primind un pat pe măsură. Părinții îl vor încuraja totodată să vorbească de „bebelușul nostru" și cum „vom avea noi grijă" de el. Când cel mic va veni, copilul mai mare își va duce

prietenii în camera lui pentru a le arăta frățiorul. Se poate aranja chiar să-l țină în brațe pentru ca strigătele de admirație să-i fie adresate lui și pentru ca să nu se simtă trecut cu vederea. Un copil poate ajunge în felul acesta să-l iubească pe noul venit din casa lor, identificându-se cu el. Dacă nu va fi legat sufletește într-un mod sau altul de bebeluș, foarte ușor va putea nutri sentimente de dușmănie la adresa oaspetelui nedorit.

Legătura unui copil cu biserica poate fi gândită în același manieră. Dacă va simți că comunitatea bisericească condusă de tatăl său este biserica „noastră", participând și el la tot ce se întâmplă important în ea, dându-i-se ocazia să se împlinească sufletește în activitățile legate de ea, o va iubi și se va identifica cu ea. În schimb, dacă va vedea în ea ceva antagonic, poziționată fiind totdeauna între el și părinții săi, sau o piedică în calea a ceea ce și-a propus, nu va fi deloc surprinzător dacă în final o va respinge.

Preotul va fi ajutat să creeze un cadru familial potrivit, dacă recunoaște că adevărata probă a paternității nu constă în împlinirea anumitor obligații părintești concrete, ci în cultivarea realității numite în Noul Testament dragoste. Dacă el se va duce regulat la școala unde învață copiii săi, transportându-i cu mașina, ori îi va însoți la locul de plecare în tabără sau îi va ajuta la lecții, fără a fi preocupat cu adevărat de ei, acest lucru va fi simțit și îi va traumatiza decisiv. Din contră, dacă este foarte preocupat să împlinească nevoile copiilor săi, lucru identificat în epoca noastră cu a fi un bun părinte, copiii simțind când tatăl este

cu sufletul alături de ei, iubindu-i cu adevărat și păsându-i de ce fac și sunt, vor avea parte de lucruri esențiale în dezvoltarea lor sufletească. Unii dintre cei mai nepotriviți tați sunt aceia care aleargă să împlinească orice dorință rațională sau irațională a copiilor lor. Poate că în acest fel încearcă inconștient să ascundă faptul de a nu avea un interes profund și autentic pentru copiii lor.

Mulți clerici dețin biblioteci bogate, chiar dacă nu cu o tematică diversificată. Dacă în bibliotecile lor vor exista și cărți referitoare la evenimente care au marcat istoria și și-au adus o contribuție la dezvoltarea civilizației omenești, vor face copiilor un mare serviciu, ghidându-i într-un cadru mai larg de spiritualitate. Cărțile, desigur, nu vor putea înlocui prezența fizică, fiecare tată trebuind să găsească răgazul de a se juca cu copiii săi. Poate că este mai de preferat un tată care își învață copiii cum să folosească, să înțeleagă și să respecte biblioteca, decât acela care joacă fotbal cu fiul său pe maidanul din vecinătate.

Punerea în valoare și abuzul libertății „profesionale" speciale a clerului

Programul clericului este diferit de al celorlalți oameni. Cei mai mulți oameni lucrează de dimineață până în jurul prânzului. Slujirea preotului ce îndeplinește o lucrare pastorală se concentrează la orele prânzului și seara. El are astfel mai multe ocazii de a fi împreună cu familia decât au cei mai mulți oameni, putând ajunge acasă pentru a lua masa în

familie. Desigur că acest fapt nu va avea o valoare deosebită dacă va participa doar trupește la mesele familiale. Important va fi să aibă grijă ca aceste mese să constituie niște momente de comuniune familială. Dacă va stabili lunea ca zi nelucrătoare, pentru a se ocupa de soția și copiii săi care nu au apucat să meargă încă la școală, atunci poate beneficia de diverse locuri de recreere, fără aglomerările specifice sfârșitului de săptămână. Va putea face excursii de o zi fără problemele aduse de blocajele rutiere, de care se lovesc toți ceilalți când se deplasează în weekend. Majoritatea oamenilor nu se gândesc că preotul își neglijează serviciul dacă îl văd că se recreează într-o zi de lucru, constatând că nu abuzează de libertatea conferită de „profesia" sa.

O mare parte a lucrării bisericești din parohie poate fi săvârșită la orele prânzului și seara. Avem în vedere aici întâlnirile cu tinerii și cuplurile celor căsătoriți, cu părinții, ori alte adunări special organizate, spovedania, vizitele la casele enoriașilor, ș.a. O proastă valorificare a timpului este atunci când un preot se folosește de o anumită perioadă din zi potrivită pentru lucrarea bisericească, pentru a întreprinde alte activități, pe care destui enoriași ar putea și ar fi dispuși să le facă în locul lui. De asemenea, când clericul crede că are de făcut ceva mai important decât să ia parte la anumite dezbateri organizate, nu trebuie să fie împovărat de sentimentul că își neglijează obligațiile prin acea neparticipare. Va trebui să aibă întotdeauna libertatea de a decide care din obligațiile ce se suprapun la un moment dat este în esență mai bisericească și merită prioritate.

Neglijarea soției

De regulă este dificilă evitarea conflictelor ce apar între obligațiile clericului pentru familia sa trupească și cele pentru familia bisericească. Este și mai rău dacă clericul își exploatează familia, poate inconștient, pentru a-și satisface propria nevoie de reușită și ieșire în evidență. Membrii familiei clericului atrag atenția celorlalți mai ales din pricina preotului, fapt care desigur nu contribuie, în ceea ce îi privește, la cultivarea unui sentiment real de valoarea personală.

Soția unui distins preot și-a exprimat în acest sens cândva nemulțumirea, auzită adesea și din gurile altor soții de oameni celebri: «Este un privilegiu pentru mine că pot discuta cu multe soții în călătoriile întreprinse de soțul meu. Nouă femeilor ni se rezervă întotdeauna poziții marginale la oricare manifestare oficială la care participăm alături de soții noștri, unde le putem întâlni pe celelalte soții aflate în aceeași situație. Știm ce simțim când soții noștri sunt prezentați și chemați să vorbească, în timp ce prezentarea noastră are loc într-un mod care presupune că nu vom avea niciun cuvânt de spus. Singurul lucru care îl facem este să ne ridicăm și să zâmbim. Personal, decât așa ceva, aș prefera mai bine să fiu trecută cu vederea. Dacă mi s-ar da posibilitatea să spun chiar și două cuvinte, sentimentul că sunt și eu om ar fi mai intens. Soția, trăind cumva între soțul și copiii ei, în loc să-și consolideze propria personalitate, are parte

mai degrabă de ceea ce Betty Friedan numea *feminine mystique*»[96].

Dacă preotul va avea în vedere, dincolo de grijile lui „profesionale", și nevoile familiei personale, poate că va realiza că are o soție nemulțumită și cu un comportament dușmănos, nu atât la adresa lucrării sale, ci a modului în care o face. Iată, așadar, pricina care o face să se simtă neglijată și vinovată, sentiment de vinovăție ce apare prin raportare la lucrarea sfântă a soțului ei. Impresia va fi că Dumnezeu însuși îi este rival. Soțul în aceste condiții va apărea mai rău decât un bigam, slujirea lui bisericească căpătând întâietate în fața legăturii maritale. Soția s-a căsătorit poate pe vremea când soțul ei era încă student, răbdând a fi neglijată din pricina studiilor și trăgând nădejde că va veni și ziua absolvirii, adică începutul unei vieți normale.

Această așteptare însă nu se va împlini niciodată. Studentul ocupat de odinioară a ajuns acum preot, de data aceasta peste măsură de ocupat, neglijându-și soția din rațiuni și mai solide decât înainte, fiind permanent asaltat de situații urgente ce se succed una după alta și care constituie argumente absolute în fața oricărui reproș sau pretenții familiale. Nemaiavând acum nicio nădejde de eliberare, așa cum avea în vremea studenției, soția dezamăgită va resimți totul ca pe o cursă nebună fără de ieșire. Reacțiile ei se vor concretiza poate în bodogăneli și cârtiri, împingându-și soțul în final și mai mult în afara familiei, întrucât

[96] Betty Friedan, *The Feminine Mystique*, New York, Thomas Nelson and sons, 1964, pag. 166.

acesta, pentru a scăpa de atmosfera potrivnică de acasă, se va afunda și mai mult în muncă, absentând de acasă.

Deși privarea soției de prezența și atenția soțului a devenit manifestă, acesta va întâmpina dificultăți în a înțelege adevăratele motivații ale nemulțumirii ei, considerând că lucrarea sa preoțească nu este doar foarte importantă, ci și sfântă. Atât ea, cât și copiii lor se vor simți vinovați față de biserică, întrucât nu jertfesc timpul și energia cuvenită ei, așa cum soțul și tatăl lor și-ar fi dorit. Poate că nu vor apuca să-și exprime nemulțumirea, până în momentul când vor ajunge la tulburări sufletești. Nemulțumirea lor mocnită sau manifestată le va eroda și răci interesul pentru Biserică, împiedicându-i să se implice în viața ei.

Soția clericului la care ne-am referit mai sus constituie o excepție în acest cadru familial care impune ca regulă înfrânarea. Tot ea spunea că pe vremea când s-a căsătorit nutrea vise mari referitoare la lucrarea pe care urma să o facă împreună, mântuind lumea. «Acum însă mă aflu înconjurată de patru copii, stând închisă în casă, fiind obligată să alerg la toate adunările ce au loc la biserică și având totuși sentimentul că sunt văduvă, întrucât soțul meu este permanent la datorie». Concluzia ei este categorică: «Clericii trebuie să rămână necăsătoriți, întrucât niciun bărbat serios și rațional nu ar trebui să aibă curajul să ceară unei femei să-și asume o lucrare cumplit de grea. Este ceva cu totul inuman».

Mulți au de obicei anumite așteptări de la soția preotului. Precum este împărăteasa unui stat, așa

trebuie și ea să fie: doamnă desăvârșită, exemplu de mamă devotată, soție iubitoare, o amabilă stăpână a casei, „prima doamnă" a comunității bisericești. De asemenea i se mai cere să fie o gospodină perfectă, dichisită, plină de bucurie, însă cuviincioasă și simplă.

Cele mai multe parohii așteaptă de la soția clericului să preia o anumită răspundere în activitățile parohiale, fie să predea la școala catehetică, fie să participe energic la acțiunile de caritate ori în alte comitete conexe.

Dacă preoteasa are anumite înclinații speciale, precum și interesul cuvenit, dorind să-și asume responsabilități noi, să o facă! Însă nu trebuie să uite că slujirea ei de a fi preoteasă este unică în viața bisericească, nefiindu-i permis să știrbească cu nimic această calitate a ei. Pot fi găsite și alte persoane care să coordoneze vreun comitet sau altul ori să catehizeze, însă nimănui nu îi este permis să preia rolul de preoteasă.

Nu există, desigur, rețete simple pentru a deveni o preoteasă bună însă sfaturile care urmează ar putea fi de folos.

Mai înainte de toate să încerce să-și înțeleagă soțul. Multe preotese nu înțeleg cât de importantă este pentru mulți clerici lucrarea lor, și că există o unitate între aceasta și viața lor, fapt ce nu poate fi explicat pe înțelesul soțiilor lor.

Există multe alte lucruri pe care soția unui cleric ar trebui să le înțeleagă. Pentru un cleric este necesar să cumpere și să citească cărți. Soția trebuie să înțeleagă că banii destinați cărților și revistelor nu

constituie o risipă, chiar dacă ele presupun amânarea cumpărării unei bluze sau a unei genți mult dorite. Mai trebuie să țină cont că, atunci când soțul stă liniștit într-un fotoliu, citind o carte valoroasă, în timp ce ea îi îmbracă pe copii sau curăță podeaua ori spală farfuriile, nu înseamnă că este puturos sau nesimțit, fără să-i pese că ea muncește, ci că cititul face parte din munca preotului.

Mai trebuie să înțeleagă că soțul este chemat la efortul de a cunoaște mai bine lumea din jurul său, îmbogățindu-și cunoștințele și experiența, pentru a avea și el ce să ofere credincioșilor.

Soția să-și accepte cu inimă bună obligațiile materne. Cei mai mulți preoți au mulți copii, care atunci când sunt mici constituie principala obligație a mamei lor. Această sarcină nu o poate împărți cu soțul atunci când el este obligat să întâlnească diverși oameni sau să meargă la biserică pentru slujbă. Nu doar clericii, dar nici un soț nu poate lipsi de la serviciu pentru a sta acasă cu pruncii, timp în care soția să poată merge la cumpărături. De asemenea, nu este potrivit ca el să ia copiii la biserică „pentru a-i ține acolo sub observație", chiar dacă are de lucru la biroul parohial. Dacă va fi atent la copii, nu va putea să-și facă treaba cum trebuie. Dacă soțiile oamenilor obișnuiți nu își pot încurca soții în felul acesta, cu atât mai mult o soție de preot.

Pe măsură ce copiii clericului cresc, soția va cultiva în sufletele lor mai mult decât oricine altcineva o poziție corectă față de tatăl lor și față de Biserică. Dacă în schimb se va plânge și va cârti că acesta nu este

…odată acasă, copiii nu vor rămâne neinfluențați de atitudinea ei. Dacă însă vor vedea că mama iubește Biserica, fiind convinsă că merită jertfa ei, și că este mândră de soț pentru înalta misiune deținută de el, vor reacționa și ei asemenea.

Soția să-și prețuiască lucrarea de preoteasă. Rolul soției clericului constituie în sine o lucrare. Nu există motiv ca ea să nu-și iubească propria lucrare, după cum clericul și-o iubește pe a sa. Totuși, un procent destul de important dintre soțiile clericilor înclină în a refuza acest lucru, având mai degrabă o atitudine potrivnică. Ajung să fie ranchiunoase la adresa Bisericii și a neîncetatelor ei comandamente, având o dispoziție potrivnică față de cei care participă la viața Bisericii, atribuind cele mai rele intenții acțiunilor lor bine intenționate. Își vor influența negativ copiii față de Biserică, extinzând aceasta și asupra tatălui lor. Unele dintre aceste femei lucrează în cadrul Bisericii în mod silit pentru a mai acoperi sentimentul de vinovăție creat de dispoziția lor potrivnică. Activitatea lor forțată din cadrul parohiei va duce la pierderea oricărei sensibilități pentru ceilalți, creând multe probleme. Altele merg spre cealaltă extremă, declarând că nu vor să aibă niciun amestec în viața comunității bisericești. Nutrind un sentiment de opoziție față de Biserică, sunt mulțumite atunci când își pot antrena soții la slujirile specifice gospodăriei. Întrucât programul clericilor este mai flexibil decât al multora dintre oameni, pot pretinde soților să le împlinească voia mai mult decât se cuvine: să aibă grijă de copii, să gătească sau să spele farfuriile.

De dragul liniştii familiale, mulţi clerici se pleacă acestor pretenţii. Altele se rup dramatic de rolul lor, angajându-se într-o slujbă sau alta. Uneori aceasta vine dintr-o nevoie economică. Deseori, motivul real este refuzul de a-şi asuma cu adevărat rolul de preoteasă.

Soţia de preot care îşi alimentează în felul acesta o dispoziţie potrivnică Bisericii va pierde ocazii preţioase. Puţine slujbe sau lucrări oferă o multitudine de satisfacţii celui care îşi împlineşte datoria aşa cum se cuvine. În ce altă profesie există întreaga familie? Ce altă ocupaţie îţi asigură atâţia prieteni gata să iasă în întâmpinarea celor care vor să intre în comunitatea condusă de tine? În ce alt loc poate afla cineva o aşa mare mulţime de oameni gata să ajute cu bună intenţie? Mulţi oameni se plictisesc pentru că nu au nimic de făcut. Soţia clericului este binecuvântată în fiecare zi să aibă nesfârşite ocazii, pentru a oferi cuiva un ajutor preţios sau un cuvânt încurajator. Alţi oameni nu ştiu cui să se adreseze când au nevoie de serviciile unui specialist, mai ales când ajung într-un mediu nou. Soţia clericului poate găsi cei mai buni medici, avocaţi sau stomatologi, deseori fără să plătească sau plătind mult mai puţin decât oricine altcineva. Cei mai mulţi oameni sunt limitaţi la cercul lor social strâmt. Soţia clericului are experienţa deosebită de a veni în contact cu oameni de toate tipurile. Unele femei au parte de ocazii foarte rare ca să-şi exprime în vreun fel sensibilitatea specific feminină. Nu au pe nimeni de care să aibă grijă sau pe

...are să-l iubească. Soţia clericului are la îndemână o ...mulţime de ocazii pe care orice altă femeie şi le-ar fi ...dorit pentru a-şi împlini instinctul matern.

Afară de propriul cămin are la dispoziţie o comunitate întreagă pe care să o iubească, considerând-o a doua sa familie. Afară de aceasta mai are rara ocazie de a-şi valorifica abilităţile feminine, precum gătitul, ornamentele cu flori, decoraţiile şi mai ales iubirea de străini.

Dacă modul de viaţă de mic burghez nu ar fi devenit dominant la noi, multe femei ar fi vrut să joace rolul de preoteasă, aşa cum se întâmplă în alte ţări, unde multe tinere se ambiţionează să ajungă soţii de clerici. Soţia clericului are toate motivele pentru a-şi aprecia şi iubi rolul, ca una ce trebuie să fie partenera afectuoasă şi iubită a soţului ei. Ce femeie poate face atâta pentru a îndepărta dezamăgirea soţului ei, alungându-i neliniştile şi insuflându-i curaj şi putere?

Unul din avantajele soţiei de preot, comparativ cu ce se întâmplă în celelalte profesii este, după cum am spus, faptul că poate participa la lucrarea soţului ei. Are şi ea sentimentul unei anumite răspunderi, aproape ca a soţului ei, pentru viaţa comunităţii bisericeşti. Săvârşirea în comun a lucrării bisericeşti sporeşte comuniunea din căsătoria lor, însă în acelaşi timp poate crea şi dificultăţi. Un bărbat mâniat pe şeful său ori pe colegii de la locul de muncă îşi poate recunoaşte vinovăţia în faţa soţiei, întrucât ea este străină de cadrul unde s-au petrecut lucrurile. Clericul s-ar putea însă să nu dorească să-şi recunoască vinovăţia în raport cu enoriaşii săi în faţa propriei

familii, întrucât soția și copiii săi au o anumită legătură cu oamenii respectivi, pe care nu ar vrea să o slăbească cu o nemulțumire trecătoare. Cum va putea, de pildă, soția să mai fie amabilă cu cei care îi necăjesc soțul? Pe de altă parte, clericul se teme întotdeauna ca nu cumva prin exprimarea anumitor nemulțumiri legate de membrii comunității sale bisericești, să nu încalce inconștient datoria de a fi discret.

De asemenea, există posibilitatea ca împreună slujirea din cadrul preoției să se identifice absolut cu legătura maritală. În orice căsătorie apare pericolul ca în eforturile de educare a copiilor și de consolidare a familiei să se sfărâme la un moment dat legătura dintre soți. În cazul clericului, răspunderile slujirii lui sunt de așa natură, încât pare că nici nu e timp și nici ocazia de a te ocupa de consolidarea și creșterea legăturii maritale.

Soția clericului se găsește adesea în derută în privința rolului ei. Își poate pune întrebarea, ce se așteaptă în definitiv de la ea? Din păcate, nu există multe modalități de a afla. Părerile referitoare la rolul ei diferă. Conform uneia dintre ele, ar trebui să participe întru totul la comunitatea bisericească condusă de soțul ei, în timp ce alții susțin dimpotrivă că ar trebui limitat amestecul ei în treburile acesteia. În general, lipsa unor îndrumări clare în privința obligațiilor ei o silește să tragă propriile concluzii referitoare la acestea. Soția unui cleric, răspunzând la chestionarul unei anumite investigații, spunea că a ajuns la concluzia că prioritară este grija de copii: «Au dreptul, a spus ea cu jumătate de voce, să aibă

și ei măcar un părinte cu dispoziția și puterea de a *se ocupa* de ei». Aluzia este clară. De ce nu însă doi *părinți?*

Membrii comunității bisericești o pot ajuta pe *soția* clericului în strădania ei de a-și asigura propria *identitate*, permițându-i să-și păstreze unicitatea. *Dacă* constituie un fapt nefericit să compari un cleric *cu* predecesorul său, la fel de inuman este să o compari *pe* soția clericului cu a predecesorului său. Preotul *este* chemat să răspundă de comunitatea bisericească, *și nu* soția sa. Ea va trebui să aibă libertatea de a face *ceea ce* se potrivește personalității sale, conturându-și ea însăși rolul în comunitate.

Presiunea exercitată asupra familiei clericului nu îi mai permite soției să fie un liman de destindere și liniște pentru soțul ei. Când aceasta se simte neglijată, ajunge să fie deranjată de cei cu care soțul își cheltuie timpul. «De ce, zice ea, este interesat de problemele maritale ale doamnei cutare, și nu își dă interesul pentru problemele din căsătoria noastră?» Ceea ce o deranjează mai mult pe soția unui preot este faptul că nu are o suficientă viață familială. Tensiunea creată de acest aspect devine pricină de neîmplinire afectivă atât pentru cleric, cât și pentru restul familiei. Este inevitabil ca atmosfera de acasă să nu-l influențeze pe cleric în slujirea sa. Când găsește înțelegere acasă, va avea cu siguranță o stare mai bună și lucrarea sa. Când cadrul familial este dezamăgitor, preotul poate ajunge pe marginea disperării.

Valoarea mustrărilor de conştiinţă

Pe lângă posibilele mustrări de conştiinţă ale clerului pentru neglijarea soţiei, mai pot fi şi cele legate de copii. Preotul nădăjduieşte că atâta timp cât face lucrarea lui Dumnezeu, Domnul va împlini golul creat de neglijarea familiei. El simte totuşi în privinţa aceasta o anumită vinovăţie, chiar dacă încearcă să o justifice, întrebându-se retoric: «Ce altceva aş putea face?» Mustrările de felul acesta l-ar putea face mai atent la prăpastia ivită între starea reală a familiei şi ceea ce ar trebui să fie, încercând să mai reducă din ea. Dacă nu poate face nimic ca să întindă o punte peste această prăpastie, va încerca, poate, să lupte cu mustrările respective, contestând realismul lor. Acest lucru însă nu este posibil. Mustrările care nu conduc spre anumite acţiuni pot indica faptul că omul se teme să acţioneze. Dacă va acţiona, pot apărea schimbări, lăsând trecutul fără niciun argument acuzator.

Lipsa noastră de a făptui reprezintă adesea o încercare inconştientă de a ne apăra cu toate puterile în faţa lipsurilor trecutului. Dacă preotul în cauză va acţiona în sensul cerut de o situaţie sau alta, mustrările vor înceta. Însă poate că el mai simte nevoia mustrărilor sale, care chiar dacă sunt neplăcute, mai păstrează o continuitate cu trecutul. Când cineva are mustrări, este poziţionat cumva existenţial, deşi este vinovat. Dacă conştiinţa îţi reproşează ceva, există un lucru ce trebuie mărturisit şi pentru care trebuie să te pocăieşti. Mustrările ne sugerează că viaţa noastră are

un anumit fundament – conştiinţa ca for al dreptăţii - chiar dacă nu suntem consecvenţi acestuia. Căpătăm în final o identitate.

Multora dintre noi mustrările ne dau sentimentul că există un anumit sens în viaţă. Reprezintă certitudinea că vom da răspuns unei autorităţi mai presus de noi. Dacă ne eliberăm de mustrări, viaţa cu care ne-am obişnuit se va schimba, fapt ce ne poate înfricoşa. Spre ce se va îndrepta? Iată întrebarea. Cea mai mare frică este teama de necunoscut. Am putea fi stânjeniţi şi de şerpii amorţiţi ce zac în noi, cu care ne-am obişnuit, şi care acum încep să se mişte, scoţându-şi capetele.

Cerinţele sau solicitările slujirii bisericeşti constituie o soluţie la îndemână celor care nu au o mare dispoziţie de a se afla în preajma familiilor lor. Presiunea răspunderii dă conştiinţelor lor alinarea dorită. Oamenii adesea au dificultăţi în a se dărui prea mult pe ei înşişi soţilor şi copiilor. Această greutate nu o întâmpină doar clericii, ci toţi oamenii. Deşi orice om doreşte şi are o nevoie absolută de a se apropia de ceilalţi, se teme totodată, încercând din răsputeri să evite faptul în sine. Oamenilor care se confruntă într-o mai mare măsură cu această problemă, li se accentuează această stare la sfârşit de săptămână şi în sărbătorile în care nu se lucrează. Se mişcă încolo şi încoace neîncetat, se enervează şi suferă de dureri de cap. Un al doilea serviciu constituie un mijloc de a scăpa de această problemă. Nevoile băneşti sunt desigur scoase în faţă ca justificare, însă foarte puţini suntem în stare să acceptăm, chiar şi faţă de noi

înşine, că încercăm în realitate să evităm un contact esenţial cu noi şi cu cei pe care îi iubim. Clericul nu are nevoie să-şi găsească o a doua slujbă. Slujirea lui este suficientă. Există întotdeauna în viaţa bisericească suficiente situaţii decisive care să confere justificări acceptabile celui care le caută. Dacă eşti îngreunat de viaţa familială şi de o prea mare apropiere de ea, poţi să zici într-un mod foarte justificat, „ce altceva pot face"?

Atâta timp cât acest automatism se dezvoltă, ducând la creşterea timpului liber, va deveni mai intensă şi problema timpului liber. Oamenii nu au doar problema felului în care să-şi asigure cele necesare traiului, ci şi cum să înveţe să trăiască. Clericul şi membrii comunităţii bisericeşti pot trata în comun această problemă, care în afara faptului că reprezintă o chestiune comună tuturor, mai are şi un caracter teologic important.

Oamenii au anumite probleme în viaţa familială care nu ar fi apărut dacă nu absentau de acasă. Când bărbatul lipseşte adesea, familia învaţă să trăiască şi fără el. Tatăl ajunge un străin şi, indiferent că pleacă ori vine acasă, viaţa familiei rămâne aceeaşi. Dacă va rămâne totuşi suficient acasă, în aşa fel încât prezenţa lui să fie serios băgată în seamă, va fi implicat şi el în trăirile intense ale familiei sau în tensiunile ei. O mai mare apropiere între membrii ei va duce la o mai mare intensitate sau tensiune în relaţiile lui cu ei. Copiii trebuie şi ei să se deprindă să trăiască alături de el.

Nu este exclus ca un preot care poate îşi chiverniseşte fără reproş propria biserică, habar să nu aibă de ceea ce se mai întâmplă pe acasă.

Preoteasa, fie că este sau nu părtaşă la eficienţa lucrării conjugale şi paternale a soţului, va câştiga un rol în familie într-un sens sau altul, determinat de lipsa sau prezenţa lui în căsnicie. Când ea exercită ambele funcţii părinteşti, mai ales dacă tatăl este prezent în familie, va duce la o diminuare a feminităţii ei, degradare care în mod evident va vătăma legătura conjugală.

Problema lipsei implicării tatălui nu se limitează doar la familiile de clerici. Bărbatul contemporan întâmpină o foarte mare dificultate în a-şi asuma vreun rol în familie. Există tendinţa ca el să se mişte sau să fie împins de împrejurări spre periferie, lăsând centrul pe seama mamei. Diferite asociaţii bisericeşti ar putea pune în discuţie această chestiune. Familia clericului ar putea conlucra la găsirea unor soluţii privind rolul tatălui în viaţa de familie.

Nevoia clericului de a avea o familie reuşită poate îngreuna eforturile necesare realizării acestui lucru. Dacă acesta se va implica mai mult în viaţa propriei sale familii, va vedea inevitabil problemele specifice ei, considerând că acestea constituie o ameninţare la imaginea unei familii reuşite. În loc să se implice şi să se jertfească, va alege, poate, să trăiască cu iluzia că problemele ignorate au dispărut din senin. Din cauza specificului slujirii lui – de a-i sluji pe ceilalţi - nu îl trage inima în a cere ajutorul altcuiva atunci când este evident că are nevoie de aşa ceva. Dacă va accepta existenţa anumitor probleme, poate părea în faţa celorlalţi ca un ratat din punct de vedere „profesional" (vocaţional).

Viața familială a preotului și deviațiile erotice

Clericul poate deveni vulnerabil mai ales la ispitele la care se expun cei a căror muncă favorizează contactul cu alți oameni. Condițiile familiale dificile conduc la fantasme (himere) erotice sau la fapte fără de rușine, care face problematică viața celor mai mulți dintre clerici. Un cleric poate cădea mai ușor în păcate cu caracter erotic, dacă nevoia lui de afectivitate și tandrețe nu este satisfăcută și dacă nu înțelege în general ce neîmpliniri sufletești are, în afara acelor momente când este încercat de o anumită ispită. Este posibil însă ca nici atunci să nu conștientizeze ce se petrece cu el.

Preocupările sale multiple s-ar putea să nu-i dea răgazul să-și conștientizeze nemulțumirile, până când ajunge să găsească o anumită împlinire printr-o legătură sau alta. Coruperea începe în urma unui permanent contact social, iar o relație de acum înfiripată va intra în cele din urmă pe un făgaș erotic. Rezultatul poate fi tragic, întrucât erosul, ca expresie a afectivității și tandreții, îl va expune la ispitele erotice mai ales pe cel lipsit de afecțiune și tandrețe. Răpirea unei fete în vederea căsătoriei sau chiar o aventură erotică nepermisă poate promite satisfacerea nevoii de afecțiune și tandrețe. De regulă însă, aceste rezolvări nu fac decât să acutizeze nevoile sufletești în discuție, ducând la și mai multă singurătate. Orice cleric care își neglijează căsătoria sau relațiile fundamentale cu

cei apropiați, de dragul slujirii bisericești, le pune pe ambele în pericol.

Clericul este și el om, fiind supus tuturor ispitelor, ca toți oamenii, având, de asemenea, aceleași nevoi ca și ei. Este o datorie față de slujirea lui, în a se îngriji de împlinirea cât mai sănătoasă a tuturor nevoilor lui autentice, în așa fel încât să nu cadă victimă diferitelor situații.

Aceasta este valabil nu doar pentru un cleric căsătorit, ci și pentru cel necăsătorit. În general, clericul necăsătorit este ieromonah, adică monah hirotonit pentru a sluji ca preot și păstor în comunitatea lui mănăstirească. Prin urmare, nevoia clericului necăsătorit de afecțiune și prezență umană caldă în viața lui este acoperită de comunitatea lui mănăstirească. Aceasta este o rațiune fundamentală pentru care clericul necăsătorit va trebui să aparțină unei comunități mănăstirești. Nu înseamnă că un cleric necăsătorit trebuie să fie neapărat ieromonah, ci că trebuie să aibă parte de o viață comunitară intensă, altfel sigur îl va paște mai devreme sau mai târziu o nenorocire care să-i marcheze profund viața bisericească ulterioară. Cade, mai ales, în răspunderea episcopului să supravegheze dacă clericii necăsătoriți din episcopia lui, au această acoperire sau împlinire comunitară, și dacă nu, să le-o asigure.

Preotul căsătorit are nevoie de afecțiune din partea familiei sale, așa cum și familia lui așteaptă de la el. Cele mai multe probleme ale preotesei pot fi vindecate prin mai multă dragoste, afecțiune și tandrețe din partea soțului ei. Înainte însă ca familia

clericului să ofere sau să primească această afecțiune, trebuie ca ea (familia) să câștige un loc important în viața preotului și nu să reprezinte un simplu mijloc pentru urmărirea unui anumit scop. Doar când clericul se va elibera de nevoia egocentrică de a avea o familie reușită, de dragul prestigiului său profesional, va putea începe să iubească cu adevărat și să se bucure de familia sa, ca și valoare în sine. Iubirea acordată preotesei, văzând în ea mai mult pe femeia de care s-a îndrăgostit cândva, decât un ajutor în sprijinul lucrării sale, o va ajuta pe aceasta să-și câștige identitatea după care tânjește. Iubirea îndreptată către copiii săi, ca persoane încredințate lui de către Dumnezeu, le va conferi libertatea de care au nevoie, descoperindu-și la vremea potrivită propria identitate bisericească.

IX
CLERICUL ȘI RUGĂCIUNEA

Cele ce vor fi prezentate în acest capitol referitor la rugăciune nu sunt destinate părinților îmbunătățiți, lucrători ai rugăciunii minții, ci clerului contemporan care urmărește un urcuș duhovnicesc personal. După cum am procedat și în cazul celorlalte chestiuni analizate în această carte, astfel vom face și în cazul rugăciunii. Expunerea ce urmează nu va avea, așadar, în vedere viețile marilor sfinți, ci se va adresa clerului de azi, a cărui nivel duhovnicesc și viețuire nu are aproape nimic comun cu a acelora.

Pentru majoritatea zdrobitoare a clericilor contemporani, rugăciunea ca slujire constituie o profesie, un mijloc prin care își pot asigura subzistența. Despre rugăciune, ca trăire personală sau dialog cu Dumnezeu, cei mai mulți dintre clerici cunoaștem foarte puține. Poate că nici nu există vreun interes mai deosebit în a cunoaște mai mult. Discuțiile referitoare la trăirea rugăciunii la marii sfinții le-am auzit în mod repetat. Convinși într-un fel sau altul că rugăciunea se trăiește fie la intensități înalte, fie că este inaccesibilă și că înălțimile ei sunt undeva mult peste puterile noastre, am ajuns la concluzia că rugăciunea autentică nu ne privește pe noi cei din lume. În realitate, discuțiile referitoare

la rugăciune au condus fie la abandonarea oricărui efort de îmbunătăţire a ei din partea celor interesaţi, fie au devenit ele însele un substitut al acestui efort. Iată motivul pentru care vom trata aici chestiunea rugăciunii ţinând cont de situaţia reală a clericului contemporan şi poate a omului modern, cu scopul nu de a-i reaminti acestuia reuşitele impresionante în acest sens ale marilor sfinţi, ci pentru a-l convinge că şi el poate, în pofida situaţiei lui dificile şi dureroase, să aibă o anumită experienţă a rugăciunii, necesară nu doar pentru a reuşi „profesional" şi a supravieţui la modul simplu, ci şi pentru a avea la modul real o experienţă a îndumnezeirii.

«Cel care nu se roagă lui Dumnezeu şi nu doreşte neîncetat să se bucure de convorbiri dumnezeieşti, este mort şi fără suflare, şi nu se face părtaş înţelepciunii»[97]. «Rugăciunea este lumina sufletului, adevărata cunoaştere de Dumnezeu, mijlocitoare între Dumnezeu şi oameni, doctor al patimilor, antidot bolilor, liniştea sufletului»[98]. «Prin rugăciune, sufletul înălţat numaidecât la ceruri se alipeşte de Domnul prin negrăite legături, asemenea pruncului de mama sa, care strigă cu lacrimi bâjbâind după laptele dumnezeiesc»[99].

Faptul că omul contemporan, de regulă, este mort sufleteşte, se datorează în primul rând lipsei rugăciunii, care aduce după sine decăderea morală

[97] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre Rugăciune*, Cuvântul I, *EPE* vol. 31, pag. 184.
[98] *Ibidem*, pag. 224.
[99] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre rugăciune*, PG 64, pag. 464.

şi uscăciunea lui duhovnicească. Nimic nu poate face omul dacă nu primeşte de la Cel ce este izvorul Vieţii şi al Creaţiei. *„Fără mine nimic nu puteţi face"* (In. 15, 5), a spus Hristos şi a adăugat *„Câte veţi cere de la Tatăl în numele Meu vi se va da vouă"* (In. 16, 23).

Clericul nerugător nu se va putea conforma deloc slujirii bisericeşti, chinuind atât comunitatea bisericească pe care o conduce, cât şi pe sine. Căci «fără rugăciune, însoţirea cu virtutea se află în impas»[100]. Rugăciunea «în orice cuget s-ar sălăşlui, îl face plin de toată dreptatea, crescându-l către virtute şi dezrădăcinând răutatea (viciul)»[101].

Rugăciunea este, aşadar, un element fundamental al vieţii fiecărui om, pentru cleric constituind premisa slujirii lui. De aceea ar trebui să existe - şi există deja - anumite tipuri de rugăciune destinate trebuinţelor fiecărui om. Rugăciunea are şi o caracteristică personală, conformându-se specificului şi stării fiecărui om.

Există o rugăciune potrivită marilor sfinţi, însă şi una destinată celui mai pervertit om. Nu doar curăţia inimii desăvârşeşte rugăciunea, ci şi rugăciunea conduce la curăţia inimii. «Dacă rugăciunile ne-ar afla plini de păcate, îndată ne curăţesc»[102].

Diavolul, ca unul ce încearcă să-l rupă pe om de rugăciune, vine cu argumentul că rugăciunea nu este pentru cei păcătoşi. Acest lucru îl face prin a-i arătă că

[100] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre Rugăciune*, Cuvântul I, *EPE*, vol. 31, pag. 188.
[101] *Ibidem*, pag. 186.
[102] *Ibidem*, pag. 188.

starea lui duhovnicească şi rugăciunea se află foarte jos în comparaţie cu reuşitele marilor sfinţi, ce rămân de neatins.

«Întoarce-te de la vrăjmaşul care, după vreo faptă, te împiedică să te rogi sau să-L lauzi pe Dumnezeu, aducându-ţi aminte de cel ce zis: „*Pentru că sufletul meu chinuit de gândurile fără voie îmi pricinuieşte osteneli, voi căuta dreptatea lui împotriva duşmanilor lui*"»[103] (Lc. 18, 5), spune sfântul Ioan Scărarul adăugând: «Am văzut cerşetori şi săraci îndrăzneţi, înduplecând repede prin cuvinte măiestrite chiar şi inimile împăraţilor spre milostivire. Şi am văzut oameni săraci şi fără virtuţi, strigând nu cu cuvinte măiestrite, ci nepricepute, fără să se ruşineze şi cu stăruinţă către Împăratul ceresc, din adâncul cel deznădăjduit al inimii, şi silind prin sila la care supuneau pe Cel din fire nesilit, spre milostivire»[104].

Pentru mulţi dintre noi însă, şi aceasta reprezintă un nivel de viaţă duhovnicească şi rugăciune cu totul de neatins. Mulţi dintre noi, abia cinci minute de rugăciune dacă suntem în stare să facem în fiecare zi şi chiar mai puţin. Să nu descurajăm, însă. „Miluieşte-ne pe noi, Fiule al lui David!", au spus cei doi orbi, şi s-au vindecat. „Pomeneşte-ne, Doamne, când vei veni întru împărăţia ta" a spus tâlharul de pe cruce, şi a câştigat raiul. Rezultatul nu vine datorită micului nostru efort, ci milostivirii şi dragostei lui Dumnezeu. Oricât de paralizaţi duhovniceşte am fi, putem rosti măcar un cuvânt de rugăciune.

[103] Sfântul Ioan Sinaitul, *Scara*, cuvântul al XV-lea, paragraful 78, EIBMBOR, 1992.

[104] *Ibidem*, cuvântul al VII-lea, paragraful 43, EIBMBOR, 1992.

Rugăciunea şi criza identităţii clericului modern

Ajutorul pe care un cleric l-ar putea cere şi primi la un moment dat de la un alt cleric sau specialist psiholog, nu acoperă nevoia personală de a avea o anumită legătură cu Dumnezeu ce ar trebui întărită. Este de trebuinţă ca viaţa noastră interioară să o împărţim cu Dumnezeu. Dacă îi vom mărturisi Lui fricile, neputinţele, îndoielile, vinovăţiile, răutăţile şi dezamăgirile noastre, nu doar că nu vom mai avea nevoie de o vitrină exterioară, ci vom putea primi cu uşurinţă şi fără limite pe Dumnezeu în viaţa noastră, după cum se spune şi în Evanghelie.

O astfel de legătură cu Dumnezeu devine pentru cleric izvor de putere, în special într-o perioadă de criză a identităţii. Clericul trăieşte şi regăseşte în rugăciune propria sa identitate ca preot şi om, legătura cu Învăţătorul dându-i ucenicului sentimentul chemării sale.

Hristos însuşi, în grădina Ghetsimani, a trecut printr-o astfel de criză indusă de proximitatea morţii, înainte ca evenimentele înfricoşătoare să se succeadă şi să-l conducă la Golgota şi la cruce. În momentele acelea de zbucium, „*s-a depărtat de la dânşii ca de o aruncătură de piatră; şi îngenunchind se ruga*", zicând: „*Părinte, de voieşti să treacă paharul acesta de la mine; însă nu voia mea, ci a ta să fie*" (Lc. 22, 41-42). După acel zbucium, în care s-a luptat precum Iacov cu Dumnezeu, l-a putut întâmpina pe Iuda şi pe soldaţi, întărit în misiunea Sa mântuitoare.

Apostolul Pavel, ucenicul măreț al Domnului, nu a avut parte decât de dezamăgiri în cea de a doua perioadă a misiunii sale apostolești, lipsindu-i orice indiciu chiar în legătură cu direcția pe care trebuie s-o urmeze în călătoria sa. Simțea doar că Sfântul Duh îi zădărnicea orice intenție. Acest sentiment însemna, totuși, că avea conștiința apostoliei sale dumnezeiești, chiar dezamăgit fiind. Cu această conștiință era pregătit să primească descoperirea ce urma să i se facă în somn, fiind îndemnat să meargă în Macedonia, un adevărat pas istoric în apostolia creștină pe pământ european.

Există anumite dificultăți în viața duhovnicească a preotului, care, într-un anumit grad, creează sau intensifică această criză. Clericul ce și-a construit o fațadă profesionistă va întâmpina dificultăți în a o mai lepăda, mai ales când dorește să se roage singur. Rugăciunile publice constituie o parte din activitatea sa „profesională", fațada neconstituind o problemă în acest caz. Când va încerca însă să se roage pentru sine, artificiile de orice fel vor fi nepotrivite, ba chiar respingătoare.

Clericul are și altfel de dificultăți în viața sa duhovnicească, comune și celorlalți oameni. Întrebările referitoare la caracterul și calitatea rugăciunii tale personale te pun de regulă în dificultate și te lasă încurcat. Răspunsul curent ar trebui să sune cam așa: «Nu este cum ar trebui să fie». Prin urmare, clericii și laicii pot căuta împreună să rezolve dificultățile pe care le presupune rugăciunea.

Teama de liniștire

Cea mai evidentă dificultate în privința rugăciunii e găsirea timpului necesar săvârșirii ei. Orele nsacrate pentru rugăciune sunt înainte de somn u imediat după trezirea de dimineață. În orele serii, ercul este de regulă ocupat cu lucrarea pastorală și u diverse alte întâlniri, adunări și consfătuiri. Când junge în cele din urmă la momentele dinaintea somnului de noapte, se poate să fie atât de obosit, ncât cel mult mai poate murmura mecanic câteva ugăciuni, doar pentru a-și mai liniști conștiința. Dacă se culcă târziu este firesc să nu se mai poată trezi devreme, imediat ce se trezește fiind nevoit să se grăbească la biserică sau să se apuce de vreo lucrare urgentă.

Problema rugăciunii este totuși mai profundă, ea nemaigăsindu-și loc de fapt în civilizația noastră profund anti-isihastă. Monahul, de regulă, când se roagă, nu este distras de telefon, de răspunderile familiale, de gândul că ceva trebuie reparat prin casă ori altceva. Afară de aceasta, rugăciunea lui este considerată parte din ocupația sau preocuparea sa. Clericul aparține însă unei civilizații ce are ca țel o cât mai mare productivitate a muncii și acumulare de capital, rugăciunea apărând mai degrabă ca o piedică pentru munca sa, decât parte constitutivă a ei. Prin urmare, dificultatea de a găsi timpul necesar este mai curând simptomul decât cauza problemei. Greșită este și acea concepție că doar anumite ore din

zi sunt consfinţite pentru rugăciune. Orice oră poate fi potrivită pentru rugăciune. Este posibil ca orele potrivite pentru rugăciune în alte epoci şi ritmuri de viaţă să nu mai fie potrivite acum. Omul contemporan, dacă vrea cu adevărat să aibă o viaţă de rugăciune, va trebui ca în mod liber, şi în afara oricărui stereotip, să-şi potrivească ora de rugăciune propriului său mod de viaţă.

«Să nu căutăm aşadar pretexte, spune sfântul Ioan Gură de Aur, că nu este aproape casa de rugăciune, că dacă am fi treji (atenţi), harul Duhului ne-a şi făcut biserici ale lui Dumnezeu, mare devenindu-ne uşurinţa [de a ne ruga] în tot [locul şi vremea]. Căci închinarea noastră nu este cum era cea a iudeilor la început (fiindcă aceea avea umile lucruri trupeşti şi era trebuinţă de multă forfoteală). La ei, cel care se ruga trebuia să se suie la templu şi să cumpere un berbec, să aducă lemne şi foc, să-şi ia cuţit, să stea înaintea altarului şi multe alte porunci trebuia să îndeplinească. Aici, la noi, însă nu este nimic de acest fel, ci oriunde ai fi, ai cu tine şi jertfelnicul şi cuţitul şi jertfa, căci tu însuţi eşti şi preot, şi altar, şi jertfă.

Oriunde ai fi, poţi sta înaintea altarului, numai să arăţi o voinţă trează şi nu te împiedică nici locul, nici timpul, ci chiar dacă nu pleci genunchii, chiar dacă nu-ţi baţi pieptul şi nu-ţi întinzi mâinile la cer, fă însă doar dovada unei minţi calde şi ai săvârşit tot ceea ce ţine de rugăciune. Stă şi în puterea femeii care toarce sau coase să se uite la cer cu mintea şi să-L cheme cu căldură pe Dumnezeu. Este cu putinţă ca şi omul care umblă prin piaţă şi se plimbă să facă rugăciuni întinse

şi încordate, şi cel care şade în atelier şi prelucrează piei să-şi ofere sufletul lui Dumnezeu [ca jertfă]. Stă şi în puterea slugii, şi a celui ce face cumpărături sau vinde, şi a celui care se urcă şi se coboară [ici şi colo pentru diferite treburi], şi a celui care stă în brutărie, ca atunci când nu pot veni în biserică să facă rugăciuni încordate şi pline de trezvie.

Lui Dumnezeu nu îi este ruşine de un anumit loc, ci caută un singur lucru din partea noastră: un cuget aprins şi un suflet plin de întreagă înţelepciune. Şi ca să vezi că nu este nevoie nicidecum de vreo înfăţişare exterioară sau loc sau timp, ci de un cuget sincer [şi dăruit] şi treaz, [iată] apostolul Pavel, şezând aplecat în temniţă, iar nu drept în picioare; căci nu îl lăsa butucul în care erau legate picioarele – când s-a rugat din toată inima, aşa aşezat cum era, s-a cutremurat închisoarea şi s-au clătinat temeliile ei şi l-a înfricoşat pe păzitorul închisorii şi l-a iniţiat după aceste întâmplări în sfânta taină [a creştinătăţii] (Fap. 15, 25-40).

Şi iarăşi Iezechia, fără să stea drept în picioare, nici plecându-şi genunchii, ci întins fiind pe pat şi zăcând din pricina bolii, întorcându-se către perete, pentru că l-a chemat pe Dumnezeu cu căldură şi cu suflet plin de întreagă înţelepciune [curăţie], a schimbat şi hotărârea dată asupra sa şi-a atras şi multă bunăvoinţă [de la Dumnezeu] şi a redobândit şi sănătatea de mai înainte. Şi nu numai cu bărbaţii mari şi sfinţi se poate vedea că se întâmplă asemenea lucruri, ci şi cu cei răi. Căci şi tâlharul nu a stat în casă de rugăciune, nici nu şi-a plecat genunchii, ci fiind întins pe cruce, din puţine cuvinte a dobândit împărăţia Cerurilor. Altul

în groapă cu noroi, altul în groapă cu fiare, altul în chiar pântecele chitului, rugându-L pe Dumnezeu, au nimicit toate [poverile] ce erau asupra lor şi şi-au atras bunăvoința cea de sus.

Şi acestea zicându-le, [totuşi] vă îndemn să veniți la biserică şi să vă rugați în deplină linişte acasă şi să vă plecați îndelung genunchii şi să vă întindeți către cer mâinile. Dar dacă din pricina timpului sau a locului suntem siliți să stăm printre alții, să nu lăsați pentru acest motiv obişnuitele rugăciuni, ci în felul în care v-am spus mai înainte dragostei voastre, rugați-vă şi chemați-L pe Dumnezeu, fiindcă nu veți păgubi cu nimic la rugăciune [din cauza împrejurărilor neprielnice], față de rugăciunea din biserică. Acestea vi le-am spus nu ca să mă aplaudați şi să vă minunați, ci ca să arătați cu fapta cele spuse şi vremea zilei şi a nopții, precum şi cea de la muncă, s-o petreceți în rugăciuni pentru voi şi pentru alții. Dacă aşa ne vom rândui cele ale noastre, vom trece fără primejdie viața aceasta şi vom avea parte şi de împărăția Cerurilor, pe care fie ca noi toți s-o dobândim cu harul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care şi împreună cu Care Tatăl şi Duhul Sfânt sunt slăviți, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.[105]

Iar în continuare sfântul Ioan Gură de Aur completează spunând: «Când spun rugăciune, să nu crezi că este vorba de cuvinte. Ci dorire după Dumnezeu, dragoste nerostită, nu de oameni săvârşită, ci de dumnezeiescul har».

[105] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cinci cuvântări despre Ana si Samuel*, Cuvântarea a IV-a, în traducerea pr. Marcel Hancheş (PG 54, 631-676).

Potrivnic reperelor civilizației ce domină astăzi

În spatele problemei care o avem cu rugăciunea, se găseşte ezitarea noastră legată de ea. Suntem doritori să avem o viață de rugăciune, însă în acelaşi timp ne confruntăm şi cu împotriviri la adresa ei. Care este lucrul căruia ne împotrivim de fapt? Dacă cercetăm lucrurile, vom vedea că rugăciunea intră în contradicție cu curentul civilizației noastre, în cel puțin trei moduri.

În primul rând rugăciunea este o lucrare isihastă (de liniştire), întrucât ne pune în contact cu noi înşine. Cei mai mulți dintre noi, cei de astăzi, ne simțim stânjeniți dacă stăm şi cugetăm la noi înşine şi la scopul vieții noastre. De regulă, preferăm să evităm acest lucru şi să fim absorbiți de altceva. În al doilea rând rugăciunea pare că naşte în noi un sentiment de apatie, neoferindu-ne ceva palpabil, o anumită activitate care să ne acapareze simțurile. Civilizația vestică adoptată de noi promovează în principal activismul, fapt ce ne face să fim permanent interesați de o anumită lucrare practică. În al treilea rând, rugăciunea ne aduce față în față cu Dumnezeu şi aproape de El. Cei mai mulți oameni devin, de asemenea, apatici la ideea unei astfel de apropieri. Ne este teamă ca nu cumva, apropiindu-ne de un a(A)ltul, să ne fie subminat sentimentul valorii de sine, fundamentat pe reuşitele noastre.

În percepția omului contemporan marcat de activism, neliniștea legată de destinul său, de scopul existenței sale, de insuficiența sa ca persoană, pare că se potolește prin cât mai multă acțiune. În pofida acelui cuvânt scripturistic „*nici a celui ce voiește, nici a celui ce aleargă, ci a lui Dumnezeu celui ce miluiește*" (Rom. 9, 16), societatea noastră încearcă să viețuiască bazându-se doar pe eforturile sale. Atunci când omul acționează, încearcă să păstreze situația sub control. Când nu acționează rămâne expus fricilor sale. Unii oameni beau și iau narcotice în loc să lucreze, însă motivația este aceeași.

Teama de imprevizibil își proiectează însă fantasma chiar și asupra activității noastre. Cei mai mulți clerici se simt mult mai în largul lor atunci când vorbesc decât atunci când ascultă, de unde vine de fapt și acea emfază prezentă în predică. Se simt așadar mult mai siguri pe ei înșiși când țin o predică decât atunci când poartă o discuție. Dialogul, care presupune o ascultare reciprocă a participanților, te implică mai în profunzime în relația cu ceilalți, constituind o provocare și o expunere în fața neprevăzutului. Imprevizibilul constituie un element fundamental în orice situație importantă. De aceea foarte rar, în pofida bunelor lor intenții, mai lasă «timp de discuție». Iar când o fac, consumă timpul destinat discuțiilor lungind răspunsurile la prima întrebare. Cât timp vorbim, putem ține lucrurile sub control. Cei mai mulți se tem de momentele de suspans.

Civilizația și creștinismul apusean nu acordă o valoare deosebită liniștirii. Liniștea este pentru ele un

simbol al inutilității, nebănuind deloc că „inutilul" reprezintă însăși savoarea vieții.

Cei mai aprinși activiști religioși, cei ce ard de zel misionar tratează cu dispreț sau condescendență pe cel care caută isihia. Desigur că în afara liniștirii, înconjurați de zgomot și activitate, nu mai apare frica de a descoperi adevăratele motivații ale arderii noastre misionare. Și astfel ne vom putea bucura în continuare de „îngerul de lumină" misionar ce nu ne dă pace, fiind vorba în realitate de un demon al nevrozelor noastre personale, prin care nu facem decât să-i chinuim pe cei ce suportă cu voie, dar cel mai adesea fără voie, zelul nostru apostolesc. Așa au făcut toate ordinele misionare anglo-saxone, care i-au contaminat cu nevroze puritaniste anglo-saxone pe cei liberi până atunci de așa ceva, pe băștinașii Africii și ai altor locuri de pe pământ. Acest lucru s-a întâmplat însă și cu mișcarea pietistă de la noi, care a denaturat într-un chip asemănător ethosul tradițional al poporului nostru.

Sfântul Grigorie Teologul, apărând acest ethos isihast, îi scria sfântului Vasile cel Mare: «Ne judeci pentru lene și trândăvie, căci nici pe cele simple nu le-am făcut, nici nu ne-am asumat răspunderile episcopale, nici nu ne-am aruncat unul asupra altuia precum fac câinii cărora li se aruncă mâncare. Pentru mine cea mai mare faptă este nefăptuirea. Și pentru ca să poți vedea ceva bun din cele bune ale noastre, trebuie să știi că atât de mult cinstesc nefăptuirea, încât ajung să cred că această stare este un indiciu al mărimii de suflet. Iar dacă toți am imita-o, n-ar exista

nicio răzvrătire în Biserici, nici decădere a credinței, prin transformarea celei din urmă în armă în disputele unuia împotriva celuilalt».[106]

Teama de inutilitate

Dacă contestăm componenta isihastă a slujirii clericului, va ajunge atunci să fie contestată însăşi slujirea lui, întrucât slujirea clericului este fundamentată pe „inutilitate". Concepția dominantă din lume consideră că preotul ar oferi mai mult societății dacă ar pune umărul la roata economiei. Deşi cei mai mulți suntem în măsură să recunoaştem că Hristos a avut dreptate când a spus *„nu doar cu pâine va trăi omul"* (Mat. 4, 4), totuşi în pofida acestui fapt alergăm continuu după pâine. De aceea o lucrare sau activitate care nu produce ceva a ajuns să fie considerată aproape fără de folos.

Clericul, simțind că de mulți a ajuns să fie considerat inutil, va încerca adesea într-un chip sau altul să dovedească că activitatea sa se înscrie în parametrii unei viziuni pragmatice sau lucrative. Accentul pus în zilele noastre pe administrația bisericească vine poate din încercarea inconştientă de a mai înfrumuseța lucrarea clericului, căptuşindu-o cu mantia necesității economice. De aici şi toată această preocupare pentru clădiri, centre duhovniceşti, care rămân de regulă nişte spații goale, ori locuri

[106] Sfântul Grigorie Teologul, *Scrisoarea 49 către Vasile*, *BEP*, vol. 60, pag. 234.

de colectare şi distribuire a alimentelor şi hainelor pentru cei săraci. Printr-o astfel de activitate, clericul mai poate amâna calomniile la adresa inutilității sale. Dacă inutilitatea se dovedeşte în final pentru unii a fi reală, conformarea lui la valorile civilizației noastre poate constitui cu adevărat o pierdere tragică. Cât de greu este pentru un cleric absorbit de administrația bisericească să fie răpit „până la al treilea cer" fie şi pentru o clipă! Chiar dacă dispoziția şi activitatea sa creatoare a rămas deschisă către vedenii şi descoperiri cereşti, este îndoielnic că a mai avut timp de ele.

Dacă clericul are nevoie să dialogheze cu oamenii pentru a se susține sufleteşte, cu atât mai mult are nevoie să vorbească cu Dumnezeu.

Dialogul cu semenul se poate împleti şi cu rugăciunea, dacă cel implicat este orientat către rugăciune. Dialogul cu Dumnezeu şi cu oamenii se completează reciproc. Fără acest dialog complementar cu oamenii, dialogul nostru cu Dumnezeu este în pericol de a ajunge un dialog cu noi înşine. După cum spunea şi Hristos: *„Fariseul stând, aşa se ruga întru sine"* (Lc. 12, 11). Dacă oamenii sunt considerați mijloace pentru atingerea unui scop, adică doar nişte simboluri ale obligației noastre către Dumnezeu, ei încetează să mai fie persoane, iar comunitatea încetează să mai fie comunitate.

În mod similar, fără un dialog complementar cu Dumnezeu, dialogul nostru cu oamenii îşi pierde sfințenia, dimensiunea tainică, devenind o copie anemică a ceea ce ar putea fi. Dumnezeu nici nu poate fi despărțit de comunitatea omenească, nici identificat cu ea.

Slujirea celui chemat să slujească

În cultul Bisericii, unirea lui Dumnezeu cu omul ar trebui să fie evidentă. Rolul preotului este aici diferit totuşi de al celor care constituie comunitatea bisericească. Cel care coordonează cultul sau slujba bisericească trebuie să urmărească participarea intensă a membrilor Bisericii la ea. Preotul este tatăl familiei, iar liturghia trebuie să constituie prin excelenţă experienţa familială cea mai trainică şi mai profundă a comunităţii bisericeşti.

Având în vedere că un cleric are o poziţie ce îl plasează în faţă, şi într-un fel la distanţă de ceilalţi, nu poate şi nu trebuie să îndrăznească să fascineze prin oferirea unei experienţe liturgice ruptă de comunitate. La aşa ceva pot conduce anumite obiceiuri liturgice târzii, tradiţionale în aparenţă, cum ar fi închiderea uşilor împărăteşti în timpul liturghiei, inducând sentimentul unei depline rupturi a laicilor de taină, făcând din ea un privilegiu al preoţiei de cea mai autentică factură catolică. De asemenea, dacă clericul ajunge să citească textele liturghiei cu emfază retorică, este pentru că ... „s-a adâncit” atât de mult în cult, încât a reuşit în final să iasă undeva în afară, fiind străin de duhul lui.

De cele mai multe ori manifestările noastre **liturgice se reduc la spectacolul sau reprezentaţia oferită de un singur om, respectiv clericul.** De aceea **sunt remarcaţi de obicei acei clerici cu voce frumoasă, care cântă frumos şi au talent actoricesc.** Oamenii

bisericii cu o educaţie liturgică la fel de deformată, înţeleg şi doresc ca liturghia să fie, asemenea unei reprezentaţii scenice, pe care să o urmăreşti cu pasiunea unui spectator, rămânându-le doar acel drept de a judeca cât de bună sau rea a fost în cele din urmă interpretarea.

De regulă, nici clericii şi nici laicii nu simt că liturghia constituie o lucrare a poporului dreptcredincios, care presupune participarea tuturor. Clericii fac deseori dovada că percep liturghia ca spectacol, întrucât nu mai pot participa deloc la ea dacă nu sunt printre protagoniştii ei. Preoţii care se întâmplă să stea în sfânta biserică fără să slujească, de regulă, cu foarte puţine excepţii, se pun pe discuţii pe toată perioada desfăşurării slujbei sau a liturghiei, cel mai adesea judecând felul în care se slujeşte, după cum fac şi laicii sau poate chiar mai rău.

Pretextul lipsei timpului

Clericul ar trebui să-şi recunoască sincer şovăielile în a se ruga, deşi cel mai adesea se arată nemulţumit că nu găseşte timp pentru rugăciune. Acelaşi lucru este valabil şi în privinţa insuficienţei timpului necesar vizitării comunităţii bisericeşti. Ceea ce ne-am obişnuit în general să amânăm cu consecvenţă datorită unei presiuni exercitate de alte priorităţi, se întâmplă fie pentru că reprezintă un lucru considerat insuficient de important, fie pentru că la mijloc este vorba de o opoziţie inconştientă. Cel care înţelege că

poate fi robul acestor conjuncturi, poate nădăjdui că într-o bună zi va rupe lanțurile.

Parabola evanghelică a celor doi fii, cărora Hristos le-a spus să meargă în vie pentru a lucra (Mat. 21, 28-32), vorbeşte clar despre rațiunile care pot eşua traducerea în faptă a promisiunilor noastre. Fiul care a zis „eu, doamne voi merge", a vrut să facă plăcere tatălui, nereuşind însă în cele din urmă să-şi ducă la capăt promisiunea. Celălalt fiu care a replicat că nu vrea, era în realitate deschis chemării făcute, fapt care l-a determinat apoi să se ducă în vie. Evident că fiul care şi-a recunoscut opoziția a putut să o şi depăşească, căci „căindu-se, s-a dus". Foarte adesea sub acel obişnuit «da» se găseşte un inconştient «nu», da-ul putând fi produsul fricii şi al terorii create de o educație pietistă care conduce la o supunere prin amenințare şi pedeapsă. Însă cum poate cineva să se căiască sincer, dacă subconştientul nu devine conştient? Şi cum va reveni la decizia sa, mergând în vie, dacă nu se căieşte?

Când cineva se consideră victima împrejurărilor, deşi la mijloc este vorba de lipsuri personale, denaturează înțelesul râvnei. Denaturăm cu adevărat sensul râvnei când îl înlocuim cu cel de vinovăție. Unul din semnele pocăinței sincere este hotărârea de schimbare a modului de viață. Însă o astfel de hotărâre s-ar putea să nu găsească sprijin într-o dispoziție interioară, fiind necesară o confirmare din partea voinței noastre reale, înlăturând toată incertitudinea şi confuzia din cauza cărora nu putem acționa la momentul prezent. Când hotărârea respectivă

recunoaşte că pricina reală a acțiunilor şi neglijențelor noastre se află în noi, este improbabil că va mai fi abătută din drum.

Există o poveste despre o broască ce a picat într-o groapă, şi n-a mai putut ieşi din ea. La un moment dat a cerut ajutor unei alte broaşte care trecea pe acolo. «Dacă încerc să te scot din groapă, s-ar putea să cad şi eu lângă tine. Ne vom afla atunci amândouă în pericol», a spus ea şi şi-a continuat drumul. Puțin mai târziu, a descoperit surprinsă că broasca din groapă venea în urma ei. «Credeam că nu o să mai reuşeşti să ieşi», i-a zis ea. «Nu puteam, i-a replicat aceea, însă se apropia un camion uriaş şi a trebuit să fac totul ca să ies, pentru a nu fi strivită».

Este uimitor câte suntem în stare să facem dacă ne-am pus cu adevărat în gând. Atunci nu vom mai emite judecăți şi interpretări care nu fac decât să se substituie acțiunii propriu-zise. Conform celor din Faptele Apostolilor, Biserica primară trăia intens sentimentul călăuzirii ei de către Duhul Sfânt, credincioşii având, de asemenea, puternica dispoziție de a se ruga şi posti. Nu este vorba aici doar de o coincidență, întrucât cele două realități – ale duhului şi faptei - merg de fapt împreună. Hotărârea pentru ca Pavel şi Varnava să fie trimişi în cea de a doua călătorie misionară, ce a dat naştere la aproape jumătate din epistolele pauline din Noul Testament, a venit de la profeții şi învățătorii Bisericii din Antiohia: Varnava, Simeon, Luchie, Manain şi Saul, „slujind ei ...Domnului şi postind". Iar Duhul Sfânt le-a spus: *„Osebiți Mie pe Varnava şi pe Saul, la lucrul la care i-am chemat pe ei»"* (Fap. 13, 1-3).

Exemplul lui Hristos

Viața de rugăciune a Mântuitorului constituie o pildă atât pentru cler, cât și pentru laici. La începutul propovăduirii lui Hristos, evanghelistul Marcu spune despre El: *„Iar a doua zi, foarte de noapte, sculându-se, a ieșit și s-a dus în loc pustiu și acolo se ruga"* (Mc. 1, 35). Evanghelistul Luca, la rândul său, consemnează și el că pe măsură ce lucrarea Lui din lume se extindea tot mai mult *„a ieșit la munte să se roage, și toată noaptea a petrecut întru rugăciune lui Dumnezeu"* (Lc. 6, 12). Schimbarea Sa la față a avut loc pe Tabor, atunci când a urcat pe muntele respectiv cu Petru, Iacov și Ioan pentru a se ruga (Lc. 9, 28). Dar și atunci când misiunea Lui pământească a ajuns la apogeu, se zice de Iuda că știa unde se găsea Hristos, întrucât Acesta ieșind *„după obicei"* a mers pe muntele Măslinilor pentru a se ruga (Lc. 22, 39). Exemplul lui Hristos desigur că nu este ușor de urmat. Obișnuința de a aloca însă un timp constant rugăciunii zilnice are o mare valoare.

«Nimic nu este deopotrivă cu rugăciunea. Căci ea și pe cele imposibile le face posibile, pe cele anevoioase ușoare și pe cele greu de ajuns le pune la îndemână. Pe aceasta și fericitul David cu sârguință o săvârșea. Pentru aceea și zicea: *„De șapte ori pe zi Te-am lăudat pentru judecățile dreptății Tale"* (Ps. 118, 164). Dacă un împărat, cufundat în mii de griji și tras din toate părțile, de atâtea ori Îl ruga pe Dumnezeu într-o zi, ce iertare sau apărare mai putem avea noi, care, având atâta timp liber, nu Îl rugăm necontenit, deși am putea avea atâta câștig?

Cu neputință este, cu neputință, ca un om care se roagă cu cuvenita sârguință și Îl cheamă necontenit pe Dumnezeu, [cu neputință] este să păcătuiască vreodată. Cum? Îți spun eu! Cel ce își încălzește mintea și își scoală sufletul și se mută pe sine la cer și astfel Îl cheamă pe Stăpân, [apoi] își aduce aminte de păcatele sale și Îi vorbește despre iertarea lor și Îl roagă ca să fie milostiv și blând, [unul ca acesta] în timp ce grăiește aceste cuvinte, leapădă orice grijă lumească și se întraripează și este mai presus de patimile omenești. Și chiar dacă vede după rugăciune vreun dușman, nu îl mai privește ca dușman.

Chiar dacă vede vreo femeie frumoasă, nu se prăbușește la vederea ei, căci focul de după rugăciune rămâne înlăuntrul lui și alungă cu totul orice gând necuviincios. Însă pentru că suntem oameni și este cu putință să cădem în ușurătate și slăbiciune, după ce trece o oră sau două sau trei după rugăciune, când vezi căldura care este în tine că vrea să se scurgă câte puțin, aleargă degrabă iarăși la rugăciune și încălzește cugetul tău cel răcit. Și dacă vei face aceasta de-a lungul întregii zile, încălzindu-ți intervalele de timp prin desimea rugăciunii, nu vei da diavolului prilej și intrare împotriva cugetelor tale.

Și ceea ce facem când ne pregătim masa și vrem să bem ceva, să facem și în acest caz. Când vedem apa încălzită că se răcește, o punem iar pe foc ca să se încălzească repede. Aceasta să facem și aici: pe cărbunii încinși ai rugăciunii să ne punem gura și astfel vom reaprinde mintea noastră spre evlavie și atenție și îi vom imita pe zidari . Căci și aceia, urmând să zidească

cu cărămizi, din pricina sfărâmiciunii materialului, proptesc zidirea cu lemne lungi. Şi proptelele nu le pun la depărtare mare una de alta, ci la mică distanţă, ca prin desimea lor să facă mai sigură îmbinarea cărămizilor. Aceasta fă-o şi tu, şi toate lucrurile lumeşti ca şi cu nişte proptele de lemn ţinându-le prin necontenirea rugăciunilor, îngrădeşte-ţi vieţuirea din toate părţile.

Dacă vei face astfel, chiar de vor sufla după aceea mii de vânturi, chiar de vor fi ispite şi întristări, chiar de vor fi gânduri neplăcute, chiar de va veni ceva îngrozitor, nu vor putea să surpe acea casă bine legată cu astfel de rugăciuni. „Şi cum este cu putinţă", ar zice careva, om lumesc fiind, legat cu serviciul de tribunal, să te rogi zilnic la fiecare trei ore şi să te duci la biserică? Este cu putinţă şi încă foarte uşor. Chiar dacă nu-ţi este la îndemână să alergi la biserică, stând înaintea uşilor tribunalului şi fiind prins cu treburi, acolo poţi să te rogi. Căci rugăciunea nu are trebuinţă atât de glas, cât de minte, nici de întinderea mâinilor, cât de un suflet încordat şi adunat, nici de poziţie exterioară, cât de cuget de rugăciune. Fiindcă şi rugăciunea acestei Ana a fost auzită nu fiindcă o zicea cu glas mare şi teatral, ci fiindcă striga tare înăuntru, în inimă. Că glasul ei, zice Scriptura, nu se auzea şi a ascultat-o Dumnezeu. Acest lucru mulţi alţii adeseori l-au făcut şi în timp ce judecătorul striga înăuntru în tribunal şi ameninţa şi era nebun de furie, ei, cei botezaţi, stând înaintea uşilor [în aşteptare] şi rugându-se cu mintea puţine cuvinte, când au intrat l-au îmblânzit pe acela şi l-au prefăcut din sălbatic liniştit. [Iată] că nu au fost

împiedicaţi să se roage nici de loc, nici de timp, nici de tăcerea [buzelor lor].

Asta fă şi tu! Suspină cu amar, adu-ţi aminte de păcatele tale, înalţă-ţi ochii la cer, spune în mintea ta: „Miluieşte-mă Dumnezeule" şi rugăciunea ta e gata. Căci cel ce zice „miluieşte-mă" dovedeşte că a făcut o mărturisire şi şi-a cunoscut păcatele sale. Căci cei care au păcătuit trebuie miluiţi. Cel ce zice „miluieşte-mă" a luat iertarea greşelilor, căci cel miluit nu mai este pedepsit. Cel ce zice „miluieşte-mă" are parte de împărăţia Cerurilor, căci pe cel pe care Dumnezeu îl miluieşte nu numai că-l scapă de pedeapsă, ci şi de bunătăţile viitoare se învredniceşte»[107].

Insistenţa necesară

Orice viaţă de rugăciune are şi zile fără rod, în care ţi se pare că nu găseşti niciun folos în ea. Aceasta va duce în consecinţă la pierderea dispoziţiei pentru rugăciune în perioada imediat următoare. În pofida acestei lipse de dispoziţie, trebuie insistat tocmai în astfel de momente. «La ce să mă mai rog, cât timp nu simt nimic?» zicem adesea în sinea noastră. Ne putem ruga chiar şi pentru această lipsă de interes, întrucât calitatea rugăciunii nu ţine doar de propriile noastre eforturi. Lipsa căldurii sufleteşti la rugăciune constituie un simptom, nu problema în sine. Cât timp

107 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cinci cuvântări la Samuel şi Sfânta Ana*, Cuvântul al IV-lea, în traducerea pr. Marcel Hancheş, Migne, 54, 665-7.

ea are de a face cu dispoziția sufletească, ariditatea respectivă va trece și ea la un moment dat.

Dacă ar fi să vorbim de ceva cu adevărat statornic la om, aceasta este dispoziția lui oscilantă. Nici măcar poftă de vorbă nu avem când ne stăpânește o dispoziție sufletească nepotrivită. Rugăciunea rămâne totuși cel mai bun lucru pe care îl putem face într-o astfel de situație. În rugăciune este important să dăm exact ce avem în inima noastră în momentul respectiv. Dacă avem doar o răceală interioară, dialogul se găsește totuși într-un punct important, punând la bătaie cu sinceritate tot ce avem în clipa respectivă.

Același lucru este valabil și în cazul rugăciunii familiale. Vin momente când toți ne întrebăm dacă merită să mai continuăm rugăciunile familiale. Deseori acestea par că ne creează un disconfort, pentru copii constituind o adevărată corvoadă sau plictiseală. Atunci este cu folos să ne amintim de cuvintele lui apostolului Pavel: *„Căci făcând binele să nu slăbim, că la vremea sa vom secera neostenind"* (Gal. 6, 9). Momentele sau perioadele de luptă cu noi înșine, atunci când orice insistență pare fără sens, constituie o provocare pentru noi.

Rugăciunile familiale au devenit o tradiție importantă pentru cei care, în ciuda tuturor dificultăților, nu și-au încetat eforturile. Dificultățile constituie și o ocazie pentru a purta niște discuții în comun. Se poate porni de la reacțiile de împotrivire ale copiilor, care de regulă apar după intrarea lor la gimnaziu. O parte din răzvrătirea acelor ani de pubertate, chiar și cea îndreptată împotriva vieții

bisericești, ar putea fi exprimată constructiv, deși prin definiție este marcată de o anumită vehemență.

Părinții trebuie să facă efortul de a-i asculta pe copii, măcar atâta cât și ei le vorbesc lor, punând întrebări în chestiuni care să le trezească interesul, și mai ales răspunzând nedumeririlor copiilor în ceea ce îi privește ca părinți. Pot învăța în felul acesta multe despre copiii lor, dar și de la ei. Această situație poate fi însă dificilă mai ales pentru preot și soția sa, cărora s-ar putea să le vină greu să accepte existența unor răzvrătiți în propria familie. Ei vor încerca mai degrabă să-și impună rolul de autoritate bisericească și în casa lor. Făcând anumite eforturi, se pot deprinde totuși a fi mai relaxați în această confruntare cu răzvrătirile și atacurile împotriva moralei convenționale venită din partea propriilor copii.

Rugăciunea familială influențează viața de familie, chiar dacă acest lucru nu este evident întotdeauna. Chiar și cei maturi pot avea un folos de la lucrurile care nu le plac în vreun fel atunci când le fac, însă cu atât mai mult copiii. Părăsirea rugăciunii familiale i-ar lipsi de o obișnuință benefică, chiar dacă este tratată deseori cu indiferență și chiar negativ. Tradițiile sau obișnuințele familiale întăresc coeziunile dintre membrii familiei. Când aceste tradiții sunt însă bisericești, coeziunea capătă o dimensiune verticală, lărgindu-i-se perspectiva și dând copilului un sentiment de mai mare siguranță.

În epoca noastră suntem mai mult mișcați de motivațiile utilitariste, întrebând adesea: «Ce iese din asta?» sau «Nu văd nimic bun din asta». Criteriile

sau considerațiile economice în viața duhovnicească trebuie revăzute, la mijloc fiind vorba de un mod de gândire marcat de un spirit pragmatic, ce doreşte să vadă rezultate imediate şi practice. Reconsiderarea vechilor moduri de a vedea lucrurile ar fi de dorit să aibă loc permanent. Se poate naşte în noi imboldul de a da bir cu fugiții atunci când vrem să scăpăm de ceva ce ni se pare dificil, justificându-ne atitudinea mai ales prin lipsa de rezultate.

Există o nevoie personală a fiecăruia de a face ceva, de a se agăța de ceva palpabil. Întrucât rugăciunea nu este o activitate practică, cu rezultate palpabile, este dificil să justificăm timpul acordat ei. Constituie totuşi o realitate că pentru a ajunge cândva să ne rugăm neîncetat, după cum ne sfătuieşte apostolul Pavel, va trebui să trecem şi prin astfel de momente, în care lăsăm totul pentru a ne ruga.

X
SINGURĂTATEA PREOȚIEI

Cu cât un om are sentimentul unicității şi particularității sale, cu atât se simte mai rupt de ceilalți, mai singur, întâlnindu-se mai devreme sau mai târziu cu cea mai singulară din toate experiențele umane, moartea. Viața duhovnicească are în vedere tocmai această experiență a singurătăți. Sufletul însetează după legătura sau unitatea sa cu Dumnezeu. *„În ce chip doreşte cerbul spre izvoarele apelor, aşa doreşte sufletul meu spre tine Dumnezeule"* (Ps. 41, 1). Experiența duhovnicească constituie în realitate experiența unirii omului cu Dumnezeu în cele tainice ale sufletului său. Această experiență naşte nădejdea biruinței asupra morții. Unirea cu Dumnezeu aduce ceva dintr-un alt cadru existențial, fiind o pregustare a veşniciei. Hristos ne-a spus: *„Aceasta este viața cea veşnică, ca să te cunoască pe tine unul adevăratul Dumnezeu, şi pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis. Eu te-am proslăvit pe tine pe pământ, lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac l-am săvârşit"* (In. 17, 3-4).

Solitudinea presupusă de unicitatea şi particularitatea unui om nu este desființată de viața duhovnicească, chiar dacă denaturarea celei de urmă de către unii duce tocmai la acest lucru. Prin viața duhovnicească se depăşeşte însă această singurătate.

Când Hristos zice: *„Cel care va crede în Mine nu va muri în veac”* (In. 11, 26) nu se referă desigur la evitarea morții biologice, căreia urma să i se supună El însuși, ci la faptul că omul unit cu Dumnezeu are deplinătatea vieții chiar și în această moarte biologică. Lucrarea lui Hristos nu presupune negarea durerii sau a suferinței vieții, ci confruntarea cu ea și biruința prin mijlocirea ei. Hristos a cunoscut foarte intens singurătatea adusă de particularitatea propriei Sale persoane, atunci când ucenici L-au părăsit, fugind, și când Tatăl ceresc părea chiar și El a sta departe de suferința Lui. Hristos pe cruce este simbolul părăsirii, acolo trăind ultima agonie a singurătății. *„Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?”* (Mat. 27, 46). Totuși în acest moment, de ultimă însingurare, trăiește și unirea Sa cu Dumnezeu: *„Părinte, în mâinile Tale îmi predau sufletul”* (Lc. 23, 46).

Într-o comunitate bisericească este dificil ca cineva să trăiască în singurătate, întrucât poate crea impresia unor rupturi (de comunicare sau apropiere), care au însă un caracter aparent și pe care noi ceilalți am vrea să le acoperim. Această atitudine nu vine decât să-L îngrădească pe Dumnezeu, așa cum a făcut Marele Inchizitor al lui Dostoievski. Dumnezeu, dacă ar putea fi îngrădit, n-ar mai fi Dumnezeu, iar o credință căreia i s-au trasat anumite limite, nu-L mai are pe Dumnezeul cel viu. Încercarea noastră de a ermetiza credința în fața îndoielilor, constituie în realitate o lepădare de credință. Relațiile vii fie cu Dumnezeu, fie cu oamenii, te provoacă permanent, expunându-te la anumite pericole.

Lipsa prietenilor

Pe cine ar putea clericii și soțiile lor să și-i facă prieteni? Ei sunt în mod firesc prieteni cu membrii comunității lor bisericești, înțelegând prin aceasta că au o anumită legătură ce poate fi suficient de strânsă și consistentă cu unii dintre ei. Această prietenie nu are însă un caracter de reciprocitate. Natura însăși a slujirii preotului și soției sale le limitează posibilitatea de a-și face prieteni.

Dincolo de aceasta, clericul, dacă dorește sau trebuie să-și asigure o poziție unică în cadrul comunității sale bisericești, constituie un fapt ce nu poate fi contestat. El este de fapt conducătorul și păstorul comunității bisericești, soția participând inevitabil la această calitate a lui. Unii credincioși se alipesc de el tocmai datorită acestei calități, dorind să fie în cercul apropiat al acestuia. Iisus Hristos a avut de a face și El cu această tendință a ucenicilor. În jurul său exista un cerc apropiat din care făceau parte: Petru, Iacov și Ioan. Ei au fost aleși din mijlocul celor doisprezece pentru a-L însoți în anumite situații mai deosebite. Cearta ucenicilor despre cine era mai mare între ei, poate că a început de aici. Atunci când mama lui Iacov și Ioan i-a cerut lui Hristos să le asigure niște locuri deosebite în viitoarea Sa Împărăție, ceilalți s-au revoltat.

Chiar și atunci când nu există în realitate un cerc mai strâmt în jurul clericului, unii cred în existența lui, dorind să fie incluși în el. Alții, dimpotrivă,

sunt scârbiți să se adăpostească la pieptul oricărei autorității, mai ales bisericești, împotrivindu-se din răsputeri clerului și războindu-l cu orice ocazie. Poate că unii dintre ei atacă această autoritate, întrucât simt că-i depășește ori le e teamă să-și slăbească vigilența, din teama de a nu fi asimilați de ea. Preoțimea poate fi văzută de ei și ca o piedică în calea propriilor lor dorințe de slavă deșartă, dorind să devină ei înșiși niște autorități.

Dacă preotul și soția lui stabilesc relații strânse cu membrii comunității lor bisericești, își pot pune în pericol slujirea. Relația cu membrii comunității bisericești nu poate presupune o egalitate în drepturi, după cum este valabil și în relația dintre un tată și copiii săi. Tatăl care cere egalitate în drepturi în relația cu copiii săi, pretinde în realitate să fie eliberat de răspunderea sa părintească. Cere cu alte cuvinte să nu fie tată. Preotul care pretinde să aibă relații egale în drepturi cu membrii comunității sale bisericești, cere în esență să fie eliberat de răspunderea sa pastorală. Convenția nescrisă semnată de cleric, precum și cea semnată de orice terapeut în relația terapeutică cu clienții săi, are în vedere mai ales tămăduirea lor și nu tămăduirea lui, ridicarea poverii celorlalți și nu ca ceilalți să ridice propria sa povară, precum și ascultarea mărturisirii lor, și nu ca ei să primească mărturisirea lui.

Pentru aceea, atât membrii comunității bisericești, cât și clienții unui terapeut clasic, în pofida unor concepții cândva contrare, ajung să se simtă înșelați în propriile așteptări când clericul sau

terapeutul încearcă să transformare relația lor cu ei, dintr-una unilaterală cum ar trebui să fie, într-una bilaterală. Pentru că, atât membrii comunității bisericești, cât și clienții terapeutului din lume și-au asumat obligația de a acoperi nevoile materiale ale preotului și terapeutului, precum aceștia din urmă fac la rândul lor, acoperind nevoile duhovnicești și sufletești ale celor dintâi.

Clericul, ca om, are nevoie și de alți oameni față de care să nu-și fi asumat o anumită răspundere duhovnicească, precum nici aceștia față de el, cu care să poată cultiva o prietenie reciprocă, lucru valabil și pentru soția sa. Ceilalți clerici cu soțiile lor ar putea să nu fie persoanele cele mai potrivite pentru astfel de prietenii. Înclinațiile, interesele și neliniștile comune constituie premisele decisive într-o astfel de relație. Se ridică însă și piedici foarte serioase. Clericii nutresc foarte adesea o foarte mare rivalitate și suspiciune unii față de alții.

Este firesc ca preotului care încearcă să afișeze în exterior imaginea desăvârșirii sale personale să-i fie teamă față de colegii săi clerici ca aceștia să nu depășească o anumită limită de siguranță față de el, pentru a nu i se vădi goliciunea interioară ce se străduiește să o ascundă. Aceasta face ca încrederea reciprocă între clerici să atingă, după toată probabilitățile, nivelul cel mai de jos, comparativ cu situația din alte ramuri profesionale. Pe de altă parte, slujirea bisericească oferă clerului posibilitatea de fi super-ocupat, fapt ce poate substitui la un moment dat existența unor relații de prietenie, în cazul acelora

dintre clerici care înclină spre aşa ceva. În consecinţă, slujitorii bisericeşti deşi au interese comune şi chinuitoarea nevoie de a împărtăşi altuia propriile nelinişti, nu răspund în marea lor majoritate, atât ei cât şi soţiile lor, deschiderii venite din partea celorlalţi colegi ai lor.

Pot apărea însă şi alte situaţii. Datorită specificului slujirii lui, clericul ar putea crea relaţii şi prietenii cu reprezentanţii altor profesii, cu care vine inevitabil în contact. De regulă, însă au sentimentul că în ierarhia profesiilor se situează la un nivel foarte de jos, sentiment care este deseori absolut îndreptăţit. Sentimentul inferiorităţii profesionale îl împiedică să aibă iniţiativă în aceste prietenii, putând părea şi din acest motiv inabordabil.

Laicii care nu aparţin comunităţii bisericeşti a preotului, ar putea fi persoanele potrivite pentru a-i deveni prietenii. Mirenii nu obişnuiesc însă să aibă clerici printre prietenii apropiaţi, evitându-i până când vor depăşi anumite prejudecăţi statornicite.

Izolat între oameni

Dificultăţile avute de preot şi de soţia sa în a crea relaţii şi prietenii solide pot duce în cele din urmă la o izolare a lor, deşi în jurul lor gravitează aparent mulţi oameni. Preotul care îşi asumă cu seriozitate slujirea sa, este preocupat cum să facă să împlinească nevoia de dragoste şi afecţiune umană a celor păstoriţi, oferindu-se să-i ajute în acest sens. Cum rămâne

însă cu propriile sale nevoi şi cu cele ale soţiei? Dacă lucrarea de păstor presupune hrănirea sufletească permanentă a enoriaşilor, pe el însă cine îl va hrăni?

Clericul poate ajunge la un moment dat precum un burete stors la maxim, care nu mai are de unde absorbi umiditate pentru sine. Se mai zice că preotul primeşte dăruind la rândul său. Însă aceasta nu este suficient şi nici fără anumite pericole serioase. Căci poate ajunge să cultive într-un mod inconştient diverse mijloace viclene prin care să-i exploateze pe ceilalţi, spre împlinirea propriilor sale nevoi, dându-le în acelaşi timp impresia că este ajutorul şi binefăcătorul lor. Pentru împlinirea reală a nevoilor sale personale, a unei prezenţe umane în viaţa sa este nevoie de atmosfera destinsă a unei relaţii personale apropiate, egale în dăruire, al cărui scop este hrănirea sufletească reciprocă.

S-ar putea replica că un preot lipsit poate de căldura unei prietenii reale este recompensat printr-o relaţie mai strânsă cu Dumnezeu. Totuşi, Dumnezeu nu a avut niciodată intenţia de a înlocui omul din viaţa altui om. Dimpotrivă, El vrea să-i apropie pe oameni unii de alţii, lucrând întotdeauna în diverse chipuri pentru realizarea acestui lucru. În consecinţă, o ruptură reală a clericului de oameni nu ar face decât să deterioreze relaţia sa cu Dumnezeu. Aceasta poate surveni şi atunci când în aparenţă pare apropiat de oameni, dacă în eforturile sale de a-şi păstra rolul de cleric îşi va pierde autenticitatea şi caracterul viu.

Din păcate, clericul poate găsi o prezenţă umană reală în viaţa sa în afara comunităţii sale bisericeşti,

întrucât ceea ce numim viață bisericească, la ora actuală, este dominată de regulă de câteva convenționalisme de neînduplecat. Nevoia unei prezențe umane reale în viața noastră constituie totuși nevoia fundamentală a tuturor, ce nu poate și nu este indicat să rămână multă vreme neîmplinită, fără a avea consecințe dezastroase. Deseori această problemă se rezolvă prin tot felul de înlocuitori. Clericii folosesc deseori slujirea bisericească ca pe un astfel de substitut.

Există unii preoți care apelează la acest înlocuitor o viață întreagă, apropiindu-se de ceilalți pentru a-i ajuta, hrăni și mântui, însă trecând cu vederea propria nevoie de prezență umană reală și afectuoasă în viața lor. Pentru a-și împlini această nevoie, ajung de obicei în mod inconștient în a cultiva o dependență întru totul patologică și dezastroasă de cei care se presupune că i-ar ajuta, creând relații bolnăvicioase ce sfârșesc nu rareori în scandaluri. Clericii mai folosesc însă ca substitut al unei prezențe umane reale în viața lor efortul de a accede profesional și de afirmare personală. Unii sunt hiperactivi, în timp ce alții încearcă să-și îngroape nevoile sufletești personale sub o religiozitate aspră, uscată, opresivă, cu un caracter deseori inuman, devenind niște oameni cumpliți, un adevărat bici în relațiile cu ceilalți. Clericul care nu vrea să riște să aibă o viață chinuită și dezastruoasă, trebuie să aibă permanent în vedere că nu își poate ignora propria nevoie de prezență umană reală în viața sa, organizându-și viața de asemenea manieră încât să poată fi create acele premise necesare împlinirii ei. Din nefericire însă, cei mai mulți dintre clerici sunt blocați

de o anumită teamă interioară, inconștientă de cele mai multe ori, în a întâlni în mod real alți oameni. Ei apelează încă de la început la tot felul de înlocuitori, însă nevoia de prezență umană reală devine nu rareori explozivă, moment în care își pierd orice control, acționând într-un fel ce va avea consecințe catastrofale pentru ei înșiși, dând naștere de regulă și la scandaluri bisericești îndelung mediatizate. Cumplit este că față de acești clerici ajunși în astfel de situații, nu au nicio înțelegere nici întâistătătorii lor, nici frații lor în Hristos și nici turma celor păstoriți de ei. În loc ca ei să fie văzuți precum niște oameni chinuiți, având nevoie disperată de compătimire și afecțiune, sunt tratați cu aroganță, „făcându-și lor pe plac”, satisfăcuți de tăria lor, acolo unde aceia s-au arătat slabi. Dacă am fi însă cu adevărat tari, *„datori suntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși, și nu nouă să plăcem”* (Rom. 15, 1). Cei ce sunt în mod real tari și duhovnicești, vor împlini cele spuse de apostolul Pavel, *„De va și cădea vreun om în vreo greșeală, voi, cei duhovnicești, îndreptați pe unul ca acela cu duhul blândeților; păzindu-te pe tine, ca să nu cazi și tu în ispită”* (Gal. 6, 1).

«Unui frate i s-a întâmplat odată ispită în mânăstirea avvei Ilie. Și alungat fiind de acolo s-a dus în munte la avva Antonie. Și rămânând fratele un timp pe lângă dânsul, l-a trimis la mânăstirea de unde venise. Iar cei din mănăstire, văzându-l, iarăși l-au alungat. Iar el s-a întors la avva Antonie zicând: „N-au voit să mă primească părinte”. Deci l-a trimis bătrânul înapoi, zicând: „O corabie s-a sfărâmat în valurile mării, a pierdut încărcătura și cu osteneală a

scăpat la uscat; Voi, însă, cele scăpate la uscat voiţi să le aruncaţi în mare". Iar ei, auzind că avva Antonie l-a trimis, l-au primit îndată»[108].

Condamnat la izolare

Singurătatea clericului este mult mai mare la ţară şi în micile oraşe. Acolo cadrul social este mai strâmt, iar clericul nu are posibilităţi de a-şi crea prietenii în afara lui. De asemenea, în astfel de locuri, convenţiile sociale sunt mai greu de depăşit. Preotul şi soţia sa nu sunt cuprinşi adesea în grupurile comunitare formate la ţară sau în micile oraşe. Multora le-ar părea cel puţin ciudat dacă preotul cu preoteasa ar dori să facă parte din aceste grupuri. Se pleacă de fapt de la ideea că locul slujitorilor bisericeşti este în cadrul organizaţiilor cu caracter bisericesc. Această izolare este resimţită cu durere de soţie.

Satele şi orăşelele se golesc continuu, având mai mult trecut decât viitor. Cei mai mulţi dintre tineri le părăsesc pentru a merge în marile oraşe. Tinerii rămaşi sunt şi ei influenţaţi de imoralitate şi de atmosfera de decădere, căreia nu i se pot opune, devenind asemenea celor maturi şi negăsind nicio altă ieşire afară de jocul de cărţi şi bârfa nimicitoare. Astfel, foarte mulţi preoţi care slujesc în sate şi orăşele încearcă continuu să se mute în marile oraşe, mai ales la presiunile soţiei, ca una ce este chinuită mai

[108] *Patericul. Pentru Avva Antonie*, editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, pag. 8.

mult de singurătate. Felul în care cei mai mulţi preoţi se căsătoresc nu este cel mai potrivit nici în privinţa construirii unei relaţii conjugale sănătoase şi nici în cea a alegerii partenerului care îşi doreşte în mod real să împartă viaţa cu un cleric. Când soţia ajunge să fie nemulţumită de viaţa dusă în parohie, din pricina singurătăţii, soţul se simte răspunzător, fiind într-o oarecare măsură supărat şi pe membrii comunităţii bisericeşti care nu au integrat-o pe soţie în grupurile lor. S-ar fi aşteptat ca în răstimpul cât el era ocupat cu problemele lor, să fie şi ei preocupaţi de nevoile lui şi ale familiei sale, fapt ce nu s-a împlinit. Pe de altă parte, legătura maritală, ca orice relaţie de aceste tip, are nevoie de compania altor cupluri pentru a se dezvolta sănătos.

Dificultatea în alegerea prietenilor

După cum am mai spus, clericul trebuie să cuprindă în lista priorităţilor sale chestiunea prieteniei. Desigur că unii ar putea zice că «slujirea preoţească însăşi are o superioritate, fiind o lucrare ce ţine de altă lume, ducând inevitabil la o anumită însingurare a preotului. Unul din fundamentele acestei slujiri o constituie şi dispoziţia de a accepta această singurătate. Cu puţină bunăvoinţă şi având o orientare corectă, dar mai ales cu harul lui Dumnezeu de partea sa, poate izbândi». În principiu, astfel de cuvinte frumoase ce pot fi rostite cu uşurinţă nu constituie însă o tratare serioasă a unei realităţi dificile. Nu realizăm nimic

prin discursuri mai mult sau mai puțin reușite, însă ignorând de fapt realitatea. Dimpotrivă, cuvintele bombastice au făcut ca realitatea dureroasă a preoției să devină și mai dureroasă. Pe de-o parte, ele s-au substituit oricărui ajutor real și concret, iar pe de alta au prezentat preoția sub un chip atât de ideal, încât tuturor li s-a părut inaccesibilă, descurajând orice efort de îmbunătățire a ei. Dacă este inevitabilă o anumită singurătate în slujirea clericului, de ce trebuie supradimensionată realitatea ei? Singurătatea preotului poate fi limitată într-o anumită măsură, neconstituind nicio virtute ca el să fie supus unei privațiuni inutile și deosebit de periculoase.

Membrii oricărei comunități bisericești ar trebui să înțeleagă nevoia preotului și a soției sale de a avea prieteni mai apropiați și de a nu se simți excluși când cei doi creează astfel de prietenii. Acest lucru este valabil și atunci când își aleg prietenii din membrii comunității bisericești, fapt ce poate fi considerat de ceilalți inutil. Poate că nu în mod nejustificat, credincioșii ajung, dacă găsesc înțelegere, să contribuie cel mai bine la viața bisericească. În unele comunități bisericești, precum cele de la sat, membrii comunității bisericești sunt singurii oameni cu care clericul și soția sa pot lega anumite prietenii. Dacă ar trebui, așadar, să aleagă în a face prietenii cu membrii comunității bisericești și a suferi de singurătate, prima alegere ar fi desigur cel mai mic rău din cele două.

Preotul și soția sa nu trebuie să-și justifice prieteniile sau preferințele pentru anumite cercuri. Prietenia, prin firea ei, este selectivă. Nevoia de

prieteni este pan-umană, precum cea a odihnei. Nu există în cea dintâi ceva special, de natură creștină. Cineva zicea: «Mai întâi trebuie să fii om și apoi creștin». Hristos ne ia din lume pentru a ne pune din nou în lume. Precum și în cazul altor experiențe umane, prietenia în viața creștină capătă un nou trup sau un nou botez. Prietenia, asemenea oricărei relații autentice și adevărate, precum căsătoria, nu ne rupe de ceilalți, ci ne deschide drumul spre ceilalți. Plecând de la dragostea noastră pentru cineva, cunoaștem ce înseamnă în general dragostea, putând să-i iubim și pe alții. Dragostea dintr-o prietenie împlinește o nevoie omenească firească a slujitorului bisericesc, urmând ca și el să ofere la rândul său prietenia sa altora cu care va intra în contact.

Valoarea grupurilor

În cadrul altor organisme bisericești decât cele ortodoxe, funcționau în ultimii ani cu mare succes grupuri de clerici, ai căror membri discutau deschis, într-un climat colegial, probleme personale și familiale. În cadrul acestora se cultiva o solidaritate și încredere de invidiat. În afară de faptul că un astfel de grup îl ajută pe cleric să-și acopere unele nevoi personale importante, îi conferă și experiența de a putea cultiva și el un duh de colegialitate în rândul comunității sale bisericești.

Coordonatorul acestor grupuri poate fi un anumit cleric cu o experiență deosebită, ori un

psihiatru, ori un psiholog. Membrii grupului trebuie să aibă o participare constantă, fără întreruperi, la întâlnirile acestuia. Este necesar ca grupul să aibă o viață cât mai lungă, pentru ca să se dezvolte și să se statornicească un climat de încredere şi ajutor reciproc între membrii adunării.

Clericii participanți la astfel de grupuri ajung să fie mult mai destinşi, căpătând inițiativă şi onestitate.

O astfel de încercare a avut loc şi în arhiepiscopia Athenei, durând cinci ani, şi înregistrând suficiente rezultate apreciabile. Lucrurile nu au putut continua mai mult întrucât s-au lovit de un total dezinteres din partea diriguitorilor ei (a arhiepiscopiei) şi de lipsa fără precedent a interesului clericilor față de şansa de a-şi spori pregătirea dincolo de...*sfânta* bolborosire a slujbelor şi nesfânta vânătoare de arginți.

CUPRINS

Difuzare:
S.C. EGUMENIȚA S.R.L. Galaţi
O.P. 3, C.P. 301 Cod 800730, Galaţi
Tel./Fax: 0236-326.730
E-mail: editura@egumenita.ro
www.egumenita.ro

Tipar:
S.C. EVRIKA EURODIPS S.R.L.
800158 – Galaţi, str Unirii nr. 183
Tel./Fax: 0236 462799; e-mail: office@evrikagalati.ro